

CVRIA

EUROPEISKA UNIONENS DOMSTOL

Årsrapport
2014

EUROPEISKA UNIONENS DOMSTOL

ÅRSRAPPORT 2014

Översikt över verksamheten vid Europeiska unionens domstol,
Europeiska unionens tribunal och Europeiska unionens personaldomstol

Luxemburg, 2015

www.curia.europa.eu

Domstolen
L-2925 Luxemburg
Tfn +352 4303-1

Tribunalen
L-2925 Luxemburg
Tfn +352 4303-1

Personaldomstolen
L-2925 Luxemburg
Tfn +352 4303-1

Domstolens webbplats: <http://www.curia.europa.eu>

Färdigställd den 1 januari 2015

Kopiering tillåten med angivande av källan. Fotografierna får endast återges i sammanhang som rör denna publikation. För all annan användning måste tillstånd begäras av Europeiska unionens publikationsbyrå.

En stor mängd övrig information om Europeiska unionen är tillgänglig på internet via Europa-servern (<http://europa.eu>).

Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå, 2015

Print	ISBN 978-92-829-1994-1	ISSN 1831-8592	doi:10.2862/37333	QD-AG-15-001-SV-C
PDF	ISBN 978-92-829-1971-2	ISSN 2315-246X	doi:10.2862/35117	QD-AG-15-001-SV-N

© Europeiska unionen, 2015

Printed in Belgium

TRYCKT PÅ PAPPER SOM BLEKTS UTAN ELEMENTÄRT KLOR (ECF)

Innehållsförteckning

Sida

Förord, domstolens ordförande, Vassilios Skouris	5
---	---

Kapitel I

Domstolen

A – Domstolens utveckling och verksamhet år 2014	9
B – Rättspraxis från domstolen år 2014	11
C – Domstolens sammansättning	65
1. Domstolens ledamöter	67
2. Förändringar i domstolens sammansättning år 2014	83
3. Protokollär ordning	85
4. Domstolens tidigare ledamöter	87
D – Domstolens verksamhetsstatistik	91

Kapitel II

Tribunalen

A – Tribunalens verksamhet år 2014	123
B – Tribunalens sammansättning	161
1. Tribunalens ledamöter	163
2. Förändringar i tribunalens sammansättning år 2014	173
3. Protokollär ordning	175
4. Tribunalens tidigare ledamöter	177
C – Tribunalens verksamhetsstatistik	179

Kapitel III*Personaldomstolen*

A – Personaldomstolens verksamhet år 2014	201
B – Personaldomstolens sammansättning	211
1. Personaldomstolens ledamöter	213
2. Förändringar av personaldomstolens sammansättning år 2014	217
3. Tribunalens ledamöter (i protokollär ordning)	219
4. Tidigare ledamöter av personaldomstolen	221
C – Personaldomstolens verksamhetsstatistik	223

Förord

Förevarande rapport syftar till att ge läsaren en kortfattad men tillförlitlig redogörelse för institutionens verksamhet under år 2014. I likhet med tidigare år ägnas en betydande del åt referat ur domstolens, tribunalens och personaldomstolens rent dömande verksamhet, med en redovisning av de huvudsakliga utvecklingstendenserna i domstolens rättspraxis.

Statistiska uppgifter illustrerar dessutom, för varje instans, arten av och mängden mål som anhängiggjorts vid den. Ett nytt rekord uppnåddes år 2014 då talan väcktes i totalt 1 691 mål vid de tre instanserna, vilket är det högsta antalet mål sedan unionens domstolssystem inrättades. Med 1 685 avgjorda mål har även institutionens produktivitet nått sin högsta nivå någonsin. Denna intensifiering av antalet avgjorda mål återspeglas också i handläggningstiden, som har förkortats.

Det goda resultatet skyddar dock inte mot risken för framtida stockningar i arbetsflödet. Även om instansernas konstanta arbetsbörda och i synnerhet flerdubblingen av antalet mål vid tribunalen är ett obestridligt bevis på systemets framgång, kan dessa aspekter likväl äventyra systemets effektivitet.

Den 1 december 2014 löpte den övergångsperiod ut som inrättades i Lissabonfördraget såvitt gäller domstolsprövning av unionens rättsakter inom området för polissamarbete och straffrättsligt samarbete. Sedan detta datum har domstolen full behörighet enligt artikel 258 FEUF att pröva fördragsbrottsförfaranden mot alla medlemsstater – med ett undantag – som överträtt unionsrättsliga bestämmelser på detta område.

Av dessa skäl är det ett ständigt och kontinuerligt pågående arbete att såväl genom lagstiftning som arbetsmetoder söka efter sätt att förbättra effektiviteten i unionens domstolssystem.

Ett viktigt steg i denna riktning togs år 2014 med förslaget till nya rättegångsregler för tribunalen, vilket mottogs positivt av rådet. Dessa nya rättegångsregler innehåller bestämmelser som syftar till att effektivisera instansens arbete och möjliggör att under handläggningen garantera skyddet för upplysningar eller rättegångshandlingar som rör unionens eller medlemsstaternas säkerhet eller deras internationella relationer.

Ett ännu viktigare steg återstår för framtiden. På uppmaning av det italienska ordförandeskapet i rådet under andra halvåret 2014 lade domstolen fram ett förslag till rådet att under tre etapper fram till år 2019 fördubbla antalet ledamöter i tribunalen. Rådet har gett förslaget sitt principiella godkännande och förslaget ska nu utformas under 2015 års första månader.

Den 20 och 21 november 2014 firades tribunalens 25-årsjubileum. De evenemang som organiserades i samband med detta gav möjlighet att summera denna för unionens domstolssystem lärorika period men även att medvetandegöra om de framtidsutsikter som väntar.

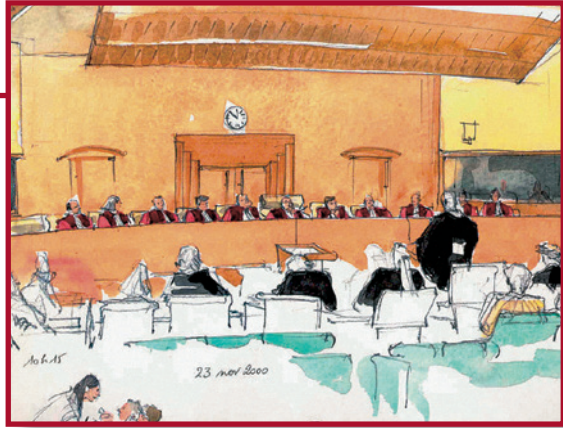
År 2014 gav även tillfälle att högtidlighålla 10-årsjubiléet av utvidgningen, den 1 maj 2004, av Europeiska unionen med tio nya medlemsstater. Firandet skedde den 5 juni 2014 med en konferens med rubriken "Domstolen från år 2004 till år 2014: en historisk tillbakablick".

Detta förord till årsrapporten är det sista som jag har förmånen att underteckna i egenskap av institutionens ordförande. Jag skulle därför vilja ta tillfället i akt att rikta ett tack till kollegerna på domstolen för det förnyade förtroende de gett mig samt till tribunalens och personaldomstolens ledamöter för deras bidrag till det arbete som vår institution anförtratts. Mitt tack går även till alla

dem som, i det tysta men på ett avgörande sätt, på kabinetten eller inom institutionens stödjande avdelningar, bidrar till att Europeiska unionens domstol kan utöva sin dömande funktion.

V. Skouris
Domstolens ordförande

Kapitel I

Domstolen

A – Domstolens utveckling och verksamhet år 2014

Av ordföranden Vassilios Skouris

I denna första del av årsrapporten ges en översikt av verksamheten vid domstolen under år 2014. Den innehåller först en redogörelse för hur institutionen har utvecklats under det gångna året och därefter en statistisk analys som visar förändringen av institutionens arbetsbörda och den genomsnittliga handläggningstiden. Därefter finner läsaren den andra delen (B) vari, såsom varje år, de huvudsakliga utvecklingstendenserna i domstolens rättspraxis redovisas, indelade efter rättsområde. I den tredje delen (C) ges en detaljerad redogörelse för domstolens sammansättning under den aktuella perioden och därefter, i den fjärde delen (D), lämnas statistiska uppgifter för verksamhetsåret 2014.

1. Den allmänna utvecklingen vid domstolen har inte präglats av några större händelser med undantag för att den cypriotiske ledamoten, George Arestis, lämnat sitt uppdrag och sedan ersatts av Constantinos Lycourgos, som tillträdde sin tjänst den 8 oktober 2014.

Vad gäller förfarandereglerna är det tillräckligt att erinra om att sedan domstolens nya rättegångsregler trädde i kraft år 2012, har även nya tilläggsregler trätt i kraft. Genom de nya reglerna uppdateras bestämmelserna om framställningar om rättslig hjälp, rättshjälp samt anmälan om mened eller ovarsam utsaga av vittne eller sakkunnig (EUT L 32, 2014, s. 37) samt praktiska anvisningar till parterna i mål vid domstolen (EUT L 31, 2014, s. 1). Dessa tilläggsregler trädde i kraft den 1 februari 2014.

2. Domstolens verksamhetsstatistik för år 2014 präglas rent allmänt av aldrig tidigare skådade siffror. Det gångna året kommer att gå till historien såsom domstolens mest produktiva år någonsin.

År 2014 avgjorde domstolen 719 mål (bruttoantal som inte beaktar antalet mål som förenats på grund av att de hänger samman, 632 mål netto), vilket utgör en ökning jämfört med föregående år (701 mål avgjordes år 2013). Av dessa mål avgjordes 416 genom dom och 214 genom beslut.

Under året anhängiggjordes 622 nya mål (detta antal tar inte hänsyn till mål som förenats på grund av att de hänger samman), jämfört med 699 mål år 2013 vilket innebär en minskning om ungefär 11 %. Denna måttliga minskning av det totala antalet anhängiggjorda mål gäller huvudsakligen överklaganden och mål om begäran om förhandsavgörande. Sistnämnda måltyp uppgick år 2014 till 428 mål.

När det gäller handläggningstiden är statistiken mycket positiv. I mål om förhandsavgörande uppgår handläggningstiden till 15,0 månader. Den konstaterade minskningen jämfört med år 2013 (16,3 månader) bekräftar en tydlig tendens sedan år 2005. Vid direkt talan och överklaganden är den genomsnittliga handläggningstiden 20,0 månader respektive 14,5 månader, vilket är ytterligare en minskning i förhållande till år 2013.

Uppgifterna är frukten av att domstolen ständigt vakar över sin arbetsbörda. Utöver den reformering av sina arbetsmetoder som domstolen gjort under de senaste åren kan den förbättrade effektiviteten i handläggningen av målen även tillskrivas en utökad användning av olika processuella instrument som domstolen förfogar över för att påskynda handläggningen av vissa typer av mål (förfarande för brådskande mål om förhandsavgörande, handläggning med

förtur, skyndsam handläggning, förenklat förfarande och möjligheten att avgöra ett mål utan förslag till avgörande av en generaladvokat).

Handläggning enligt förfarandet för brådskande mål om förhandsavgörande begärdes i 6 mål, och den avdelning som målet förlades till ansåg att de villkor som föreskrivs i artiklarna 107 och följande artiklar i rättegångsreglerna var uppfyllda i 4 av målen. Målen avgjordes sedan inom i genomsnitt 2,2 månader, i likhet med år 2013.

Skyndsam handläggning har begärts i 12 fall under året, men villkoren enligt rättegångsreglerna var endast uppfyllda i 2 av målen. Enligt praxis, som etablerades år 2004, bifalls eller avslås en begäran om skyndsam handläggning genom motiverat beslut av domstolens ordförande. Vidare har 3 mål beviljats förtur.

Domstolen har använt det förenklade förfarandet enligt artikel 99 i rättegångsreglerna för att lämna förhandsavgörande beträffande vissa tolkningsfrågor. Sammanlagt 31 mål avslutades således genom ett beslut med stöd av nämnda bestämmelse.

Slutligen har domstolen tämligen ofta använt sig av möjligheten i artikel 20 i domstolens stadga att avgöra ett ärende utan förslag till avgörande av en generaladvokat, om det inte omfattar någon ny rättsfråga. Det kan nämnas att omkring 208 domar (i 228 mål med hänsyn tagen till mål som förenats) som avkunnades år 2014 saknade sådant förslag till avgörande av en generaladvokat.

Vad gäller fördelningen av målen mellan domstolens olika sammansättningar, avgjorde stora avdelningen omkring 8,7 procent, avdelningar med fem domare 55 procent och avdelningar med tre domare ungefär 37 procent av de mål som avslutades genom dom eller beslut av rättskipningskaraktär år 2014. I förhållande till föregående år kan man konstatera att andelen mål som prövats av stora avdelningen (8,4 procent år 2013) är fortsatt stabil och att andelen mål som prövas av avdelningar med fem domare (59 procent år 2013) har minskat något.

För ytterligare upplysningar angående statistiska uppgifter för det gångna rättsåret hänvisas läsaren till avsnitt (D) i kapitel I som särskilt ägnas åt dessa uppgifter i denna årsbok 2014.

B – Rättspraxis från domstolen år 2014

I. Grundläggande rättigheter

1. Europeiska unionens anslutning till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna

Den 5 april 2013 utmynnade förhandlingarna om Europeiska unionens anslutning till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (nedan kallad Europakonventionen)¹ i en överenskommelse om utkast till anslutningsinstrument. Som svar på den begäran om yttrande angående det planerade avtalets förenlighet med fördragen som framställts med stöd av artikel 218.11 FEUF avgav domstolen i plenum den 18 december 2014 yttrande 2/13 (EU:C:2014:2454).

När det gäller förutsättningarna för att begäran om yttrande skulle kunna prövas i sak², angav domstolen att den måste ha tillräckliga uppgifter om själva innehållet i ett planerat avtal för att den ska kunna yttra sig över huruvida bestämmelserna i det är förenliga med bestämmelserna i fördragen. I det avseendet fann domstolen att de utkast till anslutningsinstrument som kommissionen ingett sammantagna gav en tillräckligt fullständig och exakt bild av de närmare villkoren för den planerade anslutningen. Vad gäller de interna regler i unionen, vilkas antagande är en förutsättning för att unionens anslutning till Europakonventionen faktiskt ska äga rum, och som också avsågs i begäran om yttrande, angav domstolen att de reglerna är av sådant slag att det är uteslutet att de kan behandlas i förfarandet för yttrande, som endast kan avse internationella avtal som unionen planerar att ingå. För att domstolen inte ska inkräkta på befogenheterna för de andra institutioner som har till uppgift att fastställa sådana interna regler ska den begränsa sig till att pröva huruvida avtalen är förenliga med fördragen.

När det gäller prövningen i sak av begäran om yttrande erinrade domstolen inledningsvis om grunddragen i unionens konstitutionella ramverk. Därefter undersökte domstolen huruvida utkastet till avtal säkerställde bevarandet av unionsrättens särdrag och autonomi, däribland särdragen i den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken liksom iakttagandet av principen om autonomi hos unionens rättsordning, vilken stadgas i artikel 344 FEUF. Domstolen prövade även om medvarsandemekanismen och förfarandet för domstolens förhandsgranskning säkerställde att unionsrättens särdrag bevarades. Resultatet av denna prövning blev att domstolen slog fast att utkastet till avtal inte är förenligt med artikel 6.2 FEU eller med protokoll nr 8 om den bestämmelsen, som fogats till EU-fördraget.³

Domstolen angav att unionen, genom anslutningen till Europakonventionen, på samma sätt som varje annan fördragsslutande part, skulle vara föremål för en extern kontroll av efterlevnaden av de rättigheter och friheter som föreskrivs i konventionen. Denna externa kontroll skulle leda till, å ena sidan, att den tolkning som Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (nedan kallad

¹ Konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, undertecknad i Rom den 4 november 1950.

² Med avseende på frågan om villkoren för att en begäran om yttrande ska tas upp till sakprövning, se även yttrande 1/13 (EU:C:2014:2303) som behandlas nedan i avsnitt IX "Civilrättsligt samarbete".

³ Protokoll (nr 8) om artikel 6.2 i fördraget om Europeiska unionen angående unionens anslutning till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Europadomstolen) gör av Europakonventionen skulle vara bindande för unionen och alla dess institutioner – inbegripet domstolen – och, å andra sidan, att domstolens tolkning av en rättighet som skyddas enligt konventionen inte skulle vara bindande för Europadomstolen. Domstolen preciserade dock att detta inte kan gälla den tolkning som den själv gör av unionsrätten, och särskilt av Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan om de grundläggande rättigheterna). I den mån som artikel 53 i Europakonventionen innebär att de fördragsslutande parterna förbehålls möjligheten att föreskriva en högre skyddsnivå än den som följer av konventionen bör det säkerställas att det finns en samordning mellan den bestämmelsen och artikel 53 i stadgan om de grundläggande rättigheterna. Syftet härmed är att begränsa den möjligheten – vad gäller de rättigheter som erkänns såväl i stadgan som i konventionen – till vad som är nödvändigt för att förhindra att den skyddsnivå som föreskrivs i stadgan liksom unionsrättens företräde, enhetlighet och verkan undergrävs. Utkastet till avtal innehåller dock inte någon bestämmelse som är avsedd att uppnå sådan samordning. Vidare, i den mån som Europakonventionen innebär ett krav på att en medlemsstat ska kontrollera att en annan medlemsstat iakttar de grundläggande rättigheterna, oaktat att det enligt unionsrätten, särskilt på vissa områden, ska råda ömsesidigt förtroende mellan medlemsstaterna, kan anslutningen äventyra den jämvikt på vilken unionen är grundad samt unionsrättens autonomi. Utkastet till avtal innehåller inte heller några föreskrifter om förhållandet mellan den mekanism som inrättats genom protokoll nr 16 till Europakonventionen (vilket ger de högsta domstolarna i medlemsstaterna rätt att begära rådgivande yttranden från Europadomstolen) och förfarandet för förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF (vilket utgör kärnan i det domstolssystem som har inrättats genom fördragen) och skulle därför kunna komma att negativt påverka autonomi hos och effektiviteten i det förfarandet.

När det gäller det planerade avtalets förenlighet med artikel 344 FEUF fann domstolen att unionen eller medlemsstaterna enligt avtalet har möjlighet att inge en ansökan till Europadomstolen angående en överträdelse av konventionen som en medlemsstat eller unionen påstås ha begått i samband med unionsrätten. Syftet med artikel 344 FEUF är dock just att säkerställa att tvister angående fördragets tolkning eller tillämpning endast regleras inom unionen och, särskilt, att bevara domstolens behörighet i detta avseende. Den bestämmelsen utgör således hinder för all extern kontroll på förhand eller i efterhand. Under dessa omständigheter skulle utkastet till avtal kunna vara förenligt med unionsrätten endast om det innehöll bestämmelser som uttryckligen utesluter Europadomstolens behörighet i tvister mellan medlemsstaterna, eller mellan medlemsstaterna och unionen, rörande tillämpningen av Europakonventionen inom unionsrättens tillämpningsområde.

På samma sätt angav domstolen att det planerade avtalet inte innehåller några närmare bestämmelser för hur medsvaramekanismen och förfarandet för domstolens förhandsgranskning ska tillämpas som gör det möjligt att bevara unionens och unionsrättens särdrag. Vad särskilt gäller medsvaramekanismen betonade domstolen att det planerade avtalet innebär att Europadomstolen i samband med prövningen av villkoren för att unionen eller en medlemsstat inträder som medsvarende kan komma att ta ställning till unionsrättsliga regler om fördelningen av befogenheter mellan unionen och medlemsstaterna samt kriterier för vem som kan tillskrivas en handling eller en underlåtenhet från deras sida. En sådan prövning skulle kunna inkräkta på befogenhetsfördelningen mellan unionen och medlemsstaterna.

Med avseende på förfarandet för domstolens förhandsgranskning som föreskrivs i utkastet till avtal fann domstolen inledningsvis att det, för att bevara unionsrättens särdrag, är nödvändigt att frågan huruvida domstolen redan har tagit ställning till den aktuella rättsfrågan endast avgörs av den behöriga unionsinstitutionen, vars avgörande bör vara bindande för Europadomstolen. Utkastet till avtal innehåller emellertid inte någon sådan bestämmelse. Om Europadomstolen tilläts

avgöra en sådan fråga skulle det innebära att den gavs behörighet att tolka domstolens praxis. Vidare påpekade domstolen att det faktum att förfarandet för förhandsgranskning, när det gäller sekundärrätten, begränsas till att endast omfatta giltighetsfrågor, varvid tolkningsfrågor undantas, har negativ påverkan på unionens och domstolens befogenheter då detta innebär att domstolen inte ges möjlighet att tillhandahålla en slutgiltig tolkning av sekundärrätten mot bakgrund av de rättigheter som skyddas av Europakonventionen.

Slutligen konstaterade domstolen att det planerade avtalet åsidosätter unionsrättens särdrag med avseende på domstolsprövningen av handlingar, åtgärder eller underlåtenheter på området för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. Medan vissa av dessa handlingar, åtgärder eller underlåtenheter inte kan bli föremål för domstolens prövning på unionsrättens nuvarande stadium skulle nämligen Europadomstolen enligt utkastet till avtal ha befogenhet att pröva huruvida de är förenliga med Europakonventionen. En sådan behörighet att utföra en domstolsprövning, inbegripet mot bakgrund av de grundläggande rättigheterna, får inte uteslutande anförtros en internationell domstol, som är placerad utanför unionens institutionella ram och utanför ramen för unionens domstolar.

2. Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna

Under år 2014 har domstolen tolkat och tillämpat stadgan om de grundläggande rättigheterna i ett stort antal mål. De viktigaste av dessa mål behandlas i olika avsnitt i denna årsrapport.⁴ I förevarande avsnitt redogörs för två avgöranden av vilka det ena rör möjligheten att återropa stadgan i en tvist mellan enskilda och det andra stadgans tillämpningsområde.

I domen i målet *Association de médiation sociale* (C-176/12, EU:C:2014:2), som avkunnades den 15 januari 2014, tog domstolens stora avdelning ställning till möjligheten att i en tvist mellan enskilda återropa artikel 27 i stadgan om de grundläggande rättigheterna samt direktiv 2002/14 om information till och samråd med arbetstagare.⁵ Målet rörde en tvist vid franska Cour de cassation mellan, å ena sidan, arbetsgivaren Association de médiation sociale (AMS) och, å andra sidan, Union locale des syndicats CGT och en person som utsetts till representant för den fackavdelning som inrättats inom AMS. AMS hade beslutat att inte genomföra något val av arbetstagarrepresentanter av det skälet att personer som anställts inom ramen för ett avtal för förvärvande av yrkesmässiga kvalifikationer (nedan kallade anställda med anställningsstöd) enligt den franska lagen om arbete ska undantas vid beräkningen av ett företags personalstyrka vid fastställandet av de lagstadgade tröskelvärdena för när organ som företräder arbetstagarna ska inrättas. Enligt AMS uppfattning hade dessa tröskelvärden således inte uppnåtts.

Domstolen slog fast att artikel 3.1 i direktiv 2002/14 ska tolkas så, att den utgör hinder för en nationell bestämmelse enligt vilken personer som anställts med anställningsstöd undantas vid

⁴ Nämnas bör dom av den 17 september 2014, *Liivimaa Lihaveis* (C-562/12, EU:C:2014:2229), som behandlas i avsnitt IV.3 "Talan om ogiltigförklaring", dom av den 30 april 2014, *Pfleger m.fl.* (C-390/12, EU:C:2014:281), som behandlas i avsnitt VI.2 "Etableringsfrihet och frihet att tillhandahålla tjänster", dom av den 30 januari 2014, *Diakite* (C-285/12, EU:C:2014:39), som behandlas i avsnitt VII.2 "Asylpolitik", yttrande av den 14 oktober 2014 (1/13, EU:C:2014:2303), som behandlas i avsnitt IX "Civilrättsligt samarbete", dom av den 18 mars 2014, *International Jet Management* (C-628/11, EU:C:2014:171), som behandlas i avsnitt X "Transport", dom av den 8 april 2014, *Digital Rights Ireland m.fl.* (C-293/12 och C-594/12, EU:C:2014:238), och dom av den 13 maj 2014, *Google Spain och Google* (C-131/12, EU:C:2014:317). Dessa domar behandlas i avsnitt XIII.2 "Skydd av personuppgifter".

⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/14/EG av den 11 mars 2002 om inrättande av en allmän ram för information till och samråd med arbetstagare i Europeiska gemenskapen (EGT L 80, s. 29).

beräkningen av tröskelvärdena. Den bestämmelsen, som visserligen uppfyller villkoren för att ha direkt effekt, kan emellertid inte tillämpas i en tvist där enbart enskilda står mot varandra.

Därefter slog domstolen fast att artikel 27 i stadgan, tillämpad för sig eller gemensamt med bestämmelserna i direktiv 2002/14/EG, inte kan åberopas i en tvist mellan enskilda i syfte att en nationell bestämmelse genom vilken direktivet införlivas som visar sig vara oförenlig med unionsrätten ska sättas åt sidan. Domstolen fann nämligen att artikel 27 i stadgan, för att få sin fulla verkan, måste preciseras genom bestämmelser i unionsrätten eller i nationell rätt. Förbudet i artikel 3.1 i direktiv 2002/14 mot att vid beräkningen av antalet anställda utesluta en bestämd kategori personer kan varken, såsom direkt tillämplig rättsregel, härledas ur lydelsen av artikel 27 i stadgan eller ur förklaringarna till den artikeln. Den part som lidit skada till följd av att nationell rätt inte är förenlig med unionsrätten kan dock åberopa rättspraxis enligt domen i de förenade målen *Francovich m.fl.*⁶ för att i förekommande fall erhålla ersättning för den skada som uppkommit.

Den 10 juli 2014 klargjorde domstolen i dom *Julian Hernández m.fl.* (C-198/13, EU:C:2014:2055), *tillämpningsområdet för stadgan om de grundläggande rättigheterna*⁷ i ett mål om förhandsavgörande angående artikel 20 i stadgan och direktiv 2008/94 om skydd för arbetstagare vid arbetsgivarens insolvens.⁸ Begäran om förhandsavgörande rörde nationell lagstiftning enligt vilken en arbetstagare, på vissa villkor, genom subrogation kan rikta ett krav på utbetalning av lön direkt mot en medlemsstat under förfarandet för ogiltighetsförklaring av en uppsägning när arbetsgivaren inte har betalat ut lönen och har förklarats vara insolvent. Domstolen undersökte huruvida direktiv 2008/94 är tillämpligt på den nationella lagstiftningen och om den således kan bedömas mot bakgrund av de grundläggande rättigheter som skyddas av stadgan om de grundläggande rättigheterna.

För att en nationell lagstiftning ska betraktas som en tillämpning av unionsrätten i den mening som avses i artikel 51.1 i stadgan måste det enligt domstolen finnas en anknytning mellan en unionsrättsakt och den aktuella nationella åtgärden, varvid det krävs mer än att de berörda ämnesområdena ligger nära varandra eller att ett ämnesområde indirekt påverkar ett annat. En nationell åtgärd kan inte anses ingå i unionsrättens tillämpningsområde, varvid stadgan följaktligen blir tillämplig, endast på grund av att åtgärden vidtas på ett område inom vilket unionen har befogenheter. För att det ska kunna fastställas om en nationell åtgärd innebär en tillämpning av unionsrätten, måste det prövas, bland annat, huruvida den nationella lagstiftningen i fråga syftar till att genomföra en unionsrättslig bestämmelse, vilken slags lagstiftning det rör sig om och huruvida den eftersträvar andra mål än de som omfattas av unionsrätten, även om den kan påverka unionsrätten indirekt, samt huruvida det finns några specifika unionsrättsliga bestämmelser på området eller några sådana bestämmelser som kan påverka detta.

Vad gäller den i målet aktuella nationella lagstiftningen fann domstolen att den har ett annat syfte än att säkra minimiskyddet för arbetstagare vid arbetsgivarens insolvens, som ju är syftet med direktiv 2008/94 och att beviljandet av den ersättning som föreskrivs i den lagstiftningen inte påverkar eller begränsar det minimiskydd som följer av direktivet. Vidare fann domstolen att artikel 11 i direktivet, enligt vilken direktivet inte påverkar medlemsstaternas rätt att utfärda bestämmelser som är gynnsammare för arbetstagarna, inte ger medlemsstaterna någon sådan rätt

⁶ Domstolens dom av den 19 november 1991, *Francovich och Bonifaci/Italien* (C-6/90 och C-9/90, EU:C:1991:428).

⁷ När det gäller stadgans tillämpningsområde är det lämpligt att nämna dom av den 30 april 2014, *Pfleger m.fl.* (C-390/12, EU:C:2014:281), som behandlas i avsnitt VI.2 "Etableringsfrihet och frihet att tillhandahålla tjänster".

⁸ Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/94/EG av den 22 oktober 2008 om skydd för arbetstagare vid arbetsgivarens insolvens (EUT 283, s. 36).

utan endast innebär ett erkännande av deras befogenhet i detta avseende. Den aktuella nationella lagstiftningen kan således inte anses ingå i tillämpningsområdet för direktivet.

3. Allmänna principer i unionsrätten

I domen i målet *Kamino International Logistics m.fl.* (C-129/13, EU:C:2014:2041), som avkunnades den 3 juli 2014, prövade domstolen principen om myndigheters iakttagande av rätten till försvar och rätten att yttra sig i samband med tillämpning av tullkodexen.⁹ Begäran om förhandsavgörande hade framställts i ett mål som rörde två tullombud vilka, till följd av tullmyndighetens kontroll, hade mottagit två betalningsuppsmaningar avseende ytterligare uppbörd av utestående tullskuld utan att dessförinnan ha getts tillfälle att yttra sig däröver.

Härvid slog domstolen fast att principen om myndigheternas iakttagande av rätten till försvar och av den därav följande rätten för var och en att yttra sig innan ett beslut fattas som kan påverka hans eller hennes intressen på ett ogynnsamt sätt, såsom denna princip tillämpas enligt tullkodexen, kan åberopas direkt av enskilda vid de nationella domstolarna. Myndigheterna i medlemsstaterna är nämligen skyldiga att iaktta denna princip när de fattar beslut som faller inom unionsrättens tillämpningsområde, även när den tillämpliga lagstiftningen inte uttryckligen föreskriver ett sådant formkrav. När en mottagare av ett beslut, såsom en betalningsuppsmaning, inte har fått yttra sig vid myndigheten – även om han eller hon kan klargöra sin uppfattning i ett senare skede vid en förvaltningsrättslig omprövning – har rätten till försvar åsidosatts om de nationella bestämmelserna inte medger att mottagarna av besluten erhåller uppskov med verkställigheten av besluten tills de eventuellt ändras. Den nationella domstolen som ska säkerställa att unionsrätten ges full verkan får under alla omständigheter beakta att ett sådant åsidosättande medför en ogiltigförklaring av beslutet endast om det hade kunnat leda till ett annat resultat om detta fel inte hade förelegat.

II. Unionsmedborgarskap

Vad gäller unionsmedborgarskapet förtjänar sex domar särskild uppmärksamhet. Den första domen rör rätten att resa in i en medlemsstat, de fyra följande rör uppehållsrätten för unionsmedborgares familjemedlemmar och den sjätte domen rör beviljandet av sociala förmåner till unionsmedborgare som är ekonomiskt inaktiva och inte aktivt söker arbete.

Den 18 december 2014 avkunnade domstolens stora avdelning dom i målet *McCarthy m.fl.* (C-202/13, EU:C:2014:2450). Domstolen slog där fast att både *artikel 35 i direktiv 2004/38*¹⁰ och *artikel 1 i protokoll nr 20 som fogats till EU-fördraget*¹¹ ska tolkas så, att en medlemsstat inte i allmänpreventivt syfte får kräva att en tredjelandsmedborgare som innehar ett "uppehållskort för

⁹ Rådets förordning (EEG) nr 2913/92 av den 12 oktober 1992 om inrättandet av en tullkodex för gemenskapen (EGT L 302, s. 1; svensk specialutgåva, område 2, volym 16, s. 4), i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2700/2000 av den 16 november 2000 (EGT L 311, s. 17).

¹⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier och om ändring av förordning (EEG) nr 1612/68 och om upphävande av direktiven 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG och 93/96/EEG (EUT L 158, s. 77, och rättelser i EUT L 229, 2004, s. 35, och EUT L 197, 2005, s. 34).

¹¹ Protokoll (nr 20) om tillämpning av vissa inslag i artikel 26 i Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på Förenade kungariket och Irland.

en unionsmedborgares familjemedlem” som utfärdats av myndigheterna i en annan medlemsstat ska vara innehavare av ett inresetillstånd.

Helena Patricia McCarthy Rodriguez, som är colombiansk medborgare, uppehöll sig i Spanien tillsammans med sin make Sean Ambrose McCarthy. Han är både brittisk och irländsk medborgare. För att resa in i Förenade kungariket var Helena Patricia McCarthy enligt tillämplig nationell lagstiftning tvungen att i förväg ansöka om ett inresetillstånd för familjemedlemmar. Den fråga som uppkom vid den hänskjutande domstolen var huruvida detta villkor är förenligt med unionsrätten.

Domstolen bekräftade inledningsvis att makarna är personer som omfattas av direktiv 2004/38 (”förmånstagare”) och erinrade därefter om att en unionsmedborgares familjemedlemmar som inte är medborgare i en medlemsstat och som befinner sig i en sådan situation som Helena Patricia McCarthy Rodriguez inte omfattas av kravet på visering eller något motsvarande krav för att kunna resa in i unionsmedborgarens ursprungsmedlemsstat.

Vad gäller artikel 35 i direktiv 2004/38, enligt vilken medlemsstaterna får vidta nödvändiga åtgärder för att neka, avbryta eller dra tillbaka en rättighet enligt det direktivet i händelse av missbruk av rättigheter eller bedrägeri¹², fann domstolen dessutom att de åtgärder som vidtas enligt den bestämmelsen omfattas av de rättssäkerhetsgarantier som föreskrivs i direktivet och ska grunda sig på en individuell prövning i det enskilda fallet. För att det ska anses styrkt att det är fråga om sådant missbruk krävs dels att vissa objektiva förhållanden är för handen, dels att en subjektiv faktor föreligger. Den omständigheten att en medlemsstat står inför ett stort antal fall av missbruk av rättigheter och bedrägerier kan således inte motivera att en åtgärd som bygger på allmänpreventiva hänsyn och inte grundar sig på någon individuell prövning av den aktuella personens agerande vidtas. Sådana åtgärder, som är automatiska till sin natur, skulle nämligen göra det möjligt för medlemsstaterna att underlåta att tillämpa direktiv 2004/38 och de skulle åsidosätta själva kärnan i unionsmedborgarnas grundläggande individuella rätt att fritt röra sig och uppehålla sig i medlemsstaterna, liksom i de härledda rättigheter som tillkommer deras familjemedlemmar som inte är medborgare i en medlemsstat.

Slutligen slog domstolen fast att Förenade kungariket enligt artikel 1 i protokoll nr 20 visserligen får kontrollera om personer som vill resa in i landet verkligen uppfyller villkoren, men artikel 1 i protokollet innebär inte att Förenade kungariket får fastställa villkoren för inresa för personer som har rätt till inresa enligt unionsrätten och i synnerhet inte att, beträffande dessa personer, föreskriva ytterligare villkor för inresa eller andra villkor än de som föreskrivs i unionsrätten.

Domstolens stora avdelning har i två domar tolkat *artiklarna 21 FEUF och 45 FEUF samt direktiv 2004/38 med avseende på uppehållsrätten för tredjelandsmedborgare som är familjemedlemmar till en unionsmedborgare*. I dom av den 12 mars 2014 i mål O. (C-456/12, EU:C:2014:135), erinrade domstolen inledningsvis om att direktiv 2004/38 inte kan anses medföra en härledd uppehållsrätt för en tredjelandsmedborgare, som är familjemedlem till en unionsmedborgare, när unionsmedborgaren vistas i den medlemsstat där han eller hon är medborgare. Direktivets bestämmelser ska emellertid tillämpas analogt i en situation där en unionsmedborgare har utvecklat och befest ett familjeliv tillsammans med en tredjelandsmedborgare under en verkkningsfull vistelse i en annan

¹² I denna årsrapport redogörs för två andra domar som rör frågan om missbruk av rättigheter. Det rör sig om dom av den 17 juli 2014, *Torresi* (C-58/13 och C-59/13, EU:C:2014:2088), som behandlas i avsnitt VI.2 ”Etableringsfrihet och frihet att tillhandahålla tjänster”, och dom av den 13 mars 2014, *SICES m.fl.* (C-155/13 EU:C:2014:145), som behandlas i avsnitt V ”Jordbruk”.

medlemsstat än den där han eller hon är medborgare och, tillsammans med sin familjemedlem, återvänder till sin ursprungsmedlemsstat i enlighet med artikel 21.1 FEUF. Villkoren för att bevilja en härledd uppehållsrätt bör således inte vara strängare än de som föreskrivs i nämnda direktiv när unionsmedborgaren har bosatt sig i en annan medlemsstat än den där han eller hon är medborgare.¹³ Domstolen betonade dock att kortare vistelser, såsom helger och semestrar som har tillbringats i en annan medlemsstat än den där unionsmedborgaren är medborgare, inte uppfyller nämnda villkor, även om de betraktas tillsammans.

Domstolen angav dessutom att en tredjelandsmedborgare som inte, åtminstone under en del av sin vistelse i den mottagande medlemsstaten, har haft ställning som familjemedlem inte har kunnat erhålla en härledd uppehållsrätt i den medlemsstaten med stöd av ovannämnda bestämmelser i direktiv 2004/38 och tredjelandsmedborgaren kan inte heller, vid den berörda unionsmedborgarens återvändande till den medlemsstat där han eller hon är medborgare, erhålla en härledd uppehållsrätt med stöd av artikel 21.1 FEUF.

I domen i målet *S. och G.* (C-457/12, EU:C:2014:136), som avkunnades den 12 mars 2014, slog domstolen fast att bestämmelserna i direktiv 2004/38 inte utgör hinder för att en medlemsstat vägrar en tredjelandsmedborgare, som är familjemedlem till en unionsmedborgare, uppehållsrätt när unionsmedborgaren är medborgare i den medlemsstaten och är bosatt där, men regelbundet reser till en annan medlemsstat i arbetet. Det är nämligen endast när unionsmedborgaren utövar sin rätt till fri rörlighet genom att bosätta sig i en annan medlemsstat än den där han eller hon är medborgare som bestämmelserna i direktiv 2004/38 ger upphov till en egen uppehållsrätt för unionsmedborgaren och till en härledd uppehållsrätt för hans eller hennes familjemedlemmar.

Med ledning av den tolkning av artikel 56 FEUF som domstolen gjort i domen i målet *Carpenter*¹⁴, fann den däremot att artikel 45 FEUF ger en unionsmedborgares familjemedlem som är tredjelandsmedborgare uppehållsrätt när unionsmedborgaren är medborgare och bosatt i den aktuella medlemsstaten men regelbundet reser till en annan medlemsstat i egenskap av arbetstagare, för det fall ett beslut att vägra tredjelandsmedborgaren uppehållsrätt avskräcker den berörda unionsmedborgaren från att verkligen utöva sina rättigheter enligt artikel 45 FEUF. I detta sammanhang betonade domstolen att det faktum att tredjelandsmedborgaren tar hand om unionsmedborgarens barn kan utgöra en relevant omständighet som ska beaktas av den nationella domstolen. Emellertid räcker det inte i sig att det kan framstå som önskvärt att det är tredjelandsmedborgaren, i det aktuella fallet modern till unionsmedborgarens make eller maka, som tar hand om barnet för att det ska anses föreligga en sådan avskräckande verkan.

I dom av den 16 januari 2014 i målet *Reyes* (C-423/12, EU:C:2014:16), hade domstolen att närmare klargöra innebörden av begreppet *unionsmedborgares familjemedlem i beroendeställning*. I det nationella målet hade en filippinsk medborgare som var 21 år eller äldre ansökt om uppehållstillstånd i Sverige i egenskap av familjemedlem till sin tyska moder och hennes norska sambo. Migrationsverket hade avslagit denna ansökan.

Domstolen erinrade därvid om att det, för att en unionsmedborgares släkting i rakt nedstigande led som är 21 år eller äldre ska kunna anses vara "beroende för sin försörjning" av unionsmedborgaren, måste vara styrkt att det föreligger ett faktiskt beroendeförhållande i det land varifrån släktingen i fråga anländer. Det är däremot inte nödvändigt att fastställa varför beroendeställning föreligger. När en unionsmedborgare med regelbundenhet och under lång tid för över pengar till en släkting

¹³ Se, bland annat, artiklarna 7.1, 7.2 och 16 i direktiv 2004/38.

¹⁴ Domstolens dom av den 11 juli 2002, *Carpenter* (C-60/00, EU:C:2002:434).

i rakt nedstigande led som är 21 år eller äldre för att denne ska kunna sörja för sina grundläggande behov i ursprungslandet, innebär artikel 2.2 c i direktiv 2004/38 således att en medlemsstat inte får kräva att släktingen ska ha försökt att få ett arbete, få hjälp för sin försörjning från ursprungslandets myndigheter och/eller på annat sätt klara sin försörjning men att detta inte har varit möjligt. Det är nämligen i praktiken inte lätt att lägga fram sådan ytterligare bevisning, och om det var tillåtet att kräva sådan ytterligare bevisning skulle det bli orimligt svårt för släktingen att göra gällande sin eventuella uppehållsrätt i den mottagande medlemsstaten.

Vidare preciserade domstolen att den omständigheten att en släkting – på grund av personliga omständigheter såsom ålder, utbildning och hälsa – bedöms ha goda förutsättningar för att få ett arbete och dessutom har för avsikt att börja arbeta i den mottagande medlemsstaten inte har någon betydelse vid tolkningen av rekvisitetet beroende för sin försörjning i nämnda bestämmelse i direktiv 2004/38.

Den 10 juli 2014 tolkade domstolen, fortfarande inom tillämpningsområdet för direktiv 2004/38, i dom *Ogieriakhi* (C-244/13, EU:C:2014:2068), begreppet *”lagligt har uppehållit sig tillsammans med unionsmedborgaren”* som återfinns i artikel 16.2 i direktivet. Tolkningsfrågorna uppkom med anledning av en talan om skadestånd som en tredjelandsmedborgare väckt mot Irland. Käranden i det nationella målet gjorde gällande att han vållats skada på grund av att han nekats uppehållsrätt efter det att han separerat från sin maka som var unionsmedborgare. Beslutet att avslå ansökan om uppehållstillstånd grundades på nationell lagstiftning som, enligt käranden, inte utgjorde ett korrekt införlivande av direktiv 2004/38.

Domstolen fastslog att en tredjelandsmedborgare, som under en sammanhängande period av fem år före den sista dagen för införlivande av direktivet har uppehållit sig i en medlemsstat i egenskap av make eller maka till en unionsmedborgare som arbetar i den medlemsstaten, ska anses ha förvärvat permanent uppehållsrätt enligt direktivet trots att makarna under nämnda period beslutat att separera och börjat sammanleva med en annan partner varvid tredjelandsmedborgarens bostad inte längre tillhandahålls eller ställs till förfogande av den make eller maka som är unionsmedborgare. En tolkning av artikel 16.2 i direktiv 2004/38 som, när det gäller förvärv av permanent uppehållsrätt, innebär att det kan anses att skyldigheten att uppehålla sig tillsammans med unionsmedborgaren endast är uppfylld i den specifika situationen där maken eller maken som bor tillsammans med unionsmedborgaren i den mottagande medlemsstaten inte helt har upphört med den äktenskapliga samlevnaden med unionsmedborgaren överensstämmer nämligen inte med direktivets syfte att ge ett rättsligt skydd åt unionsmedborgarens familjemedlemmar och särskilt inte med de rättigheter vad gäller vistelse som på vissa villkor tillerkänns tidigare makar i händelse av äktenskapsskillnad.

Eftersom den femårsperiod som ska beaktas vid bedömningen av om permanent uppehållsrätt förvärvats i det aktuella fallet hade fullgjorts före den sista dagen för införlivande av direktiv 2004/38 skulle dessutom frågan huruvida vistelsen varit laglig bedömas i enlighet med bestämmelserna i artikel 10.3 i förordning nr 1612/68.¹⁵ I det avseendet fann domstolen att det krav på tillgång till en bostad som föreskrivs i den bestämmelsen inte innebär att familjemedlemmen måste bo där stadigvarande utan endast att den bostad som arbetstagaren har tillgång till kan anses som normal för att ta emot hans eller hennes familj. Bedömningen av huruvida detta krav är uppfyllt ska endast avse den tidpunkt då tredjelandsmedborgaren inledde samlevnaden med maken eller maken som är unionsmedborgare i den mottagande medlemsstaten.

¹⁵ Rådets förordning (EEG) nr 1612/68 av den 15 oktober 1968 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen (EGT L 257, s. 2; svensk specialutgåva, område 5, volym 1, s. 33).

Vad gäller rätten till skadestånd på grund av att en medlemsstat åsidosatt unionsrätten angav domstolen slutligen att den omständigheten att en nationell domstol har ansett det nödvändigt att begära ett förhandsavgörande avseende i målet aktuella unionsbestämmelser inte är avgörande när det gäller att utesluta att medlemsstaten har gjort sig skyldig till en uppenbar överträdelse av unionsrätten.

I domen i målet *Dano* (C-333/13, EU:C:2014:2358), som avkunnades den 11 november 2014, behandlade domstolen, som sammanträdde i stor avdelning, frågan *huruvida en medlemsstat får föreskriva att icke yrkesverksamma unionsmedborgare som är medborgare i en annan medlemsstat saknar rätt till icke-avgiftsfinansierade förmåner som ska täcka levnadsomkostnaderna trots att förmånerna beviljas medlemsstatens egna medborgare i samma situation*. Det nationella målet rörde en rumänsk medborgare som inte hade rest in i Tyskland för att söka arbete där utan hade ansökt om förmåner enligt grundgarantin för arbetssökande.

Som svar på tolkningsfrågan angav domstolens stora avdelning att "särskilda icke-avgiftsfinansierade kontantförmåner" i den mening som avses i förordning nr 883/2004¹⁶, omfattas av begreppet "socialt bistånd" i den mening som avses i artikel 24.2 i direktiv 2004/38. Domstolen konstaterade att direktivets bestämmelser, liksom bestämmelserna i förordning nr 883/2004¹⁷, inte utgör hinder för nationella bestämmelser som innebär att medborgare i andra medlemsstater inte har rätt till vissa sociala förmåner, trots att dessa förmåner beviljas personer som är medborgare i den berörda medlemsstaten vilka befinner sig i samma situation, i den mån som de personer som är medborgare i andra medlemsstater saknar uppehållsrätt enligt direktiv 2004/38 i den mottagande medlemsstaten. Med avseende på rätten till sådana sociala förmåner som de här aktuella, kan en unionsmedborgare enligt domstolen kräva att bli behandlad på samma sätt som medborgarna i den mottagande medlemsstaten endast om vistelsen i den mottagande medlemsstaten uppfyller villkoren i direktiv 2004/38. Bland de villkor som gäller för icke yrkesverksamma unionsmedborgare, vilka har vistats i den mottagande medlemsstaten mer än tre månader men mindre än fem år, ingår en skyldighet att ha tillräckliga tillgångar för sin egen och sina familjemedlemmars räkning.¹⁸ En medlemsstat har således möjlighet att neka unionsmedborgare sociala förmåner när dessa inte utövar förvärvsverksamhet, utan uteslutande har utnyttjat den fria rörligheten för att komma i åtnjutande av socialt stöd från en annan medlemsstat trots att de saknar tillräckliga tillgångar för att ha uppehållsrätt där. Det ska i det sammanhanget göras en konkret bedömning av varje persons ekonomiska situation – varvid de sökta sociala förmånerna inte ska beaktas.

III. Institutionella bestämmelser

1. Rättslig grund för unionens rättsakter

Under år 2014 har domstolen meddelat flera domar om den rättsliga grunden för unionens rättsakter. Bland dessa domar förtjänar en dom på transportpolitikområdet och fem domar avseende rådets rättsakter om internationella avtal att nämnas.

¹⁶ Se artikel 70.2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen (EUT L 166, s. 1, och rättelse i EUT 2004, L 200, s. 1), i dess lydelse enligt kommissionens förordning (EU) nr 1244/2010 av den 9 december 2010 (EUT L 338, s. 35).

¹⁷ Artikel 24 i direktiv 2004/38, jämförd med artikel 7.1 b i det direktivet och med artikel 4 i förordning nr 883/2004.

¹⁸ Se, bland annat, artikel 7.1 b i direktiv 2004/38.

Den 6 maj 2014 biföll domstolen (stora avdelningen), i domen *kommissionen/parlamentet och rådet* (C-43/12, EU:C:2014:298), kommissionens talan om ogiltigförklaring av *direktiv 2011/82, vilket syftar till att underlätta ett gränsöverskridande informationsutbyte om trafiksäkerhetsrelaterade brott som gör det möjligt att identifiera den person som har begått brottet*¹⁹. Domstolen fann nämligen att artikel 87.2 FEUF var en felaktig rättslig grund.

Domstolen erinrade inledningsvis om sin fasta praxis, enligt vilken valet av rättslig grund för en unionsrättsakt ska grundas på objektiva omständigheter som kan bli föremål för domstolsprövning, däribland rättsaktens syfte och innehåll. Domstolen uttalade även att om prövningen av rättsakten visar att den har två syften eller två beståndsdelar, och om ett av dessa syften eller en av dessa beståndsdelar kan identifieras som det – eller den – huvudsakliga eller dominerande, medan det – eller den – andra endast är av underordnad betydelse, ska rättsakten ha en enda rättslig grund, nämligen den som krävs med hänsyn till det huvudsakliga eller dominerande syftet eller den huvudsakliga eller dominerande beståndsdelen.

Vidare konstaterade domstolen att det huvudsakliga eller dominerande syftet med direktivet är att förbättra trafiksäkerheten. Domstolen hade nämligen, efter att ha undersökt direktivets innehåll och förfarandet för det aktuella informationsutbytet mellan medlemsstaterna, redan slagit fast²⁰ att de aktuella bestämmelserna i huvudsak avser transportpolitik, eftersom de gör det möjligt att förbättra transportsäkerheten, och att detta direktiv inte direkt är förbundet med syftena vad gäller polissamarbete. Domstolen drog härav slutsatsen att rättsakten skulle ha antagits med stöd av artikel 91.1 c FEUF och att den inte rättsenligt kunde antas med stöd av artikel 87.2 FEUF, vilken bland annat avser utbyte av relevant information för att skapa ett fungerande polissamarbete.

När det gäller rättsakter avseende internationella avtal ogiltigförklarade domstolen (stora avdelningen), i domen *kommissionen/rådet* (C-377/12, EU:C:2014:1903), vilken meddelades den 11 juni 2014, *rådets beslut nr 2012/272 om undertecknande på unionens vägnar av ramavtalet om partnerskap och samarbete mellan Europeiska unionen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Republiken Filippinerna, å andra sidan*²¹. Eftersom det ramavtal som avses i detta beslut föreskriver ett samarbete och ett partnerskap som ska utformas särskilt för att ta hänsyn till Filippinernas intresse såsom utvecklingsland, hade kommissionen, för undertecknande av ramavtalet, antagit ett förslag till beslut med stöd av artiklarna 207 FEUF och 209 FEUF, vilka avser den gemensamma handelspolitiken respektive utvecklingssamarbetet. Eftersom rådet ansåg att det i ramavtalet föreskrivna samarbetet och partnerskapet var omfattande och inte endast avsåg området utvecklingssamarbete, använde det emellertid – förutom dessa artiklar – även artiklarna 79.3 FEUF, 91 FEUF, 100 FEUF och 191.4 FEUF som rättslig grund. Sistnämnda artiklar avser återtagande av medborgare från tredjeländer, transport respektive miljö. Detta tillägg när det gäller den rättsliga grunden medförde tillämpning av protokoll nr 21 och protokoll nr 22 till EUF-fördraget, vilka avser Förenade kungarikets och Irlands ställning med avseende på området med frihet, säkerhet och rättvisa respektive Danmarks ställning. Enligt dessa protokoll deltar dessa medlemsstater inte i rådets undertecknande och ingående av unionens internationella avtal enligt avdelning V i tredje delen av EUF-fördraget, såvida de inte meddelar önskemål om att delta.

¹⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/82/EU av den 25 oktober 2011 om underlättande av ett gränsöverskridande informationsutbyte om trafiksäkerhetsrelaterade brott (EUT L 288, s. 1).

²⁰ Domstolens dom av den 9 september 2004, *Spanien och Finland/parlamentet och rådet* (C-184/02 och C-223/02, EU:C:2004:497).

²¹ Rådets beslut 2012/272/EU av den 14 maj 2012 om undertecknande på unionens vägnar av ramavtalet om partnerskap och samarbete mellan Europeiska unionen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Republiken Filippinerna, å andra sidan (EUT L 134 s. 3).

Domstolen hade i detta sammanhang tillfälle att för första gången ta ställning till räckvidden av artikel 209 FEUF och fann härvidlag, i enlighet med dess praxis avseende tiden före Lissabonfördraget²², att unionens politik på området för utvecklingssamarbete inte är begränsad till åtgärder som är direkt inriktade på att utrota fattigdom, utan att den – för att uppfylla detta primära syfte – även eftersträvar de mål som avses i artikel 21.2 FEU, såsom målet att främja en hållbar ekonomisk, social och miljömässig utveckling i utvecklingsländer. I detta hänseende konstaterade domstolen att eftersom fattigdomsutrotning har många aspekter kräver genomförandet av dessa mål, enligt 2006 års gemensamma förklaring från rådet och företrädarna för medlemsstaternas regeringar om unionens utvecklingspolitik²³, många former av utvecklingsverksamhet, såsom exempelvis ekonomiska och sociala reformer, social rättvisa, rättvis tillgång till allmännyttiga tjänster, förebyggande av konflikter, miljö, hållbar förvaltning av naturresurser, migration och utveckling.

Den 24 juni 2014 biföll domstolen (stora avdelningen), i domen *parlamentet/rådet* (C-658/11, EU:C:2014:2025) parlamentets talan om ogiltigförklaring av *rådets beslut 2011/640/Gusp om undertecknande och ingående av avtalet mellan Europeiska unionen och Republiken Mauritius*²⁴ (nedan kallat *avtalet mellan EU och Mauritius*).

Domstolen fann, för det första, att talan inte kunde vinna bifall såvitt avsåg parlamentets grund att den omständigheten att det angripna beslutet och avtalet mellan EU och Mauritius tjänar andra syften, om än av underordnad betydelse, än de som omfattas av den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken, räcker för att detta beslut inte ska kunna anses uteslutande gälla denna politik i den mening som avses i artikel 218.6 FEUF, vilket innebär att det krävdes att parlamentet deltog vid antagandet av beslutet. I detta hänseende fann domstolen att artikel 218.6 FEUF skapar en symmetri mellan förfarandet för antagande av interna unionsrättsliga åtgärder och förfarandet för antagande av internationella avtal, för att säkerställa att parlamentet och rådet har samma befogenheter med avseende på ett visst område, med iakttagande av den institutionella jämvikt som stadgas i fördragen. Det är just för att säkerställa att denna symmetri faktiskt iakttas som regeln att det är en rättsakts materiella rättsliga grund som bestämmer vilka förfaranden som ska tillämpas för rättsaktens antagande inte enbart gäller förfaranden som föreskrivs för antagande av en intern rättsakt, utan även gäller förfaranden som är tillämpliga på ingåendet av internationella avtal. Vad gäller beslut om ingående av ett internationellt avtal i enlighet med artikel 218 FEUF är det följaktligen den materiella rättsliga grunden för beslutet om ingående av avtalet som bestämmer vilken typ av förfarande som ska tillämpas enligt punkt 6 i denna artikel. I det aktuella fallet kunde rådets beslut antas utan att parlamentet lämnat sitt godkännande eller hörts, eftersom beslutet endast grundade sig på en bestämmelse i den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken.

Domstolen biföll emellertid talan såvitt avser en annan grund, nämligen åsidosättande av artikel 218.10 FEUF. Enligt denna artikel finns det en skyldighet att informera parlamentet i alla skeden av förfarandet för förhandlingar om och ingående av internationella avtal. I detta fall hade parlamentet inte omedelbart informerats och rådet hade således åsidosatt denna artikel. Eftersom

²² Dom av den 3 december 1996, *Portugal/rådet* (C 268/94, EU:C:1996:461).

²³ Se, bland annat, punkt 12 i den gemensamma förklaringen från rådet och företrädarna för medlemsstaternas regeringar, församlade i rådet, Europaparlamentet och kommissionen om Europeiska unionens utvecklingspolitik: Europeiskt samförstånd (EUT C 46, 2006, s. 1).

²⁴ Rådets beslut 2011/640/Gusp av den 12 juli 2011 om undertecknande och ingående av avtalet mellan Europeiska unionen och Republiken Mauritius om villkoren för att överföra misstänkta pirater och egendom som i detta sammanhang har beslagtogs av den EU-ledda marina styrkan till Republiken Mauritius och om villkoren för misstänkta pirater efter en sådan överföring (EUT L 254, s. 1).

denna föreskrift avseende förfarandet utgör en väsentlig formföreskrift medför åsidosättandet av denna att den berörda rättsakten blir ogiltig. Parlamentets deltagande i lagstiftningsprocessen är nämligen ett uttryck för en grundläggande demokratisk princip på unionsnivå, enligt vilken folken deltar i maktutövningen genom en representativ församling.

Domstolen lät emellertid verkningarna av det aktuella beslutet bestå, eftersom genomförandet av den verksamhet som bedrivs med stöd av avtalet mellan EU och Mauritius annars skulle kunna förhindras.

I domen *kommissionen/rådet* (C-114/12, EU:C:2014:2151) av den 4 september 2014 ogiltigförklarade domstolen (stora avdelningen) *beslutet av rådet och företrädarna för medlemsstaternas regeringar om att Europeiska unionen och dess medlemsstater gemensamt skulle delta i förhandlingar om en Europarådskonvention om skydd för radio- och televisionsföretags rättigheter*. Enligt kommissionen har unionen, enligt artikel 3.2 FEUF, exklusiv extern befogenhet vad gäller den föreslagna konventionen, vilket innebär att ett gemensamt deltagande är uteslutet.

Domstolen godtog detta argument, då det aktuella avtalet är ett av de avtal som anges i artikeln och som kan påverka unionens gemensamma regler till förverkligande av fördragets mål. Innehållet i förhandlingarna om en Europarådskonvention om skydd för radio- och televisionsföretags närstående rättigheter hör, enligt vad domstolen slog fast i detta fall, till ett område som i stor utsträckning omfattas av unionens gemensamma regler. Det framgår nämligen av direktiven 93/83²⁵, 2001/29²⁶, 2004/48²⁷, 2006/115²⁸ och 2006/116²⁹ att dessa rättigheter är föremål för en rättslig harmonisering i unionsrätten som särskilt syftar till att säkerställa den inre marknadens funktion och varigenom det har införts ett system för en hög och enhetlig skyddsnivå till förmån för radio- och televisionsföretag.

Eftersom frågan huruvida det finns en extern exklusiv befogenhet måste avgöras utifrån en konkret bedömning av förhållandet mellan det planerade internationella avtalet och gällande unionsrätt, föranleder den omständigheten att den aktuella unionsrättsliga harmoniseringen har skett genom olika rättsliga instrument inte någon annan bedömning. Bedömningen av huruvida det finns en risk för att internationella åtaganden kan påverka unionens gemensamma regler eller ändra räckvidden för dessa kan nämligen inte vara beroende av en konstlad åtskillnad som grundar sig på om sådana regler finns i ett och samma unionsrättsliga instrument eller inte.

I domen *Tyskland/rådet* (C-399/12, EU:C:2014:2258) av den 7 oktober 2014 ogillade domstolen (stora avdelningen) Tysklands talan om ogiltigförklaring av rådets beslut av den 18 juni 2012 om fastställande av Europeiska unionens ståndpunkt vad gäller vissa resolutioner som kommer att bli föremål för omröstning inom Internationella vinorganisationen (OIV).

²⁵ Rådets direktiv 93/83/EEG av den 27 september 1993 om samordning av vissa bestämmelser om upphovsrätt och närstående rättigheter avseende satellitsändningar och vidaresändning via kabel (EGT L 248, s. 15; svensk specialutgåva, område 13, volym 25, s. 33).

²⁶ Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället (EGT L 167, s. 10).

²⁷ Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/48/EG av den 29 april 2004 om säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter (EUT L 157, s. 45, och rättelse i EUT L 195, s. 16).

²⁸ Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/115/EG av den 12 december 2006 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter (EUT L 376, s. 28).

²⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/116/EG av den 12 december 2006 om skyddstiden för upphovsrätt och vissa närstående rättigheter (EUT L 372, s. 12).

Tyskland anförde en enda grund för sin talan, nämligen åsidosättande av artikel 218.9 FEUF, vilken utgjorde den rättsliga grunden för det angripna beslutet. Denna medlemsstat gjorde, med stöd av flera andra medlemsstater, gällande att artikel 218.9 FEUF inte är tillämplig när det gäller ett internationellt avtal som, såsom OIV-avtalet, ingåtts av medlemsstater och inte av unionen och att det endast är internationella rättsakter som är bindande för unionen som utgör "akter med rättslig verkan" i den mening som avses i denna bestämmelse.

Domstolen fann, för det första, att lydelsen av artikel 218.9 FEUF inte utgör något hinder för att unionen ska kunna anta ett beslut om fastställande av en ståndpunkt som på unionens vägnar ska intas i ett organ som inrättats genom ett internationellt avtal i vilket unionen inte är part. I denna del framhöll domstolen bland annat att beslutet om fastställande av den ståndpunkt som ska intas av medlemsstaterna, vilka även är medlemmar i OIV, rör den gemensamma jordbrukspolitiken och närmare bestämt den gemensamma organisationen av marknaden för vin, vilket är ett område som i mycket stor utsträckning reglerats av unionslagstiftaren på grundval av befogenheten enligt artikel 43 FEUF. När det berörda området omfattas av denna typ av befogenhet för unionen, utgör den omständigheten att unionen inte är part i det internationella avtalet i fråga inte hinder för att befogenheten utövas genom att det inom unionsinstitutionerna fastställs en ståndpunkt som på unionens vägnar ska intas i det organ som inrättats genom avtalet, till exempel genom att de medlemsstater som är parter i avtalet handlar solidariskt i unionens intresse.

Domstolen prövade därefter huruvida de rekommendationer som skulle antas av OIV, vilka i detta fall rörde nya oenologiska metoder, analysmetoder för bestämning av vinprodukters sammansättning samt specifikationer för renhets- och identifieringskrav för ämnen som ingår i oenologiska metoder, utgör "akter med rättslig verkan" i den mening som avses i artikel 218.9 FEUF. I denna del fann domstolen att rekommendationerna har till syfte att bidra till uppnåendet av denna organisations mål och att de, med anledning av att de införlivas i unionsrätten enligt artiklarna 120f a, 120g, 158a.1 och 158a.2 i förordning nr 1234/2007³⁰ och artikel 9.1 första stycket i förordning nr 606/2009³¹, har rättsliga verkningar i den mening som avses i artikel 218.9 FEUF. Trots att unionen inte är part i OIV-avtalet, har den således – med hänsyn till rekommendationernas direkta inverkan på unionens regelverk på detta område – ändå befogenhet att fastställa en ståndpunkt som ska intas på dess vägnar avseende dessa rekommendationer.

I domen *parlamentet och kommissionen/rådet* (C-103/12 och C-165/12, EU:C:2014:2400) av den 26 november 2014 ogiltigförklarade domstolen (stora avdelningen) beslut 2012/19 om godkännande på Europeiska unionens vägnar av förklaringen om beviljande av fiskemöjligheter i EU:s vatten för fiskefartyg som för Bolivarianska republiken Venezuelas flagg i den exklusiva ekonomiska zonen utanför Franska Guyanas kust³². Enligt sökandena skulle detta beslut inte ha antagits med stöd av artikel 43.3 FEUF jämförd med artikel 218.6 b FEUF, utan med stöd av artikel 43.2 FEUF jämförd med artikel 218.6 a v FEUF.

³⁰ Rådets förordning (EG) nr 1234/2007 av den 22 oktober 2007 om upprättande av en gemensam organisation av jordbruksmarknaderna och om särskilda bestämmelser för vissa jordbruksprodukter ("förordningen om en samlad marknadsordning") (EUT L 299, s. 1).

³¹ Kommissionens förordning (EG) nr 606/2009 av den 10 juli 2009 om vissa tillämpningsföreskrifter för rådets förordning (EG) nr 479/2008 beträffande kategorier av vinprodukter, oenologiska metoder och restriktioner som ska tillämpas på dessa (EUT L 193, s. 1).

³² Rådets beslut 2012/19/EU av den 16 december 2011 om godkännande på Europeiska unionens vägnar av förklaringen om beviljande av fiskemöjligheter i EU:s vatten för fiskefartyg som för Bolivarianska republiken Venezuelas flagg i den exklusiva ekonomiska zonen utanför Franska Guyanas kust (EUT L 6, 2012, s. 8).

Domstolen godtog sökandenas argumentation och framhöll att sådana åtgärder avseende genomförande av jordbrukspolitiken som avses i artikel 43.2 FEUF utgör politiska beslut som måste vara förbehållna unionslagstiftaren. Åtgärder om fastställande och fördelning av fiskemöjligheter, enligt artikel 43.3 FEUF, kräver däremot ingen sådan bedömning. Sådana åtgärder har nämligen huvudsakligen en teknisk karaktär och de beslutas för att genomföra bestämmelser som antagits på grundval av punkt 2 i samma artikel.

Domstolen fann även, med hänvisning till Förenta nationernas havsrättskonvention (nedan kallad Montego Bay-konventionen)³³ och till de fastställda villkor enligt vilka en kuststat kan ge andra stater tillgång till de levande tillgångarna i sin ekonomiska zon, att en stats godtagande av ett erbjudande från en kuststat utgör en överenskommelse i den mening som avses i denna konvention. Den omtvistade förklaringen om beviljande av fiskemöjligheter, vilken unionen i kuststatens ställe erbjudit Bolivarianska republiken Venezuela och som denna republik godtagit, utgör således en överenskommelse.

När det gäller frågan huruvida förklaringen omfattas av de befogenheter som är förbehållna unionslagstiftaren fann domstolen att förklaringen syftar till att upprätta en allmän ram för att tillåta fartyg som för venezuelansk flagg att fiska i en kuststats exklusiva ekonomiska zon. Av detta följer att erbjudandet inte är en teknisk åtgärd eller en genomförandeåtgärd, utan en åtgärd som förutsätter ett självständigt beslut som ska antas med hänsyn till de politiska intressen som unionen eftersträvar, bland annat inom ramen för fiskeripolitiken. En sådan förklaring ingår i de befogenheter som tillkommer unionslagstiftaren och omfattas således av tillämpningsområdet för artikel 43.2 FEUF, och inte artikel 43.3 FEUF. Eftersom förklaringen dessutom utgör ett internationellt avtal omfattas den även av artikel 218.6 a v FEUF.

Domstolen biföll talan, men fastställde att verkningarna av beslutet ska bestå till dess att ett nytt beslut, antaget på korrekt rättslig grund, har trätt i kraft.

2. Unionens institutioner och organ

När det gäller den behörighet som tillkommer unionens institutioner och organ bör två domar nämnas. Den ena avser frågan vilken befogenhet som tillkommer Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten (nedan kallad Esma) och den andra kommissionens genomförandebefogenhet.

Domen *Förenade kungariket/parlamentet och rådet* (C-270/12, EU:C:2014:18) av den 22 januari 2014, avsåg frågan huruvida Esmas befogenhet att i en krissituation ingripa på medlemsstaternas finansmarknader, genom att reglera eller förbjuda blankning, är förenlig med unionsrätten. Domstolen (stora avdelningen) hade i det målet att pröva Förenade kungarikets talan om ogiltigförklaring av artikel 28 i förordning nr 236/2012³⁴ genom vilken Esma tilldelas en sådan befogenhet. Domstolen fann att bestämmelsen inte strider mot unionsrätten.

³³ Förenta nationernas havsrättskonvention, undertecknad i Montego Bay den 10 december 1982, vilken godkändes på Europeiska gemenskapens vägnar genom rådets beslut 98/392/EG av den 23 mars 1998 (EGT L 179, s. 1).

³⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 236/2012 av den 14 mars 2012 om blankning och vissa aspekter av kreditwappar (EUT L 86, s. 1).

För det första underkände domstolen invändningen att de befogenheter som Esma tilldelats går utöver de befogenheter som unionsinstitutionerna kan delegera till andra organ³⁵. Esma får nämligen endast vidta åtgärder som avvärjer ett hot mot de finansiella marknadernas korrekta funktion och integritet eller mot stabiliteten i hela eller en del av unionens finansiella system och som leder till gränsöverskridande konsekvenser. Ett sådant ingripande kräver även att ingen nationell myndighet har vidtagit sådana åtgärder eller att de åtgärder som har vidtagits av en sådan myndighet inte i tillräcklig utsträckning avvärjer hotet. Esma måste även beakta huruvida de åtgärder som den aktuella myndigheten vidtar avvärjer hotet i betydande grad eller förbättrar de nationella myndigheternas möjlighet att övervaka hotet. Vidare begränsas Esmas utrymme för skönsmässig bedömning av såväl skyldigheten till samråd med Europeiska systemrisknämnden som de tillåtna åtgärdernas tillfälliga karaktär.

För det andra förkastade domstolen Förenade kungarikets argument att det, mot bakgrund av domen *Romano*³⁶, inte skulle vara tillåtet att ge ett organ såsom Esma befogenhet att anta normativa rättsakter. I detta hänseende erinrade domstolen om att det institutionella system som införts genom EUF-fördraget, och i synnerhet artiklarna 263 första stycket FEUF och 277 FEUF, tillåter unionens organ och byråer att anta allmänt tillämpliga rättsakter.

För det tredje fann domstolen att artikel 28 i förordning nr 236/2012 inte strider mot delegeringsbestämmelserna i artiklarna 290 FEUF och 291 FEUF. Artikel 28 i förordning nr 236/2012 ska nämligen inte bedömas för sig, utan den ska förstås på så sätt att den ingår i ett regelverk som syftar till att ge behöriga nationella myndigheter och Esma befogenhet att ingripa i syfte att stävja en ogynnsam utveckling som hotar den finansiella stabiliteten i unionen och förtroendet på marknaderna.

Slutligen konstaterade domstolen att artikel 114 FEUF utgör en lämplig rättslig grund för antagandet av artikel 28 i förordning nr 236/2012. Domstolen uttalade i detta hänseende att det inte framgår av ordalydelsen i artikel 114 FEUF att de åtgärder som vidtas med stöd av den artikeln är begränsade på så sätt att de endast gäller medlemsstaterna. Dessutom används denna bestämmelse endast om rättsakten syftar till att förbättra villkoren för upprättandet av den inre marknaden och dess funktion, även inom finansområdet. Artikel 28 i förordning nr 236/2012 uppfyller dessa villkor, eftersom unionslagstiftaren genom denna bestämmelse önskade få till stånd en harmonisering när det gäller sättet att ta itu med de risker som uppkommer av blankningar och creditswappar och åstadkomma större samordning och samstämmighet mellan medlemsstaterna i händelse av att åtgärder behöver vidtas under exceptionella omständigheter.

I domen *parlamentet/kommissionen* (C-65/13, EU:C:2014:2289) av den 15 oktober 2014 ogillade domstolen parlamentets talan om ogiltigförklaring i ett mål rörande frågan huruvida kommissionen iakttog *gränserna för sin genomförandebefogenhet när den antog beslut 2012/733 om inrättande av Europeiska nätverket för arbetsförmedlingar (EURES) till genomförande av förordning nr 492/2011*³⁷, om *arbetskraftens fria rörlighet inom unionen*³⁸.

³⁵ Domstolens dom av den 13 juni 1958, *Meroni/Höga myndigheten* (C-9/56, EU:C:1958:7).

³⁶ Domstolens dom av den 14 maj 1981, *Romano* (C-98/80, EU:C:1981:104).

³⁷ Kommissionens genomförandebeslut 2012/733/EU av den 26 november 2012 om tillämpning av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 492/2011 om arbetskraftens fria rörlighet inom unionen med avseende på förmedling av lediga platser och platsansökningar och nyinrättandet av Eures-nätverket (EUT L 328, s. 21).

³⁸ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 492/2011 av den 5 april 2011 om arbetskraftens fria rörlighet inom unionen (EUT L 141, s. 1).

Domstolen erinrade inledningsvis om att kommissionens genomförandebefogenhet begränsas av både artikel 291.2 FEUF och av nämnda förordning. En genomförandeakt preciserar nämligen en lagstiftningsakt om bestämmelserna i genomförandeakten är förenliga med de grundläggande målen med lagstiftningsakten och är nödvändiga och lämpliga för lagstiftningsaktens enhetliga genomförande, utan att komplettera eller ändra denna akt. I detta fall konstaterade domstolen att det angripna beslutet, i likhet med förordning nr 492/2011, syftar till att underlätta arbetstagares geografiska rörlighet i gränstrakter, och att genom en gemensam insats, nämligen Eures-nätverket, verka för att främja öppenhet och utbyte av information om europeiska arbetsmarknader. Domstolen konstaterade vidare att bestämmelserna i beslutet är förenliga med detta syfte. En sådan samordning av medlemsstaternas sysselsättningspolitik som kännetecknas av utbyte av information när det uppkommer problem med fri rörlighet och anställning och när det gäller upplysningar på dessa områden, utgör, enligt domstolen, sådana åtgärder som är nödvändiga för tillämpningen av förordning nr 492/2011.

I synnerhet tilldelar artikel 11.1 andra stycket i förordning nr 492/2011 kommissionen befogenhet att utarbeta regler för att kommissionens och medlemsstaternas gemensamma insatser ska fungera på områdena förmedling av lediga platser, ansökningar om anställning inom unionen och anställning av arbetstagare. De åtgärder som består i att Eures styrelse inrättats och fått en rådgivande funktion omfattas likaledes av denna rambestämmelse, utan att komplettera eller ändra den, eftersom dessa åtgärder endast syftar till att säkerställa effektiviteten av den gemensamma åtgärden. Mot denna bakgrund slog domstolen fast att kommissionen inte hade överskridit gränserna för sin genomförandebefogenhet.

3. Tillgång till handlingar

När det gäller allmänhetens tillgång till handlingar ska domen *rådet/in 't Veld* (C-350/12 P, EU:C:2014:2039) av den 3 juli 2014 nämnas. I detta mål om överklagande fastställde domstolen en dom från tribunalen³⁹, varigenom en talan om ogiltigförklaring väckt av en ledamot av Europaparlamentet delvis bifölls. Talan avsåg ett beslut från rådet att neka ledamoten fullständig tillgång till yttrandet från dess juridiska avdelning avseende inledande av förhandlingar mellan unionen och Amerikas förenta stater om ett internationellt avtal om överlämnande av finansiella betalningsmeddelanden i syfte att bekämpa terrorism (SWIFT-avtalet).

Domstolen erinrade i denna dom först om att en institution, när den tillämpar ett av de undantag som föreskrivs i artikel 4.2 och 4.3 i förordning nr 1049/2001⁴⁰, är skyldig att göra en avvägning mellan det särskilda intresse som måste skyddas genom att en viss handling inte lämnas ut och, bland annat, allmänintresset av att handlingen görs tillgänglig, med hänsyn till de fördelar som följer av en ökad öppenhet. Dessa fördelar är att medborgarna ges bättre möjligheter att delta i beslutsfattandet, att förvaltningen åtnjuter större legitimitet och att den blir effektivare och får ett större ansvar gentemot medborgarna i ett demokratiskt system. Dessa överväganden är särskilt relevanta när institutionen handlar i egenskap av lagstiftare, men även institutionernas förvaltningsverksamhet omfattas av tillämpningsområdet för förordning nr 1049/2001.

När det gäller undantaget till skydd för juridisk rådgivning i artikel 4.2 andra strecksatsen i förordning nr 1049/2001, ska institutionen göra en prövning i tre steg när den tar emot en ansökan om tillgång till en handling. En sådan prövning motsvarar de tre rekvisit som anges

³⁹ Tribunalens dom av den 4 maj 2012, *In 't Veld/rådet* (T-529/09, EU:T:2012:215).

⁴⁰ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1049/2001 av den 30 maj 2001 om allmänhetens tillgång till Europaparlamentets, rådets och kommissionens handlingar (EGT L 145, s. 43).

i den bestämmelsen. Institutionen ska således, när den tar emot en begäran om utlämnande av en handling, för det första försäkra sig om att den handling som begärs utlämnad verkligen avser juridisk rådgivning. Därefter ska institutionen pröva huruvida utlämnandet av de delar av handlingen som avser juridisk rådgivning skulle innebära en risk, som rimligen kan förutses och inte endast är hypotetisk, för att skyddet för sådan rådgivning undergrävs. Om institutionen anser att utlämnandet av en handling skulle innebära en risk för att skyddet för juridisk rådgivning undergrävs, är den slutligen skyldig att kontrollera huruvida något övervägande allmänintresse är för handen, vilket skulle motivera att handlingen ändå lämnas ut.

4. Finansiella bestämmelser

I domen *Nencini/parlamentet* (C-447/13 P, EU:C:2014:2372) av den 13 november 2014 hade domstolen att pröva ett överklagande från en tidigare ledamot av Europaparlamentet av en dom från tribunalen. I denna dom hade tribunalen ogillat ledamotens talan om, bland annat, ogiltigförklaring av *parlamentets beslut om att han skulle återbetala vissa belopp som felaktigt utbetalats till honom i ersättning för resekostnader och kostnader för assistentstöd till ledamöter och av den debetnota som utfärdats med anledning härav*⁴¹. Klaganden anförde, till stöd för sitt överklagande, bland annat att tribunalen hade åsidosatt de tillämpliga preskriptionsreglerna.

Domstolen konstaterade att varken förordning nr 1605/2002 (budgetförordningen)⁴², eller förordning nr 2342/2002 (genomförandeförordningen)⁴³ preciserar inom vilken tid en debetnota ska delges, räknat från den dag då den aktuella fordran uppstod. Enligt domstolen kräver dock rättssäkerhetsprincipen att delgivningen, när anvisningar saknas i tillämpliga bestämmelser, sker inom skälig tid. I detta avseende måste, med hänsyn till den preskriptionstid på fem år som föreskrivs i artikel 73a i budgetförordningen, den frist inom vilken en debetnota delges antas vara oskälig när delgivningen sker efter utgången av denna femårsperiod, räknat från den tidpunkt då institutionen normalt sett hade kunnat göra gällande sin fordran. En sådan presumtion kan inte brytas annat än om institutionen i fråga bevisar att, institutionens skyndsamhet till trots, det fördröjda agerandet beror på gäldenären, som kan ha förhalat förfarandet eller agerat bedrägligt. I avsaknad av sådan bevisning måste det konstateras att institutionen har brustit i sin skyldighet att iakttä principen om skälig tid.

IV. Unionsrättsliga förfaranden

Under år 2014 föranleddes domstolen att uttala sig rörande flera aspekter avseende unionsrättsliga förfaranden, angående både begäran om förhandsavgörande och vissa fall av talan som väckts direkt vid domstolen.

⁴¹ Tribunalens dom av den 4 juni 2013, *Nencini/parlamentet* (T-431/10 och T-560/10, EU:T:2013:290).

⁴² Rådets förordning (EG, Euratom) nr 1605/2002 av den 25 juni 2002 med budgetförordning för Europeiska gemenskapernas allmänna budget (EGT L 248, s. 1), i dess lydelse enligt rådets förordning (EG, Euratom) nr 1995/2006 av den 13 december 2006 (EUT L 390, s. 1)

⁴³ Kommissionens förordning (EG, Euratom) nr 2342/2002 av den 23 december 2002 om genomförandebestämmelser för rådets förordning nr 1605/2002 med budgetförordning för Europeiska gemenskapernas allmänna budget (EGT L 357, s. 1), i dess lydelse enligt kommissionens förordning (EG, Euratom) nr 478/2007 av den 23 april 2007 (EUT L 111, s. 13).

1. Begäran om förhandsavgörande

Domen A (C-112/13, EU:C:2014:2195), som meddelades den 11 september 2014, rörde området för civilrättsligt samarbete⁴⁴. I den domen prövade domstolen frågan huruvida artikel 267 FEUF utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken allmänna domstolar som avgör ett mål efter överklagande eller i sista instans, när de anser att en nationell lag strider mot stadgan i det mål de har att avgöra är skyldiga att vända sig till författningsdomstolen med en begäran om att denna lag ska upphävas, istället för att endast underlåta att tillämpa lagen i det konkreta fallet.

Domstolen erinrade om de principer som fastslagits i målen *Melki och Abdeli*⁴⁵, och fastställde att unionsrätten, och särskilt artikel 267 FEUF, ska tolkas så, att den utgör hinder för en sådan nationell lagstiftning, om den omständigheten att detta förfarande har förtur leder till att dessa allmänna domstolar – både innan en sådan begäran framställs vid den nationella domstol som är behörig att pröva om lagar är författningsenliga och, i förekommande fall, efter det att denna domstol har fattat ett avgörande rörande nämnda begäran – hindras från att utnyttja sin möjlighet eller uppfylla sin skyldighet att vända sig till EU-domstolen med en begäran om förhandsavgörande.

I detta hänseende påpekade domstolen att ett förfarande för kontroll av huruvida en nationell lag – som enbart innebär att de tvingande bestämmelserna i ett unionsdirektiv införlivas – är förenlig med grundlagen inte får inskränka EU-domstolens exklusiva behörighet att ogiltigförklara en unionsrättsakt. Nationella domstolar, mot vars avgörande det inte finns något rättsmedel enligt nationell lagstiftning, är i princip skyldiga enligt artikel 267 FEUF tredje stycket att hänskjuta en giltighetsfråga avseende direktivet till EU-domstolen innan ett förfarande för kontroll av grundlagsförenligheten av en sådan lag inleds, vilket grundar sig på de skäl som utgör grunden för att ifrågasätta direktivets giltighet. De är därefter skyldiga att beakta följderna av EU-domstolens förhandsavgörande, såvida inte den domstol som har inlett förfarandet för kontroll av grundlagsförenligheten själv har begärt att förhandsavgörande ska meddelas med stöd av artikel 267 andra stycket FEUF. Med avseende på en nationell lag som införlivar ett direktiv utgör nämligen frågan huruvida direktivet är giltigt en prejudicialfråga i förhållande till skyldigheten att införliva detsamma.

2. Talan om fördragsbrott

I tre avgöranden som meddelats av domstolens stora avdelning har det gjorts preciseringar angående det förfarande som föreskrivs i artikel 260.2 FEUF för fall där en medlemsstat inte har följt en dom om fördragsbrott.

I domen av den 15 januari 2014 i målet *kommissionen/Portugal* (C-292/11 P, EU:C:2014:3) gavs domstolen tillfälle att uttala sig angående *kommissionens behörighet vid kontrollen av genomförandet av en dom som meddelats enligt artikel 260.2 FEUF*. I en dom från 2008⁴⁶, hade domstolen slagit fast att Portugal inte hade följt en dom om fördragsbrott som meddelats 2004⁴⁷ och hade därför förpliktat Portugal att erlagga ett löpande vite. Vid indrivningsförfarandet avseende detta löpande vite hade kommissionen antagit ett beslut i vilket det fastslagits att de åtgärder som Portugal vidtagit inte säkerställde ett lämpligt genomförande av domen

⁴⁴ För en redogörelse av den del av domen som rörde civilrättsligt samarbete, se avsnitt IX, som ägnas åt detta område.

⁴⁵ Domstolens dom av den 22 juni 2010, *Melki och Abdeli* (C-188/10 och C-189/10, EU:C:2010:363).

⁴⁶ Domstolens dom av den 10 januari 2008, *kommissionen/Portugal* (C-70/06, EU:C:2008:3).

⁴⁷ Domstolens dom av den 14 oktober 2004, *kommissionen/Portugal* (C-275/03, EU:C:2004:632).

från 2004. Portugal hade väckt talan mot detta beslut vid tribunalen, vilken hade bifallit talan med motiveringen att den bedömning som kommissionen gjort omfattades av domstolens behörighet.⁴⁸ Kommissionen överklagade denna dom.

I domen med anledning av detta överklagande erinrade domstolen om att, till skillnad från förfarandet enligt artikel 258 FEUF, som syftar till att fastställa och få en medlemsstats överträdelser av unionsrätten att upphöra, är föremålet för förfarandet enligt artikel 260 FEUF mycket mera begränsat och syftar endast till att förmå en medlemsstat som underlåtit att uppfylla sina skyldigheter att följa en dom om fördragsbrott. Detta förfarande ska därmed anses utgöra ett särskilt rättsligt förfarande för verkställighet av domstolens domar, och, med andra ord, en verkställighetsåtgärd. Följaktligen ska kommissionens kontroll av de åtgärder som medlemsstaten vidtagit för att följa domen och indrivningen av de belopp som ska erläggas genomföras med beaktande av den avgränsning av fördragsbrottet som domstolen gjort i sin dom. När det, vid genomförandet av en dom enligt artikel 260 FEUF, finns meningsskiljaktigheter mellan kommissionen och den berörda medlemsstaten avseende frågan huruvida tillämpningen av en reglering kan säkerställa genomförandet av en dom om fördragsbrott får kommissionen följaktligen inte själv avgöra en sådan tvist och i enlighet därmed beräkna beloppet för det löpande vitet.

Enligt domstolen kan inte heller tribunalen, när denna ska avgöra huruvida ett sådant beslut är lagligt, uttala sig om den bedömning som kommissionen har gjort av frågan huruvida en sådan nationell tillämpning eller lagstiftning, som inte tidigare prövats av domstolen, kan säkerställa genomförandet av en dom om fördragsbrott. Genom att göra så skulle tribunalen nämligen oundvikligen pröva frågan huruvida en sådan tillämpning eller lagstiftning är förenlig med unionsrätten och således inkräkta på domstolens exklusiva behörighet i detta hänseende.

I två domar som meddelades den 2 december 2014, *kommissionen/Italien* (C-196/13, EU:C:2014:2407) och *kommissionen/Grekland* (C-378/13, EU:C:2014:2405), uttalade sig domstolens stora avdelning – med anledning av kommissionens talan enligt artikel 260.2 FEUF angående Italiens respektive Greklands underlåtenhet att följa domar om fördragsbrott avseende hantering av avfall – angående de kriterier som styr fastställandet av ekonomiska sanktioner när en dom om fördragsbrott inte efterföljs.⁴⁹

I detta hänseende angav domstolen att när ett förpliktande för en medlemsstat att betala löpande vite utgör ett lämpligt ekonomiskt påtryckningsmedel för att få denna medlemsstat att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att få det fastslagna fördragsbrottet att upphöra, vilket var fallet i dessa mål, ska en sådan påföljd fastställas med hänsyn till den påtryckning som krävs för att den medlemsstat som underlåtit att följa en dom om fördragsbrott ska förändra sitt beteende och upphöra med fördragsbrottet. Vid domstolens bedömning är således de kriterier som ska beaktas för att säkerställa att vitet fungerar som tvångsmedel i syfte att uppnå en enhetlig och effektiv tillämpning av unionsrätten, i princip, överträdelsens varaktighet, dess svårhetsgrad och den berörda medlemsstatens betalningsförmåga. Vid tillämpningen av dessa kriterier ska särskilt de konsekvenser beaktas som underlåtenheten att följa domen får för allmänna och enskilda intressen samt hur brådskande det är att få den berörda medlemsstaten att uppfylla sina skyldigheter. För att säkerställa att domstolens dom följs fullt ut är det nödvändigt att utkräva hela vitet tills medlemsstaten har vidtagit samtliga nödvändiga åtgärder för att bringa fördragsbrottet att

⁴⁸ Tribunalens dom av den 29 mars 2011, *Portugal/kommissionen* (T-33/09, EU:T:2011:127).

⁴⁹ Domstolens domar av den 26 april 2007, *kommissionen/Italien* (C-135/05, EU:C:2007:250), och av den 6 oktober 2005, *kommission/Grekland* (C-502/03, EU:C:2005:592).

upphöra. I vissa särskilda fall är det emellertid tänkbart att tillämpa ett regressivt vite som innebär att medlemsstatens eventuella framsteg för att uppfylla sina skyldigheter beaktas.

Domstolen erinrade om att den är behörig att, inom det utrymme för skönsmässig bedömning som tillkommer den inom nämnda område, kombinera ett föreläggande av löpande vite med ett föreläggande av ett schablonbelopp. Domstolen påpekade vidare att ett föreläggande att betala ett schablonbelopp huvudsakligen grundar sig på bedömningen av de följder som den berörda medlemsstatens underlåtenhet att uppfylla sina skyldigheter får för enskilda och allmänna intressen, särskilt när fördragsbrottet har pågått under en lång tid efter avkunnandet av den dom varigenom fördragsbrottet ursprungligen fastställdes. Denna bedömning ska i varje enskilt fall grunda sig på samtliga relevanta omständigheter avseende såväl det fastställda fördragsbrottets särdrag som den attityd som intas av den medlemsstat som gjort sig skyldig till fördragsbrottet.

3. Talan om ogiltigförklaring

Den 9 december 2014 fastställde domstolen, i utökad sammansättning, i domen *Schönberger/parlamentet* (C-261/13 P, EU:C:2014:2423) tribunalens dom⁵⁰ och uttalade sig angående de förutsättningar under vilka ett beslut från parlamentets utskott för framställningar om att lägga framställningen till handlingarna utgör en rättsakt mot vilken talan kan väckas.

Domstolen erinrade inledningsvis om att det framgår av dess rättspraxis att åtgärder som har sådana bindande rättsverkningar som kan påverka klagandens intressen, genom att klart förändra klagandens rättsliga ställning, utgör sådana akter som kan bli föremål för en talan om ogiltigförklaring enligt artikel 263 FEUF.

Därefter påpekade domstolen att rätten att göra framställningar är en av de grundläggande rättigheterna, att denna rätt utövas på de villkor som föreskrivs i artikel 227 FEUF och att den utgör ett instrument för medborgarnas deltagande i unionens demokratiska liv. I detta hänseende påpekade domstolen att ett beslut, i vilket parlamentet anser att en framställning som det mottagit inte uppfyller villkoren i artikel 227 FEUF, måste kunna bli föremål för rättslig prövning, eftersom beslutet kan påverka den berördes rätt att göra en framställning. Detsamma gäller ett beslut i vilket parlamentet har åsidosatt själva kärnan i rätten att göra en framställning och vägrar eller avstår från att ta del av en framställning som det mottagit, och följaktligen, från att pröva huruvida denna uppfyller de ovannämnda villkoren.

Ett negativt svar från parlamentet på frågan huruvida villkoren i artikel 227 FEUF är uppfyllda ska motiveras på så sätt att framställaren kan få kännedom om vilket av dessa villkor som inte är uppfyllt i det aktuella fallet. En kortfattad motivering uppfyller detta krav.

Däremot fastställde domstolen att när det, såsom i det aktuella fallet, är fråga om en framställning där parlamentet anser att den uppfyller villkoren i artikel 227 FEUF så har parlamentet ett stort utrymme för skönsmässig politisk bedömning vad avser vilka åtgärder som ska vidtas till följd av framställningen. Av detta följer att ett beslut härvidlag inte omfattas av någon domstolskontroll, oavsett om parlamentet därigenom beslutar att själv vidta lämpliga åtgärder eller om det inte anser sig kunna göra detta och beslutar att vidarebefordra framställningen till behörig institution eller avdelning för vidtagande av sådana åtgärder. Följaktligen kan inte talan väckas mot ett sådant beslut vid unionsdomstolarna.

⁵⁰ Tribunalens dom av den 7 mars 2013, *Schönberger/parlamentet* (T-186/11, EU:T:2013:111).

I domen *Liivimaa Lihaveis* (C-562/12, EU:C:2014:2229), som meddelades den 17 september 2014, gjorde domstolen preciseringar gällande dels *de rättsakter mot vilka talan kan väckas vid unionsdomstolen*, dels *de skyldigheter medlemsstaterna har för att säkerställa den rätt till ett effektivt rättsmedel som föreskrivs i artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, i avsaknad av talemöjligheter vid unionsdomstolarna*. Detta mål rörde ett beslut meddelat av en övervakningskommitté – som inrättats av en medlemsstat och som har till uppgift att genomföra ett operativt program inom ramen för politiken för ekonomisk och social samanhållning – om att avslå ett företags stödansökan.

Domstolen erinrade om att de former för domstolsprövning som avses i artikel 263 FEUF är tillämpliga på de av unionslagstiftaren inrättade organ och byråer som getts befogenhet att på vissa områden anta rättsakter som är bindande för fysiska och juridiska personer. En övervakningskommitté som inrättats av en medlemsstat inom ramen för ett operativt program avsett att främja europeiskt territoriellt samarbete, såsom det program som införts genom förordning nr 1083/2006⁵¹, är dock inte en av unionens institutioner, organ eller byråer. Följaktligen är unionsdomstolarna inte behöriga att avgöra lagligheten av en rättsakt som antagits av en sådan kommitté, såsom ett beslut att avslå en stödansökan. Unionsdomstolarna är inte heller behöriga att pröva giltigheten av programguider som antagits av denna typ av kommitté.

Domstolen fastslog emellertid att förordning nr 1083/2006, jämförd med artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna, ska tolkas så, att den utgör hinder för en bestämmelse i en programguide, antagen av en övervakningskommitté, vilken inte föreskriver att ett beslut av kommittén att avslå en stödansökan kan överklagas till en nationell domstol i en medlemsstat. För att garantera rätten till ett effektivt rättsmedel inom unionen, som slås fast i artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, ålägger artikel 19.1 andra stycket FEU nämligen medlemsstaterna att fastställa de möjligheter till överklagande som behövs för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd inom de områden som omfattas av unionsrätten.

4. Skadeståndstalan

Den 10 juli 2014, i domen *Nikolaou/revisionsrätten* (C-220/13 P, EU:C:2014:2057), fastställde domstolen tribunalens dom, i vilken en skadeståndstalan mot unionen ogillades.⁵² Domstolen prövade frågan huruvida *unionsdomstolarna, mot bakgrund av principen om lojalt samarbete, är skyldiga att beakta den rättsliga klassificering av omständigheterna som gjorts av en nationell domstol i ett brottmål rörande omständigheter som är identiska med omständigheterna i nämnda mål om skadestånd*. Målet rörde en talan som väckts av en medlem av revisionsrätten om ersättning för den skada som denne ansåg sig ha lidit till följd av oegentligheter och åsidosättanden av unionsrätten, vilka revisionsrätten hade gjort sig skyldig till i samband med en intern utredning. I överklagandet gjorde klaganden bland annat gällande att principen om oskuldspresumtion skulle tolkas på så sätt att den utgjorde hinder för att tribunalen ifrågasatte klagandens oskuld, trots att denne hade frikänts i en brottmålsdom som vunnit laga kraft.

I detta hänseende påpekade domstolen att talan om skadestånd i fråga om unionens utomobligatoriska skadeståndsansvar för dess institutioners handlande eller underlåtenhet, med

⁵¹ Rådets förordning (EG) nr 1083/2006 av den 11 juli 2006 om allmänna bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden och Sammanhållningsfonden samt om upphävande av förordning (EG) nr 1260/1999 (EUT L 210, s. 25).

⁵² Tribunalens dom av den 20 februari 2013, *Nikolaou/revisionsrätten* (T-241/09, EU:T:2013:79).

stöd av artiklarna 235 EG och 288 EG⁵³, är ett rättsmedel som är självständigt i förhållande till andra rättsmedel, som har en särskild funktion i rättsmedelssystemet och som är underkastat villkor som har utformats med hänsyn till dess särskilda syfte.

Även om unionsdomstolen får beakta konstateranden som gjorts i ett nationellt brottmål rörande sakomständigheter som är identiska med dem som prövats i det förfarande som avses i artikel 235 EG är den följaktligen inte bunden av den rättsliga klassificering av sakomständigheterna som gjorts i brottmålet. Det ankommer på domstolen att, genom att fullt ut utöva sitt utrymme för skönsmässig bedömning, självständigt undersöka huruvida de villkor som ska vara uppfyllda för att unionens utomobligatoriska skadeståndsansvar ska inträda är uppfyllda. Unionsdomstolen kan således inte anses ha åsidosatt den princip om lojalt samarbete som föreskrivs i artikel 10 EG⁵⁴, genom att göra en annan bedömning av vissa sakomständigheter än vad den nationella domstolen gjorde.

V. Jordbruk

På jordbruksområdet tog domstolen i domen i målet *SICES m.fl.* (C-155/13 EU:C:2014:145), som avkunnades den 13 mars 2014, ställning till *begreppet rättsmissbruk i samband med tolkningen av det system med importlicenser för vitlök som införts genom förordning nr 341/2007*.⁵⁵ I det målet ombads domstolen bland annat att klargöra huruvida artikel 6.4 i den förordningen utgör hinder för transaktioner genom vilka en importör som innehar licenser för import med nedsatt tullsats köper en vara utanför unionen av en näringsidkare som själv är traditionell importör i den mening som avses i förordningen men som har uttömt sina egna licenser för import med nedsatt tullsats, för att sedan sälja tillbaka varan till samma näringsidkare efter att ha importerat den till unionen. Den hänskjutande domstolen önskade få klarhet i huruvida nämnda artikel, som inte rör sådana transaktioner, utgör hinder för att de genomförs och huruvida transaktionerna utgör rättsmissbruk.⁵⁶

Domstolen erinrade i detta mål om att unionsrätten inte får missbrukas eller åberopas i bedrägligt syfte och att ett objektiva och ett subjektiva rekvisit ska vara uppfyllt för att det ska anses föreligga ett förfarande som utgör missbruk. Vad gäller det objektiva rekvisitet angav domstolen att förordningens syfte som det vid förvaltningen av tullkvoter är att värna om konkurrensen mellan de äkta importörerna så att ingen enskild importör kan kontrollera marknaden inte var uppfyllt i det aktuella fallet. De ifrågavarande transaktionerna kan nämligen göra det möjligt för köparen – som är importör som uttömt sina egna licenser och således inte längre kan importera vitlök med förmånstull – att förvärva vitlök som importerats med förmånstull och utvidga sitt marknadsinflytande med avseende på import utanför den tullkvot som vederbörande har tilldelats. Vad gäller det subjektiva rekvisitet angav domstolen att det, för att de berörda transaktionerna ska kunna anses ha genomförts med det huvudsakliga syftet att ge köparen i unionen en otillbörlig

⁵³ Numera artikel 268 FEUF respektive artikel 340 FEUF.

⁵⁴ Numera artikel 4.3 FEU.

⁵⁵ Kommissionens förordning (EG) nr 341/2007 av den 29 mars 2007 om öppnande och förvaltning av tullkvoter och om införande av ett system med importlicenser och ursprungsintyg för vitlök och vissa andra jordbruksprodukter som importeras från tredjeländer (EUT L 90, s. 12).

⁵⁶ I denna årsrapport redogörs för två andra domar som rör frågan om rättsmissbruk, nämligen dom av den 17 juli 2014, *Torresi* (C-58/13 och C-59/13, EU:C:2014:2088), som behandlas i avsnitt VI.2 "Etableringsfrihet och frihet att tillhandahålla tjänster", och dom av den 18 december, *McCarthy m.fl.* (C-202/13, EU:C:2014:2450), som behandlas i avsnitt II "Unionsmedborgarskap".

fördel, ska ha varit importörernas avsikt att nämnda köpare skulle få en sådan fördel, och det ska inte heller ha funnits något ekonomiskt och affärsmässigt motiv för importörerna att genomföra transaktionerna, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva.

Följaktligen slog domstolen fast att nämnda bestämmelse i princip inte utgör hinder för de aktuella köp-, import- och säljtransaktionerna, men att de utgör rättsmissbruk när de har konstruerats huvudsakligen i syfte att uppnå tillämpning av förmånstull.

VI. Fri rörlighet

1. För rörlighet för arbetstagare och social trygghet

I två viktiga domar har domstolen tagit ställning till begreppen "arbetstagare" och "anställning i offentlig tjänst" i den mening som avses i artikel 45 FEUF.

Den 19 juni 2014 uttalade sig domstolen, i domen *Saint Prix* (C-507/12, EU:C:2014:2007), om tolkningen av begreppet arbetstagare i den mening som avses i artikel 45 FEUF och artikel 7 i direktiv 2004/38⁵⁷. Tvisten i det nationella målet avsåg en fransk medborgare som hade ansökt om försörjningsstöd när hon upphörde med att vara yrkesverksam i Förenade kungariket i samband med sin graviditet. De brittiska myndigheterna hade nekat henne försörjningsstöd med motiveringen att hon, enligt den relevanta nationella lagstiftningen, hade förlorat sin ställning som arbetstagare och således sin rätt till försörjningsstöd.

Domstolen framhöll att begreppet arbetstagare i den mening som avses i artikel 45 FEUF ska tolkas extensivt och att direktiv 2004/38 inte begränsar begreppets räckvidd. När domstolen tolkade direktivet fann den att den sökandes situation inte kunde jämföras med den situation som en person befinner sig i när han eller hon, enligt artikel 7.3 a i direktivet, har drabbats av tillfällig arbetsförmåga på grund av sjukdom. Graviditet är nämligen inte någon sjukdom.

Domstolen fann även att det inte framgår av artikel 7 i direktivet eller av några andra bestämmelser i detta direktiv att en kvinna som upphör att arbeta eller att söka arbete på grund av de fysiska begränsningar som följer i slutet av graviditeten och på grund av sviterna av förlossningen systematiskt förlorar sin ställning som "arbetstagare" i den mening som avses i artikel 45 FEUF. Hon behåller denna ställning under förutsättning att hon återupptar sitt arbete eller hittar en annan anställning inom skälig tid efter det att hennes barns fötts. Ställning som arbetstagare i den mening som avses i artikel 45 FEUF, liksom de rättigheter som följer av denna ställning, är således inte nödvändigtvis beroende av att det föreligger ett anställningsförhållande eller att ett sådant förhållande fortlöper i praktiken. Frånvaro från arbetsmarknaden under några månader innebär därmed inte att den berörda personen har upphört att tillhöra arbetsmarknaden under denna period, förutsatt att hon återupptar sitt arbete eller hittar en annan anställning inom en skälig tid efter förlossningen. När det gäller frågan hur lång frånvaroperioden kan vara för att den ska anses skälig, fann domstolen att man ska beakta samtliga specifika omständigheter i det enskilda fallet och tillämpliga nationella regler om mammaledighetens längd, i enlighet med direktiv 92/85⁵⁸.

⁵⁷ Se fotnot 12 ovan.

⁵⁸ Rådets direktiv 92/85/EEG av den 19 oktober 1992 om åtgärder för att förbättra säkerhet och hälsa på arbetsplatsen för arbetstagare som är gravida, nyligen har fött barn eller ammar (tionde särdirektivet enligt artikel 16.1 i direktiv 89/391/EEG) (EGT L 348, s. 1; svensk specialutgåva, område 5, volym 6, s. 3). I avsnitt XIV "Socialpolitik" ges en redogörelse för andra avgöranden från domstolen rörande detta direktiv.

I domen *Haralambidis* (C-270/13, EU:C:2014:2185) av den 10 september 2014 hade domstolen att tolka artikel 45.4 FEUF, enligt vilken anställning i offentlig tjänst faller utanför tillämpningsområdet för fri rörlighet för arbetstagare. I detta mål hade utnämningen av en grekisk medborgare till tjänsten som ordförande för hamnmyndigheten i Brindisi ifrågasatts av en konkurrent på den grunden att det enligt italiensk rätt var ett tvingande krav att innehavaren av tjänsten var italiensk medborgare.

Domstolen fann inledningsvis att en ordförande för en hamnmyndighet måste anses vara arbetstagare i den mening som avses i artikel 45.1 FEUF. Därefter konstaterade domstolen att de befogenheter som tillkommer en ordförande för en hamnmyndighet, nämligen att vid omedelbara behov och i akuta situationer fatta bindande beslut, i princip kan omfattas av undantaget för den fria rörligheten för arbetstagare i artikel 45.4 FEUF.

Utövandet av dessa befogenheter utgör emellertid endast en marginell del av de uppgifter som utförs av ordföranden för en hamnmyndighet, vars uppgifter i huvudsak är av teknisk natur eller avser ekonomisk förvaltning, och dessutom är befogenheterna endast avsedda att utövas sporadiskt och i undantagsfall. Mot denna bakgrund fann domstolen att det utgör diskriminering på grund av nationalitet, vilken är förbjuden enligt artikel 45 FEUF, att generellt utesluta medborgare från andra medlemsstater från uppdraget som ordförande för en hamnmyndighet och att det aktuella villkoret avseende nationalitet inte kunde motiveras med hänvisning till artikel 45.4 FEUF.

2. Etableringsfrihet och frihet att tillhandahålla tjänster

När det först gäller fri rörlighet för fysiska personer har domstolen (stora avdelningen), i domen *Torresi* (C-58/13 och C-59/13, EU:C:2014:2088) av den 17 juli 2014, uttalat sig om *tolkningen av direktiv 98/5 om utövande av advokatyrtket i en annan medlemsstat än den i vilken auktorisationen erhöles, för att fastställa villkoren för när det kan anses föreligga ett rättsmissbruk*⁵⁹. I detta fall hade två italienska medborgare, mycket kort tid efter att ha erhållit yrkestiteln "abogado" i Spanien, ansökt om registrering hos advokatsamfundet för att få auktorisation att utöva advokatyrtket i Italien. Ansökan hade avslagits av den behöriga styrelsen.

Domstolen fann att syftet med detta direktiv är att underlätta stadigvarande utövande av advokatyrtket i en annan medlemsstat än den i vilken auktorisationen erhöles. Rätten för medborgare i en medlemsstat att välja dels den medlemsstat i vilken de önskar erhålla sin auktorisation, dels den medlemsstat i vilken de har för avsikt att utöva sitt yrke, är en naturlig följd av att de grundläggande friheter som garanteras av fördragen utövas inom en inre marknad. Mot denna bakgrund fann domstolen att varken det förhållandet att en medborgare i en medlemsstat som har tagit universitetsexamen i samma stat beger sig till en annan medlemsstat för att där erhålla auktorisation som advokat och sedan återvänder till den medlemsstat i vilken vederbörande är medborgare för att där utöva advokatyrtket under den yrkestitel som erhöles i den medlemsstat i vilken auktorisationen meddelats, eller den omständigheten att denna medborgare har valt att erhålla auktorisation i en annan medlemsstat än den i vilken han eller hon är bosatt för att kunna dra fördel av en mer förmånlig lagstiftning, räcker för att det ska kunna konstateras att det rör sig om ett rättsmissbruk⁶⁰.

⁵⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv 98/5/EG av den 16 februari 1998 om underlättande av stadigvarande utövande av advokatyrtket i en annan medlemsstat än den i vilken auktorisationen erhöles (EGT L 77, s. 36).

⁶⁰ I denna rapport har det även redogjorts för två andra domar, vilka avser rättsmissbruk, nämligen domen *McCarthy m.fl.* (C-202/13, EU:C:2014:2450) av den 18 december 2014, se avsnitt II "Unionsmedborgarskap" och domen *SICES m.fl.* (C-155/13, EU:C:2014:145) av den 13 mars 2014, se avsnitt V "Jordbruk".

Domstolen uttalade även att de bestämmelser som införts genom direktiv 98/5 inte kan påverka vare sig värdlandets politiska och konstitutionella grundstrukturer eller dess väsentliga funktioner, i den mening som avses i artikel 4.2 FEU, eftersom de varken reglerar tillträdet till advokatyrket eller utövandet av detta yrke under den yrkestitel som erhållits i värdlandet.

När det sedan gäller juridiska personer visar sig fyra domar på området etableringsfrihet och frihet att tillhandahålla tjänster särskilt intressanta. Två av dessa domar avser nationella skattesystem. Den 1 april 2014 avgjorde domstolen (stora avdelningen), i domen *Felixstowe Dock och Railway Company m.fl.* (C-80/12, EU:C:2014:200), ett mål avseende lagstiftningen i Förenade kungariket, enligt vilken det endast uppkommer skattefördelar vid överföring av underskott mellan närstående bolag när det bolag från vilket underskottet överförs och det bolag som drar av det från sin vinst har hemvist, eller ett fast driftsställe, i samma land.

Domstolen konstaterade i denna dom att det krav på hemvist som uppställs för anknytningsbolaget innebär en skillnad i behandling mellan, å ena sidan, de bolag med hemvist i landet vilka i den mening som avses i den nationella skattelagstiftningen är förbundna med varandra via ett anknytningsbolag med hemvist i landet och vilka åtnjuter den ifrågavarande skattefördelen och, å andra sidan, de bolag med hemvist i landet som är förbundna med varandra via ett anknytningsbolag som är etablerat i en annan medlemsstat, vilka inte åtnjuter nämnda skattefördel. Denna skillnad i behandling gör det skattemässigt mindre attraktivt att etablera ett anknytningsbolag i en annan medlemsstat. Den kan endast anses förenlig med de bestämmelser i EUF-fördraget som avser etableringsfrihet om de situationer som de aktuella bolagen befinner sig i inte är objektivt jämförbara vad gäller möjligheten att sinsemellan, medelst koncernavdrag inom ramen för ett konsortium, utväxla uppkomna förluster.

Domstolen framhöll även att ett sådant skattesystem i princip skulle kunna motiveras med tvingande skäl av allmänintresse som rör ändamålet att upprätthålla en välavvägd fördelning av beskattningsrätten mellan medlemsstaterna, att bekämpa rent fiktiva upplägg som görs i syfte att kringgå lagstiftningen i den berörda medlemsstaten eller att bekämpa skatteparadis. Domstolen fann emellertid att så inte är fallet med en sådan nationell lagstiftning som inte har något specifikt ändamål avseende bekämpandet av rent fiktiva upplägg, utan är avsedd att allmänt ge en skattefördel till bolag som ingår i koncerner, och i synnerhet inom ramen för konsortier. Följaktligen konstaterade domstolen att en sådan nationell lagstiftning strider mot unionsrätten.

I domen *Nordea Bank Danmark* (C-48/13, EU:C:2014:2087) av den 17 juli 2014, vilken likaledes avser etableringsfrihet, behandlades frågan om beskattning av gränsöverskridande transaktioner som genomförs av koncerner. Detta mål avsåg lagstiftningen i Danmark, vilken kräver att förluster – vilka ett bolag med hemvist i landet tidigare dragit av såsom hänförliga till ett fast driftsställe som har hemvist i en annan medlemsstat eller en annan stat som är part i avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (nedan kallat EES-avtalet⁶¹), förstnämnda bolagets beskattningsbara inkomst.

Domstolen (stora avdelningen) slog i domen fast att en sådan lagstiftning strider mot unionsrätten, i den mån medlemsstaten beskattar både överskott som nämnda driftsställe redovisat innan det avyttras och överskott avseende vinst som realiseras i samband med nämnda avyttring. Domstolen fann nämligen att lagstiftningen går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå ändamålet, nämligen en välavvägd fördelning av beskattningsrätten vilken värnar symmetrin mellan rätten att beskatta överskott och möjligheten att dra av underskott.

⁶¹ Avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet av den 2 maj 1992 (EGT L 1, 1994, s. 3; svensk specialutgåva, område 2, volym 11, s. 37).

Domstolen slog vidare fast att de av Danmark åberopade svårigheterna för skatteförvaltningen att vid koncerninterna avyttringar i en annan medlemsstat kontrollera marknadsvärdet på den avyttrade rörelsen inte är specifika för gränsöverskridande situationer, eftersom samma kontroll görs när rörelsen säljs vid en koncernintern avyttring av ett i landet beläget driftställe. Skatteförvaltningen kan även begära att det avyttrande bolaget inkommer med de handlingar som behövs för kontrollen.

Domen *Pfleger m.fl.* (C-390/12, EU:C:2014:281) av den 30 april 2014 rör frågan huruvida unionsrätten utgör hinder för *en nationell lagstiftning som förbjuder drift av spelautomater utan att myndigheterna först har beviljat tillstånd härför.*

I domen uttalade domstolen inledningsvis, med hänvisning till den rättspraxis som bygger på domen i målet *ERT*⁶², att när en medlemsstat åberopar tvingande skäl av allmänintresse som grund för att motivera en lagstiftning som kan hindra utövandet av friheten att tillhandahålla tjänster, måste denna motivering – som föreskrivs i unionsrätten – tolkas mot bakgrund av de allmänna principerna i unionsrätten, och särskilt de grundläggande rättigheterna som garanteras i stadgan. Den nationella lagstiftningen kan därför endast omfattas av föreskrivna undantag om den är förenlig med de grundläggande rättigheter som domstolen ska säkerställa iakttagandet av. Det är uppenbart att detta krav avseende förenligheten med de grundläggande rättigheterna omfattas av unionsrättens tillämpningsområde och, följaktligen, av stadgans tillämpningsområde⁶³.

Domstolen konstaterade i detta fall först att en sådan lagstiftning som den som var aktuell i det nationella målet, utgör en inskränkning i den mening som avses i artikel 56 FEUF. Vid bedömningen av huruvida denna inskränkning kan motiveras med hänsyn till allmän ordning, säkerhet och hälsa eller med hänsyn till tvingande skäl av allmänintresse, erinrade domstolen om att målet att skydda spelarna, genom minskade möjligheter till hasardspel, och att bekämpa den kriminalitet som är knuten till sådana spel kan motivera inskränkningar i de grundläggande friheterna inom hasardspelssektorn. En lagstiftning måste vara ägnad att säkerställa förverkligandet av dessa mål. Om den hänskjutande domstolen anser att det verkliga målet med det inskränkande systemet är att öka statens intäkter kan detta system således inte anses förenligt med unionsrätten.

När det vidare gäller inskränkningar i rätten till fritt yrkesval, näringsfriheten och äganderätten, vilka rättigheter och friheter är stadfästa i artiklarna 15–17 i stadgan om de grundläggande rättigheterna, erinrade domstolen om att det framgår av artikel 52.1 i stadgan att sådana inskränkningar, för att vara tillåtna, ska vara föreskrivna i lag och förenliga med det väsentliga innehållet i dessa rättigheter och friheter och att en restriktion, enligt proportionalitetsprincipen, endast får göras om den är nödvändig och faktiskt svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av unionen. En inskränkning i friheten att tillhandahålla tjänster enligt artikel 56 FEUF som varken är motiverad eller proportionerlig kan således inte anses tillåten enligt artikel 52.1 i stadgan om de grundläggande rättigheterna när det gäller de rättigheter och friheter som är stadfästa i artiklarna 15–17 i stadgan.

Slutligen slog domstolen fast, i domen *Azienda sanitaria locale n.5 "Spezzino" m.fl.* (C-113/13, EU:C:2014:2440) av den 11 december 2014, att artiklarna 49 FEUF och 56 FEUF inte utgör hinder för *en nationell lagstiftning som föreskriver att tillhandahållandet av akuta och mycket akuta*

⁶² Domstolens dom av den 18 juni 1991, *ERT/DEP* (C-260/89, EU:C:1991:254).

⁶³ När det gäller tillämpningsområdet för stadgan om de grundläggande rättigheterna hänvisas även till domen *Julian Hernández m.fl.* (C-198/13, EU:C:2014:2055), se avsnitt I.2 (Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna).

sjuktransporttjänster i första hand, genom direkt tilldelning och utan någon offentlighet, ska anförtras åt frivilligorganisationer som ingått avtal med en myndighet.

Domstolen prövade först den aktuella lagstiftningen utifrån direktiv 2004/18 om offentlig upphandling⁶⁴. I denna del angav domstolen att direktiv 2004/18 är tillämpligt om tillhandahållandet överstiger det relevanta tröskelvärdet i artikel 7 i direktivet och värdet av transporttjänsterna överstiger värdet av de medicinska tjänsterna. I så fall innebär en direkt tilldelning av kontraktet ett åsidosättande av detta direktiv.

Om tröskelvärdet inte är nått eller värdet av de medicinska tjänsterna överstiger värdet av transporttjänsterna ska däremot endast de allmänna principerna om insyn och likabehandling som följer av artiklarna 49 FEUF och 56 FEUF tillämpas. Om det är fråga om ett sådant fall där de medicinska tjänsterna överstiger värdet av transporttjänsterna ska dessa artiklar tillämpas i förening med artiklarna 23 och 35.4 i direktiv 2004/18. Dessa fördragsbestämmelser utgör emellertid inte hinder för en sådan lagstiftning, i den mån den rättsliga och avtalsrättsliga ram inom vilken dessa organisationer utövar sin verksamhet faktiskt bidrar till att förverkliga den sociala målsättningen och till att uppfylla de mål beträffande solidaritet och budgetmässig effektivitet som lagstiftningen vilar på.

Även om uteslutandet från en betydande del av den berörda marknaden av enheter vars syfte inte utgörs av frivilligarbete utgör ett hinder för friheten att tillhandahålla tjänster, kan det motiveras med tvingande krav av allmänintresse, såsom målsättningen att upprätthålla en väl avvägd läkar- och sjukhusvård som är tillgänglig för alla. Sålunda eftersträvas åtgärder som för det första svarar mot målet att inom den berörda statens territorium säkerställa att det finns en ständig och tillräckligt stor tillgång till ett väl avvägt utbud av läkarvård av god kvalitet, och som för det andra bidrar till att säkerställa en kontroll över kostnaderna och i möjligaste mån undvika allt slöseri med ekonomiska, tekniska och mänskliga resurser.

3. Fri rörlighet för kapital

I domen *X och TBG* (C-24/12 och C-27/12, EU:C:2014:1385) av den 5 juni 2014 fann domstolen att *unionsrätten inte utgör hinder för att en medlemsstat vidtar en skatteåtgärd som begränsar kapitalrörelser mellan denna medlemsstat och dess egna utomeuropeiska länder och territorier, förutsatt att åtgärden på ett effektivt och proportionerligt sätt eftersträvar målet att förhindra skatteflykt.*

Domstolen hade i detta mål att besvara frågan huruvida det aktuella skattesystemet var förenligt med unionslagstiftningen om fri rörlighet för kapital när det gäller kapitalrörelser mellan Nederländerna och Nederländska Antillerna. Domstolen fann, med hänsyn till den särskilda associeringsordningen mellan unionen och de utomeuropeiska länderna och territorierna, att de allmänna bestämmelserna i EG-fördraget, det vill säga de som inte återfinns i fjärde delen i fördraget, inte är tillämpliga på dessa länder och territorier utan uttrycklig hänvisning. Domstolen prövade således den aktuella skatteåtgärden utifrån bestämmelserna i beslut 2001/822 om

⁶⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/18/EG av den 31 mars 2004 om samordning av förfarandena vid offentlig upphandling av byggentreprenader, varor och tjänster (EUT L 134, s. 114, och rättelse i EUT, L 351, s. 44).

associering av de utomeuropeiska länderna och territorierna med Europeiska gemenskapen (nedan kallat associeringsbeslutet).⁶⁵

I detta hänseende erinrade domstolen om att associeringsbeslutet visserligen, i likhet med det förbud som uppställs i artikel 56 EG⁶⁶ vad gäller bland annat relationerna mellan medlemsstaterna och tredjeländer, förbjuder, bland annat, begränsningar av utdelningar mellan unionen och de utomeuropeiska länderna och territorierna men att det i beslutet finns en undantagsbestämmelse som uttryckligen syftar till att förhindra skatteflykt.

Mot denna bakgrund slog domstolen närmare bestämt fast att en skatteåtgärd som är ägnad att förhindra stora kapitalflöden till Nederländska Antillerna, och således minska dess attraktionskraft som skatteparadis, omfattas av denna undantagsbestämmelse och därför faller utanför tillämpningsområdet för associeringsbeslutet, under förutsättning att åtgärden eftersträvar detta mål på ett effektivt och proportionerligt sätt.

VII. Gränskontroll, asyl och invandring

1. Gränspassage

När det gäller de gemensamma bestämmelserna rörande standarder och förfaranden för kontroll vid de yttre gränserna förtjänar domen *U* (C-101/13, EU:C:2014:2249), som meddelades den 2 oktober 2014, att nämnas. I det målet ställde en tysk domstol en fråga rörande *tillåtligheten, mot bakgrund av förordning nr 2252/2004 om pass och resehandlingar*⁶⁷, av en nationell lagstiftning som kräver att "efternamn och födelsenamn" anges på passets personuppgiftssida. Frågan ställdes i ett mål som rörde en nationell myndighets beslut att neka ändring av angivandet av klagandens födelsenamn som angavs vid sidan av hans efternamn, trots att födelsenamnet rättsligt sett inte utgjorde en del av hans namn.

Inledningsvis påpekade domstolen att bilagan till förordning nr 2252/2004 kräver att passets maskinläsbara personuppgiftssida ska överensstämma med samtliga obligatoriska specifikationer från Internationella civila luftfartsorganisationen (ICAO).⁶⁸ Denna bilaga utgör emellertid inte hinder för att en medlemsstat, enligt vars lagstiftning en persons namn består av dennes förnamn och efternamn, skriver födelsenamnet, antingen i fält 06 på passets maskinläsbara personuppgiftssida som primär identifieringsuppgift, i fält 07 på denna sida som sekundär identifieringsuppgift eller i en enda ruta som utgörs av nämnda fält 06 och 07. Begreppet "fullständigt namn, såsom det fastställs av den utfärdande staten", som avses i ICAO-dokumentet ger medlemsstaterna ett utrymme för skönsmässig bedömning vid valet av de beståndsdelar som ska anses ingå i "det fullständiga namnet". Bilagan till förordning nr 2252/2004 utgör dock hinder för att en medlemsstat, enligt vars lagstiftning en persons namn består av dennes förnamn och efternamn, anger födelsenamnet i fält 13 på sidan som endast innehåller maskinläsbara valfria personuppgifter.

⁶⁵ Rådets beslut 2001/822/EG av den 27 november 2001 om associering av de utomeuropeiska länderna och territorierna med Europeiska gemenskapen (ULT-beslut) (EGT L 314, s. 1).

⁶⁶ Nu artikel 63 FEUF.

⁶⁷ Rådets förordning (EG) nr 2252/2004 av den 13 december 2004 om standarder för säkerhetsdetaljer och biometriska kännetecken i pass och resehandlingar som utfärdas av medlemsstaterna (EUT L 385, s. 1), i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 444/2009 av den 28 maj 2009 (EUT L 142, s. 1).

⁶⁸ Se dokument 9303 från Internationella civila luftfartsorganisationen (ICAO), 1 delen, avdelning IV, punkt 8.6.

Slutligen fastställde domstolen att bilagan till förordning nr 2252/2004, mot bakgrund av artikel 7 i stadgan om de grundläggande rättigheterna, ska tolkas så att en medlemsstat, enligt vars lagstiftning en persons namn består av dennes förnamn och efternamn, som ändå väljer att ange passinnehavarens födelsenamn i fält 06 och/eller fält 07 på passets maskinläsbara personuppgiftssida, är skyldig att i rubriken för dessa fält, på ett entydigt sätt, ange att dessa innehåller födelsenamnet. Även om en medlemsstat är behörig att utöver passinnehavarens namn även ange andra uppgifter, såsom födelsenamnet, krävs det inte desto mindre att denna behörighet utövas på ett sätt som är förenligt med den berörda personens rätt till respekt för privatlivet, av vilken namnrätten är en del, vilken garanteras i artikel 7 i stadgan om de grundläggande rättigheterna.

2. Asylpolitik

Tre domar rörande asylrätten, bland annat direktiv 2004/83 avseende flyktingstatus ("skyddsgrundsdirektivet")⁶⁹, nämns nedan.

Den 30 januari 2014, i domen *Diakite* (C-285/12, EU:C:2014:39), hade domstolen att ta ställning till frågan *hurvida begreppet "intern väpnad konflikt", som återfinns i direktiv 2004/83, ska tolkas självständigt i förhållande till tolkningen i den internationella humanitära rätten och, vid ett jakande svar, enligt vilka kriterier detta begrepp ska bedömas*.⁷⁰ I det nationella målet hade en guineansk medborgare ansökt om internationellt skydd i Belgien och åberopat att han hade utsatts för våld i Guinea på grund av att han hade deltagit i proteströrelser mot den härskande regimen. Han nekades status som alternativt skyddsbehövande med hänvisning till att det inte förelåg någon "intern väpnad konflikt", i den mening som avses i internationell humanitär rätt, i Guinea.

Domstolen fastställde att begreppet "intern väpnad konflikt" är utmärkande för direktiv 2004/83 och ska ges en självständig tolkning. Det finns nämligen inte någon direkt motsvarighet i internationell humanitär rätt, i vilken endast återfinns begreppet "väpnade konflikter som ej är av internationell karaktär". Inte heller föreskrivs ett system med alternativt skyddsbehövande i internationell humanitär rätt. Därför anges inte i internationell humanitär rätt de situationer där ett sådant skydd är nödvändigt, utan stadgar mekanismer för skydd som klart avviker från de mekanismer som avses i direktivet. Dessutom finns ett nära samband mellan internationell humanitär rätt och internationell straffrätt, medan ett sådant samband saknas när det gäller den mekanism för skydd som föreskrivs i direktiv 2004/83.

När det gäller bedömningskriterierna avseende detta begrepp i direktiv 2004/83 konstaterade domstolen att uttrycket "intern väpnad konflikt" avser en situation i vilken de reguljära styrkorna i en stat konfronterar en eller flera väpnade grupper eller i vilken två eller flera väpnade grupper drabbar samman. Förekomsten av en intern väpnad konflikt kan endast leda till att status som alternativt skyddsbehövande beviljas i fall då graden av urskillningslöst våld når en sådan nivå att sökanden löper en verklig risk att utsättas för allvarliga och personliga hot mot liv eller lem genom sin blotta närvaro på det berörda territoriet. I ett sådant fall är det följaktligen inte nödvändigt att fastställandet av att det föreligger en sådan konflikt är beroende av en bestämd grad av organisation hos de väpnade styrkorna eller av en viss varaktighet på konflikten.

⁶⁹ Rådets direktiv 2004/83/EG av den 29 april 2004 om miniminormer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer skall betraktas som flyktingar eller som personer som av andra skäl behöver internationellt skydd samt om dessa personers rättsliga ställning och om innehållet i det beviljade skyddet (EUT L 304, s. 12).

⁷⁰ Se, bland annat, artikel 15 c i direktiv 2004/83.

Den 2 december 2014, i domen *A, B och C* (C-148/13, C-149/13 och C-150/13, EU:C:2014:2406), svarade domstolens stora avdelning på frågan *huruvida unionsrätten begränsar medlemsstaternas handlingsfrihet vid bedömningen av en asylansökan som getts in av en sökande som på grund av sin sexuella läggning fruktar förföljelse i sitt ursprungsland*. Inledningsvis fastställde domstolen att en myndighet som ska pröva en sådan asylansökan inte måste godta den påstådda läggningen som en styrkt omständighet redan på grundval av den asylsökandes uppgifter. Dessa uppgifter kan, med hänsyn till asyلفörfarandets särskilda sammanhang, inte utgöra något annat än utgångspunkten i processen för att bedöma fakta och omständigheter enligt artikel 4 i direktiv 2004/83. Dessa uppgifter kan behöva bekräftas. De metoder som de behöriga myndigheterna använder för att bedöma de uppgifter och skriftliga eller andra bevis som har åberopats till stöd för sådana ansökningar måste vara förenliga med bestämmelserna i direktiven 2004/83 och 2005/85 (förfarandedirektivet)⁷¹ och med rätten till människans värdighet, som garanteras i artikel 1 i stadgan om de grundläggande rättigheterna, och rätten till respekt för privatlivet och familjelivet, som garanteras i artikel 7 i stadgan.

I detta fall slog domstolen fast att dessa bestämmelser utgör hinder för förhör av asylsökanden som uteslutande baseras på stereotypa uppfattningar om homosexuella och för detaljerade förhör om den asylsökandes sexuella vanor, eftersom de nationella myndigheterna då inte ges möjlighet att beakta den asylsökandes individuella och personliga förhållanden. En asylsökandes oförmåga att svara på sådana frågor räcker således inte i sig som skäl för att slå fast att vederbörande brister i trovärdighet. När det gäller den bevisning som asylsökanden framlagt fastställde domstolen att artikel 4 i direktiv 2004/83, jämförd med artikel 1 i stadgan om de grundläggande rättigheterna, utgör hinder för att nämnda myndigheter, inom ramen för bedömningen av en asylansökan, såsom bevisning godtar att den asylsökande utför homosexuella handlingar, genomgår "test" för fastställande av sin homosexuella läggning eller ger in videoupptagningar av homosexuella handlingar. Utöver det faktum att sådan bevisning inte nödvändigtvis har något bevisvärde skulle den nämligen kränka människans värdighet, vilken garanteras i artikel 1 i stadgan om de grundläggande rättigheterna. Slutligen uttalade domstolen att med beaktande av att frågor som rör en persons personliga sfär, och framför allt en persons sexualitet, är känsliga kan den behöriga nationella myndigheten inte dra slutsatsen att en person saknar trovärdighet, avseende bestämmelserna i direktiven 2004/83 och 2005/85⁷² endast därför att han eller hon inte "omedelbart" har berättat om sin homosexuella läggning.

Den 18 december 2014, i domen *M'Bodj* (C-542/13, EU:C:2014:2452), tolkade domstolen (stora avdelningen) direktiv 2004/83 i ett mål som rörde beviljande av status som alternativt skyddsbehövande avseende en person som led av en allvarlig sjukdom.⁷³

Den belgiska konstitutionsdomstolen ställde frågor till EU-domstolen rörande den nationella lagstiftning som var i fråga i det nationella målet, vilken gör en åtskillnad mellan tredjelandsmedborgare som lider av en allvarlig sjukdom beroende på om de åtnjuter flyktingstatus enligt direktiv 2004/83 eller om de har beviljats uppehållstillstånd i den aktuella medlemsstaten av medicinska skäl. Den hänskjutande domstolen undrar särskilt, med beaktande av praxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna avseende avvisning av svårt sjuka personer,

⁷¹ Rådets direktiv 2005/85/EG av den 1 december 2005 om miniminormer för medlemsstaternas förfaranden för beviljande eller återkallande av flyktingstatus (EUT L 326, s. 13).

⁷² Se, bland annat, artikel 4.3 i direktiv 2004/83 och artikel 13.3 a i direktiv 2005/85.

⁷³ När det gäller tredjelandsmedborgare som lider av allvarliga sjukdomar hänvisas också till domen av den 18 december 2014, *Abdida* (C-562/13, EU:C:2014:2453), som det redogörs för under rubriken VII.3 "Invandringspolitik".

om inte ett sådant uppehållstillstånd egentligen utgör ett alternativt internationellt skydd som följaktligen ger rätt till sådana ekonomiska och sociala förmåner som föreskrivs i nämnda direktiv.

Domstolen slog fast att artiklarna 28 och 29 i direktiv 2004/83, jämförda med artiklarna 2 e, 3, 15 och 18 i direktivet, ska tolkas så, att en medlemsstat inte är skyldig att bevilja sådana sociala förmåner samt sådan hälso- och sjukvård som föreskrivs i dessa artiklar åt en tredjelandsmedborgare som beviljats uppehållstillstånd i denna medlemsstat enligt nationella bestämmelser, vari det föreskrivs att en utlänning ska tillåtas att vistas i denna medlemsstat när vederbörande lider av en sjukdom, när det inte finns adekvat behandling i vederbörandes ursprungsland eller i det land där denne tidigare uppehållit sig, utan att det härvid är fråga om att denne utlänning avsiktligt berövas vård i det landet.

Domstolen angav att risken för en försämring av hälsotillståndet för en tredjelandsmedborgare som lider av en allvarlig sjukdom till följd av att det saknas lämplig behandling i ursprungslandet – utan att det härvid är fråga om att denne tredjelandsmedborgare avsiktligt har berövats vård – inte är tillräcklig för att vederbörande ska beviljas alternativt skydd. Enligt domstolen skulle det strida mot den allmänna systematiken i och syftet med direktiv 2004/83 att låta tredjelandsmedborgare som befinner sig i en situation som helt saknar samband med den logiska grunden för internationellt skydd komma i åtnjutande av de typer av status som direktivet föreskriver. Det förhållandet att en medlemsstat beviljar en sådan nationell skyddsstatus av andra skäl än det behov av internationellt skydd som avses i artikel 2 a i direktivet, det vill säga efter en skönsmässig bedömning av ömmande eller humanitära skäl, faller utanför direktivets tillämpningsområde. Domstolen fastslog att tredjelandsmedborgare som beviljats uppehållstillstånd med stöd av nationell lagstiftning följaktligen inte åtnjuter status som alternativt skyddsbehövande, på vilka artiklarna 28 och 29 i detta direktiv är tillämpliga.

3. Invandringspolitik

Under året meddelades ett antal viktiga domar rörande direktiv 2008/115 (återvändandedirektivet).⁷⁴

Två domar rör artikel 16 i direktivet, enligt vilken förvar av tredjelandsmedborgare inför avlägsnande i regel ska ske i särskilda förvarsanläggningar och endast i undantagsfall kan ske i fängelseanläggningar, varvid medlemsstaten måste säkerställa att tredjelandsmedborgare hålls avskilda från vanliga interner.

Den 17 juli 2014, i domarna *Pham* (C-474/13, EU:C:2014:2096) och *Bero och Bouzalmate* (C-473/13 och C-514/13, EU:C:2014:2095), avgjorde domstolen (stora avdelningen) frågan *huruvida en medlemsstat är skyldig att placera tredjelandsmedborgare som vistas olagligt i medlemsstaten i förvar i en särskild förvarsanläggning, när den förbundsstat som är behörig att besluta om och verkställa en sådan placering inte har tillgång till någon sådan förvarsanläggning*. I domen *Pham* aktualiserades även frågan om den berördes samtycke.

När det gäller verkställighetsvillkoren för placeringen påpekade domstolen att de nationella myndigheterna, enligt återvändandedirektivet, måste kunna verkställa förvarsåtgärder i särskilda anläggningar, oberoende av medlemsstatens administrativa eller konstitutionella struktur. En medlemsstat kan inte anses ha införlivat återvändandedirektivet i tillräcklig mån om

⁷⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/115/EG av den 16 december 2008 om gemensamma normer och förfaranden för återvändande av tredjelandsmedborgare som vistas olagligt i medlemsstaterna (EUT L 348, s. 98).

myndigheterna i vissa delstater i medlemsstaten har möjlighet att ordna sådant förvar, medan myndigheterna i andra delstater saknar denna möjlighet. En medlemsstat som har en federal struktur är inte skyldig att inrätta särskilda förvarsanläggningar i varje delstat. Det måste emellertid säkerställas att behöriga myndigheter i en delstat som inte har några särskilda förvarsanläggningar kan placera tredjelandsmedborgare i särskilda förvarsanläggningar i andra delstater.

I målet *Pham* slog domstolen fast att en medlemsstat inte får beakta tredjelandsmedborgarens vilja att placeras i förvar i en fängelseanläggning. Med avseende på återvändandedirektivet är nämligen skyldigheten att hålla tredjelandsmedborgare som vistas olagligt i en medlemsstat avskilda från vanliga interner inte försedd med något undantag, för att sålunda säkerställa rättigheterna för utlänningar när det gäller förvar. Skyldigheten att hålla dessa personer avskilda är närmare bestämt något mer än ett specifikt verkställighetsvillkor avseende förvar av tredjelandsmedborgare i fängelseanläggningar och utgör ett materiellt villkor för ett sådant förvar, utan vilket detta i princip inte är förenligt med direktiv 2008/115.

Domen *Mahdi* (C-146/14 PPU, EU:C:2014:1320), som meddelades den 5 juni 2014, rör en sudansk medborgare som placerats i en särskild förvarsanläggning i Bulgarien inför verkställigheten av ett beslut, som fattas gentemot honom, om avlägsnande, trots att den frist på sex månader som föreskrivits i förvarsbeslutet hade löpt ut. Den berördes ambassad hade nekat honom resehandlingar, eftersom han hade vägrat lämna landet frivilligt. Därför hade avlägsnandet inte kunnat genomföras.

Inom ramen för ett förfarande för brådskande mål ställde den bulgariska domstolen två processuella frågor till EU-domstolen, nämligen huruvida den behöriga förvaltningsmyndigheten, när den åter prövar den berördes situation efter den inledande förvarsfristen, måste anta en ny skriftlig rättsakt som är rättsligt och sakligt motiverad och huruvida legalitetskontrollen av en sådan rättsakt kräver att den behöriga rättsliga myndigheten kan avgöra ärendet i sak.

När det gäller den första frågan erinrade domstolen, avseende återvändandedirektivet, om att det enda krav som uttryckligen nämns i artikel 15 i direktivet när det gäller antagandet av en skriftlig rättsakt är det som nämns i punkt 2 i den artikeln, nämligen att ett beslut om förvar ska utfärdas skriftligt och med angivande av de faktiska och rättsliga omständigheterna. Detta krav måste förstås på så sätt att det också avser varje beslut om förlängning av förvarstiden, eftersom ett beslut om förvar och ett beslut om förlängning av förvarstiden är av liknande karaktär och den berörde måste ges möjlighet att ta del av skälen till ett beslut som fattats gentemot honom. Domstolen slog därför fast att om de bulgariska myndigheterna, innan ansökan lämnades in till förvaltningsrätten, hade fattat beslut om fortsatt förvarstid, skulle det ha varit nödvändigt att utfärda en skriftlig rättsakt som var rättsligt och sakligt motiverad. För det fall de bulgariska myndigheterna endast hade omprövat Bashir Mohamed Ali Mahdis situation utan att pröva ansökan om förlängning skulle de däremot inte ha varit skyldiga att uttryckligen anta en rättsakt, eftersom det saknas bestämmelser om detta i direktiv 2008/115.

Dessutom fastslog domstolen att en rättslig myndighet som prövar lagligheten av ett beslut om förlängning av förvarstiden nödvändigtvis måste kunna pröva samtliga rättsliga och faktiska omständigheter som är relevanta för fastställandet av huruvida en förlängning är motiverad. En grundlig utredning av relevanta faktiska omständigheter krävs således för att kunna meddela ett sådant beslut. Av detta följer att den behörighet som den rättsliga myndigheten har vid en sådan kontroll inte i något fall kan begränsas till att endast omfatta de omständigheter som anförts av den administrativa myndigheten.

När det gäller sakfrågan frågade den hänskjutande domstolen EU-domstolen huruvida en inledande förvarstid kan förlängas av det enda skälet att tredjelandsmedborgaren inte innehar identitetshandlingar och att det följaktligen finns en risk att denne avviker. I detta hänseende erinrade domstolen om att risken för avvikande är en omständighet som ska beaktas när det gäller den inledande förvarstiden. När det däremot gäller en förlängning av förvarstiden är inte risken för avvikande ett av de två villkor för förlängning som anges i återvändandedirektivet. Följaktligen är risken endast relevant när det gäller omprövningen av de villkor som inledningsvis legat till grund för förvar. Det är således nödvändigt att pröva de faktiska omständigheter som har samband med den berörda personens situation i syfte att pröva huruvida en mindre ingripande åtgärd verkningsfullt kan tillämpas gentemot den berörde. Det är endast om risken för avvikande kvarstår som avsaknaden om identitetshandlingar kan beaktas. Av detta följer att en sådan avsaknad inte ensam kan motivera en förlängning av förvarstiden.

Domen *Mukarubega* (C-166/13, EU:C:2014:2336), som meddelades den 5 november 2014, rör *beskaffenheten och omfattningen av rätten att yttra sig, vilken föreskrivs i artikel 41.2 a i stadgan om de grundläggande rättigheterna, före antagandet av ett beslut om återvändande med tillämpning av direktiv 2008/115*. Den nationella domstolen önskade få klarhet i huruvida en tredjelandsmedborgare, som på ett korrekt sätt getts tillfälle att yttra sig angående den olagliga vistelsen, nödvändigtvis måste höras på nytt före antagandet av ett beslut om återvändande.

Domstolen slog fast att rätten att yttra sig i alla förfaranden, såsom denna ska tillämpas inom ramen för direktiv 2008/115, särskilt artikel 6 i detta direktiv, ska tolkas så, att den inte utgör hinder för att en nationell myndighet – när den har för avsikt att anta ett beslut om återvändande gentemot en tredjelandsmedborgare efter att, i ett förfarande där tredjelandsmedborgarens rätt att yttra sig till fullo har iakttagits, ha slagit fast att han eller hon vistas olagligt i medlemsstaten – inte låter tredjelandsmedborgaren yttra sig specifikt över beslutet om återvändande, oavsett om detta beslut har föregåtts av ett beslut om avslag på en ansökan om uppehållstillstånd. I detta hänseende påpekade domstolen att beslutet om återvändande, enligt nämnda direktiv, har ett nära samband med fastställandet av att tredjelandsmedborgaren vistas olagligt i medlemsstaten och med omständigheten att den berörda har haft möjlighet att på ett meningsfullt och effektivt sätt framföra sin ståndpunkt angående vistelsens olaglighet och de skäl som skulle kunna motivera att myndigheten, med tillämpning av nationell rätt, avstår från att anta ett beslut om återvändande.

Domstolen påpekade emellertid att medlemsstaternas skyldighet att efter ett rättvist och öppet förfarande anta ett beslut om återvändande enligt artikel 6.1 i direktiv 2008/115 innebär ett krav på att medlemsstaterna, med utövande av sin processuella autonomi, i den nationella rätten uttryckligen föreskriver en skyldighet att lämna landet vid olaglig vistelse och säkerställer att den berörde med giltig verkan ges tillfälle att yttra sig i förfarandet angående ansökan om uppehållstillstånd eller, i förekommande fall, angående vistelsens olaglighet. Rätten att yttra sig får inte utnyttjas för att i all oändlighet återuppta det administrativa förfarandet. En jämvikt ska nämligen upprätthållas mellan å ena sidan en berörd persons grundläggande rätt att yttra sig innan det fattas ett negativt beslut mot honom eller henne och å andra sidan medlemsstaternas skyldighet att motverka olaglig invandring.

Den 18 december 2014 meddelade domstolen (stora avdelningen) domen *Abdida* (C-562/13, C:2014:2453) i ett mål mellan en belgisk myndighet och en nigeriansk medborgare som hade aids. Målet gäller de processuella garantier och de sociala förmåner som en medlemsstat enligt återvändandedirektivet är skyldig att ge en tredjelandsmedborgare vars hälsotillstånd kräver särskild medicinsk behandling, när tredjelandsmedborgaren väntar på ett avgörande avseende

lagligheten av ett beslut om att avslå hans ansökan om uppehållstillstånd av medicinska skäl och om att ålägga honom att lämna Belgien.⁷⁵

Domstolen fastslog att artiklarna 5 och 13 i återvändandedirektivet, jämförda med artiklarna 19.2 och 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna samt artikel 14.1 b i direktivet, utgör hinder för nationell lagstiftning, i vilken det inte föreskrivs att ett rättsmedel mot ett beslut att ålägga en tredjelandsmedborgare som lider av en allvarlig sjukdom att lämna en medlemsstats territorium ska ha suspensiv verkan, när verkställigheten av detta beslut kan medföra att tredjelandsmedborgaren utsätts för en allvarlig risk för att hans eller hennes hälsotillstånd allvarligt och oåterkalleligt försämrats.⁷⁶

Domstolen slog också fast att de ovannämnda bestämmelserna utgör hinder för nationell lagstiftning, i vilken det inte föreskrivs att medlemsstaten, under den period då medlemsstaten är skyldig att skjuta upp avlägsnandet av en sådan tredjelandsmedborgare till följd av att han eller hon har anlitat nämnda rättsmedel, i största möjliga utsträckning ska tillgodose nämnda tredjelandsmedborgares grundläggande behov i syfte att säkerställa att akutsjukvård och nödvändig behandling av sjukdomar verkligen kan tillhandahållas.

VIII. Polissamarbete och straffrättsligt samarbete

På det straffrättsliga området ska uppmärksammas två domar angående tillämpningen av principen *ne bis in idem* inom Schengenområdet.

I domen av den 27 maj 2014 i målet *Spasic* (C-129/14 PPU, EU:C:2014:586), som handlades enligt förfarandet för brådsakande mål om förhandsavgöranden, undersökte domstolen *hurvida en begränsning av principen ne bis in idem inom Schengenområdet var förenlig med stadgan om de grundläggande rättigheterna*.

Denna fråga uppkom i ett mål där en serbisk medborgare lagförts i Tyskland för att ha begått ett bedrägeri för vilket han redan dömts i Italien till ett frihetsberövande straff på ett år samt ett bötesstraff. Zoran Spasic, som satt fängslad i Österrike för andra brott, hade betalat dessa böter, men hade inte avtjänat sitt frihetsberövande straff. De tyska myndigheterna ansåg att principen *ne bis in idem* inte var tillämplig vad gällde konventionen om tillämpning av Schengenavtalet (nedan kallad tillämpningskonventionen)⁷⁷, eftersom det frihetsberövande straffet ännu inte hade verkställts i Italien.

Enligt artikel 54 i tillämpningskonventionen uppställs som villkor för tillämpning av principen *ne bis in idem* att vid fällande dom ska straffet ha "avtjänats" eller vara "under verkställighet" eller inte längre kan verkställas (nedan kallat verkställighetsvillkoret), men i artikel 50 i stadgan om de

⁷⁵ När det gäller tredjelandsmedborgare som lider av allvarliga sjukdomar hänvisas också till domen av den 18 december 2014, *M'Boj* (C-542/13, EU:C:2014:2452), som det redogörs för under rubriken VII.2 "Asylpolitik".

⁷⁶ Vid tolkningen av artikel 19.2 i stadgan om de grundläggande rättigheterna, med tillämpning av artikel 52.3 i stadgan, beaktade EU-domstolen rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, särskilt domen av den 27 maj 2008, *N.c./Förenade kungariket* (Requête n°26565/05).

⁷⁷ Konventionen om tillämpning av Schengenavtalet av den 14 juni 1985 mellan regeringarna i Beneluxstaterna, Förbundsrepubliken Tyskland och Franska republiken om gradvis avskaffande av kontroller vid de gemensamma gränserna, som undertecknades i Schengen den 19 juni 1990 och trädde i kraft den 26 mars 1995 (EGT L 239, 2000, s. 19).

grundläggande rättigheterna, där denna princip fastslås, hänvisas inte uttryckligen till ett sådant villkor.

Domstolens stora avdelning fann inledningsvis att vad gällde principen *ne bis in idem* hänvisar förklaringarna till stadgan om de grundläggande rättigheterna uttryckligen till tillämpningskonventionen, även om konventionen begränsar den princip som slås fast i stadgan. Domstolen konstaterade därefter att verkställighetsvillkoret i artikel 54 i tillämpningskonventionen utgör en begränsning av principen *ne bis in idem* i den mening som följer av artikel 52.1 i stadgan om de grundläggande rättigheterna och inte strider mot nämnda princip som sådan. Detta villkor syftar nämligen endast till att förhindra att en person som dömts genom lagakraftägend dom som inte verkställts i en medlemsstat, undgår straff i en annan medlemsstat. Enligt domstolen står verkställighetsvillkoret i proportion till målet att säkerställa en hög säkerhetsnivå i området med frihet, säkerhet och rättvisa och går inte utöver vad som är nödvändigt för att förhindra att personer som blivit dömda undgår straff. När det gäller tillämpningen i ett konkret fall kan det inte uteslutas att de behöriga nationella myndigheterna kontakter varandra och samråder i syfte att undersöka huruvida den medlemsstat i vilken personen först dömdes har för verklig avsikt att verkställa de utdömda straffen.

Domstolen fann vidare att om såväl ett frihetsberövande straff som ett bötesstraff utdömts räcker inte betalning av böterna för att det ska anses att straffet har avtjänats eller är under verkställighet i den mening som avses i tillämpningskonventionen.

Artikel 54 i tillämpningskonventionen tolkades även i domstolens dom av den 5 juni 2014 i målet *M* (C-398/12, EU:C:2014:1057). I denna dom uttalade sig domstolen om *räckvidden för ett beslut att åtal inte ska väckas med hänsyn till principen ne bis in idem*.

Den misstänkte hade i Belgien erhållit ett beslut att åtal avseende övergrepp mot minderårig inte skulle väckas, vilket fastställts av Cour de cassation. Emellertid inleddes ett straffrättsligt förfarande i Italien avseende samma gärningar.

Domstolen underströk att för att avgöra huruvida ett beslut från en undersökningsdomstol utgör en lagakraftägend dom avseende en person i den mening som avses i artikel 54 i tillämpningskonventionen ska det prövas huruvida avgörandet har meddelats efter en bedömning i sak i ärendet och det straffrättsliga förfarandet definitivt har avslutats. Detta gäller för ett beslut, såsom det i det nationella målet, genom vilket den misstänkte frikänns då brott inte kan styrkas, och som innebär att det inte är möjligt att ärendet återupptas på grundval av samma uppsättning indicier, och att det straffrättsliga förfarandet definitivt är avslutat.

Vidare angav domstolen att möjligheten att återuppta förundersökningen om nya omständigheter eller ny bevisning framkommer inte påverkar bedömningen att ett beslut att åtal inte ska väckas äger laga kraft. Denna möjlighet innebär nämligen att ett separat förfarande undantagsvis inleds (snarare än att handläggningen av det förfarande som avslutats endast fortsätter) och detta på grundval av annan bevisning. Dessutom kan ett nytt förfarande med stöd av denna möjlighet till återupptagande endast inledas mot samma person för samma gärning i den stat där beslutet att åtal inte ska väckas har meddelats.

Domstolen fann därför att ett beslut att åtal inte ska väckas – som i den stat där det meddelats, utgör hinder för att åtal för samma gärning väcks mot den person som nämnda beslut avser, såvitt nya omständigheter eller ny bevisning inte framkommer mot personen – ska anses utgöra en lagakraftägend dom i den mening som avses i artikel 54 i tillämpningskonventionen,

vilken således utgör hinder för att åtal för samma gärning väcks mot samma person i en annan avtalsslutande stat.

IX. Civilrättsligt samarbete

På detta område bör ett yttrande och en dom avseende de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn samt en dom avseende förordning nr 44/2001⁷⁸ nämnas.

I ett yttrande av den 14 oktober 2014 (yttrande 1/13, EU:C:2014:2303) uttalade sig domstolen (stora avdelningen) i frågan huruvida ett godtagande av ett tredjelandets anslutning till konventionen om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn (nedan kallad 1980 års Haagkonvention)⁷⁹ omfattas av unionens exklusiva befogenhet.

För det första preciserade domstolen vissa aspekter när det gäller dess behörighet att meddela yttranden⁸⁰. Domstolen konstaterade härvid att anslutningsakten och förklaringen om godtagande av anslutningen tillsammans är uttryck för de berörda staternas samstämmiga viljeyttringar och därför utgör en internationell överenskommelse, vilken omfattas av domstolens behörighet att meddela yttranden. Ett sådant yttrande, vilket kan avse frågor som rör befogenhetsfördelningen mellan unionen och medlemsstaterna i fråga om ingående av ett avtal med tredjeland, kan begäras när ett förslag från kommissionen om ett avtal har underställts rådet och inte har återkallats när begäran inkommer till domstolen. Det är däremot inte nödvändigt att rådet vid den tidpunkten har gett uttryck för en avsikt att ingå ett sådant avtal. Under dessa förhållanden framstår det nämligen som om begäran om yttrande framställs för att de berörda institutionerna har en legitim önskan om att – innan beslut om det aktuella avtalet fattas – få kännedom om omfattningen av unionens och medlemsstaternas respektive befogenheter.

För det andra uttalade domstolen att, när det gäller prövningen i sak, är förklaringen om godtagande av anslutning, och därmed den aktuella internationella överenskommelsen, underordnade Haagkonventionen. Denna konvention ingår i området för familjerätt som har gränsöverskridande följder. På detta område har unionen interna befogenheter enligt artikel 81.3 FEUF. Unionen har dessutom utövat denna befogenhet genom att anta förordning nr 2201/2003⁸¹, och den har därmed extern befogenhet på det område som omfattas av syftet med konventionen. Bestämmelserna i denna förordning täcker nämligen, i stor utsträckning, de två förfaranden som regleras i 1980 års Haagkonvention, nämligen förfarandet för återlämnande av olovligen bortförda barn och förfarandet för att säkerställa att umgängesrätten kan utövas.

Domstolen framhävde slutligen att det, trots att förordning nr 2201/2003 har företräde framför konventionen, finns en risk för att räckvidden och verkan hos de gemensamma regler som

⁷⁸ Rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 12, s. 1).

⁷⁹ Konventionen om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn som ingicks i Haag den 25 oktober 1980.

⁸⁰ När det gäller frågan om i vilka fall en begäran om yttrande kan prövas i sak, se även yttrande 2/13 (EU:C:2014:2454) som behandlas i avsnitt I.1 (Europeiska unionens anslutning till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna).

⁸¹ Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 (EUT L 338, s. 1).

fastställs i förordningen påverkas av att medlemsstaterna godtar tredjelands anslutning till 1980 års Haagkonvention på olika sätt. Det finns nämligen en risk för att förordning nr 2201/2003 inte tillämpas enhetligt och konsekvent i alla de fall där ett internationellt bortförande av barn berör ett tredjeland och två medlemsstater, varav den ena men inte den andra har godtagit detta tredjelands anslutning till konventionen.

Inom detta område har domstolen även, i ett mål om förhandsavgörande som handlagts enligt förfarandet för brådskande mål om förhandsavgöranden, den 9 oktober 2014 meddelat domen C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268). Denna dom avser *begreppet "olovligt bortförande eller kvarhållande av barn" i den mening som avses i förordning nr 2201/2003 och det förfarande som ska följas när en domstol i Europeiska unionen har mottagit en ansökan, på grundval av 1980 års Haagkonvention, om återförande av ett barn som olovligen bortförts till eller kvarhålls i en annan medlemsstat.*

C, som är fransk medborgare, hade skilt sig från sin brittiska hustru. I den dom om äktenskapsskillnad som hade meddelats i Frankrike förordnades att barnet skulle bo hos modern och att modern hade rätt att bosätta sig i Irland, vilket hon hade gjort. C hade överklagat denna dom. Eftersom den franska domstolen i andra instans hade bifallit yrkandet om att barnet skulle bo hos honom hade C väckt talan vid den irländska domstolen i första instans med yrkande om att den skulle förklara avgörandet verkställbart och besluta att barnet skulle återlämnas till Frankrike. Det sistnämnda yrkandet ogillades och avgörandet överklagades till den irländska hänskjutande domstolen. Den domstolen begärde förhandsavgörande från EU-domstolen för att få klarhet i, bland annat, huruvida förordning nr 2201/2003 – i ett fall där ett barn har flyttats i enlighet med en omedelbart verkställbar dom som därefter har upphävts i andra instans genom en dom i vilken det har förordnats att barnet ska bo hos den förälder som är bosatt i ursprungsmedlemsstaten – ska tolkas så, att underlåtenheten att återlämna barnet till denna stat till följd av den sista domen är olovlig.

När det först gäller ansökan om återlämnande av barnet erinrade domstolen om att ett olovligt bortförande eller kvarhållande förutsätter dels att barnet hade hemvist i ursprungsmedlemsstaten omedelbart före bortförandet eller kvarhållandet, dels att detta kvarhållande eller bortförande är resultatet av ett åsidosättande av den rätt till vårdnad som har anförtrots en person med stöd av lagen i den medlemsstaten. I detta hänseende ankommer det på den domstol som är belägen i den medlemsstat till vilken barnet flyttats och som har att pröva en ansökan om återlämnande av barnet att pröva huruvida barnet fortfarande hade hemvist i ursprungsmedlemsstaten omedelbart före det påstådda olovliga kvarhållandet. Enligt domstolen talade den omständigheten att domen, enligt vilken flyttningen var tillåten, var omedelbart verkställbar men senare hade överklagats, inte för att barnets hemvist hade ändrats. Domstolen fann att denna omständighet under alla förhållanden skulle vägas mot andra omständigheter som kunde visa på att barnet i socialt hänseende och familjehänseende integrerats efter flyttningen, särskilt den tid som hade förflutit mellan flyttningen och meddelandet av den dom genom vilken domen i första instans hade upphävts och där det hade förordnats att barnet skulle bo hos den förälder som var bosatt i ursprungsmedlemsstaten. Däremot ansåg domstolen att den tid som hade förflutit efter den domen inte under några omständigheter kunde tas i beaktande.

Vad därefter gäller verkställigheten av domen i andra instans, varigenom vårdnaden anförtroddes fadern i ursprungsmedlemsstaten, kan möjligheten att ett barns hemvist ändras efter en dom i första instans, under ett pågående mål om överklagande, och att en sådan ändring, i ett visst fall, kan komma att fastställas av den domstol som mottagit en ansökan om återlämnande, inte utgöra en omständighet som den förälder som håller kvar ett barn i strid med rätten till vårdnad kan ta fasta på för att förlänga den faktiska situation, som den personens olovliga handlande har lett till, och för att motsätta sig verkställigheten av avgörandet.

Slutligen meddelade domstolen den 11 september 2014 domen A (C-112/13, EU:C:2014:2195)⁸² avseende tolkningen av artikel 24 i förordning nr 44/2001, enligt vilken *den omständigheten att någon gått i svaromål automatiskt innebär ett avtal om att den domstol där målet är anhängigt är behörig, förutsatt att svaranden därvid inte har bestritt domstolens behörighet*⁸³. Detta gäller även i ett sådant fall då denna domstol annars inte skulle vara behörig enligt bestämmelserna i denna förordning.

Det nationella målet avsåg en skadeståndstalan som väckts mot A, vilken ansågs stadigvarande bosatt inom den österrikiska hänskjutande domstolens domkrets. Efter flera resultatlösa försök att delge A, förordnade denna domstol – på begäran av kärandena – en god man för den frånvaranden svaranden. Den gode mannen gav in ett svaromål varigenom skadeståndstalan bestreds. Som grund för bestridandet anfördes en rad invändningar i sak. De österrikiska domstolarnas internationella behörighet bestreds emellertid inte. Det var först sedan A uppdragit åt en advokatbyrå att företräda honom som det meddelades att A, som då hade lämnat Österrike, bestred de österrikiska domstolarnas internationella behörighet.

Domstolen slog fast att den omständigheten att en god man, som förordnats enligt nationell rätt, på detta sätt gett in ett svaromål för en frånvarande svarandes räkning inte innebär att svaranden gått i svaromål i den mening som avses i artikel 24 i förordning nr 44/2001 jämförd med artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna. Ett tyst prorogationsavtal enligt artikel 24 första meningen i förordning nr 44/2001 grundar sig nämligen på parternas avsiktliga val i denna fråga, vilket förutsätter att svaranden har kännedom om det förfarande som inletts mot vederbörande. En frånvarande svarande som inte har delgetts stämningsansökan och som inte är medveten om att ett förfarande inletts mot honom kan inte anses ha lämnat ett tyst godkännande av domstolens behörighet. Svarandens rätt till ett effektivt rättsmedel, vilken garanteras genom artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna och ska iakttas sida vid sida med rätten till försvar enligt förordning nr 44/2001, kräver inte att artikel 24 i förordningen tolkas på något annat sätt.

X. Transport

På transportområdet kan tre domar nämnas.

Det rör sig inledningsvis om dom av den 18 mars 2014 i målet *International Jet Management* (C-628/11, EU:C:2014:171), i vilken domstolens stora avdelning *mot bakgrund av förbudet mot diskriminering på grund av nationalitet enligt artikel 18 FEUF prövade en medlemsstats lagstiftning enligt vilken EU-lufttrafikföretag som inte innehar en operativ licens utfärdad av den medlemsstaten måste ha tillstånd för varje flygning från tredjeland*.

Domstolen konstaterade inledningsvis att den omständigheten att den berörda lufttrafiken utfördes från ett tredjeland inte kunde anses leda till att denna situation faller utanför fördragets tillämpningsområde i den mening som avses i artikel 18 FEUF och övergick därefter till att pröva huruvida den omtvistade nationella lagstiftningen är förenlig med denna bestämmelse. Härvid angav domstolen att en lagstiftning i en medlemsstat A som innebär ett krav på att ett lufttrafikföretag med en operativ licens utfärdad av en medlemsstat B ska ha tillstånd för att flyga in i medlemsstat A:s luftrum i samband med icke regelbundna flygtransporter från ett tredjeland

⁸² Denna dom behandlas även i avsnitt IV.1 (Begäran om förhandsavgörande).

⁸³ Rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 12, 2001, s. 1).

till medlemsstat A, trots att ett sådant tillstånd inte krävs för lufttrafikföretag med en operativ licens utfärdad av medlemsstat A ska anses vara diskriminerande. Genom en sådan lagstiftning införs nämligen ett särskiljningskriterium som i praktiken leder till samma resultat som ett kriterium grundat på nationalitet. I praktiken innebär bestämmelserna ett missgynnande enbart av lufttrafikföretag med säte i en annan medlemsstat i enlighet med artikel 4 a i förordning nr 1008/2008⁸⁴, vars operativa licens utfärdats av den behöriga myndigheten i den medlemsstaten. Enligt domstolen gäller detta i än högre grad för en medlemsstats lagstiftning, enligt vilken dessa lufttrafikföretag måste ge in en förklaring om bristande tillgänglighet av vilken framgår att lufttrafikföretag med en operativ licens utfärdad i den medlemsstaten inte är villiga eller saknar möjlighet att genomföra dessa flygningar. Sådan lagstiftning utgör enligt domstolen diskriminering på grund av nationalitet som inte är motiverad av skäl som hänför sig till skyddet av den inhemska ekonomin och säkerheten.

I den andra domen som avkunnades den 22 maj 2014 i målet *Glatzel* (C-356/12 EU:C:2014:350), tog domstolen ställning till *giltigheten av punkt 6.4 i bilaga III till direktiv 2006/126 om körkort*⁸⁵, mot bakgrund av artiklarna 20, 21.1 och 26 i stadgan om de grundläggande rättigheterna. Frågan gällde huruvida direktivets krav avseende synskärpa är förenliga med förbudet mot diskriminering på grund av funktionsnedsättning. Klaganden i det nationella målet kunde nämligen inte arbeta som lastbilschaufför på grund av nämnda krav avseende synskärpa.

Domstolen inledde sin prövning med att precisera räckvidden av begreppet diskriminering på grund av funktionsnedsättning såsom det fastslås i artikel 21.1 i stadgan om de grundläggande rättigheterna. Domstolen angav att den bestämmelsen innebär ett krav på att unionslagstiftaren inte inför någon skillnad i behandling på grund av en begränsning till följd av varaktiga fysiska, psykiska eller mentala skador, vilka i samspel med olika hinder kan motverka den berördes fulla och verkliga deltagande i arbetslivet på lika villkor som andra arbetstagare, såvida det inte finns sakliga skäl för en sådan skillnad i behandling. Vid en mer ingående bedömning av giltigheten av punkt 6.4 i bilaga III till direktiv 2006/126 konstaterade domstolen att en skillnad i behandling som en person utsätts för beroende på om vederbörande har eller inte har den synskärpa som krävs för att föra motordrivna fordon i princip inte strider mot förbudet mot diskriminering på grund av funktionshinder i den mening som avses i artikel 21.1 i stadgan, förutsatt att kravet faktiskt svarar mot ett mål av allmänt samhällsintresse, att det är nödvändigt och att det inte utgör en oproportionerlig börda. Det syfte med direktiv 2006/126 som eftersträvas genom fastställandet, i bilaga III till direktivet, av en minsta synskärpa för förare, bland annat av lastbilar, är att öka trafiksäkerheten, vilket är ett mål av allmänt samhällsintresse, och direktivet svarar därigenom mot detta mål. När det gäller frågan huruvida minimikraven avseende synförmågan hos förare är nödvändiga är för att trafiksäkerheten ska garanteras väsentligt att de personer som erhåller körkort har en tillräcklig fysisk förmåga, bland annat i fråga om deras syn, eftersom fysiska brister kan få allvarliga konsekvenser. Domstolen fann således att unionslagstiftaren har vägt trafiksäkerhetsskäl, å ena sidan, mot rättigheterna för personer med en synnedsättning, å andra sidan, på ett sätt som inte kan anses vara oproportionerligt i förhållande till de mål som eftersträvas.

⁸⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1008/2008 av den 24 september 2008 om gemensamma regler för tillhandahållande av lufttrafik i gemenskapen (omarbetning) (EUT L 293, s. 3).

⁸⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/126/EG av den 20 december 2006 om körkort (EUT L 403, s. 18), i dess lydelse enligt kommissionens direktiv 2009/113/EG av den 25 augusti 2009 (EUT L 223, s. 31).

Domstolen angav vidare att bestämmelserna i FN-konventionen om funktionsnedsättning⁸⁶ till sitt fullgörande eller sina verkningar är beroende av att konventionsstaterna vidtar ytterligare rättsakter, och de utgör därför inte bestämmelser som är ovillkorliga och tillräckligt precisa för att giltigheten av en unionsrättsakt ska kunna prövas med hänsyn till bestämmelserna i nämnda konvention.⁸⁷

Även om det i artikel 26 i stadgan föreskrivs att unionen ska erkänna och respektera rätten för personer med funktionshinder att få del av åtgärder för integrering, innebär den princip som slås fast i artikeln inte att unionslagstiftaren är skyldig att besluta om en viss bestämd åtgärd.

Slutligen klargjorde domstolens stora avdelning i domen av den 8 juli 2014 i målet *Fonship och Svenska Transportarbetarförbundet* (C-83/13, EU:C:2014:2053), *den personkrets på vilken förordning nr 4055/86 om tillämpning av principen om frihet att tillhandahålla tjänster på sjötransportområdet är tillämplig*.⁸⁸

Domstolen slog fast att artikel 1 i den förordningen ska tolkas så, att ett bolag som är etablerat i en EES-stat⁸⁹ och äger ett fartyg som är flaggat i ett tredjeland, med hjälp av vilket sjötransporttjänster tillhandahålls från eller till en EES-stat, i princip kan åberopa friheten att tillhandahålla tjänster. Detta är fallet under förutsättning att bolaget kan kvalificeras som tillhandahållare av dessa tjänster på grund av dess användning av fartyget och att mottagarna av tjänsterna är etablerade i andra EES-stater än den där bolaget är etablerat.

Tillämpningen av förordning nr 4055/86 påverkas inte på något sätt av den omständigheten att fartygets besättningsmedlemmar är tredjelandsmedborgare. Vid tillämpningen av förordningen är det dessutom nödvändigt att iaktta fördragets regler om friheten att tillhandahålla tjänster såsom de har tolkats av domstolen i dess praxis rörande fackliga stridsåtgärders förenlighet med friheten att tillhandahålla tjänster.⁹⁰

XI. Konkurrens

1. Konkurrensbegränsande samverkan

När det gäller tolkningen och tillämpningen av unionsreglerna om konkurrensbegränsande samverkan bör fyra domar från domstolen nämnas. En av dessa domar avser rätten till ersättning för den skada som en konkurrensbegränsande samverkan orsakat, två avser konstaterandet av att det föreligger en sådan samverkan och en avser tillämpningen av konkurrensreglerna.

⁸⁶ Förenta nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som godkänts på Europeiska gemenskapens vägnar genom rådets beslut 2010/48/EG av den 26 november 2009 (EUT L 23, 2010, s. 35).

⁸⁷ Vad gäller verkningarna av denna konvention i unionens rättsordning hänvisas även till dom av den 18 mars 2014, Z. (C-363/12, EU:C:2014:159), som behandlas i avsnitt XIV.2 "Rätt till mammaledighet".

⁸⁸ Rådets förordning (EEG) nr 4055/86 av den 22 december 1986 om tillämpning av principen om frihet att tillhandahålla tjänster på sjötransportområdet mellan medlemsstater samt mellan medlemsstater och tredje land (EGT L 378, s. 1; svensk specialutgåva, område 7, volym 3, s. 145, med rättelse i EGT L 93, 1987, s. 17).

⁸⁹ Ovan fotnot 61.

⁹⁰ Dom av den 18 november 2007, *Laval un Partneri* (C-341/05, EU:C:2007:809).

Domen *Kone m.fl.* (C-557/12, EU:C:2014:1317) av den 5 juni 2014 rör ett mål där klaganden i det nationella målet hade köpt hissar och rullband av företag utanför en kartell som var förbjuden enligt konkurrensrätten till ett pris som var högre än vad det skulle ha varit om kartellen inte hade funnits. Enligt klaganden i det nationella målet hade dessa utanförstående företag, som var dennes leverantörer, dragit fördel av kartellens existens genom att anpassa sina priser till den högre nivån. Den nationella domstolen begärde förhandsavgörande från EU-domstolen för att få klarhet i *huruvida den som lider skada till följd av att någon som står utanför en kartell har handlat på ett visst sätt har rätt att kräva ersättning från medlemmarna av kartellen med stöd av artikel 101 FEUF.*

Domstolen erinrade först om att den fulla verkan, och särskilt den ändamålsenliga verkan, av förbudet i artikel 101.1 FEUF skulle undergrävas om inte var och en kunde begära ersättning för en skada som orsakats av ett avtal eller ett handlande som kan begränsa eller snedvrider konkurrensen. Domstolen konstaterade vidare att en kartell kan få den verkan att bolag som inte är medlemmar av kartellen höjer sina priser för att anpassa dem till det marknadspris som kartellen medfört, vilket kartellmedtagarna inte kan bortse från. Även om fastställelsen av försäljningspris anses vara ett helt självständigt beslut som fattas av företag som inte deltar i kartellen, kan ett sådant beslut således ha fattats mot bakgrund av ett marknadspris som snedvridits av denna kartell. Om det visas att en kartell kan resultera i en höjning av de priser som de konkurrenter som inte är medlemmar i kartellen tillämpar, måste de som lider skada på grund av denna prishöjning kunna kräva att kartellmedlemmarna ska ersätta skadan.

Enligt domstolen skulle den fulla verkan av artikel 101 FEUF undergrävas om rätten för var och en att begära skadestånd för den uppkomna skadan i nationell rätt görs beroende av att det – ovillkorligen och utan hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet – föreligger ett direkt orsakssamband mellan kartellen och skadan, samtidigt som nämnda rättighet är utesluten när den berörda personen inte har något avtalsförhållande med någon kartellmedlem, utan med ett företag utanför kartellen, vars prispolitik likväl har påverkats av kartellen.

Domen *MasterCard m.fl./kommissionen* (C-382/12 P, EU:C:2014:2201) av den 11 september 2014 rörde ett mål om överklagande av en dom från tribunalen, genom vilken tribunalen hade slagit fast att *de multilaterala standardmellanbanksavgifterna i MasterCards kortbetalningssystem stred mot konkurrensrätten*⁹¹. Domstolen hade härvid tillfälle att precisera tolkningen av de olika delarna i artikel 81 EG⁹². Den multilaterala standardmellanbanksavgiften motsvarar en del av priset för en korttransaktion, vilken tillfaller den bank som utställt kortet. I det beslut som angripits vid tribunalen hade kommissionen funnit att dessa avgifter utgör en begränsning av priskonkurrensen mellan de inlösande bankerna, eftersom de åläggs näringsidkarna inom ramen för de mer allmänna avgifter som de faktureras för användningen av betalkorten och därmed leder till en höjning av beräkningsunderlaget för näringsidkaravgifterna.

Vid prövningen av de villkor som följer av artikel 81 EG fastställde domstolen tribunalens tolkning, och fann att MasterCard och de finansinstitut som medverkar vid fastställandet av de multilaterala standardmellanbanksavgifterna, med hänsyn till deras gemensamma intressen, kan kvalificeras som en "företagssammanslutning" i den mening som avses i artikel 81.1 EG. I denna del framhöll domstolen, bland annat, att även om artikel 81 EG skiljer mellan begreppen "samordnat förfarande", "avtal mellan företag" och "beslut av företagssammanslutningar" sker detta i syfte att förhindra att företag, endast på grund av det sätt genom vilket de samordnar detta beteende, kan undslippa konkurrensreglerna.

⁹¹ Tribunalens dom av den 24 maj 2012, *MasterCard m.fl./kommissionen* (T-111/08, EU:T:2012:260).

⁹² Nu artikel 101 FEUF.

Domstolen tog även ställning till huruvida de multilaterala standardmellanbanksavgifterna kan undslippa förbudet i artikel 81.1 EG med beaktande av att de är accessoriska i förhållande till MasterCards betalningssystem. I denna del erinrade domstolen om att en begränsning av det affärsmässiga oberoendet inte omfattas av det principiella förbudet i artikel 81.1 EG om den är objektivt nödvändig för genomförandet av en transaktion eller en verksamhet som inte har denna karaktär, och om den står i proportion till syftet med transaktionen eller verksamheten. Domstolen prövade härvid för det första huruvida MasterCards system överhuvudtaget skulle kunna fungera utan dessa mellanbanksavgifter. I denna del fann domstolen, till skillnad från vad klagandena i det nationella målet hade hävdat, att det faktum att transaktionen i fråga helt enkelt blir svårare, eller till och med bara mindre lönsam, att genomföra, inte anses medföra att begränsningen uppfyller det krav på att vara "objektivt nödvändig" som gäller för att den ska kunna kvalificeras som accessorisk. För det andra preciserade domstolen att man, vad gäller frågan huruvida mellanbanksavgifterna står i proportion till de syften som ligger bakom MasterCards system, som kontrafaktisk hypotes inte endast ska beakta den situation som skulle uppstå om begränsningen i fråga inte fanns, utan även andra realistiska alternativa situationer som skulle kunna uppstå.

I denna del fann domstolen att tribunalen hade gjort sig skyldig till felaktig rättstillämpning, då den inte hade tagit upp frågan om huruvida, ett förbud mot prissättning i efterhand skulle vara troligt, eller ens rimligt, för det fall de multilaterala standardmellanbanksavgifterna inte fanns, utan bara hade utgått från kriteriet ekonomisk lönsamhet hos ett system som fungerar utan de aktuella mellanbanksavgifterna. Eftersom den enda alternativa lösningen för hur MasterCard-systemet skulle kunna fungera utan de multilaterala mellanbanksavgifterna i detta fall – i enlighet med vad kommissionen anfört – var möjligheten att ett system kan fungera enbart på grundval av ett förbud mot prissättning i efterhand, ansågs detta fel emellertid inte ha kunnat påverka tribunalens analys av de konkurrensbegränsande verkningarna av mellanbanksavgifterna och inte heller domslutet i tribunalens dom, enligt vilket de multilaterala standardmellanbanksavgifterna hade konkurrensbegränsande effekter.

Slutligen prövade domstolen huruvida de multilaterala standardmellanbanksavgifterna kunde undantas enligt artikel 81.3 EG. Domstolen framhöll att det i det enskilda fallet är nödvändigt att beakta samtliga objektiva fördelar, inte endast på den relevanta marknaden, utan också på den separata och därmed sammanhängande marknaden. Tribunalen hade beaktat de multilaterala standardmellanbanksavgifternas roll när det gäller att skapa jämvikt mellan "utgivandedelen" och "inlösendelen" i MasterCard-systemet, samtidigt som den hade tagit hänsyn till att det fanns interaktion mellan dessa delar. Med hänsyn till att det helt saknades bevisning för att det på näringsidkarnas inlösenmarknad förelåg väsentliga objektiva fördelar som kunde tillskrivas de multilaterala standardmellanbanksavgifterna, var det emellertid inte nödvändigt för tribunalen att pröva de fördelar som dessa avgifter innebar för kortinnehavarna. Dessa fördelar kunde nämligen inte i sig väga upp nackdelarna med avgifterna.

Domstolen fastställde således tribunalens dom, varigenom det konstaterades att det var fråga om en kartell som inte kunde bli föremål för ett undantag.

Den 11 september 2014 meddelade domstolen en annan dom avseende bankkort, nämligen domen *CB/kommissionen* (C-67/13 P, EU:C:2014:2204). Domstolen upphävde härvid tribunalens dom av det skälet att tribunalen inte hade grund för att slå fast att *de prissättningsåtgärder som hade antagits av Groupement français des cartes bancaires till sin art var konkurrensbegränsande*.

Groupement des cartes bancaires (CB) (nedan kallad CB), vilken inrättats av de största franska bankerna och kortutgivarna, hade antagit åtgärder för fastställande av medlemsavgifter för

medlemmar vars verksamhet bestående i utgivning av CB-kort var större än verksamheten avseende anslutning av nya handlare till systemet, liksom för inaktiva eller föga aktiva medlemmar.

Tribunalen ansåg, liksom kommissionen, att CB hade antagit ett beslut av en företagssammanslutning, vilket var konkurrensbegränsande "genom syfte". Tribunalen fann således att det inte behövde göras någon bedömning av åtgärdernas effekt på marknaden.

I detta hänseende fann domstolen att tribunalen hade gjort sig skyldig till felaktig rättstillämpning bestående i att den inte gjort en korrekt bedömning av huruvida det var fråga om en konkurrensbegränsning genom syfte, ett begrepp som ska tolkas restriktivt och som endast får tillämpas på vissa typer av samordning mellan företag. Även om tribunalen hade angett skälen till varför de aktuella åtgärderna var ägnade att begränsa konkurrensen från nya aktörer på den relevanta marknaden, hade den inte på något sätt angett hur denna begränsning kunde anses så pass skadlig för konkurrensen att den kunde kvalificeras som en konkurrensbegränsning genom syfte. De aktuella åtgärdernas syfte, nämligen att tvinga dem av CB:s medlemmar som drog nytta av andra medlemmars ansträngningar vad gäller CB-systemets inlösenverksamhet att bidra ekonomiskt, kan nämligen inte anses vara sådant att det redan till sin art är skadligt för den normala konkurrensen.

Domstolen fann även att tribunalen, genom att ta upp frågan om vilka möjligheter som stod öppna för medlemmarna i CB när det gällde målsättningen att skapa interoperabilitet mellan systemen för betalning och uttag med kort, rent faktiskt hade bedömt de potentiella effekterna av åtgärderna och inte deras syfte. Tribunalen visade därmed själv att dessa åtgärder inte kunde anses "redan till sin art" vara skadliga för den normala konkurrensen.

Mot denna bakgrund återförvisade domstolen målet till tribunalen för en bedömning av huruvida de aktuella avtalen har "till resultat" att konkurrensen begränsas i den mening som avses i artikel 81 EG⁹³.

Den 12 juni 2014 meddelade domstolen, i ett mål om överklagande, domen *Deltafina/kommissionen* (C-578/11 P, EU:C:2014:1742). Domstolen preciserade härvid vissa aspekter avseende förfarandet för tillämpning av konkurrensreglerna. Domstolen fann, när det gäller *nedsättning av böter då det företag som är föremål för utredningen samarbetar med kommissionen*, att det är företaget som är skyldigt att bevara sekretessen för samarbetet. Om det aktuella företaget avslöjar sitt samarbete med kommissionen för andra företag som deltagit i kartellen har det således åsidosatt samarbetskyldigheten.

I domen prövade domstolen även huruvida tribunalen hade åsidosatt rätten till en rättvis rättegång när den, under förhandlingen, tog upp muntliga vittnesmål från parternas representanter och lade ett av dessa vittnesmål till grund för sin bedömning. Domstolen konstaterade att tribunalen faktiskt hade gått utöver vad som kan göras inom ramen för sedvanlig praxis för förhör i fråga om tekniska frågor eller komplexa omständigheter. Detta förhör avsåg nämligen omständigheter som ska fastställas i enlighet med tribunalens rättegångsregler. Domstolen slog emellertid fast att detta rättegångsfel inte utgjorde ett åsidosättande av rätten till en rättvis rättegång, eftersom de aktuella vittnesmålen endast hade beaktats för fullständighetens skull, och att tribunalen kunde grunda sitt avgörande endast på den skriftliga bevisning som åberopats.

⁹³ Nu artikel 101 FEUF.

Slutligen bemötte domstolen även argumentet att handläggningstiden hade varit oskäligt lång. Domstolen erinrade härvid för det första om att det framgår av domstolens praxis⁹⁴ att den omständigheten att rätten för en part att få sin sak prövad inom skälig tid inte har iakttagits, inte medför att den överklagade domen ska upphävas annat än om det finns omständigheter som tyder på att den oskäligt långa handläggningstiden vid tribunalen har inverkat på utgången av tvisten. För det andra angav domstolen att det förhållandet att tribunalen underlåter att iaktta sin skyldighet enligt artikel 47 andra stycket i stadgan om de grundläggande rättigheterna, att inom skälig tid pröva de mål som anhängiggörs vid den, ska avhjälpas genom en skadeståndstalan. Skadeståndstalan ska väckas vid tribunalen i en annan sammansättning än den som dömde i målet om ogiltigförklaring. En sådan talan utgör nämligen ett effektivt rättsmedel.

2. Statligt stöd

I domen *Frankrike/kommissionen* (C-559/12 P, EU:C:2014:217), som meddelades den 3 april 2014, slog domstolen fast att tribunalen gjorde rätt när den ogillade Frankrikes talan om ogiltigförklaring⁹⁵ av beslutet av den 26 januari 2010 i vilket *kommissionen drog slutsatsen att den obegränsade garanti som Frankrike beviljat La Poste utgjorde ett statligt stöd som var oförenligt med den inre marknaden*.⁹⁶ Franska La Poste var, fram till omvandlingen till offentligägt aktiebolag den 1 mars 2010, likställt med ett offentligt affärsverk av industriellt och kommersiellt slag ("établissement public à caractère industriel et commercial", nedan kallat EPIC), på vilket de förfaranden för rekonstruktion och likvidation av företag som gäller i allmänhet inte var tillämpliga.

Frankrike gjorde gällande att tribunalen gjorde fel när den angav att kommissionen hade rätt att tillämpa omvänd bevisbörda med avseende på förekomsten av en garanti av det skälet att La Poste inte omfattades av de förfaranden för rekonstruktion och likvidation av företag i svårigheter som gäller i allmänhet. Frankrike gjorde gällande att tribunalen åsidosatte reglerna avseende vilka beviskrav som ställs för att styrka att en sådan garanti föreligger. Domstolen påpekade emellertid att tribunalen inte godtog någon tillämpning av negativa presumtioner eller omvänd bevisbörda från kommissionens sida. Domstolen fastslog nämligen att kommissionen faktiskt prövade förekomsten av en obegränsad statlig garanti till förmån för La Poste genom att beakta flera omständigheter som visade att en sådan garanti beviljats. Domstolen bekräftade också att kommissionen, när den visar att en sådan garanti föreligger, får grunda sig på välgrundade, exakta och samstämmiga uppgifter vid prövningen av om det enligt nationell rätt föreligger en skyldighet för staten att frigöra sina resurser i syfte att täcka de skulder som uppkommit för ett EPIC som är på obestånd och således om det föreligger en tillräckligt konkret ekonomisk risk för att det kommer att uppstå en börda som belastar statliga medel.

Frankrike anförde också att tribunalen gjorde sig skyldig till felaktig rättstillämpning när den slog fast att kommissionen hade visat att det förelåg en fördel till följd av den påstådda statliga garantin till förmån för La Poste. I detta hänseende fastslog domstolen att det kan presumeras att om det föreligger en underförstådd och obegränsad statlig garanti till förmån för ett företag som inte omfattas av de förfaranden för rekonstruktion och likvidation av företag som gäller i allmänhet, leder det till en förbättring av företagets ekonomiska situation genom att de utgifter minskar som normalt sett belastar dess budget. Det räcker att kommissionen, för att styrka den fördel som en

⁹⁴ Domstolens dom av den 26 november 2013, *Gascogne Sack Deutschland/kommissionen* (C-40/12 P, EU:C:2013:768).

⁹⁵ Tribunalens dom av den 20 september 2012, *Frankrike/kommissionen* (T-154/10, EU:T:2012:452).

⁹⁶ Kommissionens beslut 2010/605/EU av den 26 januari 2010 om det statliga stöd C 56/07 (f.d. E 15/05) som Frankrike har beviljat La Poste [delgivet med nr K(2010) 133] (EUT L 274, s. 1).

sådan garanti medför för det mottagande företaget, visar att en sådan garanti föreligger. Det är således inte nödvändigt att visa de verkliga följder som garantin haft sedan den beviljades.

XII. Bestämmelser om skatter och avgifter

Domstolen fann i sin dom av den 16 januari 2014 i målet *Ibero Tours* (C-300/12, EU:C:2014:8) att de principer som domstolen fastställt i domen i målet *Elida Gibbs*⁹⁷ angående hur rabatter som en tillverkare gett via en distributionskedja ska beaktas vid bestämning av beskattningsunderlaget för mervärdesskatt inte är tillämpliga om en resebyrå, som agerar i egenskap av mellanhand, på eget initiativ och på egen bekostnad beviljar slutkonsumenten en nedsättning av priset på den huvudsakliga tjänst som tillhandahålls av researrangören.

I domen i målet *Elida Gibbs* fann domstolen att om en varutillverkare, som inte är bunden enligt avtal till slutkonsumenten utan är den första länken i en kedja av transaktioner som leder till denna slutkonsument, beviljar nämnda slutkonsument en prisnedsättning genom rabattkuponger som löses in av detaljhandlarna och för vilka dessa får ersättning av tillverkaren, ska beskattningsunderlaget för mervärdesskatt minskas med nämnda nedsättning. I målet *Ibero Tours* konstaterade domstolen att det för att uppnå syftet med de särskilda reglerna för resebyråer i artikel 26 i sjätte direktivet⁹⁸ inte alls var nödvändigt att avvika från den allmänna regeln i artikel 11 A.1 a i nämnda direktiv, i vilken det för bestämningen av beskattningsunderlaget hänvisas till begreppet "vederlag som leverantören har erhållit eller kommer att erhålla från kunden eller en tredje part". Av detta drog domstolen slutsatsen att det aktuella målet, till skillnad från målet *Elida Gibbs*, inte avsåg rabatter som en resebyrå gett via en distributionskedja. Istället avsåg det aktuella målet situationen att en resebyrå, som agerar i egenskap av mellanhand, svarar för en del av resans pris, vilket i förhållande till slutkonsumenten av resan kommer till uttryck i en nedsättning av resans pris. Denna nedsättning av priset påverkar varken det vederlag som researrangören erhåller för försäljningen av resan eller det vederlag som resebyrån erhåller för sin förmedlingstjänst. I enlighet med artikel 11 A.1 a i sjätte direktivet medför en sådan prisnedsättning följaktligen inte någon nedsättning av beskattningsunderlaget, vare sig för den huvudsakliga transaktionen eller för de tjänster som tillhandahålls av resebyrån. Domstolen fann följaktligen att, i enlighet med artikel 11 A.1 a i sjätte direktivet, medför en sådan prisnedsättning inte någon nedsättning av beskattningsunderlaget, vare sig för den huvudsakliga transaktionen som tillhandahålls av researrangören eller för de tjänster som tillhandahålls av resebyrån.

Målet *Skandia America (USA), filial Sverige* (C-7/13, EU:C:2014:2225), i vilket dom meddelades den 17 september 2014, gällde frågan om, och i så fall hur, *tjänster som en huvudetablering i tredjeland mot ersättning tillhandahåller sin filial belägen i en medlemsstat ska vara föremål för mervärdesskatt enligt direktiv 2006/112*⁹⁹, när filialen i denna medlemsstat ingår i en mervärdesskattegrupp som bildats med stöd av artikel 11 i nämnda direktiv.

Domstolen började med att pröva frågan huruvida tjänster som en huvudetablering tillhandahåller sin filial belägen i en medlemsstat ska vara föremål för mervärdesskatt i en sådan situation som

⁹⁷ Domstolens dom av den 24 oktober 1996, *Elida Gibbs* (C-317/94, EU:C:1996:400).

⁹⁸ Rådets sjätte direktiv 77/388/EEG av den 17 maj 1977 om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning rörande omsättningsskatter – Gemensamt system för mervärdesskatt: enhetlig beräkningsgrund (EGT L 145, s. 1; svensk specialutgåva, område 9, volym 1, s. 28).

⁹⁹ Rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt (EUT L 347, s. 1).

den ovan beskrivna. Domstolen underströk härvidlag att även om den filial som var aktuell i det nationella målet var beroende av huvudetableringen och således inte själv kunde anses utgöra en beskattningsbar person i den mening som avses i artikel 9 i direktiv 2006/112 ingick dock filialen i en mervärdesskattegrupp, och utgjorde därmed en del av en enda beskattningsbar person tillsammans med övriga medlemmar i mervärdesskattegruppen, men inte med huvudetableringen. Av detta drog domstolen slutsatsen att tillhandahållandet av sådana tjänster utgör en beskattningsbar transaktion enligt artikel 2.1 c i direktiv 2006/112, i den mån de tjänster som huvudetableringen mot ersättning har tillhandahållit sin filial i mervärdesskattehänseende ska anses ha tillhandahållits mervärdesskattegruppen. Domstolen fann därefter att i en sådan situation ska artiklarna 56, 193 och 196 i direktiv 2006/112 tolkas så, att mervärdesskattegruppen, i egenskap av köpare av sådana tjänster som avses i artikel 56 i direktivet, är betalningsskyldig för den utkrävbara mervärdesskatten. I artikel 196 i nämnda direktiv föreskrivs nämligen ett undantag från huvudregeln i artikel 193 i direktivet. Enligt huvudregeln ska mervärdesskatt betalas i en medlemsstat av den beskattningsbara person som utför ett beskattningsbart tillhandahållande av tjänster, men enligt detta undantag ska mervärdesskatten betalas av den beskattningsbara person som köper dessa tjänster, när tjänster som avses i artikel 56 i nämnda direktiv tillhandahålls av en beskattningsbar person som inte är etablerad i medlemsstaten.

XIII. Tillnärmning av lagstiftning

1. Immaterialrätt

På det immaterialrättsliga området förtjänar fem avgörande särskild uppmärksamhet. Det första rör patenterbarheten av biotekniska uppfinningar, de tre följande rör upphovsrätt och närstående rättigheter och det femte avgörandet rör tredimensionella varumärken.

I domen i målet *International Stem Cell Corporation* (C-364/13, EU:C:2014:2451), som avkunnades den 18 december 2014 tolkade domstolen, som sammanträdde i stor avdelning, artikel 6.2 c i direktiv 98/44 om rättsligt skydd för biotekniska uppfinningar.¹⁰⁰ Enligt denna bestämmelse är *användning av mänskliga embryon för industriella eller kommersiella ändamål inte patenterbar om användningen skulle stå i strid med allmän ordning eller goda seder*.

I det avseendet fann domstolen bland annat att en obefruktad mänsklig äggcell som har stimulerats till delning och vidareutveckling genom partenogenes inte utgör ett "mänskligt embryo" i den mening som avses i nämnda artikel 6.2 om den mot bakgrund av de senaste vetenskapliga rönen inte som sådan har någon inneboende förmåga att utvecklas till en människa.

Som skäl för denna slutsats erinrade domstolen om att begreppet mänskligt embryo ska ges en vid betydelse, eftersom unionslagstiftaren har avsett att utesluta varje möjlighet till patenterbarhet när den tillbörliga respekten för mänsklig värdighet kan påverkas härav.¹⁰¹ En obefruktad mänsklig äggcell, i vilken en cellkärna från en mogen mänsklig cell har transplanterats, och en obefruktad mänsklig äggcell som har stimulerats till delning och vidareutveckling genom partenogenes, ska nämligen betraktas som ett mänskligt embryo, eftersom denna organism medelst den teknik som används för att utvinna den, utlösa utvecklingen av en människa, precis som embryon som skapas genom befruktning av en äggcell.

¹⁰⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv 98/44/EG av den 6 juli 1998 om rättsligt skydd för biotekniska uppfinningar (EGT L 213, s. 13).

¹⁰¹ Domstolens dom av den 18 oktober 2014, *Brüstle* (C-34/10, EU:C:2011:669).

I enlighet med dessa tolkningskriterier konstaterade domstolen mot bakgrund av de uppgifter om de faktiska omständigheterna som den hänskjutande domstolen gett att partenoter som inte har någon inneboende förmåga att utvecklas till en människa inte ska uteslutas från patenterbarhet.

När det gäller upphovsrätt och närstående rättigheter fastställde domstolen i domen i målet *Nintendo m.fl.* (C-355/12, EU:C:2014:25), som avkunnades den 23 januari 2014, den *närmare omfattningen av det rättsliga skydd som en upphovsrättsinnehavare kan göra gällande med stöd av direktiv 2001/29 om upphovsrätt och närstående rättigheter*¹⁰², för att förhindra kringgående av de tekniska åtgärder som har vidtagits för att skydda dennes spelkonsoler mot användning av piratkopierade program till konsolerna.

Domstolen angav inledningsvis att videospel utgör komplexa skapelser som inte bara innefattar datorprogram utan även beståndsdelar i form av bilder och ljud som, även om de förvisso har kodats i ett programmeringsspråk, har ett eget kreativt värde. Datorprogram som är originella åtnjuter således upphovsrättsligt skydd enligt direktivet i det att de är upphovsmannens intellektuella skapelse. Tekniska åtgärder som är inbyggda både i lagringsmedierna för videospelen och i konsolerna och som kräver en interaktion mellan dessa, omfattas av begreppet "effektiva tekniska åtgärder" i den mening som avses i direktiv 2001/29 och åtnjuter skydd enligt direktivet om de har till syfte att förhindra eller begränsa handlingar som gör intrång i de rättigheter som direktivet skyddar. Detta rättsliga skydd måste vara förenligt med proportionalitetsprincipen och får inte medföra förbud mot sådana anordningar eller verksamheter som har något annat kommersiellt syfte eller användningsområde än att i olagliga syften kringgå det tekniska skyddet. Under sådana omständigheter som i det nationella målet bör bedömningen av det aktuella rättsliga skyddets omfattning inte göras utifrån det specifika sätt som upphovsrättsinnehavaren avsett att konsolerna ska användas på utan i stället, vad gäller anordningar, produkter och komponenter som kan användas för att kringgå effektiva tekniska åtgärder, med beaktande av de kriterier som föreskrivs i artikel 6.2 i direktiv 2001/29 som ska beaktas.

Målet *UPC Telekabel Wien* (C-314/12, EU:C:2014:192), där dom avkunnades den 27 mars 2014, gav domstolen möjlighet att ta ställning till de *rättigheter som tillkommer upphovsrättsinnehavare mot bakgrund av skyddet för de grundläggande rättigheterna*. Målet rörde två filmproduktionsbolag som var innehavare av rättigheter till filmer som gjorts tillgängliga för allmänheten på en webbplats via en internetleverantör etablerad i Österrike. En österrikisk domstol hade förbjudit internetleverantören att bereda tillgång till denna webbplats i den mån leverantören gjorde filmproduktionsbolagens filmer, för vilka de innehade en närstående rättighet, tillgängliga för allmänheten utan deras godkännande.

I detta avseende angav domstolen att en internetleverantör som ger sina kunder tillgång till alster som en tredje part tillgängliggjort för allmänheten på internet är en mellanhand vars tjänster utnyttjas av en tredje part för att göra intrång i en upphovsrätt eller närstående rättighet i den mening som avses i artikel 8.3 i direktiv 2001/29. Denna slutsats stöds av syftet med direktivet. Om en internetleverantör utesluts från tillämpningsområdet för nämnda bestämmelse skulle det skydd som eftersträvas med direktivet reduceras väsentligt. Tolkningsfrågan avsåg också huruvida det, mot bakgrund av de grundläggande rättigheterna, är möjligt att utfärda ett föreläggande i vilket det inte preciseras vilka åtgärder internetleverantören ska vidta och huruvida denne kan undgå att betala vite för överträdelse av förbudet genom att visa att alla rimliga åtgärder har vidtagits. Domstolen klargjorde att de berörda grundläggande rättigheterna, det vill säga näringsfriheten och informationsfriheten, inte utgör hinder för ett sådant föreläggande förutsatt att två villkor är

¹⁰² Ovan fotnot 26.

uppfyllda. För det första får inte de åtgärder som internetleverantören vidtar onödigtvis frånta internetanvändarna möjligheten att på ett tillåtet sätt ta del av tillgänglig information. För det andra ska åtgärderna hindra, eller åtminstone göra det svårt att få, otillåten tillgång till alster och i betydande utsträckning avhålla internetanvändarna från att ta del av alster som gjorts tillgängliga för dem i strid med rätten till immateriell egendom.

Fortfarande på området för upphovsrätt och närstående rättigheter klargjorde domstolens stora avdelning i dom av den 3 september 2014 i målet *Deckmyn och Vrijheidsfonds (C-201/13, EU:C:2014:2132)*, *innebörden av begreppet parodi såsom ett undantag från rätten till mångfaldigande, rätten till överföring av verk till allmänheten och rätten att göra andra alster tillgängliga för allmänheten enligt artikel 5.3 k i direktiv 2001/29*.

Domstolen angav inledningsvis att begreppet parodi är ett självständigt unionsrättsligt begrepp. Eftersom direktiv 2001/29 inte innehåller någon som helst definition av begreppet parodi, ska emellertid betydelsen och räckvidden av denna term fastställas i överensstämmelse med dess normala betydelse i vanligt språkbruk, med beaktande av det sammanhang i vilket den används och de mål som eftersträvas med de föreskrifter som den ingår i. Domstolen angav därefter att en parodis väsentliga kännetecken är dels att den erinrar om ett existerande verk, samtidigt som den märkbart skiljer sig från det verket, dels att den har ett humoristiskt eller förlöjligande syfte. Begreppet parodi förutsätter inte att parodin måste uppvisa egen originalitet förutom att märkbart skilja sig från det originalverk som parodieras, rimligen måste kunna tillskrivas någon annan än upphovsmannen till originalverket, måste avse originalverket eller måste nämna källan till det parodierade verket. Av detta följer att tillämpningen av undantaget för parodier enligt artikel 5.3 k i direktivet 2001/29 i det konkreta fallet ska iakttas en skälig avvägning mellan å ena sidan intressena och rättigheterna för de upphovsmän och rättighetsinnehavare som skyddas genom direktivet och å andra sidan yttrandefriheten för en användare av ett skyddat verk som stöder sig på parodiundantaget.

Vad slutligen gäller varumärken tog domstolen i domen i målet *Apple (C-421/13, EU:C:2014:2070)*, som avkunnades den 10 juli 2014, ställning till *möjligheten att registrera ett tredimensionellt varumärke bestående av ett återgivande, i form av en flerfärgad ritning utan några uppgifter om vare sig storlek eller proportioner, av en butiks arkitektur för tjänster som erbjuds i butiken*.

Domstolen inledde prövningen av huruvida det aktuella kännetecknet kan registreras med att erinra om villkoren för registrering av ett varumärke i enlighet med bestämmelserna i direktiv 2008/95.¹⁰³ Enligt domstolen kan ett återgivande, som med hjälp av en sammanhängande helhet av linjer, konturer och former åskådliggör en butiksinredning, utgöra ett varumärke, förutsatt att det är ägnat att särskilja ett företags varor eller tjänster från ett annat företags. Den omständigheten att ett tecken allmänt sett är ägnat att utgöra ett varumärke medför emellertid inte att tecknet nödvändigtvis har särskiljningsförmåga, i den mening som avses i direktivet. Domstolen preciserade vidare att om inget av de registeringshinder som anges i direktiv 2008/95 utesluter registrering, får ett tecken som återger inredningen i flaggskeppsbutiker som tillhör en tillverkare av varor registreras inte bara för nämnda varor, utan även för, när dessa prestationer inte utgör en del av utbudandet till försäljning av varorna. Följaktligen kan återgivandet av inredningen i en försäljningslokal för varor, i form av en enkel ritning utan uppgifter om vare sig storlek eller proportioner, registreras som varumärke för tjänster som förvisso rör dessa varor, men som inte utgör en del av utbudandet till försäljning av dem. Detta gäller under förutsättning att

¹⁰³ Rådets direktiv 2008/95/EG av den 22 oktober 2008 om tillnärmningen av medlemsstaternas varumärkeslagar (EUT L 299, s. 25, och rättelse i EUT L 11, 2009, s. 86).

återgivandet är ägnat att särskilja varumärkessökandens tjänster från andra företags och att inget registreringshinder utesluter registrering.

2. Skydd av personuppgifter

Vad gäller skyddet av personuppgifter meddelade domstolen tre domar som förtjänar att uppmärksammas. Två av domarna gällde de skyldigheter som åligger företag som tillhandahåller kommunikationstjänster och företag som är sökmotorleverantörer avseende skyddet av dessa uppgifter. Den tredje domen gällde självständigheten för nationella tillsynsmyndigheter för skydd av personuppgifter.

De förenade målen *Digital Rights Ireland m.fl.* (C-293/12 och C-594/12, EU:C:2014:238), i vilka domstolens stora avdelning meddelade dom den 8 april 2014, hade sin grund i *beslut att begära förhandsavgöranden avseende giltigheten av direktiv 2006/24 om lagring av uppgifter med hänsyn till grundläggande rättigheter med avseende på privatlivet och skyddet för personuppgifter*¹⁰⁴. Begäran syftade till att få klarhet i huruvida skyldigheten för leverantörerna av allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationstjänster eller allmänna kommunikationsnät att under en viss tid lagra uppgifter avseende en persons privatliv och vederbörandes kommunikationer och göra dem tillgängliga för behöriga nationella myndigheter, medför ett oberättigat ingrepp i dessa grundläggande rättigheter.

Inledningsvis slog domstolen fast att de bestämmelser i direktiv 2006/24 i vilka sådana skyldigheter föreskrivs för dessa leverantörer, utgör ett synnerligen allvarligt ingrepp i respekten för privatlivet och skyddet för personuppgifter, vilka är stadfästa i artiklarna 7 och 8 i stadgan om de grundläggande rättigheterna. Därefter konstaterade domstolen med stöd av artikel 52.1 i nämnda stadga att detta ingrepp kan motiveras av strävan att uppnå ett mål av allmänt samhällsintresse, som bekämpandet av organiserad brottslighet.

Domstolen ogiltigförklarade emellertid direktivet, eftersom den ansåg att direktivet innebar ett ingrepp i nämnda grundläggande rättigheter vilket var långtgående och synnerligen allvarligt, och att ingreppet inte var noggrant avgränsat genom bestämmelser som gjorde det möjligt att säkerställa att det verkligen var begränsat till vad som var strängt nödvändigt.

Till stöd för denna slutsats påpekade domstolen för det första att direktiv 2006/24 generellt omfattar samtliga personer, samtliga elektroniska kommunikationsmedel och samtliga trafikuppgifter utan att det görs några åtskillnader, begränsningar eller undantag utifrån syftet att bekämpa allvarliga brott. För det andra konstaterade domstolen att vad gällde behöriga nationella myndigheters tillgång till uppgifterna och deras senare användning föreskrivs det inte något objektivt kriterium i direktivet för att säkerställa att uppgifterna endast används till utredning, avslöjande och åtal av brott vilka kan anses tillräckligt allvarliga för att motivera ett sådant ingrepp. Direktivet innehåller inte heller de materiella och formella villkoren för en sådan tillgång eller användning. Domstolen konstaterade för det tredje att beträffande den tid som uppgifterna ska lagras, ska uppgifterna enligt direktivet lagras under en period av minst sex månader, utan att det görs någon åtskillnad mellan de kategorier av uppgifter som anges utifrån de personer som berörs eller utifrån deras nytta för det mål som eftersträvas.

¹⁰⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/24/EG av den 15 mars 2006 om lagring av uppgifter som genererats eller behandlats i samband med tillhandahållande av allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationstjänster eller allmänna kommunikationsnät och om ändring av direktiv 2002/58/EG (EUT L 105, s. 54).

Vad vidare gäller de skyldigheter som följer av artikel 8.3 i stadgan om de grundläggande rättigheterna fann domstolen att direktiv 2006/24 inte föreskriver tillräckliga garantier för att göra det möjligt att säkerställa ett effektivt skydd av de lagrade uppgifterna mot riskerna för missbruk och otillåten tillgång eller användning, och att direktivet inte heller föreskriver något om att uppgifterna ska lagras inom unionen. Den i nämnda artikel 8 uttryckligen föreskrivna oberoende myndighetskontrollen av att skydds- och säkerhetskraven följs kunde följaktligen inte anses fullt ut garanterad genom direktivet.

Vidare bör domen *Google Spain och Google* (C-131/12, EU:C:2014:317) av den 13 maj 2014 uppmärksammas, i vilken domstolens stora avdelning hade uppgiften att tolka *rekvisiten för att direktiv 95/46 om skydd för personuppgifter ska vara tillämpligt vad gäller en internetsökmotors verksamhet*¹⁰⁵.

Till att börja med konstaterade domstolen att sökmotorleverantören – genom att på ett automatiskt, konstant och systematiskt sätt söka efter information som publicerats på internet – utför sådana åtgärder som måste anses utgöra "behandling av personuppgifter" i den mening som avses i direktiv 95/46 om informationen innehåller personuppgifter. Enligt domstolen är sökmotorleverantören "registeransvarig" för nämnda behandling i den mening som avses i artikel 2 d i direktivet eftersom det är denna som bestämmer ändamålen och medlen för behandlingen av personuppgifterna. Sökmotorleverantörens behandling av personuppgifter skiljer sig från, och utgör ett tillägg till den behandling som görs av webbplatsutgivarna, vilken innebär att lägga ut uppgifterna på en sida på internet.

I detta sammanhang förtydligade domstolen att när en sökmotorleverantör behandlar personuppgifter kan detta ha en betydande inverkan på de grundläggande rättigheterna avseende respekten för privatlivet och skyddet för personuppgifter eftersom denna behandling gör det möjligt för samtliga internetanvändare att genom förteckningen över sökresultat erhålla en strukturerad översikt av information på internet rörande denna person – vilken potentiellt kan röra många aspekter av personens privatliv vilka utan sökmotorn inte alls eller endast svårligen hade kunnat sammankopplas – och således bilda sig en mer eller mindre detaljerad uppfattning om den berörda personen. Mot bakgrund av hur allvarligt detta ingrepp kan vara kan det inte endast motiveras av sökmotorleverantörens ekonomiska intresse av behandlingen.

I anledning av en fråga huruvida direktiv 95/46 tillåter den berörda personen att begära att sökmotorleverantören avlägsnar länkar till webbsidor, från förteckningen över sökresultat, vilka vederbörande önskar ska "glömmas" efter en viss tid, påpekade domstolen att för det fall det efter en begäran från den berörda personen konstateras att angivandet av dessa länkar i förteckningen över sökresultat, i detta skede är oförenligt med direktivet och informationen och länkarna i förteckningen måste avlägsnas. Med hänsyn till artiklarna 7 och 8 i stadgan om de grundläggande rättigheterna kan denna person begära att informationen i fråga inte längre ska göras tillgänglig för den breda allmänheten genom att upptas i en sådan förteckning över sökresultat, eftersom dessa rättigheter i princip inte bara väger tyngre än sökmotorleverantörens ekonomiska intressen, utan också tyngre än den breda allmänhetens intresse av att hitta denna information vid en sökning på den berörda personens namn. Så är inte endast fallet om ingreppet i den berörda personens grundläggande rättigheter av särskilda skäl, såsom den roll den berörda personen spelar i det offentliga livet, är motiverat av den breda allmänhetens övervägande intresse av att få tillgång till informationen i fråga genom att den upptas i förteckningen över sökresultat.

¹⁰⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (EGT L 281, s. 31).

I domstolens dom (stora avdelningen) av den 8 april 2014 i målet *kommissionen/Ungern* (C-288/12, EU:C:2014:237) prövade domstolen *en talan om fördragsbrott angående avslutandet i förtid av mandatet för den ungerska nationella datatillsynsmyndigheten, och således angående medlemsstaternas skyldigheter vad gäller direktiv 95/46 om dataskydd*.¹⁰⁶

Domstolen erinrade om att enligt artikel 28.1 andra stycket i direktiv 95/46 ska de tillsynsmyndigheter som utses i medlemsstaterna åtnjuta ett sådant oberoende att de kan utöva sina uppgifter utan påverkan utifrån. Detta oberoende utesluter bland annat varje åläggande eller all annan påverkan utifrån, direkt eller indirekt, som kan inverka på deras beslutsfattande och som kan hindra nämnda myndigheter från att fullgöra sin uppgift att säkerställa en riktig avvägning mellan skyddet för rätten till privatliv och ett fritt flöde av personuppgifter. I detta sammanhang är risken för att medlemsstatens kontrollmyndigheter kan påverka tillsynsmyndigheternas beslut i politiskt hänseende, i sig tillräcklig för att hindra tillsynsmyndigheterna från att utöva sina uppgifter på ett oberoende sätt. Om medlemsstaterna kunde avsluta en tillsynsmyndighets mandat före utgången av den ursprungligen föreskrivna mandattiden utan att iaktta de bestämmelser och skyddsregler som i detta syfte föreskrivits i tillämplig lagstiftning, skulle den risk för att mandatet ska avslutas i förtid som då skulle hänga över tillsynsmyndigheten under hela mandattiden kunna leda till ett slags hörsamhet från myndighetens sida gentemot den politiska makten, vilket vore oförenligt med kravet på oberoende. Detta krav på oberoende måste därför tolkas så, att det omfattar skyldigheten att respektera tillsynsmyndigheternas mandattid ända tills den löper ut och att enbart avsluta den i förtid under iakttagande av bestämmelser och skyddsregler i tillämplig lagstiftning. Domstolen drog av detta slutsatsen att Ungern hade underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt direktiv 95/46 genom att avsluta mandatet för tillsynsmyndigheten i förtid.

XIV. Socialpolitik

På området socialpolitik bör tre domar nämnas. Den första avser förbudet mot åldersdiskriminering, medan de två andra avser beställande mödrar som har nekats rätten till betald ledighet för vård av barn.

1. Likabehandling i arbetslivet

I domen *Schmitzer* (C-530/13, EU:C:2014:2359) av den 11 november 2014 hade domstolen (stora avdelningen) att pröva *en lagstiftningsreform som genomförts i Österrike till följd av domen Hütter*¹⁰⁷ i syfte att avskaffa diskriminering på grund av ålder bland offentliganställda tjänstemän. I domen *Hütter* hade domstolen slagit fast att direktiv 2000/78 om likabehandling i arbetslivet¹⁰⁸ utgjorde hinder för en österrikisk lagstiftning enligt vilken anställningstid före 18 års ålder inte kunde beaktas vid placeringen i löneklass av kontraktanställda inom den offentliga sektorn. Enligt den nya nationella lagstiftningen ska utbildnings- och tjänstetid som fullgjorts före 18 års ålder beaktas men samtidigt införs – för varje tjänste- och lönekategori – en förlängning på tre år av den tid som de offentliganställda tjänstemän vilka varit föremål för denna diskriminering måste tillbringa i den första löneklassen innan de kan flyttas upp till den andra löneklassen. Enligt domstolen innebär den nya lagstiftningen en särbehandling som är grundad på ålder i den mening som avses i artikel

¹⁰⁶ Se ovan fotnot 105.

¹⁰⁷ Domstolens dom av den 18 juni 2009, *Hütter* (C-88/08, EU:C:2009:381).

¹⁰⁸ Rådets direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet (EGT L 303, s. 16).

2.2 a i direktivet, eftersom förlängningen endast är tillämplig på tjänstemän som har fullgjort de aktuella utbildnings- eller tjänsteperioderna före 18 års ålder.

När det gäller frågan huruvida denna särbehandling kan motiveras, fann domstolen att budgetöverväganden visserligen kan ligga till grund för medlemsstaternas socialpolitiska val men att de inte, i sig, kan utgöra ett berättigat mål. Skyddande av de rättigheter som de tjänstemän som gynnades av det tidigare systemet förvärvat och skyddande av dessa tjänstemäns berättigade förväntningar härvidlag utgör däremot berättigade mål som rör sysselsättningspolitik och arbetsmarknad, vilka under en övergångsperiod kan motivera att tidigare löner bibehålls och följaktligen att ett system som innebär diskriminering på grund av ålder bibehålls. Domstolen fann att en sådan lagstiftning som den som var aktuell i det nationella målet innebär att dessa mål kan nås i den mån nämnda tjänstemän inte omfattas av förlängningen av tiden för uppflyttning i lönegrad. Dessa mål kan emellertid inte motivera en åtgärd som varaktigt, om än endast med avseende på vissa personer, bibehåller den särbehandling på grund av ålder som reformen av det diskriminerande systemet avsåg att avskaffa. Domstolen slog således fast att artiklarna 2.1, 2.2 a och 6.1 i direktiv 2000/78 även utgör hinder för en sådan nationell lagstiftning.

2. Rätt till mammaledighet

Den 18 mars 2014 avgjorde domstolen (stora avdelningen), genom domarna *D.* (C-167/12, EU:C:2014:169) och *Z.* (C-363/12, EU:C:2014:159), frågan *huruvida det strider mot direktiv 92/85¹⁰⁹ – eller utgör sådan könsdiskriminering eller diskriminering på grund av funktionshinder som är förbjuden enligt direktiven 2006/54¹¹⁰ och 2000/78¹¹¹ – att en beställande mor som fått barn genom surrogatavtal nekas betald mammaledighet*. Kärandena i de nationella målen hade använt sig av surrogatmödraskap för att få barn och hade fått avslag på sina ansökningar om betald ledighet på den grunden att de aldrig hade varit gravida och att barnen inte hade adopterats.

När det först gäller direktiv 92/85 fann domstolen att medlemsstaterna inte är skyldiga att bevilja en arbetstagare som, i sin egenskap av beställande mor, fått barn genom surrogatavtal rätt till mammaledighet enligt detta direktiv. Detta gäller även om hon kan amma barnet efter förlossningen eller faktiskt ammar barnet. Mammaledigheten syftar nämligen till att skydda moderns och barnets hälsa i den särskilt utsatta situation som följer av graviditeten. Även om domstolen har funnit att mammaledigheten även syftar till att skydda det särskilda förhållandet mellan modern och hennes barn gäller denna målsättning dock endast den tid som följer efter graviditeten och förlossningen. För att kunna beviljas mammaledighet måste den berörda arbetstagaren således ha varit gravid och fött barnet. Enligt domstolen utesluter direktivet emellertid ingalunda möjligheten för medlemsstaterna att införa bestämmelser som bättre skyddar beställande mödrars hälsa och säkerhet och som ger dem rätt till mammaledighet.

När det gäller direktiv 2006/54 fann domstolen att det inte utgör direkt eller indirekt könsdiskriminering att en arbetsgivare nekar en beställande mor, som fått barn genom surrogatavtal, rätt till mammaledighet. När det gäller den påstådda indirekta diskrimineringen konstaterade domstolen att det inte föreligger sådan diskriminering när det inte finns någon

¹⁰⁹ Rådets direktiv 92/85/EEG av den 19 oktober 1992 om åtgärder för att förbättra säkerhet och hälsa på arbetsplatsen för arbetstagare som är gravida, nyligen har fött barn eller ammar (tionde särdirektivet enligt artikel 16.1 i direktiv 89/391/EEG) (EGT L 348, s. 1; svensk specialutgåva, område 5, volym 6, s. 3).

¹¹⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/54/EG av den 5 juli 2006 om genomförandet av principen om lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet (omarbetning) (EUT L 204, s. 23).

¹¹¹ Se fotnot 108 ovan.

bevisning för att det aktuella beslutet att neka rätt till mammaledighet särskilt skulle missgynna kvinnliga arbetstagare i förhållande till manliga arbetstagare. Dessutom kan en beställande mor per definition inte vara föremål för en mindre förmånlig behandling som har samband med graviditet, eftersom hon inte varit gravid med barnet. När det gäller beviljande av ledighet vid adoption fann domstolen att det står medlemsstaterna fritt att bevilja eller neka en sådan ledighet, eftersom den inte omfattas av direktiv 2006/54.

I målet Z. var anledningen till att den beställande modern använde sig av surrogatmödraskap att hon inte kunde få barn. När det gäller direktiv 2000/78 fann domstolen att det inte utgjorde diskriminering på grund av funktionshinder att inte bevilja rätt till betald mammaledighet motsvarande den ledighet som beviljas vid adoption. Det faktum att en kvinna inte kan få barn på traditionellt sätt utgör nämligen, i princip, inte något hinder för den beställande modern att få tillträde till, delta i eller göra karriär i arbetslivet och det är därmed inte fråga om ett funktionshinder i den mening som avses i direktivet. Eftersom den hänskjutande domstolen hade ställt en fråga om FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning¹¹² uttalade domstolen att giltigheten av direktiv 2000/78 inte kan bedömas med avseende på denna konvention, vilken har formen av en programförklaring och saknar direkt effekt. Direktivet måste emellertid, i möjligaste mån, tolkas i överensstämmelse med konventionen.

XV. Miljö

I sin dom av den 1 juli 2014 i målet *Ålands Vindkraft* (C-573/12, EU:C:2014:2037) uttalade sig domstolen om *tolkningen av artikel 34 FEUF och av direktiv 2009/28, om främjande av användningen av förnybara energikällor*¹¹³. Domstolens stora avdelning fann med stöd av artiklarna 2 andra stycket k och 3.3 i direktivet att medlemsstater som ger stöd till producenter av energi från förnybara energikällor inte är skyldiga att vidta åtgärder så att stöd kan utgå för användning av grön energi som producerats i en annan medlemsstat.

Enligt det svenska stödsystem som det nationella målet gällde, tilldelas elproducenter överlåtbara certifikat¹¹⁴ för den gröna el som är producerad inom medlemsstatens territorium. Elleverantörerna och vissa elanvändare är skyldiga att varje år köpa ett antal sådana certifikat som motsvarar en andel av deras totala elförsäljning respektive elanvändning, och överlämna dessa till den behöriga myndigheten. De svenska myndigheterna hade avslagit en ansökan om att en i Finland belägen vindkraftsanläggning som Ålands Vindkraft driver skulle godkännas för tilldelning av sådana certifikat, med motiveringen att det endast är de som driver anläggningar för produktion av grön el belägna i Sverige som kan bli godkända för tilldelning av elcertifikat. Ålands Vindkraft har överklagat detta avslagsbeslut.

Inledningsvis konstaterade domstolen för det första att det aktuella systemet uppvisar de kännetecken som krävs och är tillåtna enligt bestämmelserna i direktiv 2009/28, och för det andra att unionslagstiftaren inte avsett att utvidga systemet till att omfatta grön el som producerats i en annan medlemsstat. Domstolen konstaterade dock att en sådan lagstiftning i vart fall indirekt

¹¹² Se fotnot 86 ovan.

¹¹³ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/28/EG av den 23 april 2009 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor och om ändring och ett senare upphävande av direktiven 2001/77/EG och 2003/30/EG (EUT L 140, s. 16).

¹¹⁴ Elcertifikatsystemet är ett stödsystem enligt vilket det föreskrivs en skyldighet för elleverantörerna och för vissa elanvändare att använda en viss andel grön el.

och potentiellt kan hindra importen av el, särskilt av grön el, från andra medlemsstater. Ett sådant system utgör således en åtgärd med verkan motsvarande kvantitativa restriktioner, vilken i princip är oförenlig med de skyldigheter enligt unionsrätten som följer av artikel 34 FEUF, såvida systemet inte kan motiveras på objektiva grunder. Domstolen fann härvidlag att eftersom unionsrätten inte inneburit någon harmonisering av de nationella systemen för stöd till grön el, är det i princip tillåtet för medlemsstaterna att begränsa omfattningen av sådana system till produktion av grön el som är belägen inom sina respektive territorier i den mån dessa system till sin natur syftar till att på lång sikt främja investeringar i nya anläggningar, genom att ge producenterna vissa garantier för framtida avsättning för den gröna el som de producerar.

C – Domstolens sammansättning

(Protokollär ordning den 9 oktober 2014)

Första raden från vänster till höger:

Avdelningsordförandena L. Bay Larsen och R. Silva de Lapuerta; domstolens vice ordförande K. Lenaerts; domstolens ordförande V. Skouris; avdelningsordförandena A. Tizzano, M. Ilešič och T. von Danwitz

Andra raden från vänster till höger:

Avdelningsordförandena K. Jürimäe, C. Vajda och A. Ó Caoimh; förste generaladvokaten M. Wathelet, avdelningsordförandena J.-C. Bonichot och S. Rodin, domaren A. Rosas.

Tredje raden från vänster till höger:

Generaladvokaterna Y. Bot, E. Sharpston; domarna J. Malenovský och E. Juhász; generaladvokaten J. Kokott; domarna A. Borg Barthet och E. Levits; generaladvokaten P. Mengozzi

Fjärde raden från vänster till höger:

Domaren A. Prechal; generaladvokaten N. Jääskinen; domarna D. Šváby, C. Toader, A. Arabadjiev, M. Safjan och M. Berger; generaladvokaten P. Cruz Villalón.

Femte raden från vänster till höger:

Generaladvokaterna M. Szpunar och N. Wahl; domarna C.G. Fernlund, E. Jarašiūnas, J.L. da Cruz Vilaça, F. Biltgen och M.C. Lycourgos, justitiesekreteraren A. Calot Escobar.

1. Domstolens ledamöter

(efter tidpunkt för tillträde av tjänst)

Vassilios Skouris

Född 1948; juristexamen, Berlins fria universitet (1970); juris doktor i konstitutionell rätt och förvaltningsrätt, Hamburgs universitet (1973); universitetslektor, Hamburgs universitet (1972–1977); professor i offentlig rätt, Bielefelds universitet (1978); professor i offentlig rätt, Thessalonikis universitet (1982); inrikesminister (1989 och 1996); ledamot av styrelsen för Kretas universitet (1983–1987); direktör för Centrum för internationell och europeisk ekonomisk rätt, Thessaloniki (1997–2005); ordförande i Grekiska föreningen för Europarätt (1992–1994); ledamot av Grekiska nationalkommittén för forskning (1993–1995); ledamot av Uttagningskommittén för tillsättning av tjänstemän inom den offentliga förvaltningen i Grekland (1994–1996); medlem av Vetenskapliga rådet vid Akademien för Europarätt i Trier (sedan 1995); ledamot av styrelsen för Nationella domarhögskolan i Grekland (1995–1996); ledamot av Vetenskapliga rådet vid utrikesdepartementet (1997–1999); ordförande i Ekonomiska och sociala rådet i Grekland (1998); domare vid domstolen sedan den 8 juni 1999 och domstolens ordförande sedan den 7 oktober 2003.

Koen Lenaerts

Född 1954; juris kandidatexamen och juris doktor (Katholieke Universiteit i Leuven); Master of Laws, Master in Public Administration (Harvard University); assistent (1979–1983), sedermera professor i Europarätt vid Katholieke Universiteit i Leuven (sedan 1983); rättssekreterare vid EG-domstolen (1984–1985); professor vid Collège d'Europe i Brygge (1984–1989); advokat i Bryssel (1986–1989); gästprofessor vid Harvard Law School (1989); domare vid förstainstansrätten från den 25 september 1989 till den 6 oktober 2003. Domare vid domstolen sedan den 7 oktober 2003. Domstolens vice ordförande sedan den 9 oktober 2012.

Antonio Tizzano

Född 1940; professor i Europarätt vid universitetet La Sapienza i Rom; professor vid universiteten Istituto Orientale (1969–1979) och Federico II i Neapel (1979–1992), vid universitetet i Catania (1969–1977) och vid universitet i Mogadishu (1967–1972); advokat vid Italiens högsta domstol; rättssakkunnig vid Republiken Italiens ständiga representation vid Europeiska gemenskaperna (1984–1992); ledamot av den italienska delegationen vid förhandlingarna om Konungariket Spaniens och Republiken Portugals anslutning till Europeiska gemenskaperna; ledamot av den italienska delegationen vid förhandlingarna om Europeiska enhetsakten; ledamot av den italienska delegationen vid förhandlingarna om fördraget om Europeiska unionen; författare till ett flertal verk, däribland kommentarer till Europafördragen och till Europeiska unionens lagar; grundare och sedan år 1996 direktör för tidskriften *Il Diritto dell'Unione Europea*; styrelseledamot eller ledamot av redaktionskommittén för flera rättsliga tidskrifter; rapportör vid flera internationella kongresser och konferenser samt vid kurser vid flera internationella institutioner, däribland The Hague Academy of International Law (1987); ledamot av den grupp av oberoende sakkunniga som utsågs att granska Europeiska gemenskapernas kommissions finanser (1999); generaladvokat vid EG-domstolen från den 7 oktober 2000 till den 3 maj 2006; domare vid domstolen sedan den 4 maj 2006.

Allan Rosas

Född 1948; juris doktor vid Åbo universitet; juris professor vid Åbo universitet (1978–1981) och vid Åbo Akademi (Åbo, Finland) (1981–1996); ordförande för Institutet för mänskliga rättigheter vid Åbo Akademi (1985–1995); diverse internationella och nationella akademiska ansvarsfulla befattningar; medlem i lärda sällskap; samordnare av flera internationella och nationella forskningsprojekt och forskningsprogram inom bland annat följande områden: gemenskapsrätt, internationell rätt, mänskliga och grundläggande rättigheter, konstitutionell rätt samt komparativ offentlig förvaltning; företrädare för den finska regeringen som medlem i eller rådgivare åt de finska delegationerna vid olika internationella konferenser och sammanträden; sakkunnig i frågor rörande finsk rätt, bland annat i juridiska regerings- eller riksdagsutskott i Finland samt vid Förenta nationerna, Unesco, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och Europarådet; sedan 1995 juridisk chefsrådgivare vid Europeiska kommissionens rättstjänst, med ansvar för yttre förbindelser; sedan mars 2001 biträdande generaldirektör för Europeiska kommissionens rättstjänst. Domare vid domstolen sedan den 17 januari 2002.

Rosario Silva de Lapuerta

Född 1954; juris kandidatexamen (Complutenseuniversitetet i Madrid); Abogado del Estado i Málaga. Abogado del Estado vid rättsavdelningen vid transport-, turist- och kommunikationsministeriet och senare vid rättsavdelningen vid utrikesministeriet; Abogado del Estado-Jefe vid avdelningen för gemenskapsrättsliga tvister och biträdande generaldirektör vid tjänsten för gemenskapsrätt och internationell rätt vid Abogacía General del Estado (justitieministeriet); medlem av kommissionens grupp för betänkande om gemenskapens framtida rättssystem; chef för den spanska delegationen i sammanslutningen "Ordförandeskapets vänner" för reformen i Nicefördraget av gemenskapens rättssystem och för rådets ad hocgrupp "EG-domstolen"; professor i gemenskapsrätt vid Escuela Diplomática (Madrid). Biträdande redaktör för tidskriften Noticias de la Unión Europea. Domare vid domstolen sedan den 7 oktober 2003.

Juliane Kokott

Född 1957; studier i juridik (universiteten i Bonn och Genève); LL.M (American University i Washington D.C.); juris doktor (universitetet i Heidelberg, 1985, och universitetet Harvard University, 1990); gästprofessor vid universitet i Berkeley (1991); professor i tysk och utländsk offentlig rätt, internationell rätt och Europarätt vid universiteten i Augsburg (1992), Heidelberg (1993) och Düsseldorf (1994); domarsuppleant för den tyska regeringen vid den internationella domstolen för förlikning och skiljeförfarande som inrättats av Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE); vice ordförande för den rådgivande federala kommittén för global förändring (WBGU, 1996); professor i internationell rätt, internationell affärsrätt och Europarätt vid universitetet i S:t Gallen (1999); direktör för Institutet för europeisk och internationell affärsrätt vid universitetet i S:t Gallen (2000); tillförordnad direktör för programmet för specialisering i affärsrätt vid universitetet i S:t Gallen (2001); generaladvokat vid domstolen sedan den 7 oktober 2003.

Endre Juhász

Född 1944; juristexamen, Szegeds universitet, Ungern (1967); ungersk advokatexamen (1970); studier i komparativ rätt, Strasbourgs universitet, Frankrike (1969, 1970, 1971, 1972); statstjänsteman på rättsavdelningen i Ministeriet för utrikeshandel (1966–1974), chef för lagstiftningsfrågor (1973–1974); förste handelsattaché med ansvar för gemenskapsfrågor vid ungerska ambassaden i Bryssel (1974–1979); direktör vid Ministeriet för utrikeshandel (1979–1983); förste handelsattaché och sedermera rådgivare i handelsfrågor vid ungerska ambassaden i Washington D.C., Förenta staterna (1983–1989); generaldirektör vid Handelsministeriet och Ministeriet för utrikeshandel (1989–1991); chefsförhandlare inför upprättandet av associeringsavtalet mellan Ungern och Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater (1990–1991); generalsekreterare i Ministeriet för utrikeshandel, chef för byrån för europeiska frågor (1992); statssekreterare i Ministeriet för utrikeshandel (1993–1994); statssekreterare i Industri- och handelsministeriet, chef för byrån för europeiska frågor (1994); extraordinär och befullmäktigad ambassadör, chef för Republiken Ungerns diplomatiska representation vid Europeiska unionen (januari 1995–maj 2003); chefsförhandlare inför Republiken Ungerns anslutning till Europeiska unionen (juli 1998–april 2003); minister utan portfölj med ansvar för koordineringen av frågor om europeisk integration (sedan maj 2003); domare vid domstolen sedan den 11 maj 2004.

George Arestis

Född 1945; juristexamen, Athens universitet (1968); MA i Comparative Politics and Government, University of Kent, Canterbury (1970); advokat på Cypern (1972–1982); utnämnd till District Court Judge (1982); befordrad till President District Court (1995); Administrative President District Court, Nicosia (1997–2003); domare vid Cyperns högsta domstol (2003); domare vid domstolen från den 11 maj 2004 till den 8 oktober 2014.

Anthony Borg Barthet U.O.M.

Född 1947; juris doktor, Royal University of Malta (1973); statstjänsteman i egenskap av Notary to Government (1975); rådgivare åt Republiken (1978), förste rådgivare åt Republiken (1979), biträdande Attorney General (1988) och av presidenten utnämnd till Attorney General (1989); lektor i civilrätt på deltid, Maltas universitet (1985–1989); medlem av styrelsen för Maltas universitet (1998–2004); medlem av justitieutskottet (1994–2004); medlem i chefskommittén för Maltas skiljedomstol (1998–2004); domare vid domstolen sedan den 11 maj 2004

Marko Ilešič

Född 1947; juris doktor (Ljubljanas universitet); fördjupning i ämnet komparativ rätt (Strasbourgs universitet och Coimbras universitet); advokat- och domarexamen; professor i civilrätt, handelsrätt och internationell privaträtt; vice dekanus (1995–2001) och dekanus (2001–2004) vid den juridiska fakulteten vid Ljubljanas universitet; författare till ett stort antal juridiska publikationer; hedersdomare och avdelningsordförande vid arbetsdomstolen i Ljubljana (1975–1986); ordförande för Sloveniens idrottsdomstol (1978–1986); chef för fondbörsens skiljenämnd i Ljubljana; domare vid Jugoslaviens handelskammare (fram till 1991) och vid Sloveniens handelskammare (sedan 1991); domare vid Chambre Internationale de Commerce, Paris; domare i UEFA:s appellationsnämnd och i FIFA:s appellationsnämnd; ordförande för det slovenska juristförbundet (1993–2005); medlem av International Law Association, Comité Maritime International och diverse andra internationella juristföreningar; domare vid domstolen sedan den 11 maj 2004.

Jiří Malenovský

Född 1950; juris doktor, Karlsuniversitetet i Prag (1975); biträdande lektor (1974–1990), biträdande dekanus (1989–1991) och chef för sektionen för internationell rätt och gemenskapsrätt (1990–1992) vid Masaryk-universitetet, Brno; domare vid den tjeckoslovakiska författningsdomstolen (1992); ambassadör vid Europarådet (1993–1998); ordförande för Europarådets ministerkommitté (1995); generaldirektör vid Utrikesministeriet (1998–2000); ordförande för International Law Associations tjeckiska och slovakiska sektion (1999–2001); domare vid författningsdomstolen (2000–2004); ledamot av lagstiftningskommittén (1998–2000); ledamot av permanenta skiljedomstolen i Haag (sedan 2000); professor i internationell privaträtt, Masaryk-universitetet, Brno (2001); domare vid domstolen sedan den 11 maj 2004.

Egils Levits

Född 1955; examen i juridik och i statsvetenskap, Hamburgs universitet; vetenskaplig medarbetare vid juridiska fakulteten vid Kiels universitet; det lettiska parlamentets rådgivare i frågor om internationell rätt, författningsrätt och lagstiftningsreformer; Lettlands ambassadör i Tyskland och Schweiz (1992–1993), och i Österrike, Schweiz och Ungern (1994–1995); biträdande premiärminister, justitieminister och tjänstgörande utrikesminister (1993–1994); medlare vid Medlings- och skiljedomstolen inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) (sedan 1997); ledamot av permanenta skiljedomstolen (sedan 2001); vald till domare vid Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna (1995, omvald 1998 och 2001); författare till ett flertal publikationer i ämnena författningsrätt och förvaltningsrätt, lagstiftningsreformer och gemenskapsrätt; domare vid domstolen sedan den 11 maj 2004.

Aindrias Ó Caoimh

Född 1950; juristexamen (National University of Ireland, University College Dublin, 1971); barrister (King's Inns, 1972), högskoleexamen i Europarätt (University College Dublin, 1977); medlem i Irlands advokatsamfund (1972–1999); lektor i Europarätt (King's Inns, Dublin); Senior Counsel (1994–1999); företrädare för den irländska regeringen i ett flertal mål vid Europeiska gemenskapernas domstol; domare vid Irlands High Court (sedan 1999); bencher (dekanus) vid Honorable Society of King's Inns (sedan 1999); vice ordförande för den irländska föreningen för Europarätt, medlem av International Law Association (irländska sektionen); son till Andreas O'Keeffe (Aindrias Ó Caoimh), domare vid domstolen (1974–1985); domare vid domstolen sedan den 13 oktober 2004.

Lars Bay Larsen

Född 1953; examen i statsvetenskap (1976), juris kandidatexamen (1983), Köpenhamns universitet; sekreterare i justitieministeriet (1983–1985); undervisningsassistent (1984–1991) och därefter extern lektor (1991–1996) i familjerätt vid Köpenhamns universitet; anställd vid advokatsamfundet (1985–1986); anställd vid justitieministeriet (1986–1991); advokat (1991); kontorschef i justitieministeriet (1991–1995); chef för civil- och polisavdelningen inom justitieministeriet (1995–1999) och för lagstiftningsavdelningen inom justitieministeriet (2000–2003); Danmarks representant i K4-kommittén (1995–2000), i centralgruppen (Schengen) (1996–1998) och i Europol Management Board (1998–2000); domare vid Højesteret (2003–2006); domare vid domstolen sedan den 11 januari 2006.

Eleanor Sharpston

Född 1955; ekonomi-, språk- och juridikstudier vid King's College, Cambridge (1973–1977); assistent och forskare vid Corpus Christi College, Oxford (1977–1980); upptagen som medlem av Middle Temple (1980), barrister (1980–1987 och 1990–2005); rättssekreterare hos generaladvokaten och senare domaren Sir Gordon Slynn (1987–1990); lektor i Europarätt och komparativ rätt (Director of European Legal Studies) vid University College London (1990–1992); Lektorer vid juridiska fakulteten (1992–1998) och därefter Affiliated Lecturer (1998–2005) vid universitetet i Cambridge, Fellow of King's College, Cambridge (1992–2010); Emeritus Fellow of King's College, Cambridge (sedan 2011), Senior Research Fellow vid Centre for European Legal Studies vid universitetet i Cambridge (1998–2005); Queen's Counsel (1999); Bencher (dekanus) vid Middle Temple (2005); Honorary Fellow of Corpus Christi College, Oxford (2010), LL.D (honoris causa) Glasgow (2010) och Nottingham Trent (2011); generaladvokat vid domstolen sedan den 11 januari 2006.

Paolo Mengozzi

Född 1938; professor i internationell rätt och innehavare av professuren Jean Monnet för gemenskapsrätt vid universitetet i Bologna; hedersdoktor vid universitetet Carlos III i Madrid; gästprofessor vid universiteten Johns Hopkins (Bologna Center), St. Johns (New York), Georgetown, Paris II, Georgia (Aten) samt vid Institut universitaire international (Luxemburg); samordnare för European Business Law Pallas Program, som har utarbetats vid universitetet i Nijmegen; ledamot av Rådgivande kommittén för offentlig upphandling vid Europeiska gemenskapernas kommission; understatssekreterare för industri- och handelsfrågor under den halvårsperiod då Italien innehade ordförandeskapet för rådet; ledamot av Europeiska gemenskapens arbetsgrupp för Världshandelsorganisationen (WTO) och ordförande för 1997 års konferens om WTO vid forskningscentret inom institutet för folkrätt i Haag; domare vid förstainstansrätten mellan den 4 mars 1998 och den 3 maj 2006; generaladvokat vid domstolen sedan den 4 maj 2006.

Yves Bot

Född 1947; juristexamen från juridiska fakulteten i Rouen; juris doktor (universitetet Paris II Panthéon-Assas); extern lektor vid juridiska fakulteten i Mans; biträdande och därefter förste biträdande åklagare vid åklagarmyndigheten i Le Mans (1974–1982); allmän åklagare vid Tribunal de grande instance de Dieppe (1982–1984); biträdande allmän åklagare vid Tribunal de grande instance de Strasbourg (1984–1986); allmän åklagare vid Tribunal de grande instance de Bastia (1986–1988); allmän åklagare vid Cour d'appel de Caen (1988–1991); allmän åklagare vid Tribunal de grande instance du Mans (1991–1993); juridisk sakkunnig hos justitieministern (1993–1995); allmän åklagare vid Tribunal de grande instance de Nanterre (1995–2002); allmän åklagare vid Tribunal de grande instance de Paris (2002–2004); allmän åklagare vid Cour d'appel de Paris (2004–2006); generaladvokat vid domstolen sedan den 7 oktober 2006.

Jean-Claude Bonichot

Född 1955; jur. kand. vid universitetet i Metz, examen från Institut d'études politiques i Paris, studier vid École nationale d'administration; föredragande (1982–1985), regeringsombud (1985–1987 och 1992–1999); bisittare (1999–2000); ordförande för den sjätte underavdelningen vid Conseil d'États tvistemålsavdelning (2000–2006); rättssekreterare vid domstolen (1987–1991); kabinettschef hos ministern med ansvar för arbete, sysselsättning och yrkesutbildning, därefter kabinettschef hos ministern med ansvar för offentliganställda och för moderniseringen av statlig förvaltning (1991–1992); chef för Conseil d'États juridiska delegation vid en nationell sjukförsäkring (Caisse nationale d'assurance maladie des travailleurs salariés) (2001–2006); extern lektor vid universitetet i Metz (1988–2000), därefter vid universitetet Paris I Panthéon-Sorbonne (sedan 2000); författare till ett flertal publikationer i förvaltningsrätt, gemenskapsrätt och Europarätt på området mänskliga rättigheter; grundare av och ordförande för redaktionskommittén för tidskriften *Bulletin de jurisprudence de droit de l'urbanisme*, medgrundare och medlem av redaktionskommittén för tidskriften *Bulletin juridique des collectivités locales*, ordförande för ett vetenskapligt forskningsråd (Conseil scientifique du groupement de recherche sur les institutions et le droit de l'aménagement de l'urbanisme et de l'habitat); domare vid domstolen sedan den 7 oktober 2006.

Thomas von Danwitz

Född 1962; studier i Bonn, Genève och Paris; juristexamen (1986 och 1992); juris doktor (universitetet i Bonn, 1988); internationell examen i förvaltningsrätt (École nationale d'administration, 1990); behörighetsförklarad (universitetet i Bonn, 1996); professor i tysk offentlig rätt och Europarätt (1996–2003), dekanus för juridiska fakulteten vid universitetet i Ruhr, Bochum (2000–2001); professor i tysk offentlig rätt och Europarätt (universitetet i Köln, 2003–2006); chef för Institutet för offentlig rätt och förvaltningskunskap (2006); gästprofessor vid Fletcher School of Law and Diplomacy (2000), vid universitetet François Rabelais (Tours, 2001–2006) och vid universitetet Paris I Panthéon-Sorbonne (2005–2006); hedersdoktor vid universitetet François Rabelais (Tours, 2010); domare vid domstolen sedan den 7 oktober 2006.

Alexander Arabadjiev

Född 1949; studier i juridik (S:t Kliment Ohridski-universitetet, Sofia); domare i domstolen i första instans i Blagojevsgrad (1975–1983); domare i Blagojevsgrads regionala domstol (1983–1986); domare i Högsta domstolen (1986–1991); domare i författningsdomstolen (1991–2000); ledamot av Europakommissionen för de mänskliga rättigheterna (1997–1999); ledamot av Europeiska konventet om Europas framtid (2002–2003); parlamentsledamot (2001–2006); observatör vid Europaparlamentet; domare vid domstolen sedan den 12 januari 2007.

Camelia Toader

Född 1963; juris kandidat (1986), juris doktor (1997, Bukarests universitet); domaraspirant vid domstolen i första instans i Buftea (1986–1988); domare i domstolen i första instans i Bukarests femte domkrets (1988–1992); medlem i advokatsamfundet i Bukarest (1992), kursansvarig (1992–2005), därefter från och med 2005 professor i civilrätt och i europeisk avtalsrätt vid Bukarests universitet; studier i flera ämnen på doktorsnivå och forskning vid Max Planck-institutet för internationell privaträtt i Hamburg (1992–2004); chef för avdelningen för europeisk integration på Justitiedepartementet (1997–1999); domare i Kassationsdomstolen (1999–2006); gästprofessor vid Wiens universitet (2000); lärare i gemenskapsrätt vid Nationella institutet för domarutbildning (2003 och 2005–2006); redaktionsledamot vid flera juridiska tidskrifter; sedan 2010 associerad ledamot av International Academy of Comparative law samt forskare (cercetător onorific) vid Centrum för europarättsliga studier vid Rumänska akademiens rättsforskningsinstitut; domare vid domstolen sedan den 12 januari 2007.

Marek Safjan

Född 1949; juris doktor (universitetet i Warszawa, 1980); doktor i rättsvetenskap (universitetet i Warszawa, 1990); professor i juridik (1998); direktör för institutet för civilrätt vid universitetet i Warszawa (1992–1996); vicerector för universitetet i Warszawa (1994–1997); generalsekreterare för den polska avdelningen av "Association Henri Capitant des amis de la culture juridique française" (1994–1998); Polens representant vid Europarådets kommitté för bioetik (1991–1997); domare vid författningsdomstolen (1997–1998) därefter ordförande för samma domstol (1998–2006); ledamot av International Academy of Comparative law (sedan 1994); vice ordförande för International Academy of Comparative law (sedan år 2010); ledamot av Association Internationale de Droit, Ethique et Science (sedan år 1995); ledamot av den polska Helsingforskommittén; ledamot av Polska Akademia Umiejętności (polska konst- och litteraturakademin); tilldelad medaljen Pro Merito av Europarådets generalsekreterare (2007); författare till åtskilliga artiklar om civilrätt, medicinsk rätt och europarätt; hedersdoktor vid Europeiska universitetsinstitutet (2012); domare vid domstolen sedan den 7 oktober 2009.

Daniel Šváby

Född 1951; juris doktor, Bratislava universitet; domare vid Bratislavas domstol i första instans; domare med ansvar för civilmål samt vice ordförande för Bratislavas appellationsdomstol; ledamot av rättsinstitutets civil- och familjerättssektion vid Justitieministeriet; vikarierande domare vid Högsta domstolen med ansvar för handelsrättsliga mål; medlem av Europakommissionen för de mänskliga rättigheterna, Strasbourg; domare vid författningsdomstolen (2000–2004); domare vid förstainstansrätten mellan den 12 maj 2004 och den 6 oktober 2009; domare vid domstolen sedan den 7 oktober 2009.

Maria Berger

Född 1956; juridik- och ekonomistudier (1975–1979), juris doktor; assistent och lärare vid institutet för offentlig rätt och statsvetenskap vid Innsbrucks universitet (1979–1984); handläggare vid förbundsministeriet för vetenskap och forskning, avslutningsvis som biträdande avdelningschef (1984–1988); sakkunnig i EU-frågor vid förbundskanslersämbetet (1988–1989); chef för avdelningen för integrationspolitisk samordning vid förbundskanslersämbetet (förberedelse inför Österrikes anslutning till Europeiska unionen) (1989–1992); direktör vid Eftas övervakningsmyndighet i Genève och i Bryssel (1993–1994); vice ordförande för Donau-universitetet i Krems (1995–1996); ledamot av Europaparlamentet (november 1996–januari 2007 och december 2008–juli 2009) och ledamot av utskottet för rättsliga frågor; suppleant i konventet om Europas framtid (februari 2002–juli 2003); ledamot av kommunstyrelsen i Perg (september 1997–september 2009); förbundsjustitieminister (januari 2007–december 2008); författare till ett antal europarättsliga publikationer; hedersprofessor i Europarätt vid Wiens universitet; gästprofessor vid Saarbrückens universitet; Ehrensenatorin vid Innsbrucks universitet; domare vid domstolen sedan den 7 oktober 2009.

Niilo Jääskinen

Född 1958; juris kandidat (1980), juris licentiat (1982), juris doktor (2008) vid Helsingfors universitet; undervisning och forskning vid Helsingfors universitet (1980–1986); notarie vid Rovaniemi tingsrätt (1983–1984); lagstiftningsråd (1987–1989), därefter chef för EES-enheten (1990–1995) vid Justitieministeriet; lagstiftningsråd vid Utrikesministeriet (1989–1990); utskottsråd och sekreterare i riksdagens stora utskott för EU-frågor (1995–2000); extraordinarie förvaltningsråd (juli 2000–december 2002), därefter ordinarie förvaltningsråd (januari 2003–september 2009) i Högsta förvaltningsdomstolen; ansvarig för rättsliga och institutionella frågor under förhandlingarna om Republiken Finlands anslutning till Europeiska unionen; generaladvokat vid domstolen sedan den 7 oktober 2009.

Pedro Cruz Villalón

Född 1946; examen i juridik (1963–1968) och juris doktor (1975) vid universitetet i Sevilla; högskolestudier vid universitetet i Freiburg im Breisgau (1969–1971); professor i rättspolitik vid universitetet i Sevilla (1978–1986); innehavare av professuren i konstitutionell rätt vid universitetet i Sevilla (1986–1992); rättssekreterare vid Spaniens författningsdomstol (1986–1987); domare vid Spaniens författningsdomstol (1992–1998); ordförande vid Spaniens författningsdomstol (1998–2001); fellow vid Wissenschaftskolleg i Berlin (2001–2002); innehavare av professuren i konstitutionell rätt vid Universidad Autónoma de Madrid (2002–2009); consejero de Estado electivo (2004–2009); författare till flera publikationer; generaladvokat vid domstolen sedan den 14 december 2009.

Alexandra (Sacha) Prechal

Född 1959; studier i juridik (Groningens universitet, 1977–1983); juris doktor (Amsterdams universitet, 1995); undervisningsassistent vid juridiska fakulteten i Maastricht (1983–1987); rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1987–1991); undervisningsassistent vid Europainstitutet vid Amsterdams universitets juridiska fakultet (1991–1995); professor i Europarätt vid Tilburgs universitets juridiska fakultet (1995–2003); professor i Europarätt vid Utrechts universitets juridiska fakultet och ledamot av styrelsen för Europainstitutet vid Utrechts universitet (sedan 2003); ledamot av redaktionskommittén för flera nationella och internationella juridiska tidskrifter; författare av talrika publikationer; ledamot av Kungliga nederländska vetenskapsakademien; domare vid domstolen sedan den 10 juni 2010.

Egidijus Jarašiūnas

Född 1952; juristexamen vid Vilnius universitet (1974–1979); doktor i rättsvetenskap vid juridiska akademien i Litauen (1999), advokat i Litauen (1979–1990); ledamot av högsta rådet vid Republiken Litauens parlament (1990–1992), därefter ledamot av Republiken Litauens parlament (Seimas) och ledamot av utskottet för statliga och rättsliga frågor (1992–1996); domare vid Republiken Litauens författningsdomstol (1996–2005), därpå rådgivare åt ordföranden för Republiken Litauens författningsdomstol (från 2006); assistent knuten till professuren i konstitutionell rätt vid juridiska fakulteten vid universitetet Mykolas Romeris (1997–2000), sedan extern lektor (2000–2004), därpå (från 2004) professor vid nämnda professur och slutligen chef för professuren i konstitutionell rätt (2005–2007); dekanus för juridiska fakulteten vid universitetet Mykolas Romeris (2007–2010); ledamot av Venedigkommissionen (2006–2010); undertecknare av Litauens självständighetsförklaring av den 11 mars 1990; författare till ett stort antal juridiska publikationer; domare vid domstolen sedan den 6 oktober 2010.

Carl Gustav Fernlund

Född 1950; juris kandidat vid Lunds universitet (1975); tingsnotarie vid Landskrona tingsrätt (1976–1978); kammarrättsfiskal (1978–1982); kammarrättsassessor (1982); föredragande i Konstitutionsutskottet (1983–1985); rättssakkunnig i Finansdepartementet (1985–1990); departementsråd och chef för Finansdepartementets enhet för personbeskattning (1990–1996); chef för Finansdepartements punktskatteenhet (1996–1998); ekonomiskt råd vid Sveriges ständiga representation vid Europeiska unionen (1998–2000); finansråd och chef för Finansdepartementets skatte- och tullavdelning (2000–2005); regeringsråd (2005–2009); president i Kammarrätten i Göteborg (2009–2011); domare i domstolen sedan den 6 oktober 2011.

José Luís da Cruz Vilaça

Född 1944; juristexamen och masterexamen i nationalekonomi vid universitetet i Coimbra; doktor i internationell ekonomi (Université de Paris I Panthéon-Sorbonne); obligatorisk militärtjänstgöring vid marinministeriet (rättstjänsten 1969–1972); professor vid Portugals katolska universitet och vid Universidade Nova i Lissabon; professor vid universitetet i Coimbra och vid Universidade Lusíada i Lissabon (föreståndare för Institutet för europastudier); ledamot av Portugals regering (1980–1983); statssekreterare för inrikesfrågor, statssekreterare vid premiärministerns kansli, statssekreterare för europeiska integrationsfrågor; ledamot av Portugals parlament, vice ordförande för den kristdemokratiska gruppen; generaladvokat vid domstolen (1986–1988); ordförande för Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt (1989–1995); advokat i Lissabon, specialist på europarätt och konkurrensrätt (1996–2012); ledamot av reflektionsgruppen om gemenskapsdomstolarnas framtid "Due-gruppen" (2000); ordförande för Europeiska kommissionens disciplinnämnd (2003–2007); ordförande för portugisiska föreningen för europarätt (Associação Portuguesa de Direito Europeu) (sedan 1999); domare vid domstolen sedan den 8 oktober 2012.

Melchior Wathelet

Född 1949; examina i juridik och ekonomi (universitetet i Liège); Master of Laws (Harvard University, Förenta staterna); hedersdoktor (Université de Paris-Dauphine); professor i europarätt vid Université catholique de Louvain och vid universitetet i Liège; parlamentsledamot (1977–1995); statssekreterare, minister och regeringschef i regionen Vallonien (1980–1988); vice premiärminister, justitieminister och minister för små och medelstora företag (1988–1992); vice premiärminister, justitieminister och minister för ekonomiska frågor (1992–1995); vice premiärminister, försvarsminister (1995); borgmästare i Verviers (1995); domare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1995–2003); juridisk rådgivare, därefter advokat (2004–2012); Ministre d'État (2009–2012); generaladvokat vid domstolen sedan den 8 oktober 2012.

Christopher Vajda

Född 1955; juristexamen från universitetet i Cambridge; licence spéciale en droit européen vid Université libre de Bruxelles (grande distinction); ledamot av advokatsamfundet i England och Wales (Gray's Inn, 1979); barrister (1979–2012); ledamot av advokatsamfundet i Nordirland (1996); Queen's Counsel (1997); bencher vid Gray's Inn (2003); domare vid Crown Court (2003–2012); skattmästare i United Kingdom Association for European Law (2001–2012); medförfattare till European Community Law of Competition (Bellamy & Child, 3–6 uppl.); domare vid domstolen sedan den 8 oktober 2012.

Nils Wahl

Född 1961; juris doktor (Stockholms universitet, 1995); docent och innehavare av Jean Monnet-professur i europarätt (1995), professor i europarätt (Stockholms universitet, 2001); administrativ direktör för en utbildningsstiftelse (1993–2004); ordförande för Nätverket för europarättslig forskning (2001–2006); medlem i Rådet för konkurrensfrågor (2001–2006); domare vid tribunalen från den 7 oktober 2006 till den 28 november 2012; generaladvokat vid domstolen sedan den 28 november 2012.

Siniša Rodin

Född 1963; juris doktor (Zagreb universitet, 1995); LL.M. (University of Michigan Law School, 1992); Fulbright Fellow och Visiting Scholar vid Harvard Law School (2001–2002); amanuens och därefter förste amanuens vid Zagreb universitet sedan 1987; Jean Monnet-professur sedan 2006 och Jean Monnet-professur ad personam sedan 2011; gästprofessor vid Cornell Law School (2012); ledamot i den kroatiska kommittén för beredning av grundlagsreformer, ordförande för kommittén för anslutning till Europeiska unionen (2009–2010); ledamot i den kroatiska arbetsgrupp som förhandlade om Kroatiens anslutning till Europeiska unionen (2006–2011); författare till ett stort antal publikationer; domare vid domstolen sedan den 4 juli 2013.

François Biltgen

Född 1958; juristexamen (maîtrise en droit) (1981) och magisterexamen (DEA) i gemenskapsrätt vid Université de droit d'économie et de sciences sociales vid Paris II (1982); examen vid Institut d'études politiques de Paris (1982); medlem av luxemburgska advokatsamfundet (1987–1999); parlamentsledamot (1994–1999); ledamot av stadsfullmäktige i Esch-sur-Alzette (1987–1999), vice borgmästare i Esch-sur-Alzette; suppleant i Luxemburgs delegation vid Europeiska unionens regionkommitté (1994–1999); arbetsmarknadsminister, minister för religiösa frågor, minister för förbindelserna med parlamentet, minister med ansvar för kommunikationsfrågor (1999–2004); arbetsmarknadsminister, minister för religiösa frågor, kulturminister, minister för högre utbildning och forskning (2004–2009); justitieminister, minister för offentlig förvaltning och administrativ reform, minister för högre utbildning och forskning, minister för kommunikation och medier, minister för religiösa frågor (2009–2013); vice ordförande för Bolognaprocessens ministerkonferens år 2005 och år 2009; vice ordförande för Europeiska rymdorganisationens ministerkonferens (2012–2013); domare vid domstolen sedan den 7 oktober 2013.

Küllike Jürimäe

Född 1962; examen i juridik, Tartu universitet (1981–1986); statsåklagarassistent i Tallinn (1986–1991); examen från Estlands diplomatskola (1991–1992); juridisk rådgivare (1991–1993) och allmän rådgivare vid handels- och industrikammaren (1992–1993); domare vid appellationsdomstolen i Tallinn (1993–2004); europeisk magisterexamen i mänskliga rättigheter och demokratisering, Padova universitet och University of Nottingham (2002–2003); domare vid tribunalen sedan den 12 maj 2004 och till den 23 oktober 2013; domare vid domstolen sedan den 23 oktober 2013.

Maciej Szpunar

Född 1971; juristexamen (Schlesiens universitet och College of Europe i Brygge); juris doktor (2000); doktor i rättsvetenskap (2009); juris professor (2013); Visiting Scholar vid Jesus College, Cambridge (1998), universitetet i Liège (1999) och vid European University Institute i Florens (2003); advokat (2001–2008), ledamot av kommittén för internationell privaträtt (arbetsgruppen för kodifiering av civilrätt vid justitieministeriet) (2001–2008); medlem av Vetenskapliga rådet vid Akademien för Europarätt i Trier (sedan 2008); medlem av Gruppen för forskning kring gemenskapsrättslig privaträtt, "Acquis Group" (sedan 2006); understatssekreterare vid Kommittén för europeisk integration (2008–2009), och därefter vid utrikesministeriet (2010–2013); vice ordförande för Vetenskapliga rådet vid Rättsinstitutet; ombud för den polska regeringen i ett stort antal mål vid Europeiska unionens domstolar; chef för den polska delegationen vid förhandlingarna om fördraget om stabilitet, samordning och styrning inom Ekonomiska och monetära unionen; medlem av redaktionskommittén för flera juridiska tidskrifter; författare till ett stort antal publikationer inom områdena Europarätt och internationell privaträtt; generaladvokat vid domstolen sedan den 23 oktober 2013.

Constantinos Lycourgos

Född år 1964; examen efter fördjupade studier i gemenskapsrätt (1987) och juris doktor vid Université Panthéon-Assas (1991); föreläsare vid det permanenta utbildningscentret vid Université Panthéon-Assas; upptagen i Cyperns advokatsamfund (1993); särskild rådgivare i Europafrågor vid Cyperns utrikesministerium (1996–1999); medlem av den grupp som förhandlade villkoren för Cyperns anslutning till Europeiska unionen (1998–2003); rådgivare i unionsrättsliga frågor vid Republiken Cyperns rättstjänst (1999–2002); medlem av de grekcypriotiska delegationerna vid förhandlingarna för en helhetslösning av det cypriotiska problemet (2002–2014); Republiken Cyperns förste jurist (2002–2007) och därefter Republiken Cyperns förste advokat (2007–2014) och direktör för den europarättsliga enheten vid Republiken Cyperns rättstjänst (2003–2014); ombud för den cypriotiska regeringen i mål vid Europeiska unionens domstolar (2004–2014); medlem av styrelsen för Europeiska organisationen för offentlig rätt (Aten, Grekland) sedan år 2013; domare vid domstolen sedan den 8 oktober 2014.

Alfredo Calot Escobar

Född 1961; juris kandidatexamen vid universitetet i Valencia (1979–1984); affärsanalytiker vid rådet för handelskamrarna i den autonoma regionen Valencia (1986); juristlingvist vid domstolen (1986–1990); juridisk granskare vid domstolen (1990–1993); handläggare vid domstolens press- och informationsavdelning (1993–1995); handläggare vid sekretariatet i Europaparlamentets utskott för institutionella frågor (1995–1996); förordnande hos domstolens justitiesekreterare (1996–1999); rättssekreterare (1999–2000); chef för domstolens avdelning för översättning till spanska språket (2000–2001); direktör, därefter generaldirektör, för översättningen vid domstolen (2001–2010); justitiesekreterare vid domstolen sedan den 7 oktober 2010

2. Förändringar i domstolens sammansättning år 2014

Högtidlig sammankomst den 8 oktober 2014

Till följd av att George Arestis lämnat sin tjänst har företrädarna för medlemsstaternas regeringar genom beslut av den 24 september 2014 utnämnt Constantinos Lycourgos till domare i domstolen för återstoden av George Arestis förordnande, det vill säga till den 6 oktober 2018.

En högtidlig sammankomst hölls den dagen vid Europeiska unionens domstol med anledning av den nya domarens avläggande av ed och tjänstetillträde.

3. Protokollär ordning

från den 1 januari 2014 till den 3 juli 2014

V. SKOURIS, ordförande
 K. LENAERTS, vice ordförande
 A. TIZZANO, ordförande på första avdelningen
 R. SILVA DE LAPUERTA, ordförande på andra avdelningen
 M. ILEŠIČ, ordförande på tredje avdelningen
 L. BAY LARSEN, ordförande på fjärde avdelningen
 T. von DANWITZ, ordförande på femte avdelningen
 P. CRUZ VILLALÓN, förste generaladvokat
 E. JUHÁSZ, ordförande på tionde avdelningen
 A. BORG BARTHET, ordförande på sjätte avdelningen
 M. SAFJAN, ordförande på nionde avdelningen
 C.G. FERNLUND, ordförande på åttonde avdelningen
 J.L. da CRUZ VILAÇA, ordförande på sjunde avdelningen
 A. ROSAS, domare
 J. KOKOTT, generaladvokat
 G. ARESTIS, domare
 J. MALENOVSKÝ, domare
 E. LEVITS, domare
 A. Ó CAOIMH, domare
 E. SHARPSTON, generaladvokat
 P. MENGGOZZI, generaladvokat
 Y. BOT, generaladvokat
 J.-C. BONICHOT, domare
 A. ARABADJIEV, domare
 C. TOADER, domare
 D. ŠVÁBY, domare
 M. BERGER, domare
 N. JÄÄSKINEN, generaladvokat
 A. PRECHAL, domare
 E. JARAŠIŪNAS, domare
 M. WATHELET, generaladvokat
 C. VAJDA, domare
 N. WAHL, generaladvokat
 S. RODIN, domare
 F. BILTGEN, domare
 K. JÜRIMÄE, domare
 M. SZPUNAR, generaladvokat

A. CALOT ESCOBAR, justitiesekreterare

från den 4 juli 2014 till den 8 oktober 2014

V. SKOURIS, ordförande
 K. LENAERTS, vice ordförande
 A. TIZZANO, ordförande på första avdelningen
 R. SILVA DE LAPUERTA, ordförande på andra avdelningen
 M. ILEŠIČ, ordförande på tredje avdelningen
 L. BAY LARSEN, ordförande på fjärde avdelningen
 T. von DANWITZ, ordförande på femte avdelningen
 M. WATHELET, förste generaladvokat
 A. Ó CAOIMH, ordförande på åttonde avdelningen
 J.-C. BONICHOT, ordförande på sjunde avdelningen
 C. VAJDA, ordförande på tionde avdelningen
 S. RODIN, ordförande på sjätte avdelningen
 K. JÜRIMÄE, ordförande på nionde avdelningen
 A. ROSAS, domare
 J. KOKOTT, generaladvokat
 E. JUHÁSZ, domare
 G. ARESTIS, domare
 A. BORG BARTHET, domare
 J. MALENOVSKÝ, domare
 E. LEVITS, domare
 E. SHARPSTON, generaladvokat
 P. MENGGOZZI, generaladvokat
 Y. BOT, generaladvokat
 A. ARABADJIEV, domare
 C. TOADER, domare
 M. SAFJAN, domare
 D. ŠVÁBY, domare
 M. BERGER, domare
 N. JÄÄSKINEN, generaladvokat
 P. CRUZ VILLALÓN, generaladvokat
 A. PRECHAL, domare
 E. JARAŠIŪNAS, domare
 C.G. FERNLUND, domare
 J.L. da CRUZ VILAÇA, domare
 N. WAHL, generaladvokat
 F. BILTGEN, domare
 M. SZPUNAR, generaladvokat

A. CALOT ESCOBAR, justitiesekreterare

**från den 9 oktober 2014 till den
31 december 2014**

V. SKOURIS, ordförande
K. LENAERTS, vice ordförande
A. TIZZANO, ordförande på första avdelningen
R. SILVA DE LAPUERTA, ordförande på andra avdelningen
M. ILEŠIČ, ordförande på tredje avdelningen
L. BAY LARSEN, ordförande på fjärde avdelningen
T. von DANWITZ, ordförande på femte avdelningen
M. WATHELET, förste generaladvokat
A. Ó CAOIMH, ordförande på åttonde avdelningen
J.-C. BONICHOT, ordförande på sjunde avdelningen
C. VAJDA, ordförande på tionde avdelningen
S. RODIN, ordförande på sjätte avdelningen
K. JÜRIMÄE, ordförande på nionde avdelningen
A. ROSAS, domare
J. KOKOTT, generaladvokat
E. JUHÁSZ, domare
A. BORG BARTHET, domare
J. MALENOVSKÝ, domare
E. LEVITS, domare
E. SHARPSTON, generaladvokat
P. MENGOZZI, generaladvokat
Y. BOT, generaladvokat
A. ARABADJIEV, domare
C. TOADER, domare
M. SAFJAN, domare
D. ŠVÁBY, domare
M. BERGER, domare
N. JÄÄSKINEN, generaladvokat
P. CRUZ VILLALÓN, generaladvokat
A. PRECHAL, domare
E. JARAŠIŪNAS, domare
C.G. FERNLUND, domare
J.L. da CRUZ VILAÇA, domare
N. WAHL, generaladvokat
F. BILTGEN, domare
M. SZPUNAR, generaladvokat
C. LYCOURGOS, domare

A. CALOT ESCOBAR, justitiesekreterare

4. Domstolens tidigare ledamöter

Massimo Pilotti, domare (1952–1958), ordförande 1952–1958
Petrus Serrarens, domare (1952–1958)
Adrianus Van Kleffens, domare (1952–1958)
Jacques Rueff, domare (1952–1959 och 1960–1962)
Otto Riese, domare (1952–1963)
Maurice Lagrange, generaladvokat (1952–1964)
Louis Delvaux, domare (1952–1967)
Charles Léon Hammes, domare (1952–1967), ordförande 1964–1967
Karl Roemer, generaladvokat (1953–1973)
Nicola Catalano, domare (1958–1962)
Rino Rossi, domare (1958–1964)
Andreas Matthias Donner, domare (1958–1979), ordförande 1958–1964
Alberto Trabucchi, domare (1962–1972), därefter generaladvokat (1973–1976)
Robert Lecourt, domare (1962–1976), ordförande 1967–1976
Walter Strauss, domare (1963–1970)
Joseph Gand, generaladvokat (1964–1970)
Riccardo Monaco, domare (1964–1976)
Josse J. Mertens de Wilmars, domare (1967–1984), ordförande 1980–1984
Pierre Pescatore, domare (1967–1985)
Alain Louis Dutheil de Lamothe, generaladvokat (1970–1972)
Hans Kutscher, domare (1970–1980), ordförande 1976–1980
Henri Mayras, generaladvokat (1972–1981)
Cearbhall O'Dalaigh, domare (1973–1974)
Max Sørensen, domare (1973–1979)
Gerhard Reischl, generaladvokat (1973–1981)
Jean-Pierre Warner, generaladvokat (1973–1981)
Alexander J. Mackenzie Stuart, domare (1973–1988), ordförande 1984–1988
Andreas O'Keeffe, domare (1974–1985)
Adolphe Touffait, domare (1976–1982)
Francesco Capotorti, domare (1976), därefter generaladvokat (1976–1982)
Giacinto Bosco, domare (1976–1988)
Thymen Koopmans, domare (1979–1990)
Ole Due, ordförande (1979–1994), ordförande 1988–1994
Ulrich Everling, domare (1980–1988)
Alexandros Chloros, domare (1981–1982)
Simone Rozès, generaladvokat (1981–1984)
Pieter Verloren van Themaat, generaladvokat (1981–1986)
Sir Gordon Slynn, generaladvokat (1981–1988), därefter domare (1988–1992)
Fernand Grévisse, domare (1981–1982 och 1988–1994)
Kai Bahlmann, domare (1982–1988)
Yves Galmot, domare (1982–1988)
G. Federico Mancini, generaladvokat (1982–1988), därefter domare (1988–1999)
Constantinos Kakouris, domare (1983–1997)

Marco Darmon, generaladvokat (1984–1994)
René Joliet, domare (1984–1995)
Carl Otto Lenz, generaladvokat (1984–1997)
Thomas Francis O’Higgins, domare (1985–1991)
Fernand Schockweiler, domare (1985–1996)
José Luís Da Cruz Vilaça, generaladvokat (1986–1988)
José Carlos De Carvalho Moitinho de Almeida, domare (1986–2000)
Jean Mischo, generaladvokat (1986–1991 och 1997–2003)
Gil Carlos Rodríguez Iglesias, domare (1986–2003), ordförande 1994–2003
Manuel Díez de Velasco, domare (1988–1994)
Manfred Zuleeg, domare (1988–1994)
Walter Van Gerven, generaladvokat (1988–1994)
Giuseppe Tesauro, generaladvokat (1988–1998)
Francis Geoffrey Jacobs, generaladvokat (1988–2006)
Paul Joan George Kapteyn, domare (1990–2000)
John L. Murray, domare (1991–1999)
Claus Christian Gulmann, generaladvokat (1991–1994), därefter domare (1994–2006)
David Alexander Ogilvy Edward, domare (1992–2004)
Michael Bendik Elmer, generaladvokat (1994–1997)
Günter Hirsch, domare (1994–2000)
Georges Cosmas, generaladvokat (1994–2000)
Antonio Mario La Pergola, domare (1994 och 1999–2006), generaladvokat (1995–1999)
Jean-Pierre Puissochet, domare (1994–2006)
Philippe Léger, generaladvokat (1994–2006)
Hans Ragnemalm, domare (1995–2000)
Nial Fennelly, generaladvokat (1995–2000)
Leif Sevón, domare (1995–2002)
Melchior Wathelet, domare (1995–2003)
Peter Jann, domare (1995–2009)
Colomer Dámaso Ruiz-Jarabo, generaladvokat (1995–2009)
Romain Schintgen, domare (1996–2008)
Krateros Ioannou, domare (1997–1999)
Siegbert Alber, generaladvokat (1997–2003)
Antonio Saggio, generaladvokat (1998–2000)
Fidelma O’Kelly Macken, domare (1999–2004)
Stig Von Bahr, domare (2000–2006)
Ninon Colneric, domare (2000–2006)
Leendert A. Geelhoed, generaladvokat (2000–2006)
Christine Stix-Hackl, generaladvokat (2000–2006)
Christiaan Willem Anton Timmermans, domare (2000–2010)
José Narciso Da Cunha Rodrigues, domare (2000–2012)
Maduro Luís Miguel Póiares Pessoa, generaladvokat (2003–2009)
Jerzy Makarczyk, domare (2004–2009)
Ján Klučka, domare (2004–2009)
Pranas Kūris, domare (2004–2010)
Konrad Hermann Theodor Schiemann, domare (2004–2012)

Uno Löhmus, domare (2004–2013)
Pernilla Lindh, domare (2006–2011)
Ján Mazák, generaladvokat (2006–2012)
Verica Trstenjak, generaladvokat (2006–2012)
Jean-Jacques Kasel, domare (2008–2013)
George Arestis, domare (2004–2014)

Ordförande

Massimo Pilotti (1952–1958)
Andreas Matthias Donner (1958–1964)
Charles Léon Hammes (1964–1967)
Robert Lecourt (1967–1976)
Hans Kutscher (1976–1980)
Josse J. Mertens de Wilmars (1980–1984)
Alexander John Mackenzie Stuart (1984–1988)
Ole Due (1988–1994)
Gil Carlos Rodríguez Iglésias (1994–2003)

Justitiesekreterare

Albert Van Houtte (1953–1982)
Paul Heim (1982–1988)
Jean-Guy Giraud (1988–1994)
Roger Grass (1994–2010)

D – Domstolens verksamhetsstatistik

Domstolens allmänna verksamhet

1. Inkomna, avgjorda och pågående mål (2010–2014)

Inkomna mål

2. Typ av förfarande (2010–2014)
3. Föremål för talan (2014)
4. Talan om fördragsbrott (2010–2014)

Avgjorda mål

5. Typ av förfarande (2010–2014)
6. Domar, beslut, yttranden (2014)
7. Dömande sammansättning (2010–2014)
8. Mål avgjorda genom dom, yttrande eller beslut av rättskipningskaraktär (2010–2014)
9. Föremål för talan (2010–2014)
10. Föremål för talan (2014)
11. Domar i mål om fördragsbrott: avgörandets innebörd (2010–2014)
12. Handläggningstid (domar och beslut av rättskipningskaraktär) (2010–2014)

Pågående mål per den 31 december

13. Typ av förfarande (2010–2014)
14. Dömande sammansättning (2010–2014)

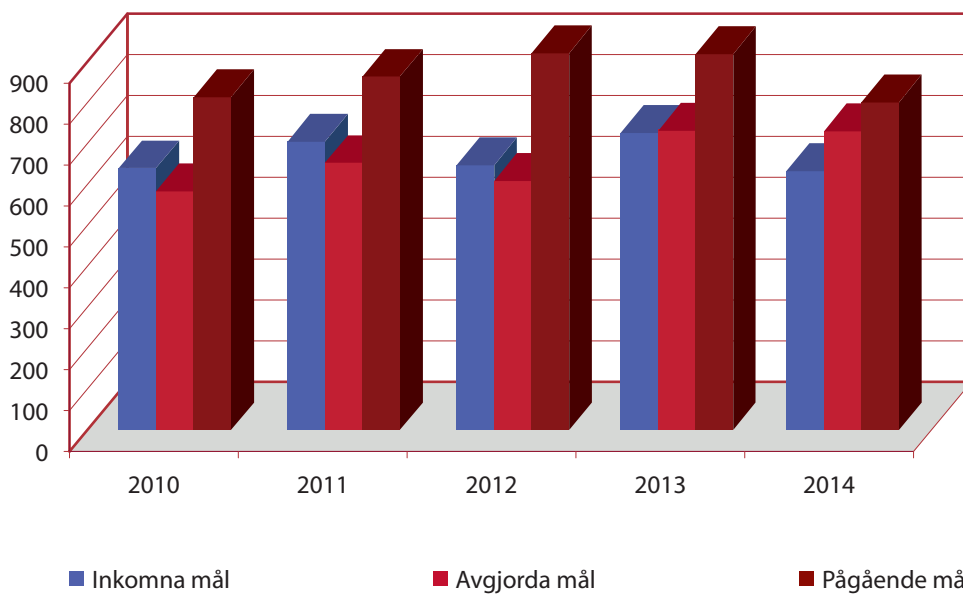
Övrigt

15. Skyndsam handläggning (2010–2014)
16. Förfarande för brådskanie mål om förhandsavgörande (2010–2014)
17. Förfarande för brådskanie mål om förhandsavgörande (2014)

Den dömande verksamhetens allmänna utveckling (1952–2014)

18. Inkomna mål och avkunnade domar
19. Antalet inkomna mål om förhandsavgörande (per medlemsstat och år)
20. Antalet inkomna mål om förhandsavgörande (per medlemsstat och domstol)
21. Anhängiggjorda mål om fördragsbrott

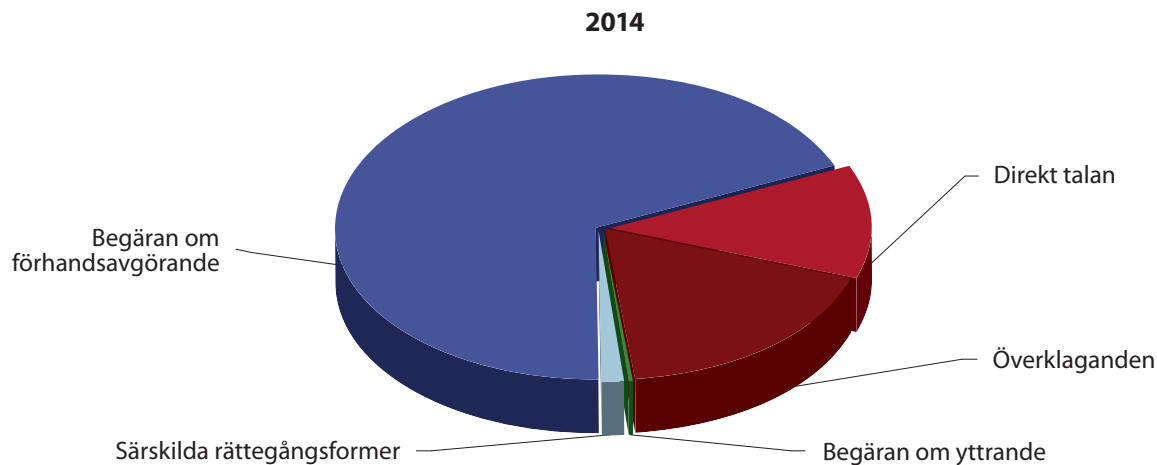
1. Domstolens allmänna verksamhet – Inkomna mål, avgjorda mål och pågående mål (2010–2014)¹

	2010	2011	2012	2013	2014
Inkomna mål	631	688	632	699	622
Avgjorda mål	574	638	595	701	719
Pågående mål	799	849	886	884	787

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

2. Inkomna mål – Typ av förfaranden (2010–2014)¹

	2010	2011	2012	2013	2014
Begäran om förhandsavgörande	385	423	404	450	428
Direkt talan	136	81	73	72	74
Överklaganden	97	162	136	161	111
Överklaganden av interimistiska avgöranden eller av beslut om intervention	6	13	3	5	
Begäran om yttrande			1	2	1
Särskilda rättegångsformer ²	7	9	15	9	8
Totalt	631	688	632	699	622
Ansökan om interimistiska åtgärder	3	3		1	3

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

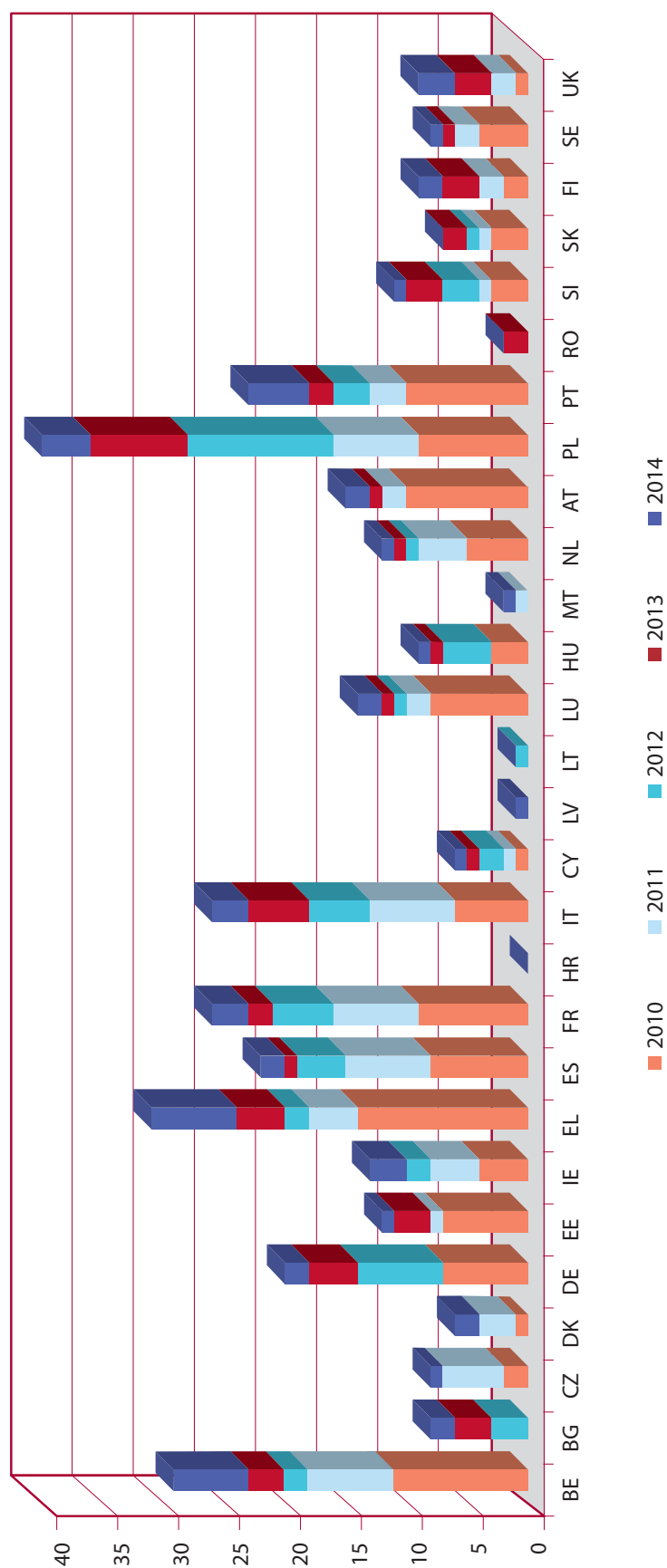
² Följande förfaranden anses vara "särskilda rättegångsformer": rättshjälp, fastställelse av rättegångskostnader, rättelse, återvinning av tredskodom, tredjemanstalan, tolkning av dom, resning, prövning av förste generaladvokatens förslag om omprövning av ett avgörande av tribunalen, förfaranden om utmätning, kvarstad och andra säkerhetsåtgärder, mål rörande immunitet.

3. Inkomna mål – Föremål för talan (2014)¹

	Begäran om förhandsavgörande	Direkt talan	Överklaganden	Begäran om yttrande	Totalt	Särskilda rättegångsformer
Ekonomisk och monetär politik	2		1		3	
Ekonomisk, social och territoriell sammanhållning			1		1	
Energi		4			4	
Etableringsfrihet	26				26	
Ett område med frihet, säkerhet och rättvisa	49	3	1		53	
Europeiska unionens yttre åtgärder	2				2	
Finansiella bestämmelser (budget, budgetram, egna medel, bedrägeribekämpning,...)	4				4	
Folkhälsa		1	1		2	
Forskning och teknisk utveckling samt rymden			2		2	
Fri rörlighet för kapital	5	2			7	
Fri rörlighet för personer	6	5			11	
Fri rörlighet för varor	10	1			11	
Frihet att tillhandahålla tjänster	16	1	1	1	19	
Gemensam fiskepolitik			2		2	
Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik	1	1	5		7	
Handelspolitik	8		3		11	
Immaterialrätt och industriell äganderätt	13		34		47	
Industripolitik	8	1			9	
Institutionell rätt	2	12	11		25	2
Jordbruk	9	1	3		13	
Konkurrens	8		15		23	
Konsumentskydd	34				34	
Miljö	22	15	4		41	
Offentlig upphandling	20		1		21	
Registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach-förordningen)	2				2	
Skatterätt	54	3			57	
Social trygghet för migrerande arbetstagare	4	2			6	
Socialpolitik	20	5			25	
Statligt stöd	11	6	15		32	
Sysselsättning			1		1	
Tillgång till handlingar			1		1	
Tillnärmning av lagstiftning	19	2			21	
Transeuropeiska nät			1		1	
Transport	24	5			29	
Tullunionen och gemensamma tulltaxan	19		5		24	
Unionsmedborgarskap	7	1	1		9	
Unionsrättens principer	21	1	1		23	
Utbildning, yrkesutbildning, ungdomsfrågor och idrott			1		1	
FEUF	426	72	111	1	610	2
Förfarande						6
Immunitet och privilegier	1	1			2	
Tjänsteföreskrifterna	1				1	
Övriga	2	1			3	6
Euratomfördraget		1			1	
TOTALT	428	74	111	1	614	8

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

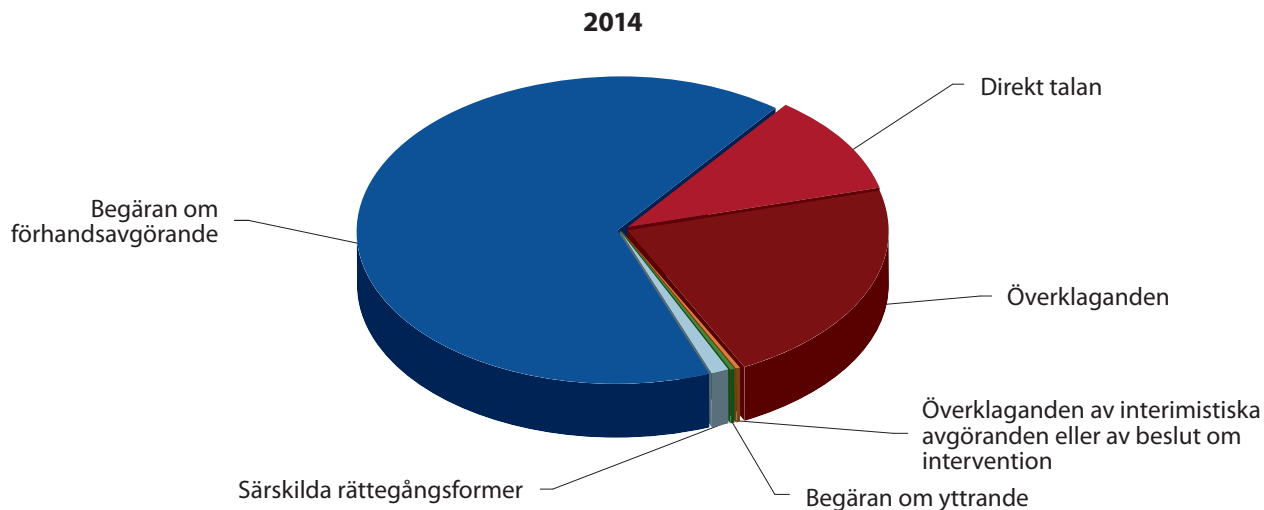
4. Inkomna mål – Talan om fördragsbrott (2010–2014)¹

	2010	2011	2012	2013	2014
Belgien	11	7	2	3	6
Bulgarien			3	3	2
Tjeckien	2	5			1
Danmark	1	3			2
Tyskland	7		7	4	2
Estland	7	1		3	1
Irland	4	4	2		3
Grekland	14	4	2	4	7
Spanien	8	7	4	1	2
Frankrike	9	7	5	2	3
Kroatien					
Italien	6	7	5	5	3
Cypern	1	1	2	1	1
Lettland					1
Litauen			1		
Luxemburg	8	2	1	1	2
Ungern	3		4	1	1
Malta		1			1
Nederländerna	5	4	1	1	1
Österrike	10	2		1	2
Polen	9	7	12	8	4
Portugal	10	3	3	2	5
Rumänien				2	
Slovenien	3	1	3	3	1
Slovakien	3	1	1	2	
Finland	2	2		3	2
Sverige	4	2		1	1
Förenade kungariket	1	2		3	3
Totalt	128	73	58	54	57

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

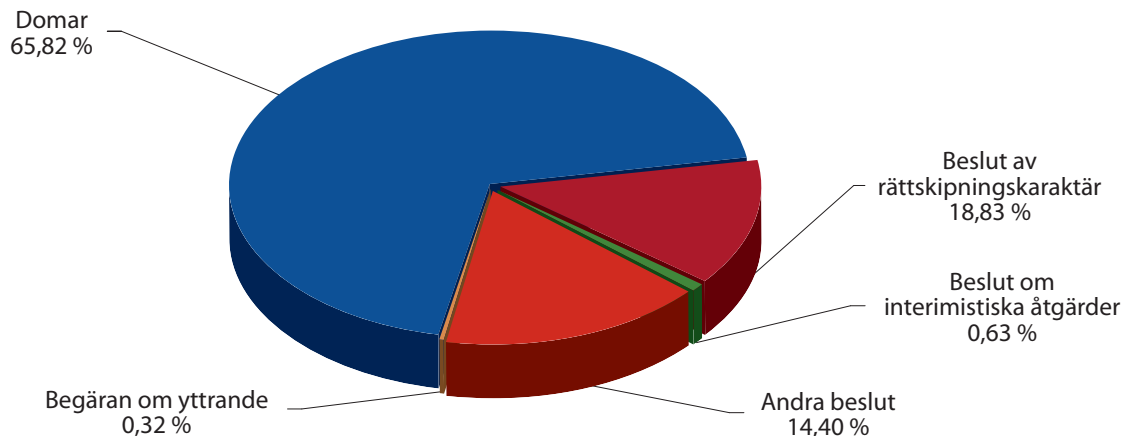
5. Avgjorda mål – Typ av förfaranden (2010–2014)¹

	2010	2011	2012	2013	2014
Begäran om förhandsavgörande	339	388	386	413	476
Direkt talan	139	117	70	110	76
Överklaganden	84	117	117	155	157
Överklaganden av interimistiska avgöranden eller av beslut om intervention	4	7	12	5	1
Begäran om yttrande		1		1	2
Särskilda rättegångsformer	8	8	10	17	7
Totalt	574	638	595	701	719

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

6. Avgjorda mål – Domar, beslut och yttranden (2014)¹

	Domar	Beslut av rättskipningskaraktär ²	Beslut om interimistiska åtgärder ³	Andra beslut ⁴	Begäran om yttrande	Totalt
Begäran om förhandsavgörande	296	60		64		420
Direkt talan	56			19		75
Överklaganden	64	53	3	8		128
Överklaganden av interimistiska avgöranden eller av beslut om intervention			1			1
Begäran om yttrande					2	2
Särskilda rättegångsformer		6				6
Totalt	416	119	4	91	2	632

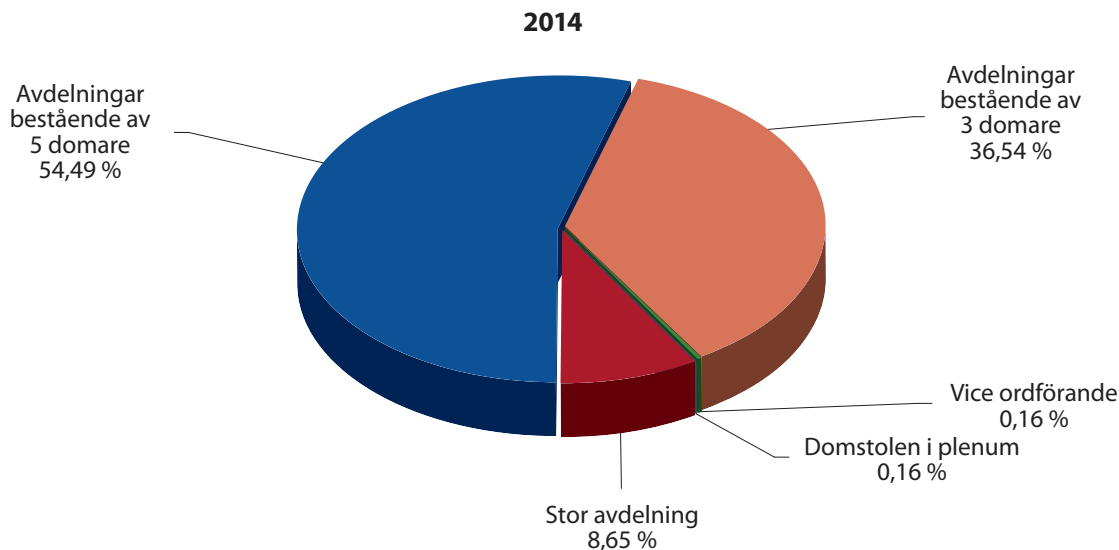
¹ De angivna siffrorna (nettosiffror) visar antalet mål med beaktande av att vissa mål har förenats på grund av samband (en serie förenade mål = ett mål).

² Beslut varigenom domstolen skiljer sig från ett mål på annat sätt än genom avskrivning, genom konstaterande att anledning saknas att döma i målet eller genom återförvisning till tribunalen.

³ Beslut som meddelats efter en begäran enligt artiklarna 278 FEUF och 279 FEUF (tidigare artiklarna 242 EG och 243 EG) eller artikel 280 FEUF (tidigare artikel 244 EG) eller enligt motsvarande bestämmelser i Euratomfördraget, eller beslut som meddelats till följd av ett överklagande av ett beslut om interimistiska åtgärder eller intervention.

⁴ Beslut som innebär att domstolen skiljer sig från målet genom avskrivning, genom konstaterande att anledning saknas att döma i målet eller genom återförvisning till tribunalen.

7. Avgjorda mål – Dömande sammansättning (2010–2014)¹

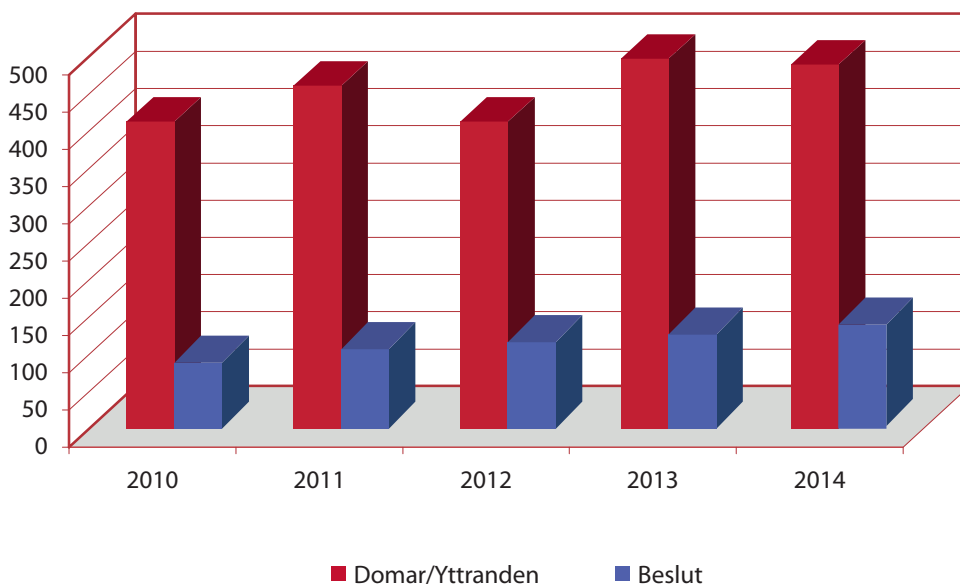

	2010			2011			2012			2013			2014		
	Domar/Yttranden	Beslut ²	Totalt	Domar/Yttranden	Beslut ²	Totalt	Domar/Yttranden	Beslut ²	Totalt	Domar/Yttranden	Beslut ²	Totalt	Domar/Yttranden	Beslut ²	Totalt
Domstolen i plenum				1		1	1		1				1		1
Stor avdelning	70	1	71	62		62	47		47	52		52	51	3	54
Avdelningar bestående av 5 domare	280	8	288	290	10	300	275	8	283	348	18	366	320	20	340
Avdelningar bestående av 3 domare	56	76	132	91	86	177	83	97	180	91	106	197	110	118	228
Ordförande		5	5		4	4		12	12						
Vice ordförande											5	5		1	1
Totalt	406	90	496	444	100	544	406	117	523	491	129	620	482	142	624

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

² Beslut varigenom domstolen skiljer sig från ett mål på annat sätt än genom avskrivning, genom konstaterande att anledning saknas att döma i målet eller genom återförvisning till tribunalen.

8. Mål avgjorda genom dom, yttrande eller beslut av rättskipningskaraktär (2010–2014)^{1 2}

	2010	2011	2012	2013	2014
Domar/Yttranden	406	444	406	491	482
Beslut	90	100	117	129	142
Totalt	496	544	523	620	624

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

² Beslut varigenom domstolen skiljer sig från ett mål på annat sätt än genom avskrivning, genom konstaterande att anledning saknas att döma i målet eller genom återförvisning till tribunalen.

9. Mål avgjorda genom dom, yttrande eller beslut av rättskipningskaraktär – Föremål för talan (2010–2014)¹

	2010	2011	2012	2013	2014
Anslutning av nya stater		1	2		
Bolagsrätt	17	8	1	4	3
Ekonomisk och monetär politik	1		3		1
Ekonomisk, social och territoriell sammanhållning			3	6	8
Energi	2	2		1	3
Etableringsfrihet	17	21	6	13	9
Ett område med frihet, säkerhet och rättvisa	24	24	37	46	51
Europeiska unionens yttre åtgärder	10	8	5	4	6
Finansiella bestämmelser (budget, budgetram, egna medel, bedrägeribekämpning,...) ²	1	4	3	2	5
Folkhälsa		3	1	2	3
Forskning och teknisk utveckling samt rymden			1	1	
Forskning, information, utbildning, statistik	1				
Fri rörlighet för kapital	6	14	21	8	6
Fri rörlighet för personer	17	9	18	15	20
Fri rörlighet för varor	6	8	7	1	10
Frihet att tillhandahålla tjänster	30	27	29	16	11
Gemensam fiskepolitik	2	1			5
Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik	2	3	9	12	3
Gemensamma tulltaxan ⁴	7	2			
Gemenskapens budget ²	1				
Gemenskapernas egna medel ²	5	2			
Handelspolitik	2	2	8	6	7
Immaterialrätt och industriell äganderätt	38	47	46	43	69
Industripolitik	9	9	8	15	3
Institutionell rätt	26	20	27	31	18
Jordbruk	15	23	22	33	29
Konkurrens	13	19	30	42	28
Konsumentskydd ³	3	4	9	19	20
Miljö ³	9	35	27	35	30
Miljö- och konsumentskydd ³	48	25	1		
Offentlig upphandling		8	12	12	13
Regionalpolitik	2				
Registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach-förordningen)		1			5
Skatterätt	66	49	64	74	52
Social trygghet för migrerande arbetstagare	6	8	8	12	6
Socialpolitik	36	36	28	27	51
Statligt stöd	16	48	10	34	41
Tillgång till handlingar		2	5	6	4
Tillnärmning av lagstiftning	15	15	12	24	25
Transport	4	7	14	17	18
Tullunionen och gemensamma tulltaxan ⁴	15	19	19	11	21

>>>

	2010	2011	2012	2013	2014
Turism			1		
Unionsmedborgarskap	6	6	8	12	9
Unionsrättens principer	4	15	7	17	23
Utbildning, yrkesutbildning, ungdomsfrågor och idrott			1		1
EG-fördraget/FEUF	482	535	513	601	617
EU-fördraget	4	1			
Kol- och stålfördraget		1			
Förfarande	6	5	7	14	6
Immunitet och privilegier		2	3		
Tjänsteföreskrifterna	4			5	1
Övriga	10	7	10	19	7
TOTALT	496	544	523	620	624

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

² Rubrikerna "Gemenskapernas budget" och "Gemenskapernas egna medel" har slagits samman och återfinns under rubriken "Finansiella bestämmelser" såvitt avser mål som anhängiggjorts efter den 1 december 2009.

³ Rubriken "Miljö och konsumenter" har delats upp i två olika rubriker för mål som anhängiggjorts efter den 1 december 2009.

⁴ Rubrikerna "Gemensamma tulltaxan" och "Tullunionen" har slagits samman till en enda rubrik för mål som anhängiggjorts efter den 1 december 2009.

10. Mål avgjorda genom dom, yttrande eller beslut av rättskipningskaraktär – Föremål för talan (2014)¹

	Domar/ Yttranden	Beslut ²	Totalt
Bolagsrätt	2	1	3
Ekonomisk och monetär politik	1		1
Ekonomisk, social och territoriell sammanhållning	8		8
Energi	3		3
Etableringsfrihet	9		9
Ett område med frihet, säkerhet och rättvisa	47	4	51
Europeiska unionens yttre åtgärder	4	2	6
Finansiella bestämmelser (budget, budgetram, egna medel, bedrägeribekämpning,...)	4	1	5
Folkhälsa	2	1	3
Fri rörlighet för kapital	6		6
Fri rörlighet för personer	20		20
Fri rörlighet för varor	8	2	10
Frihet att tillhandahålla tjänster	9	2	11
Gemensam fiskepolitik	5		5
Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik	2	1	3
Handelspolitik	7		7
Immaterialrätt och industriell äganderätt	36	33	69
Industripolitik	2	1	3
Institutionell rätt	14	4	18
Jordbruk	22	7	29
Konkurrens	26	2	28
Konsumentskydd	17	3	20
Miljö	28	2	30
Offentlig upphandling	11	2	13
Registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach-förordningen)		5	5
Skatterätt	46	6	52
Social trygghet för migrerande arbetstagare	6		6
Socialpolitik	43	8	51
Statligt stöd	13	28	41
Tillgång till handlingar	3	1	4
Tillnärmning av lagstiftning	23	2	25
Transport	17	1	18
Tullunionen och gemensamma tulltaxan	20	1	21
Unionsmedborgarskap	7	2	9
Unionsrättens principer	10	13	23
Utbildning, yrkesutbildning, ungdomsfrågor och idrott		1	1
EG-fördraget/FEUF	481	136	617

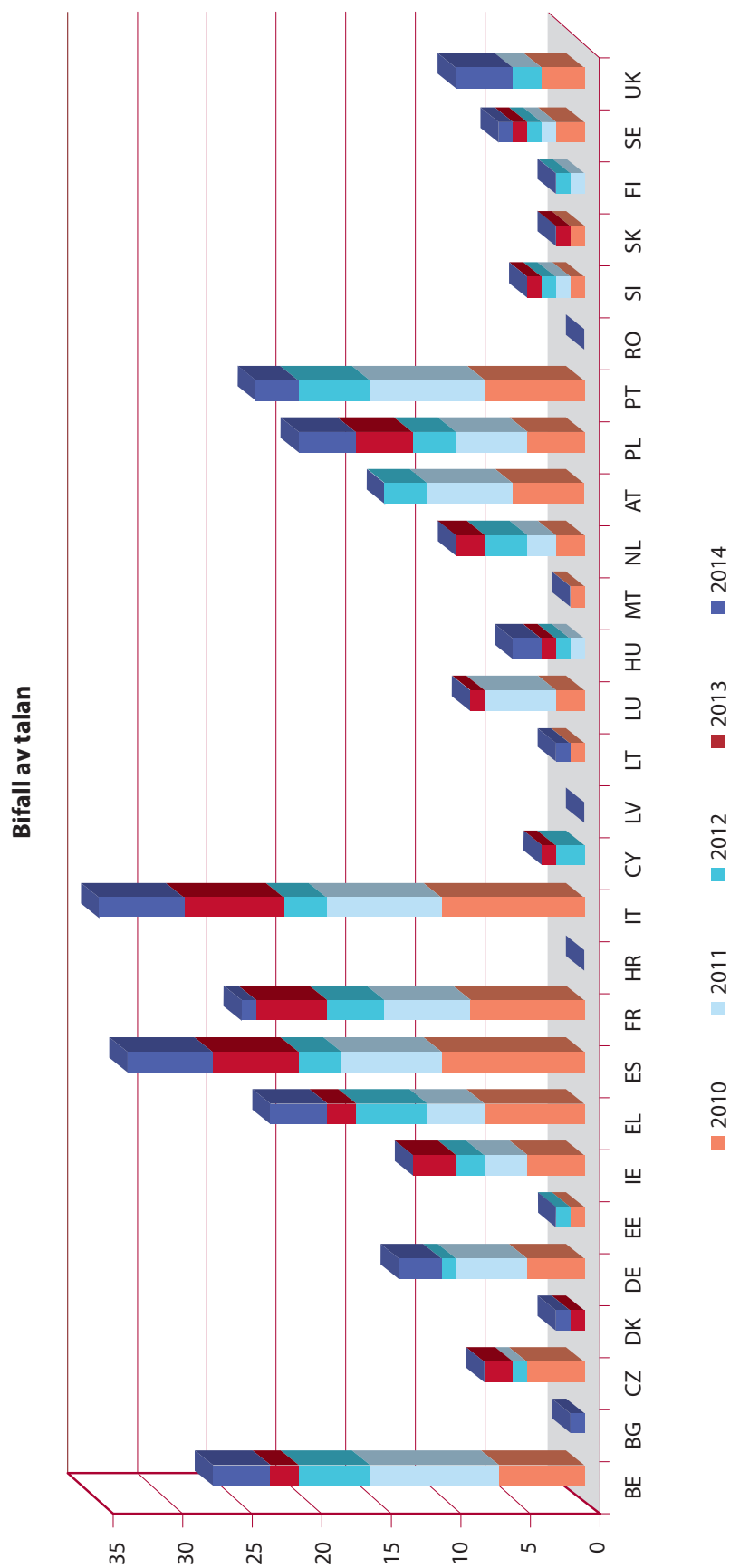
>>>

	Domar/ Yttranden	Beslut ²	Totalt
Förfarande		6	6
Tjänsteföreskrifterna	1		1
Övriga	1	6	7
TOTALT	482	142	624

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

² Beslut varigenom domstolen skiljer sig från ett mål på annat sätt än genom avskrivning, genom konstaterande att anledning saknas att döma i målet eller genom återförvisning till tribunalen.

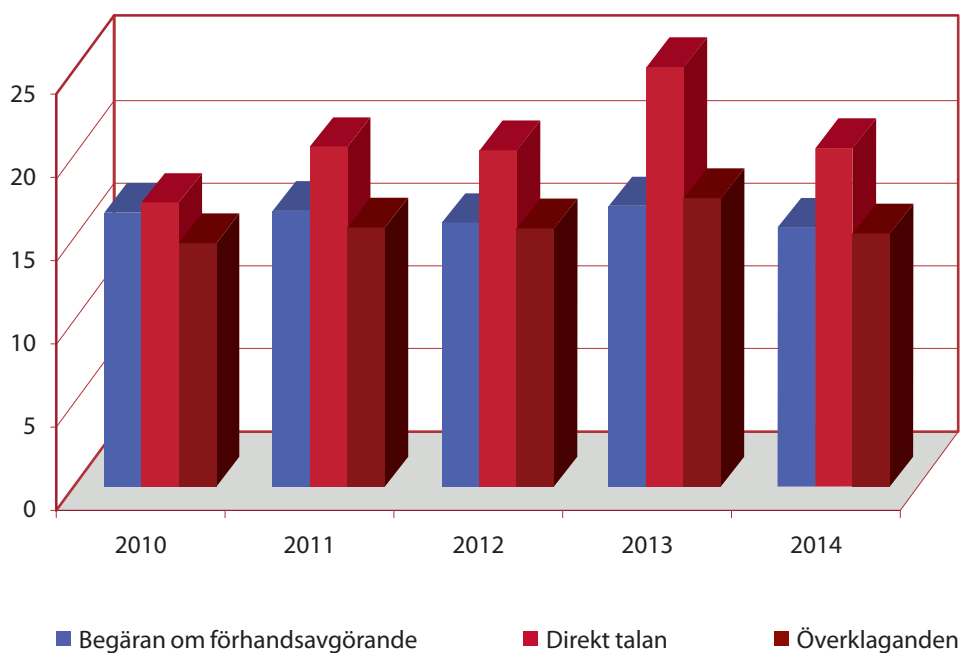
11. Avgjorda mål – Domar i mål om fördragsbrott: utgången i målen (2010–2014)¹

	2010		2011		2012		2013		2014	
	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag
Belgien	6	1	9	1	5	1	2	1	4	
Bulgarien									1	1
Tjeckien	4				1		2	2		
Danmark							1	1	1	
Tyskland	4	2	5		1	2		2	3	1
Estland	1				1					
Irland	4		3		2		3	1		
Grekland	7		4		5		2	1	4	
Spanien	10	2	7	1	3		6		6	
Frankrike	8	2	6		4		5	3	1	
Kroatien										
Italien	10		8	1	3		7	1	6	
Cypern				1	2		1			
Lettland										
Litauen	1								1	
Luxemburg	2		5				1	1		
Ungern			1	1	1		1		2	
Malta	1	1		1						
Nederländerna	2	1	2		3	1	2	2		1
Österrike	5		6		3			1		
Polen	4	1	5		3		4	2	4	
Portugal	7	1	8	1	5			1	3	
Rumänien				1						
Slovenien	1		1		1		1			
Slovakien	1			1		1	1			
Finland			1		1			2		
Sverige	2		1		1		1	1	1	
Förenade kungariket	3	1			2			1	4	
Totalt	83	12	72	9	47	5	40	23	41	3

¹ De angivna siffrorna (nettosiffror) visar antalet mål med beaktande av att vissa mål har förenats på grund av samband (en serie förenade mål = ett mål).

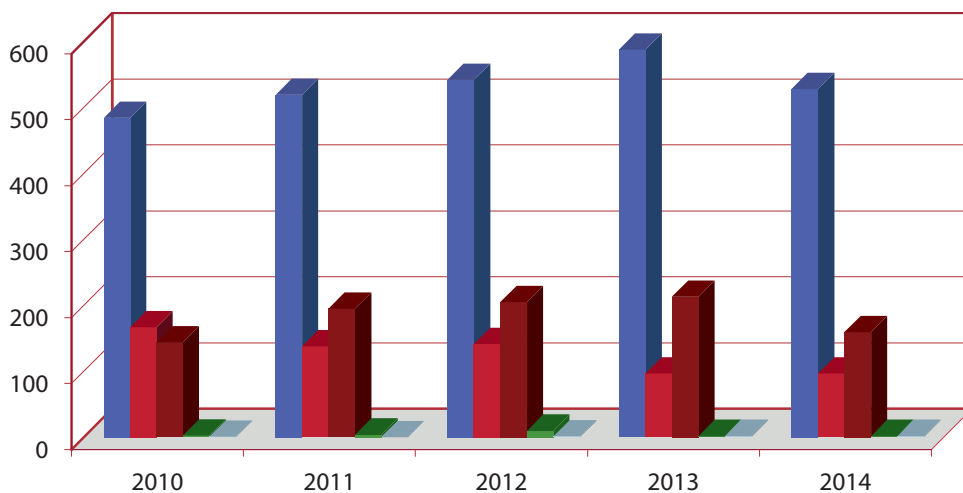
12. Avgjorda mål – Handläggningstid (2010–2014)¹ (domar och beslut av rättskipningskaraktär)

	2010	2011	2012	2013	2014
Begäran om förhandsavgörande	16,1	16,3	15,6	16,3	15,0
Förfaranden för brådskande mål om förhandsavgörande	2,2	2,5	1,9	2,2	2,2
Direkt talan	16,7	20,3	19,7	24,3	20,0
Överklaganden	14,0	15,1	15,2	16,6	14,5

¹ Följande typer av mål omfattas inte av beräkningen av handläggningstiden: mål som innehåller en mellandom eller en åtgärd för bevisupptagning, yttranden, särskilda rättegångsformer (det vill säga rättshjälp, fastställelse av rättegångskostnader, rättelse, återvinning av tredskodom, tredjemanstalan, tolkning av dom eller särskilt uppsatt beslut, resning, prövning av förste generaladvokatens förslag om omprövning av ett avgörande från tribunalen, förfaranden om utmätning, kvarstad och andra säkerhetsåtgärder och mål rörande immunitet), mål som avslutas genom ett beslut om avskrivning, beslut att anledning saknas att döma i saken, beslut om återförvisning eller beslut om överlämnande till tribunalen, interimistiska förfaranden samt överklaganden angående interimistiska åtgärder eller intervention.

13. Pågående per mål den 31 december – Typ av förfaranden (2010–2014)¹

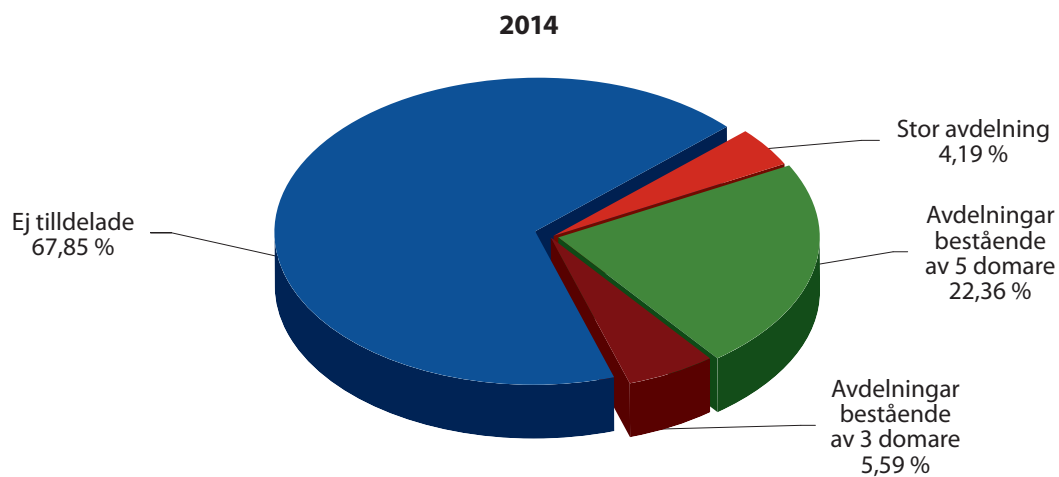

■ Begäran om förhandsavgörande ■ Direkt talan ■ Överklaganden
■ Särskilda rättegångsformer ■ Begäran om yttrande

	2010	2011	2012	2013	2014
Begäran om förhandsavgörande	484	519	537	574	526
Direkt talan	167	131	134	96	94
Överklaganden	144	195	205	211	164
Särskilda rättegångsformer	3	4	9	1	2
Begäran om yttrande	1		1	2	1
Totalt	799	849	886	884	787

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

14. Pågående mål per den 31 december – Dömande sammansättning (2010–2014)¹

	2010	2011	2012	2013	2014
Domstolen i plenum	1				
Stor avdelning	49	42	44	37	33
Avdelningar bestående av 5 domare	193	157	239	190	176
Avdelningar bestående av 3 domare	33	23	42	51	44
Ordförande	4	10			
Vice ordförande			1	1	
Ej tilldelade	519	617	560	605	534
Totalt	799	849	886	884	787

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

15. Övrigt – Skyndsam handläggning (2010–2014)¹

	2010		2011		2012		2013		2014	
	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag
Direkt talan		1			1			1		
Begäran om förhandsavgörande	4	8	2	7	1	5		16	2	10
Överklaganden				5		1				
Totalt	4	9	2	12	2	6		17	2	10

16. Övrigt – Förfaranden för brådskande mål om förhandsavgörande (2010–2014)

	2010		2011		2012		2013		2014	
	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag
Ett område med frihet, säkerhet och rättvisa	5	4	2	5	4	1	2	3	4	1
Tillnärmning av lagstiftning										1
Totalt	5	4	2	5	4	1	2	3	4	2

17. Övrigt – Interimistiska förfaranden (2014)¹

	Inkomna ansökningar om interimistiska åtgärder	Överklaganden av interimistiska avgöranden eller av beslut om intervention	Utgången i målen	
			Avslag	Bifall
Statligt stöd	1		2	
Institutionell rätt	1		1	
Handelspolitik	1		1	
TOTALT	3		4	

¹ De angivna siffrorna (nettosiffror) visar antalet mål med beaktande av att vissa mål har förenats på grund av samband (en serie förenade mål = ett mål).

18. Den dömande verksamhetens allmänna utveckling (1952–2013) – Inkomna mål och avkunnade domar

År	Inkomna mål ¹							Domar/Yttrande ²
	Begäran om förhandsavgörande	Direkt talan	Överklaganden	Överklaganden av interimistiska avgöranden eller av beslut om intervention	Begäran om yttrande	Totalt	Ansökan om interimistiska åtgärder	
1953		4				4		
1954		10				10		2
1955		9				9	2	4
1956		11				11	2	6
1957		19				19	2	4
1958		43				43		10
1959		46			1	47	5	13
1960		22			1	23	2	18
1961	1	24			1	26	1	11
1962	5	30				35	2	20
1963	6	99				105	7	17
1964	6	49				55	4	31
1965	7	55				62	4	52
1966	1	30				31	2	24
1967	23	14				37		24
1968	9	24				33	1	27
1969	17	60				77	2	30
1970	32	47				79		64
1971	37	59				96	1	60
1972	40	42				82	2	61
1973	61	131				192	6	80
1974	39	63				102	8	63
1975	69	61			1	131	5	78
1976	75	51			1	127	6	88
1977	84	74				158	6	100
1978	123	146			1	270	7	97
1979	106	1 218				1 324	6	138
1980	99	180				279	14	132
1981	108	214				322	17	128
1982	129	217				346	16	185
1983	98	199				297	11	151
1984	129	183				312	17	165
1985	139	294				433	23	211
1986	91	238				329	23	174

>>>

År	Inkomna mål ¹							Domar/Yttrande ²
	Begäran om förhandsavgörande	Direkt talan	Överklaganden	Överklaganden av interimistiska avgöranden eller av beslut om intervention	Begäran om yttrande	Totalt	Ansökan om interimistiska åtgärder	
1987	144	251				395	21	208
1988	179	193				372	17	238
1989	139	244				383	19	188
1990	141	221	15	1		378	12	193
1991	186	140	13	1	2	342	9	204
1992	162	251	24	1	2	440	5	210
1993	204	265	17			486	13	203
1994	203	125	12	1	3	344	4	188
1995	251	109	46	2		408	3	172
1996	256	132	25	3		416	4	193
1997	239	169	30	5		443	1	242
1998	264	147	66	4		481	2	254
1999	255	214	68	4		541	4	235
2000	224	197	66	13	2	502	4	273
2001	237	187	72	7		503	6	244
2002	216	204	46	4		470	1	269
2003	210	277	63	5	1	556	7	308
2004	249	219	52	6	1	527	3	375
2005	221	179	66	1		467	2	362
2006	251	201	80	3		535	1	351
2007	265	221	79	8		573	3	379
2008	288	210	77	8	1	584	3	333
2009	302	143	105	2	1	553	1	376
2010	385	136	97	6		624	3	370
2011	423	81	162	13		679	3	370
2012	404	73	136	3	1	617		357
2013	450	72	161	5	2	690	1	434
2014	428	74	111		1	614	3	416
Totalt	8 710	8 901	1 689	106	23	19 429	359	10 213

¹ Bruttosiffror, särskilda rättegångsformer undantagna.

² Nettosiffror.

19. Den dömande verksamhetens allmänna utveckling (1952–2014) – Antalet inkomna mål om förhandsavgörande (per medlemsstat och år)

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Övrigt ¹	Totalt
1961																			1											1
1962																			5											5
1963																1			5											6
1964												2							4											6
1965						4				2									1											7
1966																			1											1
1967	5				11					3						1			3											23
1968	1				4					1		1							2											9
1969	4				11					1						1														17
1970	4				21					2		2							3											32
1971	1				18					6		5				1			6											37
1972	5				20					1		4							10											40
1973	8				37					4		5				1			6											61
1974	5				15					6		5							7									1		39
1975	7			1	26					15		14				1			4									1		69
1976	11				28					8		12							14									1		75
1977	16			1	30					14		7							9									5		84
1978	7			3	46					12		11							38									5		123
1979	13			1	33					18		19					1		11								8			106
1980	14			2	24					14		19							17								6			99
1981	12			1	41					17		11					4		17								5			108
1982	10			1	36					39		18							21								4			129
1983	9			4	36					15		7							19								6			98
1984	13			2	38					34		10							22								9			129
1985	13				40					45		11				6			14								8			139
1986	13			4	18					19		5				1			16								8			91
1987	15			5	32					36		5				3			19								9			144

>>>

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Övrigt¹	Totalt	
1988	30			4	34				1	38		28				2			26									16		179	
1989	13			2	47		1	2	2	28		10				1			18		1							14		139	
1990	17			5	34		4	2	6	21		25				4			9		2						12		141		
1991	19			2	54		2	3	5	29		36				2			17		3						14		186		
1992	16			3	62			1	5	15		22				1			18		1						18		162		
1993	22			7	57		1	5	7	22		24				1			43		3						12		204		
1994	19			4	44		2		13	36		46				1			13		1						24		203		
1995	14			8	51		3	10	10	43		58				2			19	2	5					6	20		251		
1996	30			4	66			4	6	24		70				2			10	6	6					3	4	21		256	
1997	19			7	46		1	2	9	10		50				3			24	35	2					6	7	18		239	
1998	12			7	49		3	5	55	16		39				2			21	16	7					2	6	24		264	
1999	13			3	49		2	3	4	17		43				4			23	56	7					4	5	22		255	
2000	15			3	47		2	3	5	12		50							12	31	8					5	4	26	1	224	
2001	10			5	53		1	4	4	15		40				2			14	57	4					3	4	21		237	
2002	18			8	59			7	3	8		37				4			12	31	3					7	5	14		216	
2003	18			3	43		2	4	8	9		45				4			28	15	1					4	4	22		210	
2004	24			4	50		1	18	8	21		48				1	2		28	12		1				4	5	22		249	
2005	21		1	4	51		2	11	10	17		18				2	3		36	15	1	2				4	11	12		221	
2006	17		3	3	77		1	14	17	24		34			1	1	4		20	12	2	3				1	5	2	10		251
2007	22	1	2	5	59	2	2	8	14	26		43			1		2		19	20	7	3	1			1	5	6	16		265
2008	24		1	6	71	2	1	9	17	12		39	1	3	3	4	6		34	25	4	1				4	7	14		288	
2009	35	8	5	3	59	2		11	11	28		29	1	4	3		10	1	24	15	10	3	1	2	1	2	5	28	1	302	
2010	37	9	3	10	71		4	6	22	33		49		3	2	9	6		24	15	8	10	17	1	5	6	6	29		385	
2011	34	22	5	6	83	1	7	9	27	31		44		10	1	2	13		22	24	11	11	14	1	3	12	4	26		423	
2012	28	15	7	8	68	5	6	1	16	15		65		5	2	8	18	1	44	23	6	14	13		9	3	8	16		404	
2013	26	10	7	6	97	3	4	5	26	24		62	3	5	10		20		46	19	11	14	17	1	4	4	12	14		450	
2014	23	13	6	10	87		5	4	41	20	1	52	2	7	6		23		30	18	14	8	28	4	3	8	3	12		428	
Totalt	762	78	40	165	2 137	15	77	170	354	906	1	1 279	7	37	29	83	107	2	909	447	74	124	91	9	27	91	114	573	2	8 710	

¹ Mål C-265/00, Campina mot Melkunie (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof).

Mål C-196/09, Miles m.fl. (Chambre de recours des écoles européennes).

20. Den dömande verksamhetens allmänna utveckling (1952–2014) – Antalet inkomna mål om förhandsavgörande (per medlemsstat och domstol)

			Totalt
Belgien	Cour constitutionnelle	30	
	Cour de cassation	91	
	Conseil d'État	71	
	Övriga domstolar	570	762
Bulgarien	Върховен касационен съд	1	
	Върховен административен съд	13	
	Övriga domstolar	64	78
Tjeckien	Ústavní soud		
	Nejvyššího soudu	3	
	Nejvyšší správní soud	20	
	Övriga domstolar	17	40
Danmark	Højesteret	35	
	Övriga domstolar	130	165
Tyskland	Bundesverfassungsgericht	1	
	Bundesgerichtshof	194	
	Bundesverwaltungsgericht	116	
	Bundesfinanzhof	303	
	Bundesarbeitsgericht	26	
	Bundessozialgericht	76	
	Övriga domstolar	1 421	2 137
Estland	Riigikohus	5	
	Övriga domstolar	10	15
Irland	Supreme Court	26	
	High Court	25	
	Övriga domstolar	26	77
Grekland	Άρειος Πάγος	10	
	Συμβούλιο της Επικρατείας	54	
	Övriga domstolar	106	170
Spanien	Tribunal Constitucional	1	
	Tribunal Supremo	53	
	Övriga domstolar	300	354
Frankrike	Conseil constitutionnel	1	
	Cour de cassation	110	
	Conseil d'État	93	
	Övriga domstolar	702	906
Kroatien	Ustavni sud		
	Vrhovni sud		
	Visoki upravni sud		
	Visoki prekršajni sud		
	Övriga domstolar	1	1

>>>

			Totalt
Italien	Corte Costituzionale	2	
	Corte suprema di Cassazione	130	
	Consiglio di Stato	107	
	Övriga domstolar	1 040	1 279
Cypern	Ανώτατο Δικαστήριο	4	
	Övriga domstolar	3	7
Lettland	Augstākā tiesa	21	
	Satversmes tiesa		
	Övriga domstolar	16	37
Litauen	Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas	1	
	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	11	
	Lietuvos vyriausiasis administracinis Teismas	9	
	Övriga domstolar	8	29
Luxemburg	Cour supérieure de justice	10	
	Cour de cassation	12	
	Cour administrative	10	
	Övriga domstolar	51	83
Ungern	Kúria	17	
	Fővárosi Ítéltábla	5	
	Szegedi Ítéltábla	2	
	Övriga domstolar	83	107
Malta	Qorti Kostituzzjonali		
	Qorti ta' l- Appel		
	Övriga domstolar	2	2
Nederländerna	Hoge Raad der Nederlanden	253	
	Raad van State	101	
	Centrale Raad van Beroep	59	
	College van Beroep voor het Bedrijfsleven	151	
	Tariefcommissie	35	
	Övriga domstolar	310	909
Österrike	Verfassungsgerichtshof	5	
	Oberster Gerichtshof	103	
	Verwaltungsgerichtshof	81	
	Övriga domstolar	258	447
Polen	Trybunał Konstytucyjny		
	Sąd Najwyższy	9	
	Naczelny Sąd Administracyjny	28	
	Övriga domstolar	37	74
Portugal	Supremo Tribunal de Justiça	4	
	Supremo Tribunal Administrativo	53	
	Övriga domstolar	67	124

>>>

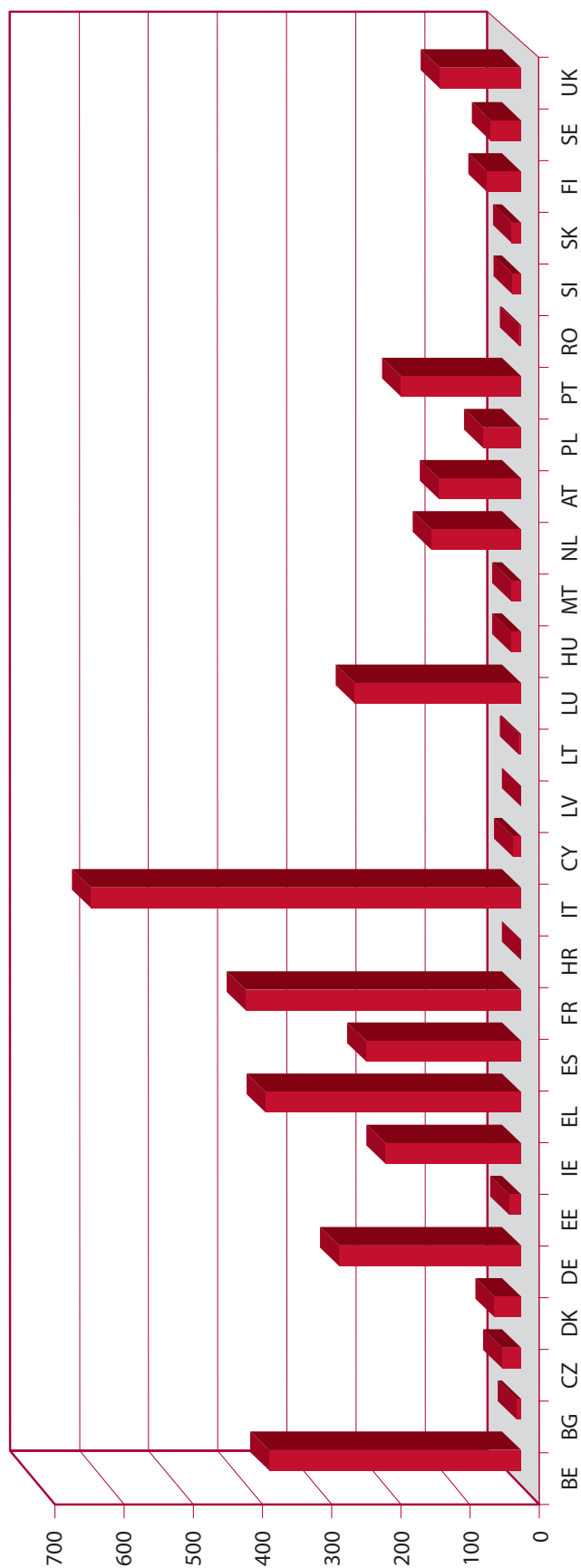
			Totalt
Rumänien	Înalta Curte de Casație și Justiție	7	
	Curtea de Apel	45	
	Övriga domstolar	39	91
Slovenien	Ustavno sodišče	1	
	Vrhovno sodišče	5	
	Övriga domstolar	3	9
Slovakien	Ústavný Súd		
	Najvyšší súd	9	
	Övriga domstolar	18	27
Finland	Korkein oikeus	16	
	Korkein hallinto-oikeus	45	
	Työtuomioistuin	3	
	Övriga domstolar	27	91
Sverige	Högsta domstolen	18	
	Högsta förvaltningsdomstolen	7	
	Marknadsdomstolen	5	
	Arbetsdomstolen	3	
	Övriga domstolar	81	114
Förenade kungariket	House of Lords	40	
	Supreme Court	5	
	Court of Appeal	74	
	Övriga domstolar	454	573
Övriga	Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof ¹	1	
	Europaskolornas överklagandenämnd ²	1	2
Totalt			8 710

¹ Mål C-265/00, Campina Melkunie.

² Mål C-196/09, Miles m.fl.

21. Den dömande verksamhetens allmänna utveckling (1952–2014) – Anhängiggjorda mål om fördragsbrott

1952–2014

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Totalt
1952–2014	382	8	28	40	278	22	205	396	241	415		641	12	1	3	264	15	15	146	136	71	195	3	13	13	57	54	137	3 791

Kapitel II

Tribunalen

A – Tribunalens verksamhet år 2014

Av ordföranden Marc Jaeger

Under år 2014 firade tribunalen sitt 25-årsjubileum med pompa och ståt. Begivenheten firades tillsammans med tribunalens tidigare ledamöter under en dags diskussionsforum. Dagen gick i upplysningens tecken och var mycket trevlig. Deltagarna fick också tillfälle att njuta av resultaten av de större uppdrag som tribunalen fullgjort under det gångna året.

Tribunalens sammansättning har – för ovanlighetens skull – varit helt stabil under året. Stabilitet i sammansättningen borgar för effektivitet samt lugn och ro, vilket har inverkat på årets resultat som saknar tidigare motstycke. Denna stabilitet har vidare gjort det möjligt att på bästa sätt utnyttja de ansträngningar som gjorts och de reformer som genomförts under flera år samt av den väsentliga personalförstärkning som rekryteringen av nio nya rättssekreterare (en per avdelning) från och med årets början har inneburit.

Tribunalen har således **avgjort 814 mål**, vilket är mycket tillfredsställande. Det är inte bara ett rekord, utan utgör framför allt en betydande ökning (16 %) jämfört med genomsnittet för de tre senaste åren, trots att dessa år tillhör de mest produktiva i tribunalens historia. Rent allmänt överstiger produktionsökningen sedan sex år tillbaka 50 % (från 479 mål år 2008 till 735 mål år 2014).

Den kraftiga ökningen av tribunalens verksamhet kommer även till uttryck i **antalet mål där förhandling har hållits** under år 2014 (av vilka en stor del kommer att avgöras under år 2015). Det rör sig här om 390 mål, vilket är en ökning med mer än 40 % jämfört med år 2013.

Även **antalet nya mål** har ökat väsentligt (detta beror bland annat på stora grupper av konnexa mål på området för statligt stöd och restriktiva åtgärder) och tar sig en aldrig tidigare skådad omfattning (912 mål). Trots tribunalens exceptionella ansträngningar har antalet pågående mål (1 423 mål) ökat med närmare ett hundratal jämfört med år 2013. Det är däremot intressant att notera att sambandet mellan antalet pågående mål och antalet avgjorda mål (detta nyckeltal ger en fingervisning om den förväntade teoretiska handläggningstiden) är det svagaste som noterats under närmare tio år.

Denna positiva tendens återspeglas i **den genomsnittliga handläggningstiden** för de mål som avgjordes under år 2014. Nämnade handläggningstid har minskat med 3,5 månader (från 26,9 månader år 2013 till 23,4 månader år 2014), det vill säga en förkortning med mer än 10 %, för att åter hamna på samma nivå som noterades för tio år sedan.

Tribunalen har således lyckats möta den utmaning som den ständiga utvecklingen av anhängiggjorda mål innebär. Tribunalen har härvid kunnat stödja sig på förbättrade arbetsmetoder och en måttfull personalförstärkning. Vidare kommer tribunalen i framtiden att kunna räkna med en **modernisering av sitt processuella regelverk**. Arbetet med ett utkast till nya rättegångsregler avslutades i rådet i slutet av år 2014. De nya rättegångsreglerna beräknas träda i kraft under den senare delen av första halvåret 2015 och innehåller många nya bestämmelser som kommer att möjliggöra för tribunalen att ytterligare effektivisera sina förfaranden och att svara på den problematik som följt av målens utveckling. Som exempel kan nämnas möjligheten att låta en enda domare avgöra mål som rör immateriella rättigheter, möjligheten att avgöra mål genom dom utan att hålla förhandling, kodifiering av praxis som innebär att fokus läggs på att tilldela mål efter ämnesområde, reglering av systemet med intervention och också behandling av upplysningar eller rättegångshandlingar som rör unionens eller medlemsstaternas säkerhet.

Såsom ett rättsskipningsorgan i ständig förändring fortsätter tribunalen sitt värv som helt är inriktat på att säkerställa enskildas grundläggande rättigheter. Tribunalens måtto är att försöka uppnå den grannliga jämvikten mellan en snabb handläggning av målen och en rättsskipning som präglas av kvalitet.

I. Rättsakters lagenlighet

Upptagande till sakprövning av talan som väckts med stöd av artikel 263 FEUF

Tribunalen har i sin praxis från år 2014 preciserat begreppen "rättsakt mot vilken talan kan väckas" och "regleringsakt som inte medför genomförandeåtgärder" i den mening som avses i artikel 263 FEUF.

1. Begreppet rättsakt mot vilken talan kan väckas

I domen *Spanien/kommissionen* (T-481/11, REU, EU:T:2014:945) av den 13 november 2014, behandlade tribunalen begreppet "rent bekräftande rättsakt" i ett mål om delvis ogiltigförklaring av en regleringsakt på jordbruksområdet.

Tribunalen erinrade i detta hänseende om att en rättsakt, enligt fast rättspraxis, anses vara rent bekräftande om den inte innehåller någon ny omständighet jämfört med den tidigare rättsakten och om den inte har föregåtts av en omprövning av den situation som adressaten för denna tidigare rättsakt befinner sig i. Detta måste även gälla för normativa rättsakter, eftersom det inte finns något som motiverar en särbehandling av dessa rättsakter. Enligt tribunalen ska en rättsakt anses ha antagits efter en omprövning av situationen, när den har antagits, antingen på begäran av den berörda personen eller på eget initiativ av den som antagit den, på grundval av väsentliga omständigheter som inte beaktades i samband med att den tidigare rättsakten antogs. Om det däremot förhåller sig så, att de faktiska och rättsliga omständigheter som ligger till grund för den nya rättsakten inte skiljer sig från dem som låg till grund för den tidigare rättsakten, utgör den nya rättsakten en ren bekräftelse av den tidigare.

När det gäller frågan i vilka fall omständigheterna kan anses nya och väsentliga, preciserade tribunalen att en omständighet ska kvalificeras som ny om den av någon anledning – däribland bristande omsorg hos den som antog den tidigare rättsakten – inte beaktades i samband med antagandet av den rättsakten. Detta gäller både i det fallet att den aktuella omständigheten redan förelåg när den tidigare rättsakten antogs, och i det fallet att den inte förelåg vid denna tidpunkt. När det gäller kravet att den aktuella omständigheten ska vara väsentlig, angav tribunalen att omständigheten måste vara av en sådan art att den på ett väsentligt sätt kan ändra den rättsliga situation som beaktades av den som antog den tidigare rättsakten.

Tribunalen uttalade även att om det är fråga om en åtgärd som är beroende av att vissa faktiska och rättsliga omständigheter som förelåg när åtgärden beslutades fortbestår, måste det vara möjligt att begära omprövning av en sådan åtgärd för att det ska kunna kontrolleras huruvida det framstår som befogat att ha kvar den. Om det görs en förnyad prövning i syfte att kontrollera huruvida det är befogat att ha kvar en tidigare vidtagen åtgärd mot bakgrund av att de rättsliga eller faktiska förhållandena har ändrats sedan åtgärden vidtogs, medför detta att den rättsakt som antas därefter inte kan anses utgöra en ren bekräftelse av den tidigare rättsakten. Den utgör i stället en rättsakt mot vilken en talan om ogiltigförklaring kan väckas med stöd av artikel 263 FEUF.

2. Begreppet regleringsakt som inte medför genomförandeåtgärder

Tribunalen har haft anledning att behandla begreppet regleringsakt som inte medför genomförandeåtgärder, i den mening som avses i artikel 263 fjärde stycket FEUF, i domen *Dansk Automat Brancheforening/kommissionen* (T-601/11, REU, överklagad till domstolen, EU:T:2014:839) av den 26 september 2014. Detta mål avsåg en talan som en branschförening som företräder företag och bolag med licens att ställa upp spelautomater och anordna automatspel väckt mot ett kommissionsbeslut varigenom införandet i Danmark av en lägre skattesats för spel på internet än för kasinon och spelhallar förklarades förenlig med den inre marknaden.

I målet hade tribunalen att pröva sökandens argument att det angripna beslutet utgjorde en regleringsakt som inte medför genomförandeåtgärder i den mening som avses i artikel 263 fjärde stycket sista ledet FEUF. Tribunalen framhävde att det framgår av domstolens praxis, bland annat domen *Telefónica/kommissionen*¹, att detta begrepp ska tolkas utifrån principen om ett effektivt domstolsskydd. Tribunalen erinrade även om att fysiska eller juridiska personer som på grund av sakprövningsförutsättningarna i artikel 263 fjärde stycket FEUF inte kan väcka talan mot en unionsregleringsakt direkt vid unionsdomstolen är skyddade mot att akten tillämpas på dem genom möjligheten att angripa de genomförandeåtgärder som denna medför.

Med tanke på att det angripna beslutet inte definierade vilka specifika och konkreta följder det skulle få för varje enskild skattskyldig och att det framgår av beslutets ordalydelse att de danska myndigheterna hade skjutit upp ikraftträdandet av lagen om skatt på spel till dess att kommissionen antagit sitt slutgiltiga beslut i enlighet med artikel 108.3 FEUF, fann tribunalen att beslutet medförde genomförandeåtgärder. Tribunalen ansåg nämligen att de specifika och konkreta följderna av beslutet hade uppkommit till följd av nationella akter – nämligen lagen om skatt på spel och de akter angående fastställande av skattesatsen för de skattskyldiga som antagits för att genomföra denna lag – vilka i sig ansågs utgöra genomförandeåtgärder i den mening som avses i artikel 263 fjärde stycket sista ledet FEUF. Eftersom talan kan väckas mot nämnda rättsakter vid nationell domstol, kunde de skattskyldiga få till stånd en domstolsprövning utan att behöva bryta mot gällande rätt, varvid de – vid en nationell domstol – kunde göra gällande att det angripna beslutet var ogiltigt och, vid behov, anmoda den nationella domstolen att begära förhandsavgörande från EU-domstolen i detta hänseende med stöd av artikel 267 FEUF. Talan mot kommissionens beslut uppfyllde följaktligen inte sakprövningsförutsättningarna i artikel 263 fjärde stycket sista ledet FEUF.

Upptagande till sakprövning av talan som väckts med stöd av artikel 263 FEUF

Domen av den 21 mars 2014, *Yusef/kommissionen* (T-306/10, REU, EU:T:2014:141), avsåg en passivitetstalan, varigenom sökanden yrkade fastställande av att kommissionen rättsstridigt hade underlåtit att avföra hans namn från förteckningen över personer som är föremål för restriktiva åtgärder enligt förordning (EG) nr 881/2002², efter det att han begärt omprövning av beslutet att införa honom i denna förteckning.

¹ Dom av den 19 december 2013, *Telefónica/kommissionen* (C-274/12 P, REU, EU:C:2013:852, punkt 27 och följande punkter).

² Rådets förordning (EG) nr 881/2002 av den 27 maj 2002 om införande av vissa särskilda restriktiva åtgärder mot vissa med Usama bin Ladin, nätverket al-Qaida och talibanerna associerade personer och enheter och om upphävande av förordning (EG) nr 467/2001 om förbud mot export av vissa varor och tjänster till Afghanistan, skärpning av flygförbudet och förlängning av spärrandet av tillgångar och andra finansiella medel beträffande talibanerna i Afghanistan (EGT L 139, s. 9).

Tribunalen fann, för det första, att en sökande inte kan kringgå tidsfristen för att väcka talan om ogiltigförklaring enligt artikel 263 FEUF gentemot en rättsakt som meddelats av en institution, genom att använda det "processuella knepet" att väcka passivitetstalan enligt artikel 265 FEUF mot denna institutions underlåtenhet att upphäva eller återkalla nämnda rättsakt. Enligt tribunalen var det emellertid av vikt att beakta den särskilda tidsmässiga aspekten av den i målet aktuella rättsakten, eftersom giltigheten av en åtgärd som består i frysning av penningmedel enligt förordning nr 881/2002 alltid är avhängig av att vissa faktiska och rättsliga omständigheter som var för handen när åtgärden beslutades fortbestår och eftersom det är nödvändigt att behålla åtgärden för att uppnå det angivna målet. Härav följer att en sådan åtgärd, till skillnad från en rättsakt som är tänkt att ge bestående verkningar, måste kunna omprövas när som helst, för att det ska kunna avgöras om det är befogat att låta den kvarstå. Om kommissionen underlåter att göra en omprövning, trots en begäran om detta, måste denna underlåtenhet kunna bli föremål för en passivitetstalan. I detta hänseende angav tribunalen att det i detta fall var fråga om två typer av nya omständigheter. För det första meddelandet av domen *Kadi och Al Barakaat International Foundation/rådet och kommissionen*³ och för det andra det förhållandet att Förenade konungariket Storbritanniens och Nordirlands regering hade slagit fast att sökanden inte uppfyllde kraven för att införas i denna förteckning och uttryckt sin avsikt att få sökanden avförd från förteckningen. Mot denna bakgrund fann tribunalen att det inte bara skulle beaktas att domstolen meddelat den ovannämnda domen *Kadi I* (EU:C:2008:461), utan också, och särskilt, att denna dom med nödvändighet hade lett till att kommissionen ändrat inställning och beteende, vilket i sig utgjorde en ny och väsentlig omständighet. Omedelbart efter meddelandet av domen *Kadi I* hade kommissionen nämligen radikalt ändrat sin policy och – om än inte alltid på eget initiativ, så åtminstone på uttrycklig begäran från de berörda – börjat ompröva samtliga andra beslut om frysning av penningmedel enligt förordning nr 881/2002.

Även om kommissionen ansåg att det hade varit, och alltjämt var, sakligt korrekt att vidta restriktiva åtgärder enligt förordning nr 881/2002 mot sökanden, var den i vilket fall som helst skyldig att snarast möjligt avhjälpa det uppenbara åsidosättandet av tillämpliga principer i förfarandet, vilket hade lett fram till att sökanden infördes i förteckningen, efter det att kommissionen hade konstaterat att detta åsidosättande i allt väsentligt var identiskt med det som domstolen hade konstaterat i den ovannämnda domen *Kadi I* (EU:C:2008:461) och i domen *kommissionen m.fl./Kadi*⁴, och som tribunalen hade konstaterat i domen *Kadi/rådet och kommissionen* och domen *Kadi/kommissionen*⁵. Tribunalen fann således att kommissionen skulle anses ha gjort sig skyldig till passivitet i detta hänseende och att denna passivitet kvarstod när det muntliga förfarandet avslutades, eftersom kommissionen fortfarande inte på ett adekvat sätt hade avhjälpt de konstaterade felen.

Konkurrensregler tillämpliga på företag

1. Allmänt

a) Begäran om upplysningar

Under år 2014 prövade tribunalen ett antal mål där företag i cementbranschen väckt talan om ogiltigförklaring av beslut om begäran om upplysningar vilka kommissionen riktat till dem med

³ Dom av den 3 september 2008, *Kadi och Al Barakaat International Foundation/rådet och kommissionen* (C-402/05 P och C-415/05 P, REG, nedan kallad domen *Kadi I*, EU:C:2008:461).

⁴ Dom av den 18 juli 2013, *kommission m.fl./Kadi* (C-584/10 P, C-593/10 P och C-595/10 P, REU, EU:C:2013:518).

⁵ Dom av den 21 september 2005, *Kadi/rådet och kommissionen* (T-315/01, REG, EU:T:2005:332) och dom av den 30 september 2010, *Kadi/kommissionen* (T-85/09, REU, EU:T:2010:418).

stöd av artikel 18.3 i förordning (EG) nr 1/2003⁶. Tribunalen fick därmed tillfälle att komma med förtydliganden, bland annat vad gäller vilken sorts indicier som kan motivera en begäran om upplysningar och vad gäller i vilken mån rätten att inte behöva vittna mot sig själv gör det möjligt att vägra att besvara en sådan begäran, samt kravet att begäran ska vara proportionerlig.

— Huruvida indicierna varit tillräckligt tydliga för att motivera begäran

I sin dom av den 14 mars 2014 i målet *Cementos Portland Valderrivas/kommissionen* (T-296/11, EU:T:2014:121) angav tribunalen att kommissionen för att kunna anta ett beslut om begäran om upplysningar måste inneha tillräckliga indicier för att misstänka en överträdelse av konkurrensreglerna.

Det kan inte anses åligga kommissionen att under förundersökningsskedet ange de indicier som gör att den misstänker att det föreligger en överträdelse av artikel 101 FEUF. Detta innebär emellertid inte att kommissionen inte måste känna till omständigheter som ger vid handen att artikel 101 FEUF kan ha överträtts innan kommissionen fattar ett sådant beslut. För att iaktta principen om skydd mot godtyckliga och oproportionerliga ingripanden av offentliga organ på fysiska och juridiska personers privata områden, ska ett beslut om begäran om upplysningar syfta till att samla in de handlingar som är nödvändiga för att fastställa förekomsten och omfattningen av en viss faktisk och rättslig situation, rörande vilken kommissionen redan har upplysningar som utgör tillräckliga indicier för att misstänka en överträdelse av konkurrensreglerna. Mot bakgrund av att ett yrkande därom hade framställts i det aktuella målet, och mot bakgrund av att sökanden hade åberopat vissa omständigheter som kunde utgöra grund för att ifrågasätta att de indicier som kommissionen förfogade över då den antog sitt beslut enligt artikel 18.3 i förordning nr 1/2003 var tillräckligt tydliga, fann tribunalen att den skulle pröva dessa indicier och kontrollera om de var tillräckligt tydliga. Enligt tribunalen skulle det vid prövningen av om dessa indicier var tillräckligt tydliga beaktas att det angripna beslutet antagits inom ramen för förundersökningsskedet. Förundersökningsskedet är avsett att ge kommissionen möjlighet att inhämta relevanta uppgifter för att avgöra huruvida konkurrensreglerna har överträtts eller ej och ta en första ställning till vilken inriktning och fortsättning förfarandet ska ges. Under detta skede kan det således inte krävas att kommissionen – innan den beslutar att begära upplysningar – känner till omständigheter som ger vid handen att en överträdelse begåtts. Det är således tillfyllest att indicierna föranleder kommissionen att i skäligen utsträckning misstänka att en överträdelse begåtts, för att den ska få begära ytterligare upplysningar medelst ett beslut antaget enligt artikel 18.3 i förordning nr 1/2003. Eftersom kommissionens indicier uppfyllde detta villkor ogillade tribunalen talan.

— Begärans proportionalitet

Genom sin dom av den 14 mars 2014 i målet *Buzzi Unicem/kommissionen* (T-297/11, REU, EU:T:2014:122) fick tribunalen tillfälle att påpeka att det för att ett beslut om begäran om upplysningar ska anses vara förenligt med proportionalitetsprincipen inte räcker att den begärda informationen har ett samband med föremålet för undersökningen. Det krävs också att den skyldighet som åligger ett företag att tillhandahålla upplysningar inte innebär en oproportionerligt tung börda för företaget i förhållande till undersökningens behov. Enligt tribunalen måste slutsatsen av detta dras att ett beslut som ålägger mottagaren att på nytt lämna upplysningar som redan begärts – med anledning av att endast vissa av dem inte var riktiga enligt kommissionen – kan innebära en oproportionerligt tung börda för företaget i förhållande till undersökningens behov och därför

⁶ Rådets förordning (EG) nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna [101 FEUF] och [102 FEUF] (EGT L 1, 2003, s. 1).

strida mot proportionalitetsprincipen och kravet på nödvändighet. Strävan efter enkelhet vid behandlingen av svaren från företagen kan dessutom inte motivera att företagen åläggs att i en ny form lämna upplysningar som kommissionen redan har. I det aktuella fallet fann tribunalen att omfattningen av de begärda upplysningarna och det höga kravet på precision i svaren i den form kommissionen fastställt förvisso medförde en betydande arbetsbörda men att denna börda inte var oproportionerlig mot bakgrund av utredningens behov och de aktuella överträdelsernas omfattning.

Frågan huruvida en begäran om upplysningar var proportionerlig uppkom även i det mål som avgjordes den 14 mars 2014 genom domen *Schwenk Zement/kommissionen* (T-306/11, REU, överklagad till domstolen, EU:T:2014:123). Tribunalen fick i detta mål bland annat anledning att uttala sig om huruvida skyldigheten för sökandebolaget att svara på en frågeserie inom två veckor innebär en oproportionerlig börda för bolaget.

Tribunalen påpekade att det vid en sådan bedömning ska beaktas att sökanden, i egenskap av mottagare av ett beslut om begäran om upplysningar enligt artikel 18.3 i förordning nr 1/2003, löper en risk att inte bara åläggas böter eller vite om uppgifterna är ofullständiga, lämnas för sent eller inte lämnas alls, utan också att åläggas böter om bolaget lämnar uppgifter som kommissionen anser vara oriktiga eller vilseledande. Tribunalen underströk att prövningen av huruvida fristen som föreskrivs i ett beslut om begäran om upplysningar är lämplig således har en särskild betydelse. Denna frist ska ge mottagarna möjlighet att inte bara lämna ett svar rent faktiskt, utan också försäkra sig om att upplysningarna är fullständiga, riktiga och inte vilseledande.

b) Klagomål – Åtaganden

I sin dom av den 6 februari 2014 i målet *CEEES och Asociación de Gestores de Estaciones de Servicio/kommissionen* (T-342/11, REU, EU:T:2014:60), uttalade sig tribunalen om ett klagomål från två företagssammanslutningar i vilket påpekades att ett oljebolag åsidosatt sina åtaganden gentemot kommissionen inom ramen för ett förfarande enligt konkurrensreglerna. Sökandena gjorde gällande att detta bolags åsidosättande av sina åtaganden borde ha föranlett kommissionen att återuppta förfarandet gentemot bolaget och ålägga bolaget böter eller vite.

Tribunalen godtog inte detta argument. Tribunalen fann att när ett företag åsidosätter ett beslut om åtaganden i den mening som avses i artikel 9.1 i förordning nr 1/2003 är kommissionen inte skyldig att ta upp förfarandet mot nämnda företag på nytt. Kommissionen åtnjuter istället härvidlag ett utrymme för skönsmässig bedömning. Den har även ett utrymme för skönsmässig bedömning vid tillämpningen av artiklarna 23.2 c och 24.1 c i förordning nr 1/2003. Enligt dessa bestämmelser kan kommissionen ålägga företag böter eller viten när dessa inte iakttar ett åtagande som gjorts bindande genom ett beslut som fattats med stöd av artikel 9 i förordningen.

Enligt tribunalen gällde vidare att kommissionen ska bedöma huruvida det ligger i unionens intresse att pröva ett klagomål mot bakgrund av de i fallet relevanta faktiska och rättsliga omständigheterna. Den ska därför ta hänsyn till det förhållandet att situationen kan vara annorlunda om klagomålet avser ett eventuellt åsidosättande av ett beslut om åtaganden eller en eventuell överträdelse av artiklarna 101 FEUF eller 102 FEUF. Det är nämligen i allmänhet lättare att visa att ett åtagande har åsidosatts än att en överträdelse av artiklarna 101 FEUF eller 102 FEUF har ägt rum. De undersökningsåtgärder som krävs för att visa att ett sådant åsidosättande har ägt rum är således, i princip, mindre omfattande. Härav kan emellertid inte slutsatsen dras att kommissionen i ett sådant fall systematiskt ska ta upp förfarandet på nytt och ålägga böter eller vite. Ett sådant synsätt skulle nämligen omvandla de befogenheter som kommissionen ges enligt artiklarna 9.2, 23.2 c och 24.1 c i förordning nr 1/2003 till normbundna befogenheter, vilket inte överensstämmer med dessa bestämmelsers lydelse. Tribunalen angav i detta sammanhang att

kommissionen ska beakta de åtgärder som en nationell konkurrensmyndighet har vidtagit mot ett företag vid sin bedömning av huruvida det ligger i unionens intresse att ta upp förfarandet mot nämnda företag på nytt då detta företag inte har iakttagit sina åtaganden, i syfte att ålägga företaget böter eller vite. Mot bakgrund av dessa överväganden fann tribunalen att kommissionens beslut att inte ta upp förfarandet och att inte ålägga företaget böter eller vite inte var behäftat med någon uppenbart oriktig bedömning.

2. Rättspraxis på området för artikel 101 FEUF

a) Kommissionens territoriella behörighet

I det mål som avgjordes den 27 februari 2014 genom domen *InnoLux/kommissionen* (T-91/11, REU, överklagad till domstolen, EU:T:2014:92) hade tribunalen att pröva en ogiltighetstalan avseende kommissionens beslut i ett förfarande enligt artikel 101 FEUF och artikel 53 i avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES)⁷. Kommissionen hade genom detta beslut påfört sökanden böter för att denne deltagit i en konkurrensbegränsande samverkan på världsmarknaden för flytkristallskärmar (nedan kallade LCD). Till stöd för sin ansökan gjorde sökanden bland annat gällande att kommissionen tillämpade ett i rättsligt avseende felaktigt begrepp – nämligen begreppet "direkt EES-försäljning genom bearbetade produkter" – när den fastställde det relevanta försäljningsvärdet för bötesberäkningen. Sökanden ansåg att kommissionen genom att använda detta begrepp artificiellt flyttade den plats där denna försäljning verkligen ägde rum, och därmed åsidosatte gränserna för sin territoriella behörighet.

Tribunalen erinrade härvidlag om att en överträdelse av artikel 101 FEUF består av två led, nämligen upprättandet av en konkurrensbegränsande samverkan och genomförandet av den. Om villkoret avseende genomförande är uppfyllt, omfattas kommissionens behörighet att tillämpa unionens konkurrensregler på sådana ageranden av territorialitetsprincipen, vilken är allmänt erkänd inom folkrätten.⁸

När en världsomspännande kartell har ett konkurrensbegränsande syfte, genomförs den på den inre marknaden redan när de produkter som omfattas av kartellen säljs på denna marknad. Tribunalen underströk att den omständigheten att en konkurrensbegränsande samverkan genomförs inte med nödvändighet innebär att den medför verkliga effekter, eftersom frågan om den konkurrensbegränsande samverkan har konkreta effekter på deltagarnas priser är relevant endast i samband med att den konkurrensbegränsande samverkans allvar fastställs för att beräkna böterna, förutsatt att kommissionen beslutar att grunda sin bedömning på detta kriterium. I detta sammanhang grundar sig genomförande i huvudsak på det konkurrensrättsliga begreppet företag. Detta begrepp måste anses spela en avgörande roll när gränserna för kommissionens territoriella behörighet att tillämpa konkurrensrätten fastställs. Om det företag som sökanden tillhör har deltagit i en konkurrensbegränsande samverkan utanför EES, måste således kommissionen kunna vidta åtgärder med anledning av de återverkningar som företagets agerande har haft på konkurrensen på den inre marknaden och ålägga detta bolag böter i förhållande till hur skadlig denna samverkan varit för konkurrensen på denna marknad. Av detta följer, enligt tribunalen, att kommissionen inte gjorde en rättsstridig utvidgning av sin territoriella behörighet genom

⁷ Avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EGT L 1, 1994, s. 3).

⁸ Angående kommissionens territoriella behörighet se även texten nedan angående domen av den 12 juni 2014 i målet *Intel/kommissionen* (T-286/09, REU, utdrag, överklagad till domstolen, EU:T:2014:547), under "3. Rättspraxis på området för artikel 102 FEUF".

beaktande av direkt EES-försäljning genom bearbetade produkter, i syfte att vidta åtgärder mot överträdelser av fördragens konkurrensregler.

b) Beräkning av böternas belopp

— Försäljningsvärde – Beståndsdelar och färdiga produkter

I det ovannämnda målet *InnoLux/kommissionen* hade tribunalen också anledning att fastställa det försäljningsvärde som påverkats av kartellen, vilket kommissionen använder för att fastställa grundbeloppet för de böter som ska påföras. Sökanden hade härvidlag gjort gällande att kommissionen beaktat försäljning av färdiga produkter i vilka LCD infogats och som omfattades av kartellen, med avseende på vilka någon överträdelse inte hade konstaterats i det angripna beslutet. Dessa produkter hade därför inte något direkt eller ens indirekt samband med den överträdelse som slogs fast i detta beslut.

Tribunalen påpekade att om kommissionen inte hade tillgripit denna metod hade den vid beräkningen av böternas belopp inte kunnat beakta en avsevärd del av den försäljning av de LCD som omfattades av kartellen och som genomfördes av kartelldeltagare som tillhörde vertikalt integrerade företag, trots att denna försäljning skadade konkurrensen inom EES. Enligt tribunalen ska kommissionen beakta överträdelsens omfattning på den relevanta marknaden. Kommissionen kunde i detta syfte använda sökandens omsättning avseende de LCD som omfattades av kartellen som en objektiv omständighet som gjorde det möjligt att korrekt uppskatta hur skadligt sökandens deltagande i samverkan var för den normala konkurrensen, under förutsättning att denna omsättning var resultatet av försäljning som hade samband med EES, såsom i det aktuella fallet. Det kunde inte heller anses att kommissionen använt sin undersökning om de LCD som omfattades av kartellen för att slå fast en överträdelse avseende färdiga produkter i vilka dessa LCD infogats. Kommissionen likställde nämligen inte de LCD som omfattades av kartellen med de färdiga produkter som dessa utgjorde en beståndsdel av. Den konstaterade endast, med avseende på bötesberäkningen, att i fråga om vertikalt integrerade företag såsom sökanden sammanföll försäljningsplatsen med den plats där den beståndsdel som var föremål för kartellen såldes till en utomstående, som således inte tillhörde det företag som hade tillverkat denna beståndsdel.

— Beräkningsmetod och riktlinjer

Tribunalen gavs i sin dom av den 6 februari 2014, *AC-Treuhand/kommissionen* (T-27/10, REU, överklagad till domstolen, EU:T:2014:59) tillfälle att precisera kommissionens utrymme för skönsmässig bedömning vid tillämpningen av 2006 års riktlinjer för beräkning av böter⁹. I det aktuella fallet hävdade sökanden att kommissionen hade åsidosatt 2006 års riktlinjer för beräkning av böter, dels på grund av att de böter som ålagts sökanden i det angripna beslutet inte skulle ha fastställts enligt schablon utan beräknats på grundval av ersättningar som sökanden fått för sina tjänster i samband med överträdelsen, dels på grund av att kommissionen var skyldig att beakta sökandens betalningsförmåga.

Tribunalen underströk att även om 2006 års riktlinjer för beräkning av böter inte kan anses som rättsregler som administrationen under alla omständigheter är skyldig att iaktta, utgör de likväl vägledande förhållningsregler för den praxis som ska följas och från vilka administrationen, i ett enskilt fall, inte kan avvika utan att ange skäl. Den självbegränsning av kommissionens utrymme för skönsmässig bedömning som antagandet av 2006 års riktlinjer för beräkning av böter

⁹ Riktlinjer för beräkning av böter som döms ut enligt artikel 23.2 a i förordning (EG) nr 1/2003 (EUT C 210, 2006, s. 2).

innebär hindrar dock inte att kommissionen har behållit ett betydande utrymme för skönsmässig bedömning. Det framgår nämligen av punkt 37 i 2006 års riktlinjer för beräkning av böter att kommissionen har rätt att avvika från den allmänna metod för att fastställa böter som beskrivs i riktlinjerna om omständigheterna i ett enskilt ärende kräver det eller om det krävs för att uppnå en tillräcklig avskräckande effekt. Tribunalen fann att i det aktuella fallet var sökanden inte aktiv på de marknader som omfattades av överträdelserna, vilket medförde att försäljningsvärdet från de varor eller tjänster som hade ett direkt eller indirekt samband med överträdelserna var noll eller inte representativt för den påverkan på de aktuella marknaderna som sökandens deltagande i de aktuella överträdelserna hade haft. Kommissionen kunde följaktligen inte, vad gäller sökanden, använda sig av försäljningsvärdet på de aktuella marknaderna och inte heller den ersättning som sökanden fått, eftersom denna på intet sätt var representativ för nämnda värde. Dessa för det aktuella ärendet speciella omständigheter medförde att kommissionen kunde, eller till och med var skyldig, att avvika från den metod som anges i 2006 års riktlinjer för beräkning av böter, med stöd av punkt 37 i dessa riktlinjer. Följaktligen fann tribunalen att kommissionen i det aktuella fallet hade fog för att avvika från den metod som anges i 2006 års riktlinjer för beräkning av böter och fastställa bötesbeloppen schablonmässigt och, slutligen, inom det tak som anges i artikel 23.2 i förordning nr 1/2003.

— Försäljningsvärde – Vårdslöshet – Obegränsad behörighet

I sin dom i det ovannämnda målet *InnoLux/kommissionen* (EU:T:2014:92) fick tribunalen anledning att förtydliga omfattningen av sin obegränsade behörighet när det företag som är föremål för ett konkurrensrättsligt förfarande har brustit i sitt samarbete.

Tribunalen erinrade härvidlag om att ett företag som har fått en begäran om upplysningar från kommissionen enligt artikel 18 i förordning nr 1/2003 är skyldigt att samarbeta aktivt och det kan åläggas specifika böter – enligt artikel 23.1 i den förordningen – på upp till 1 procent av företagets sammanlagda omsättning, om det uppsåtligt eller av oaktsamhet lämnar oriktiga eller vilseledande uppgifter. Härav följer att tribunalen, vid utövandet av sin obegränsade behörighet, i förekommande fall kan beakta att ett företag har brustit i sitt samarbete och följaktligen höja det bötesbelopp som påförts för åsidosättande av artiklarna 101 FEUF eller 102 FEUF, förutsatt att företaget inte redan har ålagts specifika böter för just detta agerande enligt artikel 23.1 i förordning nr 1/2003. I det aktuella fallet fann tribunalen att omständigheten att sökandebolaget begått misstag när det lämnade kommissionen upplysningar som var nödvändiga för beräkningen av det relevanta försäljningsvärdet – eftersom försäljning av andra produkter än de LCD som omfattades av kartellen också togs med – inte innebar att bolaget hade brustit i sin skyldighet att samarbeta i sådan omfattning att det skulle beaktas när bötesbeloppet fastställdes. Genom att tillämpa samma metod som kommissionen använt i det angripna beslutet fann tribunalen att böternas belopp skulle sättas ned till 288 miljoner euro.

— Försvårande omständigheter – Upprepade överträdelser

Tribunalens dom av den 27 mars 2014, *Saint-Gobain Glass France m.fl./kommissionen* (T-56/09 och T-73/09, REU, EU:T:2014:160) gällde en kartell på bilglasmarknaden. I denna dom uttalade sig tribunalen angående upprepade överträdelserns konsekvenser för beloppet för de böter som kommissionen påför. Ett av de företag som ålagts påföljder hade nämligen varit föremål för tidigare kommissionsbeslut angående liknande överträdelser åren 1984 och 1988. Sökandena bestred att de kunde anses ha begått upprepade överträdelser.

Tribunalen fann att det inte kan tillåtas att kommissionen, vid fastställandet av den försvårande omständigheten att det är fråga om upprepade överträdelser, slår fast att ett företag ska hållas

ansvarigt för en tidigare överträdelse, då företaget inte har ålagts någon sanktion för denna överträdelse genom ett kommissionsbeslut och då något meddelande om invändningar inte har riktats till företaget vid fastställandet av denna överträdelse, vilket gör att företaget, under det förfarande som ledde till antagandet av det beslut vari den tidigare överträdelsen konstaterades, inte har kunnat framföra sina argument i syfte att bestrida att det eventuellt föreligger en ekonomisk enhet med något bolag som det tidigare beslutet riktades till. Tribunalen fann därför att 1988 års beslut inte kunde användas av kommissionen för att i detta fall fastställa att det förelåg upprepade överträdelser. Däremot gjorde kommissionen inte något fel när den i detta sammanhang beaktade 1984 års beslut. Den omständigheten att tretton år och åtta månader förflöt från den tidpunkt då 1984 års beslut antogs till dess att den överträdelse inleddes som är föremål för påföljder i det angripna beslutet, hindrade enligt tribunalen inte att kommissionen konstaterade, utan att åsidosätta proportionalitetsprincipen, att det företag som sökandena bildade var benäget att bortse från konkurrensreglerna.

Vidare förtydligade tribunalen att med beaktande av att enbart det sistnämnda av dessa beslut fick beaktas för att fastställa upprepade överträdelser, och av att detta beslut var det mest avlägsna i tiden i förhållande till inledandet av den i det angripna beslutet påtalade överträdelsen, fanns det anledning att betrakta sökandenas upprepade rättsstridiga beteende som mindre allvarligt än vad kommissionen slog fast i det angripna beslutet. Tribunalen beslutade därför att den procentuella höjningen på grund av upprepade överträdelser skulle ändras till 30 procent och satte till följd därav ned sökandenas böter.

3. Rättspraxis på området för artikel 102 FEUF

En viktig dom under året var tribunalens dom av den 12 juni 2014 i målet *Intel/kommissionen* (T-286/09, REU, utdrag, överklagad till domstolen, EU:T:2014:547). I detta mål hade talan väckts mot kommissionens beslut att påföra den amerikanska microprocessortillverkaren Intel Corp. böter med det rekordstora beloppet 1,06 miljarder euro för att i strid med unionens konkurrensregler ha missbrukat sin dominerande ställning på världsmarknaden för processorer under perioden 2002–2007 genom att tillämpa en strategi som syftade till att utestänga sin enda riktiga konkurrent från marknaden. Detta mål gav tribunalen tillfälle att göra viktiga förtydliganden vad gäller kommissionens territoriella behörighet¹⁰, hur en överträdelse kan bevisas, så kallade "exklusivitetsrabatter", ageranden som kallas "icke dolda begränsningar" samt vad gäller beräkningen av de påförda böternas belopp.

Inledningsvis bekräftade tribunalen att det för att motivera kommissionens behörighet på konkurrensområdet i förhållande till folkrätten räcker att styrka antingen missbruksmetodernas kvalificerade (det vill säga omedelbara, väsentliga och förutsebara) effekter eller genomförandet av metoderna inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-området). Detta utgör således två alternativa, och inte kumulativa, tillvägagångssätt. Kommissionen är inte skyldig att styrka att det föreligger konkreta effekter för att kunna motivera sin behörighet med stöd av folkrätten. Enligt tribunalen finns det vid prövningen av om effekterna av missbruket inom unionen är väsentliga inte skäl för att betrakta olika beteenden som ingår i en enda, fortlöpande överträdelse var för sig. Det räcker med att denna enda överträdelse, betraktad i sin helhet, är ägnad att få väsentliga effekter.

¹⁰ Angående kommissionens territoriella behörighet se även texten ovan angående den ovannämnda domen *InnoLux/kommissionen* (T-91/11, överklagad till domstolen, EU:T:2014:92) under "2. Rättspraxis på området för artikel 101 FEUF".

Därefter påpekade tribunalen att det inom konkurrensområdet inte ska uppställas någon allmän regel om att en redogörelse från ett utomstående företag, enligt vilken ett företag i dominerande ställning har betett sig på ett visst sätt, aldrig i sig kan räcka för att styrka de omständigheter som utgör en överträdelse av artikel 102 FEUF. I ett sådant fall som i det aktuella där det inte framgår att det utomstående företaget har något som helst intresse av att rikta falska anklagelser mot företaget i dominerande ställning, kan en redogörelse som det utomstående företaget har lämnat i princip i sig räcka för att styrka att det föreligger en överträdelse.

Vidare påpekade tribunalen att när det gäller frågan om huruvida rabatter som beviljas av ett företag i dominerande ställning ska kvalificeras som missbruk, kan man skilja mellan tre olika typer av rabatter: mängdrabatter, exklusivitetsrabatter och rabatter med en potentiellt trohetsskapande effekt. Exklusivitetsrabatter som ges på villkor att kunden gör alla eller en betydande del av sina inköp uteslutande hos det dominerande företaget är oförenliga med målet att konkurrensen inom den gemensamma marknaden inte ska snedvridas. Den konkurrensbegränsande förmågan hos en rabatt beror på om den kan uppmuntra kunden till att välja exklusiva inköp. Frågan huruvida det föreligger ett sådant incitament beror emellertid inte på om rabatten verkligen sänks eller tas bort i händelse av ett åsidosättande av det krav på exklusivitet som uppställts som villkor för beviljandet av rabatten. Exklusivitetsrabatter grundar sig nämligen inte – förutom i undantagsfall – på en ekonomisk prestation som motiverar en sådan förmån, utan syftar till att frånta eller inskränka möjligheten för köparen att fritt välja sina inköpskällor och till att hindra andra tillverkares tillträde till marknaden. Denna typ av rabatt utgör missbruk av dominerande ställning om det inte föreligger några sakliga skäl för beviljandet av den. Exklusivitetsrabatter som beviljas av ett företag i dominerande ställning är till sin beskaffenhet sådana att de kan begränsa konkurrensen och utesluta konkurrenter från marknaden. Enligt tribunalen var således kommissionen i det aktuella fallet inte skyldig att göra en bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet för att kunna fastställa att exklusivitetsrabatterna faktiskt eller potentiellt ledde till att konkurrenter uteslöts från marknaden. Tribunalen påpekade härvidlag att om en oundviklig handelspartner, såsom en leverantör som har en dominerande ställning, ger en exklusivitetsrabatt leder detta till att det strukturellt sett blir svårare för en konkurrent att lämna ett anbud till ett attraktivt pris och således att ta sig in på marknaden. I detta sammanhang kan den omständigheten att det är möjligt att de exklusivitetsrabatter som ges av ett företag i dominerande ställning endast berör en liten del av en marknad inte innebära att dessa inte kan vara olagliga. Ett dominerande företag kan således inte motivera tillämpningen av en exklusivitetsrabatt för vissa kunder med att det står konkurrenterna fritt att leverera till andra kunder. På samma sätt kan det konstateras att ett dominerande företag inte kan motivera tillämpningen av en rabatt som ges på villkor att kunden gör nästan alla sina inköp inom ett visst marknadssegment hos det dominerande företaget, med att det står kunden fritt att göra sina inköp från konkurrenter vad gäller övriga marknadssegment. Tribunalen konstaterade dessutom att det inte var nödvändigt att med hjälp av ett så kallat *as efficient competitor*-test pröva huruvida kommissionen gjort en korrekt undersökning av rabatternas förmåga att utesluta en konkurrent som är lika effektiv som sökanden.

Tribunalen påpekade dessutom att de metoder som kallas för "icke dolda begränsningar", som innebär att kunder till företaget i dominerande ställning, på vissa villkor, beviljas utbetalningar för att dessa ska skjuta upp, ställa in eller på något sätt begränsa saluföringen av en konkurrents produkt är ägnade att göra det svårare för denna konkurrent att ta sig in på marknaden och utgör ett ingrepp i konkurrensstrukturen på marknaden. Genomförandet av var och en av dessa metoder utgör ett missbruk av dominerande ställning i den mening som avses i artikel 102 FEUF. Enligt tribunalen uppkommer nämligen inte uteslutningseffekter endast när konkurrenternas inträde på marknaden omöjliggörs, utan också när ett sådant inträde försvåras. Vidare underströk tribunalen att bevisningen för det konkurrensbegränsande syftet och det konkurrensbegränsande resultatet med avseende på tillämpningen av artikel 102 FEUF i förekommande fall kan sammanfalla. Om det

visas att ett beteende av ett företag i dominerande ställning syftar till att inskränka konkurrensen, är beteendet också ägnat att få sådana verkningar. Ett företag i dominerande ställning eftersträvar ett konkurrensbegränsande syfte när det på ett riktat sätt hindrar försäljningen av produkter som är utrustade med en produkt från en viss konkurrent, eftersom det enda intresse som företaget kan ha av att förfara på detta sätt är att skada konkurrenten. Ett företag med dominerande ställning har ett särskilt ansvar för att inte genom ett beteende som inte kan betecknas som pris- och prestationskonkurrens (*competition on the merits*) skada en effektiv och icke snedvriden konkurrens inom den gemensamma marknaden. Det står klart att det inte är att betrakta som pris- och prestationskonkurrens att ett företag beviljar utbetalningar till kunder i utbyte mot begränsningar av försäljningen av produkter som är utrustade med en produkt från en konkurrent.

Slutligen erinrade tribunalen om att kommissionen inte är skyldig att beakta en brist på konkret påverkan som en förmildrande omständighet när den fastställer den andel av försäljningsvärdet som ska beaktas i förhållande till överträdelsens allvar, i enlighet med punkt 22 i riktlinjerna för beräkning av böter som döms ut enligt artikel 23.2 a i förordning nr 1/2003, om denna andel är berättigad med hänsyn till andra omständigheter som kan påverka fastställandet av överträdelsens allvar. Däremot måste kommissionen, om den anser att det är lämpligt att beakta överträdelsens konkreta påverkan på marknaden för att höja denna andel, lägga fram konkreta, tillförlitliga och tillräckliga indikationer som gör det möjligt att bedöma vilket faktiskt inflytande överträdelsen har kunnat ha på konkurrensen på marknaden. Tribunalen ogillade följaktligen talan i dess helhet och fastställde kommissionens beslut och de böter som påförts Intel, det största bötesbelopp som någonsin påförts ett enda företag i ett ärende angående överträdelse av konkurrensreglerna.

4. Rättspraxis på området för koncentrationer

I målet *Éditions Odile Jacob/kommissionen* (T-471/11, REU, överklagad till domstolen, EU:T:2014:739), i vilket dom meddelades den 5 september 2014, hade talan väckts mot det beslut genom vilket kommissionen återigen, och retroaktivt, godkände bolaget Wendel Investissement SA som förvärvare av tillgångar som överlåtits enligt de åtaganden som medföljde kommissionens beslut om godkännande av företagskoncentrationen Lagardère/Natexis/VUP.

Tribunalen påpekade att principerna om skydd för berättigade förväntningar och om rättssäkerhet inte utgjorde hinder för kommissionen att, om så befanns lämpligt, återkalla det omtvistade beslutet. Tribunalen erinrade om att sistnämnda princip i allmänhet hindrar en unionsrättsakt från att börja gälla vid en tidpunkt som ligger före aktens offentliggörande. Det kan dock undantagsvis förhålla sig på annat sätt, när det eftersträvade målet kräver detta. I det aktuella fallet syftade antagandet av ett nytt retroaktivt godkännandebeslut till att uppfylla flera mål av allmänt intresse. Det nya beslutet hade nämligen till syfte att avhjälpa den rättsstridighet som fastställts av tribunalen, vilket är ett mål av allmänt intresse. Vidare hade det nya beslutet till syfte att fylla den rättsliga lucka som hade uppstått genom tribunalens ogiltigförklaring av det första godkännandebeslutet. Således hade det även till syfte att skydda rättssäkerheten för de företag som omfattades av tillämpningsområdet för förordning nr 4064/89¹¹. I detta sammanhang angav tribunalen dessutom att när den myndighet som avfattat ett beslut, efter en ogiltigförklaring av detta, ska fatta ett nytt beslut för att ersätta det tidigare och göra sin bedömning med utgångspunkt från den tidpunkt när det tidigare beslutet antogs, enligt de bestämmelser som då var i kraft och de faktiska omständigheter som då förelåg, kan myndigheten, i sitt nya beslut, göra gällande andra grunder än de på vilka den hade grundat sitt

¹¹ Rådets förordning (EEG) nr 4064/89 av den 21 december 1989 om kontroll av företagskoncentrationer (EGT L 395, s. 1) (rättelse i EGT L 257, 1990, s. 13).

första beslut. Prövningen av företagskoncentrationer kräver nämligen en framåtblickande analys av den kommande konkurrenssituation som kan bli följden av koncentrationen. Enligt tribunalen var kommissionen i det aktuella fallet med nödvändighet tvungen att i efterhand utföra sin bedömning av den konkurrenssituation som följde av företagskoncentrationen. Det var således korrekt av kommissionen att undersöka huruvida den bedömning den gjort med utgångspunkt i omständigheter som den kände till vid datumet för det ogiltigförklarade beslutet bekräftades av uppgifter avseende perioden efter detta datum.

Vad vidare gällde villkoret att förvärvaren av de tillgångar som såldes vidare ska vara oberoende fann tribunalen att inom ramen för en koncentration syftar detta villkor bland annat till att säkerställa förvärvarens förmåga att bete sig som en effektiv och självständig konkurrent på marknaden, utan att dess strategi och dess val kan påverkas av säljaren. Detta oberoende kan bedömas genom att undersöka de kapitalrelaterade, finansiella, kommersiella, personliga och materiella banden mellan de båda företagen. I det aktuella fallet fann tribunalen att det förhållandet att en och samma person har uppdrag i ledningsorgan hos det övertagande företaget och i tillsynsorgan hos det överlåtande företaget inte var oförenligt med nämnda villkor avseende oberoende. Enligt tribunalen var detta villkor uppfyllt eftersom överlåtaren, på kommissionens begäran, formellt hade åtagit sig, före antagandet av det första godkännandebeslutet, dels att denna person skulle avsluta sina mandat inom detta företag inom ett år från godkännandet av dess ansökan, dels att han inte, under denna tidsperiod, skulle delta i beslutsfattandet inom styrelsen och andra interna kommittéer när besluten avsåg koncernens förlagsverksamhet och att han inte skulle erhålla några konfidentiella upplysningar angående förlagssektorn från detta bolags ledning eller operativa tjänstemän.

Statligt stöd

1. Upptagande till sakprövning

Rättspraxis under detta år har gett användbara upplysningar rörande bland annat begreppet personligen berörd på området för statligt stöd.¹²

Målet *Westfälisch-Lippischer Sparkassen- und Giroverband/kommissionen* (T-457/09, REU, EU:T:2014:683), i vilket meddelades dom den 17 juli 2014, rörde frågan huruvida en aktieägare i en bank som ges ett stöd kan anses personligen berörd av det beslut i vilket stödet förklaras förenligt med den inre marknaden på vissa villkor.

Tribunalen erinrade om att det framgår av fast rättspraxis att om en person inte kan göra gällande att vederbörande har ett berättigat intresse av att få saken prövad, som är skilt från intresset hos ett företag som berörs av en unionsrättsakt och i vilket denna person äger en andel av aktiekapitalet, kan den personen endast tillvarata sina intressen i förhållande till denna rättsakt genom att utöva sina rättigheter som delägare i nämnda företag, vilket för sin del har rätt att väcka talan. Tribunalen prövade huruvida sökandens intresse av att få saken prövad kunde anses skilt från intresset hos den bank som mottagit stödet när det gäller ogiltigförklaringen av det angripna beslutet. Tribunalen påpekade i detta hänseende att detta intresse skilde sig åt när det gällde den försäljningsskyldighet som angavs i bilagan till det angripna beslutet. Denna skyldighet gällde

¹² Angående begreppet lagstiftningsakt som innehåller genomförandeåtgärder på området för statligt stöd, se även redogörelsen ovan för den ovannämnda domen av den 26 september 2014 i målet *Dansk Automat Branche forening/kommissionen* (EU:T:2014:839), under "Upptagande till sakprövning av talan som väckts med stöd av artikel 263 FEUF".

nämligen endast aktieägarna, vilka var skyldiga att inom en viss tid avstå från sin äganderätt avseende den stödmottagande banken för att stödet skulle tillåtas. Banken behövde däremot inte vidta några åtgärder på grund av denna skyldighet, som varken påverkade dess tillgångar eller villkorade dess beteende på marknaden. När det gäller de övriga villkoren i det angripna beslutet, och däribland dem som avser minskningen av den stödmottagande bankens balansräkning, påpekade tribunalen att de avsåg bankens affärsverksamhet. Banken skulle själv kunna göra gällande alla argument inom ramen för en talan mot det angripna beslutet i syfte att bestrida rättsstridigheten eller nödvändigheten av dessa villkor. Tribunalen fastslog att beträffande de villkor, förutom försäljningsskyldigheten, som fastställdes i det angripna beslutet var sökandens intresse av att få saken prövad detsamma som den stödmottagande bankens och sökanden var därmed inte personligen berörd av det angripna beslutet. Enligt tribunalen berördes sökanden däremot personligen av detta beslut i den mån godkännandet av den omtvistade garantin var avhängigt av att försäljningsskyldigheten iakttogs.

2. Frågor i sak

a) Begreppet statligt stöd

I domarna av den 7 november 2014, *Autogrill España/kommissionen* (T-219/10, REU, EU:T:2014:939) och *Banco Santander och Santusa/kommissionen* (T-399/11, REU, EU:T:2014:938), uttalade sig tribunalen angående selektivitetsbegreppet, vilket utgör ett avgörande kriterium för klassificeringen av en statlig stödåtgärd.

Målen rörde kommissionens beslut om att det spanska skatterättsliga systemet med avdrag för ägande i utländska bolag var oförenligt med den inre marknaden. Beslutet hade angripits vid tribunalen av tre företag etablerade i Spanien, vilka ifrågasatte den klassificering som statligt stöd som gjorts i det angripna beslutet av det berörda systemet. Företagen gjorde därvid bland annat gällande att systemet inte var selektivt.

Tribunalen ansåg att kommissionen inte hade visat att systemet i fråga var selektivt. I detta hänseende påpekade tribunalen inledningsvis att om det antogs att det visats att det fanns en avvikelse eller ett undantag från en referensram – i detta fall det allmänna systemet för bolagsskatt och, närmare bestämt, skattebestämmelserna avseende finansiellt mervärde – innebär detta inte i sig att det visats att åtgärden gynnar "vissa företag eller viss produktion" i den mening som avses i unionsrätten, eftersom denna åtgärd a priori var tillgänglig för alla företag. Tribunalen påpekade vidare att det omtvistade systemet inte avsåg någon särskild kategori företag eller produktion, utan en kategori av ekonomiska transaktioner. Systemet var nämligen tillämpligt på samtliga äganden över 5 procent i utländska bolag som hade innehafts oavbrutet under minst ett års tid.

Vidare avfärdade tribunalen argumentet att en selektivitet kunde fastställas på grundval av omständigheten att systemet endast gynnade vissa grupper av företag som genomförde vissa investeringar i utlandet. Ett sådant synsätt skulle ha kunnat leda till att det ansågs föreligga selektivitet avseende samtliga skatteåtgärder vars beviljande är villkorat, trots att de stödmottagande företagen inte hade någon egenskap som skiljde dem från övriga företag, bortsett från uppfyllandet av villkoren för erhållande av stödet.

Slutligen erinrade tribunalen om att en åtgärd som utan åtskillnad kan beviljas samtliga företag i den berörda medlemsstaten inte utgör statligt stöd med beaktande av selektivitetskriteriet. Fastställandet av att en åtgärd är selektiv måste dessutom grunda sig på, bland annat, en skillnad i behandling mellan olika kategorier av företag som omfattas av en och samma medlemsstats lagstiftning och inte på en skillnad i behandling mellan företag i en medlemsstat och företag

i andra medlemsstater. Tribunalen drog härav slutsatsen att omständigheten att en åtgärd gynnar de företag som är skattskyldiga i en medlemsstat i förhållande till de företag som är skattskyldiga i andra medlemsstater, bland annat på så sätt att åtgärden underlättar inhemska företags ägande i utländska företag, saknar betydelse för bedömningen av selektivitetskriteriet och gör det endast möjligt att konstatera att det i förekommande fall föreligger en påverkan på konkurrensen och handeln.

Villkoret avseende en åtgärds selektivitet var också en central fråga i målet *Hansestadt Lübeck/kommissionen* (T-461/12, REU (Utdrag), överklagad till domstolen, EU:T:2014:758), i vilket det meddelades dom den 9 september 2014. Målet rörde den klassificeringen som statligt stöd av en reglering av avgifterna på Lübecks flygplats (Tyskland) som kommissionen gjort i ett beslut att inleda förfarandet enligt artikel 108.2 FEUF med avseende på diverse åtgärder rörande nämnda flygplats. Staden Lübeck hade ifrågasatt denna klassificering med hänvisning till att den omtvistade regleringen inte kunde anses vara selektiv.

Talan väcktes vid tribunalen om delvis ogiltigförklaring av kommissionens beslut. Tribunalen erinrade om att det för att avgöra huruvida en åtgärd är selektiv ska prövas huruvida åtgärden, inom ramen för en viss rättsordning, gynnar vissa företag i förhållande till andra företag som i rättsligt och faktiskt hänseende befinner sig i en jämförbar situation. Tribunalen påpekade emellertid att begreppet statligt stöd inte avser sådana statliga åtgärder som innebär att företag behandlas olika, och som således a priori är selektiva, när denna skillnad följer av arten av eller systematiken i det system som åtgärderna utgör en del av.

För att bedöma huruvida en avgiftstabell för användningen av viss egendom eller en viss tjänst i en bransch, vilken upprättats av ett offentligt organ, är selektiv ska samtliga företag som använder eller som kan använda egendomen eller tjänsten beaktas, i syfte att pröva huruvida endast vissa av dem åtnjuter eller kan åtnjuta en eventuell fördel. Situationen för de företag som inte vill eller som inte kan använda den aktuella egendomen eller tjänsten är inte direkt relevant för att bedöma huruvida det föreligger en fördel. Med andra ord kan den selektiva karaktären av en åtgärd som består i en avgiftstabell för användningen av egendom eller en tjänst som ett offentligt organ tillhandahåller, vilken upprättats av det offentliga organet, endast bedömas i förhållande till organets nuvarande eller potentiella kunder och inte i förhållande till andra företags kunder i samma bransch, vilka tillhandahåller liknande egendom eller liknande tjänster. För att en fördel som eventuellt lämnas av ett offentligt organ vid tillhandahållandet av viss egendom eller vissa tjänster ska gynna vissa företag, krävs det också att de företag som använder eller som önskar använda egendomen eller tjänsten inte åtnjuter eller inte kan åtnjuta fördelen från det offentliga organet i detta specifika sammanhang.

Mot bakgrund av dessa överväganden fastställde tribunalen att den omständigheten att de omtvistade föreskrifterna endast är tillämpliga på flygbolag som använder Lübecks flygplats, i förevarande fall, i sig inte är ett relevant kriterium för att anse att de är selektiva.

b) Tjänster av allmänt ekonomiskt intresse

I domen av den 11 juli 2014 i målet *DTS Distribuidora de Televisión Digital/kommissionen* (T-533/10, REU, överklagad till domstolen, EU:T:2014:629) fick tribunalen möjlighet att erinra om de principer som gäller för unionsdomstolarnas kontroll av kommissionens beslut på området för tjänster av allmänt ekonomiskt intresse och, särskilt, radiosändningar.

Denna dom meddelades med anledning av en talan avseende ett kommissionsbeslut som hade förklarat att ett statligt stöd – som planerats av Konungariket Spanien till förmån för det

offentliga organet för radio- och TV-sändningar och som grundade sig på en lag som ändrade finansieringsordningen för public service-radio – var förenligt med den inre marknaden.

Tribunalen påpekade att medlemsstaterna har ett stort utrymme för eget skön när det gäller definitionen av public service-uppdraget och fastställandet av hur det ska organiseras. Följaktligen är kommissionens kontroll i detta avseende begränsad. Eftersom kommissionens bedömning rör komplicerade ekonomiska omständigheter är tribunalens kontroll av kommissionens beslut på detta område ännu mer begränsad. Den är begränsad till en prövning av huruvida det är uppenbart att åtgärden i fråga inte är ändamålsenlig för att uppnå det eftersträlvade målet. Med beaktande av medlemsstaternas stora bedömningsutrymme när det gäller definitionen av public service-uppdraget utgör inte artikel 106.2 FEUF hinder för att en medlemsstat väljer en bred definition av detta public service-uppdrag och ger public service-bolaget i uppdrag att tillhandahålla ett välavvägt och varierat programutbud, vilket kan omfatta sändning av idrottsevenemang och filmer. Den omständigheten att ett public service-bolag börjar konkurrera med de privata aktörerna på marknaden för förvärv av programinnehåll och i vissa fall går vinnande ur konkurrensen räcker inte i sig för att det ska anses visat att kommissionen har gjort sig skyldig till en uppenbart felaktig bedömning.

Enligt tribunalen är det emellertid inte förenligt med artikel 106.2 FEUF att ett public service-bolag antar ett konkurrensbegränsande beteende gentemot de privata aktörerna på marknaden, till exempel genom att systematiskt bjuda över på marknaden för förvärv av programinnehåll. Ett sådant beteende kan inte anses vara nödvändigt för att fullgöra public service-uppdraget.

Dessutom framgår det av artikel 106.2 andra meningen FEUF att service public-uppdraget inte får hanteras på ett sätt som påverkar handeln i strid med unionens intresse samt av protokoll nr 29 om systemet för radio och tv i allmänhetens tjänst i medlemsstaterna, som kompletterar EU och EUF-fördragen, att finansieringen av ett offentligt organ för radio- och tv-utsändningar inte får påverka villkoren för handeln eller konkurrensen inom unionen i en omfattning som strider mot unionens intresse. Av detta följer att en stödordning till förmån för ett organ som har ett public service-uppdrag inom radio och tv måste påverka handeln och konkurrensen i omfattande mån och på ett sätt som framstår som uppenbart oproportionerligt i förhållande till medlemsstaternas målsättningar, för att den ska kunna anses inte uppfylla dessa villkor. För att en sådan förändring ska kunna anses vara för handen måste det nämligen styrkas att det är omöjligt eller alldeles för svårt för en privat aktör att bedriva verksamhet på den nationella marknaden, vilket inte är styrkt i detta fall.

I domen av den 16 juli 2014 i målet *Zweckverband Tierkörperbeseitigung/kommissionen* (T-309/12, överklagad till domstolen, EU:T:2014:676), och i domen av den 16 juli 2014, *Tyskland/kommissionen* (T-295/12, överklagad till domstolen, EU:T:2014:675), vilken meddelade med anledning av en talan som tyska staten väckt avseende kommissionens beslut som var i fråga i målet *Zweckverband Tierkörperbeseitigung/kommissionen*, gavs tribunalen också tillfälle att uttala sig om definitionen av tjänster av allmänt ekonomiskt intresse.

Tribunalen erinrade i detta hänseende om att medlemsstaterna, enligt fast rättspraxis, har ett stort utrymme för skönsmässig bedömning när det gäller definitionen av tjänster av allmänt ekonomiskt intresse. Följaktligen kan en medlemsstats definition av dessa tjänster endast ifrågasättas av kommissionen när det begåtts ett uppenbart fel. För att kunna klassificeras som en sådan tjänst måste tjänsten i fråga ha ett allmänt ekonomiskt intresse som särskiljer sig från övriga verksamheter i ekonomin. I detta sammanhang påpekade tribunalen att den princip som följer

av domen *GEMO*¹³, enligt vilken den ekonomiska bördan som orsakas av avlägsnandet av kadaver och slaktavfall ska anses utgöra en kostnad som är oskiljaktig från den ekonomisk verksamhet som bedrivs av uppfödare och slakterier, också är tillämplig på kostnader för upprätthållande av reservkapacitet om epizootisk sjukdom utbryter. Denna slutsats gäller för övrigt även med tillämpning av principen "förorenaren betalar". Enligt tribunalen åsidosatte kommissionen således inte artikel 107.1 FEUF och artikel 106.2 FEUF när den fastslog att de behöriga tyska myndigheterna hade gjort en uppenbart felaktig bedömning när de klassificerade upprätthållandet av reservkapacitet om epizootisk sjukdom utbryter som en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse. Kommissionen gjorde inte heller en uppenbart felaktig bedömning när den fastställde att det förelåg en ekonomisk fördel för sökanden, eftersom samtliga kriterier enligt domen *Altmark Trans et Regierungspräsidium Magdeburg*¹⁴ inte var uppfyllda vid någon tidpunkt under den period som kommissionens prövning avsåg.

c) Statligt stöd som är förenligt med den inre marknaden

Tre avgöranden är särskilt värda att uppmärksamma detta år när det gäller statliga stöd som är förenliga med den inre marknaden.

I den ovannämnda domen *Westfälisch-Lippischer Sparkassen- und Giroverband/kommissionen* (EU:T:2014:683) uttalade sig tribunalen avseende lagligheten av ett beslut i vilket kommissionen fastslog att det stöd som tyska staten beviljat för rekonstruktionen av ett finansinstitut var förenligt med den inre marknaden under vissa villkor enligt artikel 107.3 b FEUF.

Tribunalen påpekade att kommissionen har ett stort utrymme för skönsmässig bedömning när den avgör huruvida statliga stöd är förenliga med den inre marknaden enligt artikel 107.3 FEUF. När kommissionen för att godkänna ett stöd kräver att den berörda medlemsstaten åtar sig att följa en plan som gör det möjligt att uppnå vissa särskilt angivna legitima mål är den inte skyldig att vare sig förklara nödvändigheten av varje åtgärd som föreskrivs i planen eller att försöka att endast föreskriva de åtgärder som är minst de ingripande av de åtgärder som kan säkerställa dels att stödmottagaren åter blir ekonomiskt lönsam på lång sikt, dels att stödet inte orsakar överdrivna störningar av konkurrensen. Så är fallet endast om den berörda medlemsstaten antingen redan har förbundit sig att följa en mindre ingripande omstruktureringsplan som lika väl svarar mot de ovannämnda målen eller om den har motsatt sig vissa åtgärder som inkluderas i omstruktureringsplanen och har förbundit sig att följa planen på grund av att kommissionen slutgiltigt har meddelat att stödet inte ska godkännas utan dessa åtgärder. Beslutet att göra beviljandet av stödet beroende av genomförandet av dessa åtgärder kan under dessa omständigheter nämligen inte tillskrivas den berörda medlemsstaten. Eftersom kommissionen ansåg att den garanti som beviljats till stöd för förbundslandet Nordrhein-Westfalen (Tyskland) kunde godkännas enbart på grund av att det fanns en omstruktureringsplan som föreskrev vissa åtgärder ansåg tribunalen att det i detta fall under alla omständigheter var ologiskt att kräva att kommissionen skulle ange skälen till att beslutet att godkänna stödet måste göras beroende av att nämnda åtgärder genomförs. På grundval av ett liknande resonemang fastställde tribunalen dessutom att proportionalitetsprincipen inte kräver att kommissionen villkorar godkännandet av ett omstruktureringsstöd med åtgärder som är absolut nödvändiga för att återställa stödmottagarens lönsamhet och för att undvika överdrivna störningar av konkurrensen om dessa åtgärder ingår i en omstruktureringsplan som den berörda medlemsstaten åtagit sig att följa.

¹³ Dom av den 20 november 2003, *GEMO* (C-126/01, REU, EU:C:2003:622).

¹⁴ Dom av den 24 juli 2003, *Altmark Trans och Regierungspräsidium Magdeburg* (C-280/00, REU, EU:C:2003:415).

Slutligen påpekade tribunalen att artikel 345 FEUF, enligt vilken "[f]ördragen... inte i något hänseende [ska] ingripa i medlemsstaternas egendomsordning", inte hindrar kommissionen från att som villkor för att godkänna ett statligt stöd till ett företag som ska rekonstrueras kräva att företaget säljs, när detta avser att säkerställa företagets lönsamhet på lång sikt.

Målet *ABN Amro Group/kommissionen* (T-319/11, REU, EU:T:2014:186), i vilket dom meddelades den 8 april 2014, rörde kommissionens beslut om att de åtgärder som den nederländska staten vidtagit till förmån för sökanden var förenliga med den inre marknaden. Beslutet innehöll ett förbud att genomföra förvärv under tre års tid, med undantag för vissa typer av förvärv och vissa mindre förvärv. Förbudets giltighetstid förlängdes till fem år för det fall den nederländska staten fortfarande, efter tre år, ägde mer än 50 procent av sökanden.

Talan väcktes mot detta beslut vid tribunalen, vilken godtog kommissionens bedömning att förvärv måste ha till syfte att säkerställa stödmottagarens lönsamhet. Detta innebär att samtliga förvärv som finansieras med hjälp av ett statligt stöd som inte är absolut nödvändiga för att återställa stödmottagarens lönsamhet åsidosätter principen om att stödet måste begränsas till vad som är absolut nödvändigt. Eftersom målet i förevarande fall var att se till att den stödmottagande bankens medel användes för återbetalning av stödet innan något förvärv gjordes, fastslog tribunalen att förbudet att genomföra förvärv av andelar på 5 procent eller mer i företag i någon ekonomisk sektor var förenligt med de principer som återfinns i de olika meddelandena från kommissionen, bland annat i omstruktureringsmeddelandet¹⁵. När det gäller förbudets varaktighet definierar inte meddelandet om omstruktureringsåtgärder konkret hur länge ett förvärvsförbud som införs i syfte att säkerställa att stödet begränsas till vad som är absolut nödvändigt får gälla. Eftersom punkten 23 i omstruktureringsmeddelandet hänvisar till omstruktureringen av stödmottagaren, kan enligt tribunalen slutsatsen dras att en sådan åtgärd kan anses befogad så länge som en omstrukturering pågår. Därför kunde det enligt tribunalen inte konstateras att kommissionen hade åsidosatt meddelandena, bland annat omstruktureringsmeddelandet, när den tillämpade det omtvistade förbudet under en högsta tid på fem år.

Slutligen påpekade tribunalen att det angripna beslutet inte innebär att statligt ägande likställs med statligt stöd och att det i beslutet anförts ett sakligt skäl till att statligt innehav av aktiemajoriteten i banken används som en referens i detta sammanhang, varför det inte är fråga om en diskriminering av statligt ägande.

I domen av den 3 december 2014 i målet *Castelnuovo Energia/kommissionen* (T-57/11, REU, EU:T:2014:1021), angav tribunalen under vilka förutsättningar som unionsrätten avseende miljöskydd ska beaktas vid kommissionens kontroll av statliga stöd. I detta fall ifrågasatte sökanden kommissionens beslut att förklara ett system, som Konungariket Spanien infört till förmån för produktion av elektricitet från kol som producerats i Spanien, förenligt med den inre marknaden.

I detta hänseende erinrade tribunalen om att kommissionen, när den tillämpar förfarandet för statliga stöd, är skyldig att, i enlighet med den allmänna systematiken i fördraget, respektera sambandet mellan de bestämmelser som reglerar statligt stöd och andra särskilda bestämmelser än de som avser statligt stöd, och således bedöma det aktuella stödets förenlighet med dessa särskilda bestämmelser. En sådan skyldighet åligger dock kommissionen enbart i fråga om villkor för ett stöd som är så oupplösligen förbundna med stödets mål att det inte är möjligt att bedöma dem separat. I detta hänseende påpekade tribunalen att det enligt rättspraxis visserligen

¹⁵ Kommissionens meddelande om återställandet av lönsamheten och bedömningen av omstruktureringsåtgärder inom finanssektorn under den rådande krisen enligt reglerna om statligt stöd (EUT C 195, 2009, s. 9).

ankommer på kommissionen att, vid bedömningen av en stödåtgärd utifrån de unionsrättsliga bestämmelserna om statligt stöd, beakta de miljöskydds krav som anges i artikel 11 FEUF. Unionsdomstolen har dock fastslagit en sådan skyldighet för kommissionen vid bedömningen av stöd som eftersträvar mål som är knutna till miljöskydd, eftersom stöd till förmån för miljöskydd kan förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artikel 107.3 b eller c FEUF. I samband med bedömningen av en stödåtgärd som inte eftersträvar ett miljömål är kommissionen däremot inte skyldig att beakta miljölagstiftningen vid sin prövning av stödet och de villkor som är oupplösligen förbundna med stödet.

Om ett stöd som, såsom i förevarande fall, ska garantera en tryggad elförsörjning, förklarades oförenligt med den inre marknaden på grund av att det åsidosätter unionsrättsliga bestämmelser på miljöområdet, trots att det uppfyller villkoren för tillämpning av artikel 106.2 FEUF, skulle det dessutom medföra ett ingrepp i de nationella myndigheternas utrymme för skönmässig bedömning vid införandet av en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse, och även en motsvarande utvidgning av kommissionens befogenheter vid utövandet av den behörighet som den tillerkänns enligt artiklarna 106 FEUF–108 FEUF. Den behörighet som kommissionen utövar inom ramen för det särskilda förfarandet för prövningen av stöds förenlighet med den inre marknaden kan emellertid inte ersätta fördragsbrottsförfarandet, genom vilket kommissionen förvissar sig om att medlemsstaterna iakttar samtliga bestämmelser i unionsrätten. Tribunalen påpekade dessutom att kommissionen gjorde rätt när den slog fast att det förhållande att denna åtgärd medförde en ökning av koldioxidutsläppen från de kraftverk som använder inhemskt kol och en höjning av priserna på utsläppsätter inte skulle leda till en ökning av den koldioxid som totalt sett släpps ut i Spanien.

Immaterialrätt

1. Gemenskapsvarumärken

a) Absoluta registreringshinder

År 2014 har det registreringshinder som rör avsaknad av särskiljningsförmåga i den mening som avses i artikel 7.1 b i förordning (EG) nr 207/2009¹⁶ närmare klargjorts i tribunalens praxis.

I målen *Steiff/harmoniseringsbyrå (Metallknapp som satts fast i mitten av ett tygdjurs öra)* (T-433/12, EU:T:2014:8) och *Steiff/harmoniseringsbyrå (Etikett som satts fast med en knapp i mitten av ett tygdjurs öra)* (T-434/12, EU:T:2014:6), i vilka dom meddelades den 16 januari 2014, prövade tribunalen talan som väckts mot beslut av första överklagandenämnden vid Byrå för harmonisering inom den inre marknaden (varumärken, mönster och modeller) att avslå ansökan om registrering som gemenskapsvarumärke av ett kännetecken som bestod av en knapp som satts fast i mitten av ett tygdjurs öra respektive en etikett som genom en knapp satts fast i mitten av ett tygdjurs öra. Som skäl för avslaget anfördes att de sökta varumärkena saknade särskiljningsförmåga.

I det avseendet konstaterade tribunalen inledningsvis att de sökta varumärkena sammanföll med ett av tygdjurens möjliga utseenden. I egenskap av "positionsmärken" sammanföll de nämligen nödvändigtvis med tygdjurens utseende, eftersom de inte skulle ha existerat om inte knappen och etiketten hade varit fastsatta på det exakta stället på de aktuella varorna. Dessutom ingår knappar och små etiketter ofta i utformningen av tygdjur. Eftersom konsumenterna vanligtvis

¹⁶ Rådets förordning (EG) nr 207/2009 av den 26 februari 2009 om gemenskapsvarumärken (kodifierad version) (EUT L 78, s. 1).

inte gör antaganden om varors kommersiella ursprung med utgångspunkt i kännetecknen som sammanfaller med varornas utseende skulle det ha krävts att de sökta varumärkena i betydande mån avviker från normen eller från vad som är sedvanligt i branschen.

I och med att knappar och etiketter ofta ingår i utformningen av tygddjur och att konsumenterna är vana vid ett mycket varierat utbud av dessa varor, vilka också kan ha många olika typer av design och utformning, fann tribunalen att fästandet av knappar och etiketter i örat på ett tygddjur, vilket skapar en intetsägende kombination som omsättningskretsen skulle komma att uppfatta som en dekorativ beståndsdel, inte på något vis kan anses vara osedvanlig. Enligt tribunalen skulle omsättningskretsen därav inte ha kunnat utläsa en angivelse av varornas kommersiella ursprung. Följaktligen fann tribunalen att de aktuella varumärken inte hade det minimum av särskiljningsförmåga som krävs för registrering.

b) Relativa registreringshinder

I dom av den 9 april 2014 i målet *Pico Food/harmoniseringsbyrån – Sobieraj (MILANÓWEK CREAM FUDGE)* (T-623/11, REU, EU:T:2014:199), tog tribunalen ställning till risken för förväxling mellan flera figurmärken som föreställde en ko och som samtidigt innehöll ordelement.

Tribunalen framhöll att det visserligen var riktigt att de motstående kännetecknen uppvisade vissa visuella likheter på grund av att de båda innehöll ett figurelement föreställande en ko, men den beståndsdelens anspelade på de aktuella varorna och hade därför låg särskiljningsförmåga. Tribunalen påpekade dessutom att även om det antas att de äldre varumärkena hade förhöjd särskiljningsförmåga till följd av användning inom det relevanta området, gjorde överklagandenämnden inte någon felaktig bedömning när den fann att det i detta fall inte finns någon risk för förväxling hos omsättningskretsen, trots att de aktuella varorna är identiska. Enligt tribunalen hade överklagandenämnden beaktat att de äldre varumärkena eventuellt hade förvärvat en särskilt hög särskiljningsförmåga till följd av användning inom det relevanta området men hade emellertid funnit att denna eventualitet inte kunde läggas till grund för att det fanns en risk för förväxling. I det avseendet preciserade tribunalen att det är skillnad mellan den omständigheten att en av beståndsdelarna i ett sammansatt varumärke vid jämförelsen av kännetecknen tillmätts låg särskiljningsförmåga och den omständigheten att ett äldre varumärke vid helhetsbedömningen av risken för förväxling anses, eller inte anses, ha en särskilt hög särskiljningsförmåga till följd av användning.

I dom av den 11 december 2014 i målet *Coca-Cola/harmoniseringsbyrån – Mitico (MASTER)* (T-480/12, REU, EU:T:2014:1062), prövade tribunalen lagenligheten av beslutet av harmoniseringsbyråns andra överklagandenämnd att fastställa avslaget på den invändning som sökanden framställt mot ansökan om registrering som gemenskapsvarumärke av figurmärket Master.

Inledningsvis påpekade tribunalen att det fanns uppenbara visuella skillnader mellan de motstående kännetecknen, det vill säga å ena sidan de äldre kännetecknen bestående av de stiliserade orden "coca-cola" eller av den stiliserade versalen "C", och å andra sidan det sökta kännetecknet bestående av det stiliserade ordet "master", med ett arabiskt ord ovanför. Tribunalen angav dock att kännetecknen även hade visuella likheter på grund av deras gemensamma användning av ett typsnitt som inte är vanligt förekommande i dagens affärsliv. Enligt tribunalen framgick det av en helhetsbedömning av likheterna och skillnaderna att de motstående kännetecknen, i vart fall de äldre gemenskapsfigurmärkena "Coca-Cola" och det sökta varumärket "Master", hade en låg grad av likhet, eftersom deras fonetiska och begreppsmässiga skillnader uppvägdes av de övergripande visuella likheterna, vilka var av större betydelse. Däremot fann

tribunalen att det äldre nationella varumärket "C", särskilt på grund av att det är så kort, skiljer sig från det sökta varumärket.

Tribunalen erinrade om att frågan huruvida de motstående kännetecknen liknar varandra, om än i ringa omfattning, utgör ett villkor för tillämpning av artikel 8.5 i förordning nr 207/2009 och att graden av likhet utgör en relevant faktor vid bedömningen av huruvida det föreligger ett samband mellan dessa kännetecken. Helhetsbedömningen enligt den bestämmelsen, i syfte att utröna huruvida omsättningskretsen får uppfattningen att det finns ett samband mellan de motstående varumärkena, ledde enligt tribunalen till slutsatsen att det med hänsyn till graden av likhet – om än i ringa omfattning – mellan varumärkena fanns en risk för att omsättningskretsen kunde få uppfattningen att det fanns ett sådant samband. Tribunalen konstaterade att överklagandenämnden inte hade tagit ställning till alla villkor för tillämpning av artikel 8.5 i förordning nr 207/2009 och angav att det således inte ankom på tribunalen att för första gången avgöra denna fråga inom ramen för sin lagenlighetskontroll av det angripna beslutet. Således fann tribunalen att det ankom på överklagandenämnden att undersöka nämnda villkor med beaktande av graden av likhet mellan de motstående kännetecknen, vilken visserligen var av ringa omfattning men likväl tillräcklig för att omsättningskretsen skulle förknippa kännetecknen med varandra.

Frågan huruvida otillbörlig fördel dragits av det äldre varumärkets särskiljningsförmåga eller renommé uppkom också. I det avseendet framhöll tribunalen att en sådan fördel har dragits bland annat vid försök till klart utnyttjande av och snyltande på ett känt varumärke, varför det i sammanhanget hänvisats till "begreppet risk för snyltning". Härvid konstaterade tribunalen att överklagandenämndens bedömning inte överensstämde med den i rättspraxis fastslagna principen enligt vilken slutsatsen att det föreligger en risk för snyltning enligt artikel 8.5 i förordning nr 207/2009 kan dras bland annat på grundval av logiska slutledningar till följd av en sannolikhetsbedömning, med beaktande av sedvanlig praxis i den relevanta kommersiella sektorn och av alla andra omständigheter i det enskilda fallet, däribland användningen, av innehavaren av det sökta varumärket, av förpackningar som liknar dem som används för varor från innehavaren av de äldre varumärkena. Denna rättspraxis tillåter att all bevisning som är avsedd att användas vid denna sannolikhetsbedömning vad beträffar avsikterna hos innehavaren av det sökta varumärket beaktas och tribunalen fann därför att överklagandenämnden hade begått ett fel genom att bortse från den bevisning om den kommersiella användningen av det sökta varumärket som sökanden framlagt. Den slutsatsen påverkas inte av argumentet att en sökande skulle kunna åberopa denna bevisning inom ramen för en talan om intrång på grundval av artikel 9.1 c i förordning nr 207/2009 i och med att det genom det argumentet bortses från systematiken i nämnda förordning och från syftet med det invändningsförfarande som inrättats i artikel 8 i förordningen, vilket, med hänsyn till kraven på rättssäkerhet och god förvaltning, är att säkerställa att varumärken, vars användning med framgång kan komma att ifrågasättas vid domstol i efterföljande led, inte registreras i föregående led.

c) Förfarandefrågor

I dom av den 5 mars 2014 i målet *HP Health Clubs Iberia/harmoniseringsbyrå – Shiseido (ZENSATIONS)* (T-416/12, EU:T:2014:104), klagade tribunalen att den omständigheten att prövningen i ärenden om relativa registreringshinder enligt artikel 76 i förordning nr 207/2009 ska vara begränsad till vad parterna åberopat och yrkat inte innebär att harmoniseringsbyrå ska finna att det finns grund för alla påståenden som en part framför om de inte har bestritts av motparten.

I dom av den 25 september 2014 i målet, *Peri/harmoniseringsbyrå (formen på en spännanordning)* (T-171/12, REU, EU:T:2014:817), slog tribunalen fast att en begränsning enligt artikel 43.1 i förordning nr 207/2009 av förteckningen över de varor eller tjänster som innefattas i en ansökan om

registrering av gemenskapsvarumärke, vilken företas efter det att överklagandenämnden har fattat det beslut som blivit föremål för talan vid tribunalen, i princip inte kan påverka lagenligheten av det beslutet, som är det enda beslut mot vilket talan väckts. Det är likväl möjligt att ett beslut från en överklagandenämnd överprövas vid tribunalen enbart vad avser vissa varor eller tjänster som angetts i den förteckning som avses i registreringsansökan. I ett sådant fall vinner beslutet laga kraft för övriga varor eller tjänster som angetts i samma förteckning. En förklaring inför tribunalen – vilken alltså ingetts efter det att överklagandenämnden fattat sitt beslut – genom vilken den som ansökt om registrering återkallar ansökan med avseende på vissa av de varor som avsågs i den ursprungliga ansökan kan således tolkas så, att det antingen är fråga om en förklaring om att det angripna beslutet endast ifrågasatts i den del som det avser övriga berörda varor eller, om förklaringen i fråga ingavs i ett sent skede av förfarandet vid tribunalen, att det är fråga om en delvis återkallelse.

Även om den som ansökt om registrering, genom begränsningen av förteckningen över de varor som avses i registreringsansökan, inte har för avsikt att ta bort en eller flera varor från förteckningen, utan i stället ändra en eller flera egenskaper hos desamma, kan det emellertid inte uteslutas att denna ändring kan påverka prövningen av gemenskapsvarumärket vid harmoniseringsbyråns olika enheter under det administrativa förfarandet. Att under dessa omständigheter godta ändringen i samband med att talan väcks vid tribunalen skulle vara jämförbart med en ändring av föremålet för tvisten under pågående domstolsförfarande, vilket är förbjudet enligt artikel 135.4 i rättegångsreglerna. Tribunalen får således inte beakta en sådan begränsning vid prövningen av huruvida talan ska bifallas.

I dom av den 8 oktober 2014 i målet *Fuchs/harmoniseringsbyrån – Les Complices (stjärna i cirkel)* (T-342/12, REU, EU:T:2014:858), tog tribunalen ställning till frågan om huruvida en sökande fortfarande har ett berättigat intresse av att få till stånd en prövning av ett beslut om bifall till en invändning som framställts mot sökandens ansökan om registrering av ett varumärke efter det att harmoniseringsbyrån har upphävt det äldre varumärke som låg till grund för invändningen.

Tribunalen framhöll därvid inledningsvis att bristande sakprövningsförutsättningar för en talan, bland annat avsaknad av ett berättigat intresse av att få saken prövad, utgör ett rättegångshinder som inte kan avhjälpas och tribunalen ska därför ex officio pröva frågan huruvida sökanden fortfarande har ett berättigat intresse av att få ett sådant beslut ogiltigförklarat. I samband med denna prövning påpekade tribunalen att ett beslut om upphävande av ett varumärke som ligger till grund för en invändning, vilket meddelas först efter det att överklagandenämnden har beslutat att bifalla den invändning som grundar sig på detta varumärke, inte utgör ett återkallande eller ett upphävande av överklagandenämndens beslut. För det fall gemenskapsvarumärket upphävs anses det nämligen ha förlorat de rättsverkningar som anges i denna förordning från dagen för ansökan om upphävande enligt vad som anges i artikel 55.1 i förordning nr 207/2009. Fram till detta datum har gemenskapsvarumärket däremot omfattats av alla de rättsverkningar av varumärkesskyddet som föreskrivs i avsnitt 2 i avdelning VI i förordningen. Om tribunalen slog fast att ändamålet med talan förfaller när det under handläggningen av målet meddelas ett beslut om upphävande skulle det innebära att tribunalen beaktade skäl som inträtt efter antagandet av det angripna beslutet och som inte påverkar frågan huruvida detta beslut är välgrundat och inte heller har någon inverkan på det invändningsförfarande som kommer att avgöras av tribunalen.

En ogiltigförklaring från tribunalens sida av det angripna beslutet skulle, med hänsyn till att detta innebär att beslutet upphävs med retroaktiv verkan (*ex tunc*), dessutom kunna ge sökanden en fördel som denne inte skulle få om det fastställdes att det saknas anledning att döma i saken. Om tribunalen fastställde att det saknas anledning att döma i saken skulle sökanden nämligen inte ha något annat val än att ge in en ny registreringsansökan till harmoniseringsbyrån,

mot vilken det framdeles inte skulle kunna framställas någon invändning på grundval av det äldre gemenskapsvarumärke som upphävts. Om tribunalen däremot prövade målet i sak och biföll talan med motiveringen att det inte föreligger någon risk för förväxling mellan de motstående varumärkena, skulle det inte längre finnas några hinder för registrering av det sökta varumärket. Tribunalen angav också att sökanden inte kan anses sakna ett berättigat intresse av att få saken prövad redan på grund av att talan mot beslut från invändningsenheten och att överklagandenämnden har suspensiv verkan enligt bestämmelserna i artikel 58.1 andra meningen och artikel 64.3 i förordning nr 207/2009. Enligt artikel 45 i förordning nr 207/2009 är det nämligen bara när invändningen har avslagits genom ett lagakraftvunnet beslut som varumärket ska registreras som ett gemenskapsvarumärke.

I målet *Szajner/harmoniseringsbyrå-Forge de Laguiole (LAGUIOLE)* (T-453/11, REU, överklagad till domstolen, EU:T:2014:901), i vilket dom meddelades den 21 oktober 2014 gavs tribunalen tillfälle att pröva huruvida en sökande, som har bestritt lagligheten av ett beslut som fattats av harmoniseringsbyrån, har möjlighet att – med avseende på tolkningen av nationell rätt som unionsrätten hänför sig till – vid tribunalen åberopa uppgifter rörande nationell lagstiftning eller rättspraxis som inte har åberopats vid harmoniseringsbyrån.

I denna fråga angav tribunalen att det inte är otillåtet vare sig för parterna eller för tribunalen att låta sig vägledas av sådana uppgifter förutsatt att det inte har gjorts gällande att överklagandenämnden felaktigt har underlåtit att beakta de faktiska omständigheterna i ett visst nationellt avgörande, utan att överklagandenämnden har åsidosatt en nationell bestämmelse, varvid nationell lagstiftning eller rättspraxis åberopats till stöd för detta påstående. I det avseendet är det visserligen så att en part som åberopar en nationell bestämmelse ska ge in information som visar innehållet i den nationella lagstiftningen till harmoniseringsbyrån men det innebär emellertid inte att harmoniseringsbyråns tillämpning av nationell lagstiftning inte kan prövas av tribunalen mot bakgrund av ett nationellt avgörande som meddelats efter det att harmoniseringsbyrån meddelade sitt beslut och som en part åberopar för första gången vid tribunalen.

Enligt tribunalen gäller den slutsatsen även för det fall det aktuella nationella avgörandet innebär en ändring av rättspraxis. Ny rättspraxis tillämpas nämligen i princip retroaktivt på befintliga situationer. Denna princip är motiverad genom att den rättsliga tolkningen av en bestämmelse inte får variera beroende på när de aktuella omständigheterna ägde rum och att man inte med framgång kan göra gällande en rättighet som förvärvats enligt den rättspraxis som förelåg vid en viss tidpunkt. Det är visserligen riktigt att den aktuella principen kan tonas ned på så sätt att domstolarna, om synnerliga skäl föreligger, kan frånga principen i syfte att anpassa rättsverkningarna i tiden av ny rättspraxis. Huvudregeln är emellertid att ny rättspraxis ska tillämpas retroaktivt. Även om en dom från en nationell domstol således som sådan är en ny omständighet, innebär den endast ett klagörande av hur nationell rätt borde ha tillämpats av överklagandenämnden och hur den bör tillämpas av tribunalen.

d) Befogenhet att ändra överklagandenämndens beslut

I dom av den 26 september 2014 i målet *Koscher + Würtz/harmoniseringsbyrå – Kirchner & Wilhelm (KW SURGICAL INSTRUMENTS)* (T-445/12, REU, EU:T:2014:829), tog tribunalen återigen ställning till villkoren för att utöva den befogenhet att ändra överklagandenämndens beslut som den har tillerkänts i artikel 65.3 i förordning nr 207/2009.

Tribunalen erinrade härvid om att dess behörighet, enligt artikel 65.3 i förordning nr 207/2009, att ändra överklagandenämndens beslut inte innebär att tribunalen får göra bedömningar i frågor där överklagandenämnden ännu inte uttalat sig. Tribunalens behörighet att ändra beslut ska

således i princip endast avse de fall där tribunalen – efter att ha prövat överklagandenämndens bedömning – på grundval av fastlagda rättsliga och faktiska omständigheter kan fastställa vilket beslut som överklagandenämnden var skyldig att fatta. Med hänsyn till den principen fann tribunalen att den i det aktuella fallet inte skulle göra någon bedömning av huruvida det äldre varumärket verkligen hade använts, eftersom överklagandenämnden inte tagit ställning i denna fråga. Däremot fann tribunalen att den skulle pröva den andra grunden, avseende avsaknaden av risk för förväxling, vilken sökanden åberopat till stöd för sitt yrkande om ogiltigförklaring. Om sökanden hade vunnit framgång med den andra grunden skulle den nämligen ha kunnat medföra en fullständig lösning på tvisten. Dessutom preciserade tribunalen att om dess prövning i det aktuella fallet ledde fram till att talan inte kunde vinna bifall såvitt avser den andra grunden och att sökandens ändringsyrkande skulle ogillas, så skulle det åligga harmoniseringsbyrån att – efter det att byrån prövat frågan huruvida det äldre varumärket verkligen hade använts – vid behov på nytt ta ställning till frågan huruvida det föreligger risk för förväxling mellan de båda motstående varumärkena. Det skulle då ankomma på byrån att, på grundval av en jämförelse mellan de båda varumärkena, dra konsekvenserna av att det äldre varumärket eventuellt inte hade använts för vissa av de varor som avses med detta varumärke.

e) Bevis på verkligt bruk av varumärket

I målet *Intesa Sanpaolo/harmoniseringsbyrån – equinet Bank (EQUITER)* (T-47/12, REU, EU:T:2014:159), i vilket dom meddelades den 27 mars 2014, tog tribunalen ställning till ett fall där det äldre varumärket verkligen hade använts endast för en del av de varor eller tjänster för vilka det registrerats.

Tribunalen angav att ett invändningsförfarande enligt artikel 8.1 b i förordning nr 207/2009 syftar till att harmoniseringsbyrån ska ha möjlighet att bedöma huruvida det föreligger en risk för förväxling som – om de motstående varumärkena liknar varandra – innebär att likheten mellan de varor eller tjänster som avses med varumärkena ska bedömas. Om det äldre gemenskapsvarumärket endast har använts för en del av de varor eller tjänster för vilka det registrerats, ska det – enligt artikel 42.2 sista meningen i förordning nr 207/2009 – vid prövning av invändningen anses vara registrerat endast för denna del av varorna eller tjänsterna. Om i det sammanhanget bevis för verklig användning har förebringats endast för en del av varorna eller tjänsterna i en kategori som det äldre varumärket har registrerats för och på grundval av vilken invändningen har gjorts, ska överklagandenämnden även bedöma huruvida denna kategori omfattar självständiga underkategorier som omfattar de varor och tjänster för vilka verklig användning har visats föreligga, så att det måste anses att bevisningen har förebringats endast med avseende på en sådan underkategori av varor eller tjänster, eller om sådana underkategorier tvärtom inte är tänkbara. Tribunalen preciserade att bedömningen av om ett varumärke som åberopats till stöd för en invändning verkligen har använts i den mening som avses i artikel 42.2 i förordning nr 207/2009 således består av två oskiljaktiga delar. Den ena avser att det ska styrkas att varumärket verkligen har använts inom unionen, även om detta skett i en form som skiljer sig i detaljer vilka inte förändrar märkets särskiljande egenskaper så som det registrerats. Den andra delen syftar till att det ska fastställas för vilka av de varor eller tjänster – för vilka varumärket är registrerat och vilka ligger till grund för invändningen – det har styrkts att det äldre varumärket verkligen har använts.

Vidare fick tribunalen i domen i det ovannämnda målet *KW SURGICAL INSTRUMENTS* (EU:T:2014:829), tillfälle att erinra om att en begäran om att invändaren ska styrka verklig användning av det äldre varumärket medför att bevisbördan för att varumärket verkligen har använts läggs på invändaren, vid äventyr av att invändningen avslås. Frågan huruvida det äldre varumärket verkligen har använts måste således, när den väl har väckts av varumärkessökanden, i princip besvaras innan det fattas beslut om invändningen som sådan. En begäran om att invändaren ska styrka verklig

användning av det äldre varumärket innebär således att det uppkommer ytterligare en specifik fråga i invändningsförfarandet, vilken ska avgöras först. Begäran förändrar därigenom innehållet i detta förfarande. Mot bakgrund av dessa överväganden fann tribunalen att harmoniseringsbyråns överklagandenämnd i det aktuella fallet hade gjort sig skyldig till felaktig rättstillämpning. Överklagandenämnden hade nämligen beslutat att inte bevilja sökanden skydd, i form av ett gemenskapsvarumärke, för bolagets internationella registrering, utan att dessförinnan pröva frågan huruvida det äldre varumärket verkligen hade använts, trots att sökanden redan vid invändningsenheten hade framställt en begäran avseende verkligt bruk.

Slutligen, i ett fall som rörde ett tredimensionellt varumärke fastslog tribunalen i dom av den 11 december 2014 i målet *CEDC International/harmoniseringsbyrån – Underberg (formen på ett grässtrå i en flaska)* (T-235/12, REU, EU:T:2014:1058), att den omständigheten att ett varumärke är tredimensionellt innebär att det inte går att göra en statisk bedömning i två dimensioner. Istället krävs en dynamisk bedömning i tre dimensioner. Den berörde konsumenten kan således i princip uppfatta ett tredimensionellt varumärke från flera sidor. Vid bedömningen av bevis för att ett sådant varumärke verkligen använts är det således lämpligt att beakta bevisningen som en återgivning av hur den berörde konsumenten uppfattar varumärket i tre dimensioner, inte som en återgivning av hur synligt det är i två dimensioner. Detta innebär att avbildningar av ett tredimensionellt varumärke från båda sidor och bakifrån i princip kan få en faktisk inverkan på bedömningen av om nämnda varumärke verkligen använts, och dessa avbildningar kan inte avvisas av det enda skälet att det inte rör sig om avbildningar framifrån.

2. Gemenskapsformgivningar

I dom av den 9 september 2014 i målet *Biscuits Poult/harmoniseringsbyrån – Banketbakkerij Merba (biscuit)* (T-494/12, REU, EU:T:2014:757), klargjorde tribunalen att artikel 4.2 i förordning (EG) nr 6/2002¹⁷ utgör en specialbestämmelse som specifikt avser formgivning av eller som ingår i en produkt som utgör en beståndsdel i en sammansatt produkt i den mening som avses i artikel 3 c i förordningen. Enligt denna bestämmelse skyddas dessa formgivningar endast, för det första, om beståndsdelarna, när de har infogats i den sammansatta produkten, förblir synliga vid normal användning av denna, och för det andra, om sådana synliga detaljer i beståndsdelarna i sig uppfyller kraven på nyhet och särprägel. Med beaktande av den särskilda karaktären av beståndsdelarna i en sammansatt produkt i den mening som avses i artikel 3 c i förordning nr 6/2002, vilka kan vara föremål för produktion och saluföring som skiljer sig från produktionen och saluföringen av den sammansatta produkten, är det rimligt att lagstiftaren medger möjligheten att de registreras som en formgivning, under förutsättning att de förblir synliga efter det att de har infogats i den sammansatta produkten och endast avseende de delar av de aktuella beståndsdelarna som är synliga vid normal användning av den sammansatta produkten och endast i den mån som dessa delar är nya och har särprägel. Av detta drog tribunalen slutsatsen att överklagandenämnden, när en produkt – i det aktuella fallet en kaka – inte är en sammansatt produkt i den mening som avses i artikel 3 c i förordning nr 6/2002, eftersom den inte består av flera utbytbara beståndsdelar, så att produkten kan tas isär och åter hopfogas, inte gör en oriktig bedömning om den finner att de icke synliga detaljerna i produkten, vilka inte kan hänföras till dess utseende, inte kan beaktas vid bedömningen av om formgivningen kan vara föremål för skydd.

Slutligen fann tribunalen i dom av den 3 oktober 2014, *Cezar/harmoniseringsbyrån – Poli-Eco (insats)* (T-39/13, REU, EU:T:2014:852), att bedömningen av huruvida en gemenskapsformgivning är ny och har särprägel inte kan göras genom att den jämförs med en tidigare formgivning,

¹⁷ Rådets förordning (EG) nr 6/2002 av den 12 december 2001 om gemenskapsformgivning (EGT L 3, 2002, s. 1).

vilken såsom beståndsdel i en sammansatt produkt inte syns vid normal användning av den produkten. Synlighetskravet i skäl 12 i förordning nr 6/2002 – som innebär att skyddet för gemenskapsformgivningar inte bör utsträckas till att omfatta sådana beståndsdelar som inte syns vid en normal användning av en produkt eller sådana detaljer i en beståndsdel som inte syns när beståndsdelen är monterad – är således tillämpligt på den tidigare formgivningen. Följaktligen kom tribunalen till slutsatsen att överklagandenämnden hade gjort en oriktig bedömning vid jämförelsen av de aktuella formgivningarna, eftersom den hade grundat sin bedömning på en tidigare formgivning, vilken såsom beståndsdel i en sammansatt produkt inte syntes vid normal användning av den produkten.

Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik (Gusp) – Restriktiva åtgärder

År 2014 meddelades flera viktiga avgöranden avseende restriktiva åtgärder på området för gemensam utrikes- och säkerhetspolitik.

Särskilt bör nämnas två mål. Det ena målet rörde de åtgärder som vidtagits gentemot Arabrepubliken Syrien och handlade om frysningen av tillgångarna för vissa personer, enheter och organ inom ramen för kampen mot terrorismen.¹⁸ Det andra målet handlade om restriktiva åtgärder som vidtagits gentemot Islamiska republiken Iran i syfte att förhindra kärnvapenspridning.

Målet *Alchaar/rådet* (T-203/12, EU:T:2014:602), i vilket tribunalen meddelade dom den 3 juli 2014, gällde restriktiva åtgärder som vidtagits gentemot en tidigare minister i Syriens regering vilka kvarstätt trots att denne lämnat sitt ministeruppdrag.

Inledningsvis underströk tribunalen att den ursprungliga inskrivningen av sökanden i förteckningen över de personer som omfattades av de restriktiva åtgärderna var korrekt på grundval av att denne då var tillförordnad minister, eftersom medlemmarna i en regering ska anses vara solidariskt ansvariga för den repressiva politik som regeringen för. Vad däremot gäller motiven för att behålla sökanden i förteckningen på grundval av att han tidigare varit minister fann tribunalen att det var möjligt att anta att sökanden även efter sin avgång hade nära band till den syriska regimen, förutsatt att denna presumtion kan kullkastas och står i proportion till det eftersträlvade målet, samt att rätten till försvar iakttas. I det aktuella fallet hade dock Europeiska unionens råd inte inkommit med tillräcklig bevisning för att det rimligen skulle kunna antas att sökanden har vidmakthållit nära band med regimen även efter sin avgång, varför rådet inte hade rätt att använda omvänd bevisbörda och således gjorde sig skyldig till en uppenbart oriktig bedömning.

Vidare konstaterade tribunalen att rådet inte noggrant och opartiskt hade undersökt de handlingar som sökanden inkommit med under förfarandet, bland annat de intyg på heder och samvete som bland annat angav att han alltid motsatt sig användningen av våld. Enligt tribunalen fanns det ingen anledning att betvivla trovärdigheten av de uppgifter som fanns i dessa intyg, om inte sökanden ska anses vara i ond tro. Tribunalen ansåg dessutom att sökandens internationella rykte borde ha fått tribunalen att fråga sig varför denne frånträtt sin ministerpost, snarare än att presumera att sökanden hade nära band med den syriska regimen, på grundval av att denne under en kort tid varit minister.

¹⁸ Vad gäller frysningen av tillgångarna för vissa personer, enheter och organ inom ramen för kampen mot terrorismen, se även texten ovan angående domen av den 21 mars 2014 i målet *Yusef/kommissionen* (EU:T:2014:141) under "Upptagande till sakprövning av talan som väckts med stöd av artikel 265 FEUF".

I domen av den 5 november 2014 *Mayaleh/rådet* (T-307/12 och T-408/13, EU:T:2014:926) fick tribunalen tillfälle att förtydliga detta synsätt.¹⁹ I dessa förenade mål hade talan väckts om ogiltigförklaring av ett antal rättsakter från rådet, genom vilka rådet antagit eller vidmakthållit restriktiva åtgärder gentemot sökanden i dennes egenskap av chef för Syriens centralbank.

Tribunalen fann vad gällde de restriktiva åtgärder som vidtagits gentemot personer som stöder den syriska regimen att begreppet "stöd till regimen" förvisso inte definieras i de aktuella bestämmelserna men att detta inte innebär att slutsatsen kan dras att det endast är personer som stöder den syriska regimen med det specifika syftet att göra det möjligt för regimen att fortsätta att förtrycka civilbefolkningen som kan bli föremål för restriktiva åtgärder. Eftersom Syriens centralbank bland annat har till uppdrag att tjäna som bankir åt landets regering kan det inte förnekas att Syriens centralbank ger ekonomiskt stöd åt den syriska regimen. Efter att ha fastställt att sökanden i egenskap av chef ansvarar för grundläggande funktioner inom Syriens centralbank, erinrade tribunalen om att en person vars tjänsteutövning ger honom befogenhet att leda en enhet som är föremål för restriktiva åtgärder i regel kan betraktas som involverad i den verksamhet som motiverar antagandet av restriktiva åtgärder mot ifrågavarande enhet. Följaktligen kunde rådet, utan att åsidosätta proportionalitetsprincipen, ta fasta på sökandens tjänsteutövning för att anse att han hade makt och inflytande över det finansiella stöd till den syriska regimen som lämnades av Syriens centralbank.

Slutligen noterade tribunalen att bestämmelserna om restriktiva åtgärder gentemot Arabrepubliken Syrien gav medlemsstaterna exklusiv befogenhet när det rör sig om tillämpningen av de aktuella restriktiva åtgärderna på deras egna medborgare. Härav följer att unionsrätten inte tvingar de franska myndigheterna att förbjuda en person som har både syrisk och fransk nationalitet att resa in i Republiken Frankrike. I artikel 21.1 FEUF föreskrivs det att varje unionsmedborgare ska ha rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier, men detta är endast om inte annat följer av de begränsningar och villkor som föreskrivs i fördragen och i bestämmelserna om genomförande av fördragen. Det är uppenbart att de inreserestriktioner som förekommer i beslut antagna med stöd av artikel 29 FEU är bestämmelser som antagits med tillämpning av EU-fördraget. Tribunalen konstaterade att rådet i det aktuella fallet, med hänsyn till att åtgärden var nödvändig, lämplig och begränsad, kunde begränsa den fria rörlighet inom unionen som sökanden har genom sin ställning som unionsmedborgare när rådet antog rättsakter som hänförde sig till den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. Bestämmelserna om inreserestriktioner, såtillvida att de är tillämpliga på unionsmedborgare, ska

¹⁹ Denna dom gav även tribunalen tillfälle att förtydliga hur de mot vilka restriktiva åtgärder riktas ska delges dessa åtgärder och hur talefristen ska beräknas. Tribunalen fann att det endast är när det är omöjligt att personligen delge den berörde den rättsakt genom vilken restriktiva åtgärder vidtas eller upprätthålls som talefristen börjar löpa då ett meddelande publiceras i *Europeiska unionens officiella tidning* (EUT). När rådet har tillgång till den adress där en person mot vilken restriktiva åtgärder riktas är bosatt, och det på ett giltigt sätt delger honom eller henne rättsakter innehållande dessa åtgärder på den adressen, kan det inte ha någon relevans att talefristen mot dessa rättsakter skulle kunna var mer förmånlig för nämnda person om den beräknades från och med dagen för publiceringen i EUT av meddelandet om rättsakterna i fråga, särskilt med hänsyn till artikel 102.1 i rättegångsreglerna som föreskriver att ytterligare fjorton dagar ska läggas till talefristen från och med den dag då en rättsakt publiceras i EUT. Dessutom gäller att för att talefristen ska börja löpa när en rättsakt ska bli föremål för delgivning, måste delgivningen i princip ske till rättsaktens adressat och inte till de advokater som företräder adressaten, om inte något annat föreskrivs i bestämmelser eller i ett avtal parterna emellan.

i detta sammanhang betraktas som *lex specialis* i förhållande till nämnda direktiv 2004/38/EG²⁰, vilket innebär att dessa bestämmelser har företräde framför direktivet i de situationer som särskilt regleras i bestämmelserna.

I målet *LTTE/rådet* (T-208/11 och T-508/11, överklagad till domstolen, EU:T:2014:885), i vilket tribunalens dom meddelades den 16 oktober 2014, hade en rörelse som står i opposition mot den srilankesiska regeringen i en våldsam konflikt väckt talan mot rättsakter genom vilka rådet beslutat att vidmakthålla de restriktiva åtgärder som antagits gentemot nämnda rörelse.

Sökanden bestred vidmakthållandet av dessa åtgärder och anförde bland annat att dess kamp mot nämnda regering var en "väpnad konflikt" som endast regleras av internationell humanitär rätt, och inte ska omfattas av lagstiftningen mot terrorism. Tribunalen fann dock att förekomsten av en väpnad konflikt i den mening som avses i internationell humanitär rätt inte utesluter möjligheten att, när terroristhandlingar begås i samband med en sådan konflikt, tillämpa bestämmelser i unionsrätten som rör terrorism.

Ett av sökandens argument var att vidmakthållandet av nämnda åtgärder skett utifrån otillförlitliga grunder, vilka inte kom från beslut från behöriga myndigheter i den mening som avses i gemensam ståndpunkt 2001/931/Gusp²¹. Vid sin prövning av denna grund påpekade tribunalen att en myndighet i tredjeland kan vara en behörig myndighet i den mening som avses i denna rättsakt. Innan rådet låter ett beslut vila på upplysningar som tillhandahållits av ett tredjeland, ankommer det på rådet att noggrant kontrollera att relevant lagstiftning i den staten säkerställer rätten till försvar och rätten till ett effektivt domstolsskydd som motsvarar det som gäller i unionen. Enligt gemensam ståndpunkt 2001/931/Gusp gäller vidare, för att skydda berörda personer och med beaktande av att unionen saknar egna utredningsmöjligheter, att den faktiska grunden för ett unionsbeslut om frysning av tillgångar vid terrorism inte får grunda sig på vad rådet har hämtat från press och från internet utan på konkreta omständigheter som har prövats och fastställts i beslut av behöriga nationella myndigheter i den mening som avses i denna gemensamma ståndpunkt. För att säkerställa ett effektivt bekämpande av terrorism ankommer det således på medlemsstaterna att regelbundet tillhandahålla rådet, och på rådet att samla in, beslut av behöriga nationella myndigheter i medlemsstaterna samt skälen för dessa beslut. I detta sammanhang påpekade tribunalen att om rådet, trots detta tillhandahållande av upplysningar inte skulle förfoga över beslut av behörig nationell myndighet rörande en viss omständighet som skulle kunna utgöra en terroristhandling ska rådet, i avsaknad av egna utredningsresurser, begära att en behörig nationell myndighet ska bedöma denna omständighet och därefter fatta beslut.

Domen av den 25 november 2014 i målet *Safa Nicu Sepahan/rådet* (T-384/11, EU:T:2014:986) gällde en talan om ogiltigförklaring av rättsakter genom vilka rådet vidtagit restriktiva åtgärder gentemot sökanden med tillämpning av förordning (EU) nr 961/2010²² och av förordning (EU) nr 267/2012²³. Tribunalen prövade i denna dom ett yrkande om skadestånd som sökanden framfört

²⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier och om ändring av förordning (EEG) nr 1612/68 och om upphävande av direktiven 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG och 93/96/EEG (EUT L 158, s. 77).

²¹ Rådets gemensamma ståndpunkt 2001/931/Gusp av den 27 december 2001 om tillämpning av särskilda åtgärder i syfte att bekämpa terrorism (EGT L 344, s. 93).

²² Rådets förordning (EU) nr 961/2010 av den 25 oktober 2010 om restriktiva åtgärder mot Iran och om upphävande av förordning (EG) nr 423/2007 (EUT L 281, s. 1).

²³ Rådets förordning (EU) nr 267/2012 av den 23 mars 2012 om restriktiva åtgärder mot Iran och om upphävande av förordning (EU) nr 961/2010 (EUT L 88, s. 1).

med hänvisning till ideella och ekonomiska skador som denne påstods ha åsamkats av antagandet av nämnda åtgärder.

Med utgångspunkt från villkoren för unionens utomobligatoriska skadeståndsansvar undersökte tribunalen till att börja med huruvida det handlande som lagts rådet till last var rättsstridigt. Tribunalen påpekade i detta sammanhang för det första att införandet av restriktiva åtgärder genom antagandet av de angripna rättsakterna innebar ett åsidosättande av de tillämpliga bestämmelserna i förordning nr 961/2010 och förordning nr 267/2012, vilka innehåller bestämmelser som syftar till att skydda de berörda enskildas individuella intressen genom att begränsa de fall då restriktiva åtgärder lagligen kan tillämpas mot nämnda personer, samt omfattningen av dessa åtgärder och deras grad av stränghet. Sådana bestämmelser säkerställer således skydd för eventuellt berörda personers individuella intressen och ska därför betraktas som rättsregler vars syfte är att ge enskilda rättigheter. För det andra erinrade tribunalen om att rådets skyldighet att visa att det finns grund för de antagna restriktiva åtgärderna följer av iakttagandet av de berörda personernas och enheternas grundläggande rättigheter, och särskilt av deras rätt till ett effektivt domstolsskydd, vilket innebär att rådet saknar utrymme för skönsmässig bedömning i detta hänseende. För det tredje konstaterade tribunalen att den regel som anger att rådet ska visa att det finns grund för de antagna restriktiva åtgärderna inte avser en särskilt komplex situation samt att den är klar och precis, och således inte är svår att tillämpa eller tolka. Mot bakgrund av ovanstående fann tribunalen att en normalt försiktig och aktsam administration, under de förevarande omständigheterna och vid tidpunkten för antagandet av den första angripna rättsakten, borde ha förstått att det ankom på den att samla uppgifter eller bevisning till stöd för de restriktiva åtgärder som vidtogs mot sökandeföretaget för att kunna visa, vid ett eventuellt bestridande, att det fanns grund för nämnda åtgärder genom att framlägga nämnda uppgifter eller nämnda bevisning vid unionsdomstolen. Genom att underlåta att göra detta gjorde sig rådet skyldigt till en tillräckligt klar överträdelse av en rättsregel som har till syfte att ge rättigheter åt enskilda.

Vad gäller den skada som sökanden åsamkats underströk tribunalen att en enhet, när restriktiva åtgärder har vidtagits mot densamma med anledning av att den anses ha stött kärnvapenspridning, offentligt kopplas ihop med ett agerande som anses allvarligt hota fred och internationell säkerhet. Detta föder misstro och drar vanära över enheten, vars rykte sålunda påverkas, vilket i sin tur innebär att enheten lider ideell skada. Denna skada förvärras dessutom av att den är en följd av ett offentligt ställningstagande av en unionsinstitution. Tribunalen fann följaktligen att det olagliga antagandet och bibehållandet av restriktiva åtgärder mot sökandeföretaget hade orsakat nämnda företag ideell skada, vilken kunde skiljas från den ekonomiska skada som följde av att nämnda företags affärsrelationer hade påverkats. Sökandeföretaget skulle således anses ha rätt till ersättning för den ideella skadan. Mot bakgrund av, bland annat, att rådets påstående avseende sökandeföretaget var särskilt allvarligt och inte hade styrkts av några uppgifter eller någon bevisning ansåg tribunalen, efter att i överensstämmelse med rätt och billighet (*ex aequo et bono*) ha uppskattat den ideella skada som sökandeföretaget lidit, att 50 000 euro var en lämplig ersättning.

Folkhälsa

I domen i målet *Tyskland/kommissionen* (T-198/12, REU, överklagad till domstolen, EU:T:2014:251) av den 14 maj 2014 gavs tribunalen möjlighet att klargöra de principer som ligger till grund för den kontroll som tribunalen utövar över unionsadministrationens verksamhet på folkhälsoområdet. Talan i målet var riktad mot kommissionens beslut att delvis avslå Förbundsrepubliken Tysklands

begäran om tillstånd att avvika från de gränsvärden som enligt direktiv 2009/48/EG²⁴ gäller för vissa kemiska ämnen i leksaker. Förbundsrepubliken Tyskland ville behålla de gränsvärden som fastställts i den nationella lagstiftningen i fråga om bly, baryum, antimon, arsenik och kvicksilver. Kommissionen avlog dock denna begäran vad gäller de tre sistnämnda ämnena. Vad gäller de båda förstnämnda ämnena godkändes de nationella gränsvärdena endast till och med den 21 juli 2013.

Efter ett interimistiskt beslut som meddelats av tribunalens ordförande²⁵, avgjorde tribunalen målet i sak och erinrade därvid inledningsvis om att en medlemsstat kan begära att få behålla redan existerande nationella bestämmelser om den anser att det ska göras en annan bedömning av hälsorisen än den som unionslagstiftaren gjorde i samband med att harmoniseringsåtgärden vidtogs på unionsnivå. Härvid ankommer det på den medlemsstat som framställt begäran att visa att de nationella bestämmelserna säkerställer en högre nivå av folkhälsoskydd än vad unionens harmoniseringsåtgärd gör, och att de inte går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå detta mål. I det aktuella fallet jämförde tribunalen de tyska gränsvärdena med de gränsvärden som föreskrivs i direktiv 2009/48 och konstaterade att det i direktivet fastställs migreringsgränsvärden, varvid hälsorisen anses knuten till den mängd av ett visst giftigt ämne som kan frigöras av en leksak och därefter absorberas av ett barn. I direktivet fastställs dessutom olika gränsvärden för migrering beroende på typ av leksaksmaterial (torrt, sprött, pulverliknande eller böjligt leksaksmaterial, vätskeformigt eller klibbigt leksaksmaterial samt avskavt leksaksmaterial). De tyska gränsvärdena avsåg däremot biotillgänglighet. De tyska gränsvärdena definierade den högsta tillåtna mängd av ett kemiskt ämne som kan absorberas och som kan komma ut i människokroppens biologiska processer när leksakerna använts, eftersom de var tillämpliga på alla typer av leksaker, oavsett leksaksmaterialets konsistens.

Tribunalen angav att direktivets migreringsvärden var högre än de värden som erhållits genom omvandling av de tyska gränsvärdena för biotillgänglighet endast vad gäller avskavt leksaksmaterial och det kunde därför inte riktas någon kritik mot kommissionen för att den avlog begäran om att få behålla de tyska gränsvärdena i och med att de var tillämpliga oberoende av konsistensen av leksaksmaterialet. Härav drog tribunalen slutsatsen att Förbundsrepubliken Tyskland, med avseende på arsenik, antimon och kvicksilver, inte hade styrkt att de nationella gränsvärdena säkerställde en högre skyddsnivå än den som följer av direktivet. Däremot ogiltigförklarade tribunalen det angripna beslutet vad gäller bly i den del det innebar att de tyska bestämmelserna om gränsvärden för denna tungmetall endast godkändes fram till den 21 juli 2013. Tribunalen fann att kommissionen hade åsidosatt sin motiveringsskyldighet eftersom beslutet innehöll motsägelser som kunde hindra förståelsen av de skäl som låg bakom detsamma.

Registrering av kemikalier

I målet *Spraylat/Echa* (T-177/12, REU, EU:T:2014:849), i vilket dom avkunnades den 2 oktober 2014 prövade tribunalen en talan om ogiltigförklaring av det beslut som fattats av Europeiska kemikaliemyndigheten (Echa) i vilket sökanden hade ålagts att, som avgift för registrering av en kemikalie, betala en administrativ avgift som var 17 gånger så hög som nämnda registreringsavgift. Skälet för att ta ut denna administrativa avgift var att sökanden, till skillnad från vad den angett i sin försäkran, inte uppfyllde villkoren för att omfattas av den nedsättning av avgiften som föreskrivs för småföretag som följer av beslut MB/D/29/2010 om klassificering av de tjänster för vilka det tas

²⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/48/EG av den 18 juni 2009 om leksakers säkerhet (EUT L 170, s. 1).

²⁵ Beslut av den 15 maj 2013 i målet *Tyskland/kommissionen* (T-198/12 R, REU, EU:T:2013:245), i vilket kommissionen förpliktades att tillåta att de fem tyska gränsvärdena bibehölls till dess att tribunalen avgjort målet i sak.

ut avgifter, vilket fattats av Echas ledning. Sökanden åberopade bland annat ett åsidosättande av proportionalitetsprincipen.

Tribunalen påpekade att sökanden genom att åberopa denna princip hade framställt en invändning om rättsstridighet avseende beslut MB/D/29/2010 och angav att det i skäl 11 i förordning (EG) nr 340/2008²⁶ preciseras att "[f]ör att avskräcka enheterna från att lämna oriktiga uppgifter bör [Echa] ta ut en administrativ avgift och medlemsstaterna bör, om det är lämpligt, ålägga avskräckande böter". Enligt tribunalen följer det av nämnda skäl att uttaget av en administrativ avgift främjar målet att avskräcka företagen från att lämna oriktiga uppgifter. Det framgår emellertid också av samma skäl att den administrativa avgiften inte kan likställas med böter. Den administrativa avgift som tagits ut i det aktuella fallet var betydligt högre än den ekonomiska fördel som sökandebolaget hade kunnat erhålla till följd av sin oriktiga försäkran och tribunalen fann att målen med lagstiftningen inte kunde motivera de negativa ekonomiska konsekvenser för sökanden som uppkom genom att en sådan avgift togs ut. Det var således uppenbart att beslut MB/D/29/2010, såsom det tillämpats på sökanden, gick utöver vad som var nödvändigt för att uppnå målet med den tillämpliga lagstiftningen. Tribunalen fastslog följaktligen att beslut MB/D/29/2010 inte fick tillämpas, att sökandens yrkanden skulle bifallas och att det angripna beslutet skulle ogiltigförklaras.

Tillgång till institutionernas handlingar

I domen av den 7 oktober 2014, *Schenker/kommissionen* (T-534/11, Rec, EU:T:2014:854) uttalade sig tribunalen om tolkningen av begreppet "övervägande allmänintresse som motiverar att en handling lämnas ut" i artikel 4.2 i förordning (EG) nr 1049/2001²⁷ på konkurrensområdet och om frågan under vilka villkor de frister som föreskrivs för att svara på en ansökan om tillgång till handlingar kan förlängas. I detta fall hade sökanden yrkat ogiltigförklaring av ett beslut från kommissionen att inte ge sökanden tillgång till handlingarna i det administrativa förfarandet avseende det slutliga beslutet i ett ärende om konkurrensbegränsande samverkan avseende flygfraktstjänster samt till den fullständiga och den icke konfidentiella versionen av detta beslut.

I detta hänseende betonade tribunalen att allmänheten ska ha möjlighet att få kännedom om kommissionens åtgärder på konkurrensområdet och att det således föreligger ett övervägande allmänintresse av att allmänheten kan få kännedom om vissa väsentliga aspekter av kommissionens åtgärder på detta område. Detta allmänintresse tvingar emellertid inte kommissionen att med stöd av förordning nr 1049/2001 ge en generell tillgång till alla uppgifter som samlats in i ett förfarande avseende tillämpning av artikel 101 FEUF. En sådan generell tillgång skulle nämligen kunna äventyra den balans som unionslagstiftaren har velat säkerställa mellan, å ena sidan, de berörda företagens skyldighet att förse kommissionen med potentiellt känsliga affärsuppgifter och, å andra sidan, tillförsäkrandet av ett förstärkt skydd för de till kommissionen ingivna upplysningar som är sekretessbelagda eller utgör affärshemligheter. Allmänhetens intresse av att få kännedom om kommissionens åtgärder på konkurrensområdet motiverar följaktligen, som sådant, inte att handlingarna i utredningen lämnas ut och inte heller att den fullständiga versionen av beslutet lämnas ut. Dessa handlingar är nämligen inte nödvändiga för att förstå de väsentliga aspekterna av kommissionens åtgärder, såsom till exempel förfarandets resultat och de skäl som varit vägledande

²⁶ Kommissionens förordning (EG) nr 340/2008 av den 16 april 2008 om de avgifter som ska betalas till Europeiska kemikaliemyndigheten enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach) (EUT L 107, s. 6).

²⁷ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1049/2001 av den 30 maj 2001 om allmänhetens tillgång till Europaparlamentets, rådets och kommissionens handlingar (EGT L 145, s. 43).

för kommissionens agerande. Kommissionen kan nämligen säkerställa en tillräcklig förståelse av nämnda resultat och skäl genom att till exempel publicera en icke-konfidentiell version av det aktuella beslutet.

Tribunalen fann att kommissionen, enligt vad som stadgas i artikel 30.1 och 30.2 i förordning nr 1/2003 för att identifiera de upplysningar som är nödvändiga för att tillgodose detta övervägande allmänintresse är skyldig att – med beaktande av företagens berättigade intresse av att deras affärshemligheter inte röjs – offentliggöra de beslut som den fattar enligt artikel 7 i denna förordning. Kommissionen ska då ange de berörda parternas namn och huvuddragen i beslutet, inbegripet ålagda sanktioner. Det övervägande allmänintresset kan således inte anses tillgodosett genom enbart ett pressmeddelande om att det aktuella beslutet meddelats, då sådana meddelanden inte återger huvuddragen i de beslut som antagits med stöd av artikel 7 i förordning nr 1/2003. Detta övervägande allmänintresse kräver att en icke-konfidentiell version av besluten offentliggörs. Mot denna bakgrund slog tribunalen i detta fall fast att kommissionen var skyldig att tillställa sökanden en icke-konfidentiell version av det aktuella beslutet med anledning av bolagets ansökan, vilket innebär att tillgång beviljas till delar av beslutet i den mening som avses i artikel 4.6 i förordning nr 1049/2001.

Kommissionen ska bemöda sig om att utarbeta en sådan version så snabbt som möjligt och, under alla omständigheter, inom en rimlig tidsfrist. Denna tidsfrist ska fastställas utifrån de specifika omständigheterna i varje enskilt fall. Härvid ska det beaktas om de berörda företagen begärt konfidentiell behandling av uppgifter i ett större eller mindre antal fall samt hur tekniskt och juridiskt komplicerade ansökningarna är. I detta fall fann tribunalen att det inte fanns något som hindrade kommissionen från att tillställa sökanden den del av den icke-konfidentiella versionen av det aktuella beslutet, som inte var föremål för någon ansökan om konfidentiell behandling. Kommissionen var således skyldig att tillhandahålla sökanden en sådan icke-konfidentiell version av det aktuella beslutet utan att först invänta att samtliga ansökningar om konfidentiell behandling från de berörda företagen hade avgjorts definitivt.

II. Talan om skadestånd

I domen av den 18 september 2014 i målet *Holcim (Romania)/kommissionen* (T-317/12, REU, överklagad till domstolen, EU:T:2014:782), prövade tribunalen en talan om ersättning för en skada som sökanden ansåg sig ha lidit till följd av kommissionens beslut att inte lämna ut information och förbjuda alla transaktioner avseende utsläppsrätter för växthusgaser som sökanden ansåg ha stulits från honom. Sökanden gjorde gällande att unionen hade ett skadeståndsansvar, i första hand ett culpaansvar och i andra hand ett strikt ansvar.

När det gäller frågan huruvida talan kan tas upp till sakprövning erinrade tribunalen om att enligt domstolens dom i målet *Roquette frères/kommissionen*²⁸ kan upptagandet till sakprövning av en sådan skadeståndstalan som föreskrivs i artiklarna 268 FEUF och 340 andra stycket FEUF i vissa fall vara villkorat av att de nationella rättsmedlen för att få sina krav tillgodosedda av de nationella myndigheterna har uttömts, förutsatt att de nationella rättsmedlen på ett effektivt sätt säkerställer skyddet för enskilda som berörs, genom att de kan leda till ersättning för den skada som görs gällande. I detta principuttalande visar användningen av verbet ”kunna” att den omständigheten att ”de nationella rättsmedlen för att få sina krav tillgodosedda av de nationella myndigheterna” inte har uttömts inte systematiskt ska leda till att unionsdomstolen avvisar talan. Tribunalen

²⁸ Dom av den 30 maj 1989, *Roquette frères/kommissionen* (20/88, REU, EU:C:1989:221).

anser dock att det endast finns en situation då den omständigheten att det inte har fattats något slutligt avgörande avseende den skadeståndstalan som väckts vid den nationella domstolen med nödvändighet medför att den skadeståndstalan som har väckts vid unionsdomstolen ska avvisas. Det är i den situationen som denna omständighet hindrar unionsdomstolen från att fastställa arten och omfattningen av den skada som gjorts gällande vid den. Tribunalen ansåg att så inte var fallet i detta mål och avvisade därför inte talan.

När det gäller frågan huruvida talan var välgrundad i sak påpekade tribunalen att när en person har väckt talan om ersättning för en och samma skada i två parallella mål, och talan i det ena målet riktar sig mot en nationell myndighet och förs vid nationell domstol, och talan i det andra målet riktar sig mot en unionsinstitution eller ett unionsorgan och förs vid unionsdomstolen, finns det en risk för att personen, på grund av de olika bedömningar av skadan som de två domstolarna gör, får otillräcklig ersättning eller överkompenseras. Unionsdomstolen ska, innan den tar ställning till skadan, avvakta den nationella domstolens slutliga avgörande i det mål som anhängiggjorts vid den. Däremot får unionsdomstolen, även innan den nationella domstolen har fattat ett avgörande, avgöra huruvida det kritiserade handlandet är sådant att det kan medföra utomobligatoriskt skadeståndsansvar för unionen.

III. Överklaganden

Bland de avgöranden som tribunalens avdelning för överklaganden har meddelat under år 2014 finns det anledning att särskilt erinra om tre domar.

I domen av den 21 maj 2014, *Mocová/kommissionen* (T-347/12 P, REU (Utdrag), EU:T:2014:268), fastställde tribunalen för det första personaldomstolens synsätt att eftersom det administrativa förfarandet är ett förfarande som ständigt utvecklas är det motiveringen i beslutet att avslå klagomålet som ska beaktas vid en lagenlighetsprövning av den initiala rättsakten som går den berörda personen emot. Denna motivering är nämligen tänkt att sammanfalla med den sistnämnda rättsakten. Det rör sig här om en följd av rättspraxis som gäller fastställande av huruvida svaret på ett klagomål kan överklagas eller ej. Av nämnda rättspraxis framgår att tillsättningsmyndigheten eller den myndighet som är behörig att sluta anställningsavtal – i beslutet att avslå klagomålet – kan komma att komplettera eller till och med ändra sitt initiala beslut.

För det andra preciserade tribunalen i sin dom av den 21 maj 2014, *kommissionen/Macchia* (T-368/12 P, REUP EU:T:2014:266), arten av den skyldighet som åvilar en institution för det fall en tillfälligt anställdas avtal om visstidsanställning inte förlängs. I det aktuella målet slog tribunalen fast att personaldomstolen dels hade gjort en felaktig tolkning av administrationens omsorgsplikt, dels gjort en felaktig tillämpning av domen av den 8 mars 2012, *Huet* (C-251/11, REU, EU:C:2012:133). Vad gäller omsorgsplikten fann tribunalen att genom att göra en allt för vid tolkning av den nämnda omsorgsplikten som innebär en skyldighet för administrationen att först undersöka om den berörde anställda kan erbjudas arbete inom någon annan avdelning, och härigenom, uppställa en skyldighet som inte föreskrivs i anställningsvillkoren för övriga anställda i Europeiska unionen hade personaldomstolen underlåtit att iaktta gränserna för sin behörighet. Behörigheten innebar att pröva om den aktuella administrationen hade agerat inom rimliga gränser och inte hade använt sitt utrymme för skönsmässig bedömning på ett uppenbart oriktigt sätt. Vad gäller domen i det ovannämnda målet *Huet* (EU:C:2012:133) preciserade tribunalen att det i den nämnda domen inte fastställs någon rätt för kontraktsanställd personal till en viss kontinuitet i anställningen utan endast erinras om att "ramavtalet" om visstidsanställningar som ingicks den 18 mars 1999 syftar till att förebygga missbruk av på varandra följande avtal om visstidsanställning.

I domen av den 16 oktober 2014, *Schönberger/revisionsrätten* (T-26/14 P, REUP EU:T:2014:887), fann tribunalen för det tredje att personaldomstolen – då den underkände en grund med stöd av en tolkning av den aktuella bestämmelsen som inte motsvarar den tolkning som administrationen använt för att motivera det omtvistade beslutet – inte enbart ersatte skälen med sina egna utan även grundade sitt underkännande av den nämnda grunden på faktiska och rättsliga omständigheter som inte varit föremål för diskussion inför personaldomstolen. Principen om det kontradiktoriska förfarandet hade därigenom åsidosatts.

IV. Ansökningar om interimistiska åtgärder

Under år 2014 lämnades 45 ansökningar om interimistiska åtgärder in till tribunalen, vilket utgör en betydande ökning i förhållande till antalet ansökningar år 2013 (31). År 2014 antog tribunalen beslut i 48 mål²⁹ jämfört med 27 år 2013. Tribunalens ordförande biföll fyra ansökningar. Detta skedde genom beslut av den 13 februari 2014 i målet *Luxembourg Pamol (Cyprus) och Luxembourg Industries/kommissionen* (T-578/13 R, EU:T:2014:103), av den 13 juni 2014 i målet *SACE och Sace BT/kommissionen* (T-305/13 R, EU:T:2014:595), av den 25 juli 2014 i målet *Deza/Echa* (T-189/14 R, EU:T:2014:686), och av den 4 december 2014 i målet *Vanbreda Risk & Benefits/kommissionen* (T-199/14 R, REU, utdrag, EU:T:2014:1024)..

De ovannämnda besluten *Luxembourg Pamol (Cyprus) och Luxembourg Industries/kommissionen* (EU:T:2014:103) och *Deza/ECHA* (EU:T:2014:686) gällde problematiken i samband med kommissionens och Echas planerade utlämnande av påstått konfidentiella uppgifter och följde i stort den modell som tillämpades i motsvarande beslut åren 2012 och 2013³⁰. Inledningsvis medgav tribunalens ordförande att ansökan vid första påseendet framstår som faktiskt och rättsligt befogad (*fumus boni juris*): eftersom sekretessprövningen gällde en betydande mängd kemiska data (mål T-189/14 R) respektive fysikalisk-kemiska, biologiska och farmaceutiska data (mål T-578/13 R) uppkom komplicerade och nya vetenskapliga frågor vilka inte vid första påseendet kunde anses sakna relevans, utan förtjänade en ingående prövning inom ramen för huvudförfarandet.

När det gällde huruvida det förelåg en situation som ställde krav på skyndsamhet konstaterade tribunalens ordförande att de påstådda skadorna var allvarliga och underströk att det vad gäller prövningen av ansökan om interimistiska åtgärder skulle presumeras att de omtvistade uppgifterna var konfidentiella. Dessa uppgifter rör sökandenas produktion och affärsverksamhet och utgör således en immateriell tillgång som kan användas för konkurrensändamål, och värdet på denna tillgång skulle kraftigt reduceras om dessa uppgifter inte längre var konfidentiella. Vad gäller huruvida denna skada är irreparabel fann tribunalens ordförande att den skada som

²⁹ Två beslut har antagits av domaren med behörighet att besluta om interimistiska åtgärder, som ersatte tribunalens ordförande, i enlighet med artikel 106 i rättegångsreglerna: besluten av den 4 februari 2014 i målet *Serco Belgium m.fl./kommissionen* (T-644/13 R, EU:T:2014:57), och av den 27 oktober 2014, i målet *Diktyo Amyntikon Viomichanion Net/kommissionen* (T-703/14 R, EU:T:2014:914).

³⁰ Det rör sig om de två besluten av den 16 november 2012 i målen *Evonik Degussa/kommissionen* (T-341/12 R, EU:T:2012:604) och *Akzo Nobel m.fl./kommissionen* (T-345/12 R, EU:T:2012:605) och av den 29 november 2012 i målet *Alstom/kommissionen* (T-164/12 R, EU:T:2012:637), vilka inte har överklagats (se årsrapport 2012 s. 156 och 157), och beslutet av den 11 mars 2013 i målet *Pilkington Group/kommissionen* (T-462/12 R, EU:T:2013:119), vilket fastställdes efter det att det överklagats, samt besluten av den 25 april 2013 i målen *AbbVie/EMA* (T-44/13 R, EU:T:2013:221), och *InterMune UK m.fl./EMA* (T-73/13 R, EU:T:2013:222) (se årsrapport 2013, s. 148 och 149). Sistnämnda två beslut upphävdes efter det att de överklagats till domstolen. Efter återförvisningen till tribunalen tog sökandena tillbaka sina ansökningar om interimistiska åtgärder, vilket medförde att målen T-44/13 R och T-73/13 R avskrevs, den 8 april respektive den 21 maj 2014.

orsakas av publiceringen av de omtvistade uppgifterna på internet inte kan beräknas, eftersom internet är tillgängligt för ett obegränsat antal personer i hela världen. Vad gäller den skada som orsakas av utlämnandet av de omtvistade uppgifterna till de utomstående som inkommit med en ansökan om sådan tillgång med stöd av förordning nr 1049/2001 ansåg tribunalens ordförande att sökandena skulle ha försatts i en utsatt situation som var minst lika hotande som den som skulle uppstå vid en publicering på internet. Dessa utomstående skulle nämligen omgående ha fått tillgång till dessa uppgifter och kunnat utnyttja dem i alla möjliga syften som dessa ansåg lämpliga, bland annat i konkurrenssyfte. Därmed skulle sökandenas konkurrenskraft försvagas. Enligt tribunalens ordförande gick det inte att uppskatta denna skada, eftersom sökandena måste förvänta sig att ett obestämt, och teoretiskt sett oändligt, antal nutida och potentiella konkurrenter från hela världen skulle se till att få ta del av de omtvistade uppgifterna i syfte att använda dem på ett stort antal sätt på kort, medellång och lång sikt.

Vad gäller avvägningen mellan olika intressen underströk tribunalens ordförande att en dom som ogiltigförklarar beslutet i vilket de omtvistade uppgifterna inte ansågs vara konfidentiella skulle vara illusorisk och sakna ändamålsenlig verkan om ansökningarna om interimistiska åtgärder avslogs, eftersom ett sådant avslag skulle få till följd att nämnda uppgifter omedelbart kunde lämnas ut och därmed faktiskt föregripa det framtida avgörandet i sak.

Det mål som gett upphov till det ovannämnda beslutet *SACE och Sace BT/kommissionen* (EU:T:2014:595) gällde ett beslut genom vilket kommissionen dels fastställde att de kapitaltillskott som Servizi assicurativi del commercio estero SpA (SACE SpA), ett italienskt offentligägt försäkringsbolag, gett till sitt dotterbolag Sace BT SpA, som moderbolaget skapat såsom en separat enhet i syfte att hantera vissa risker, utgjorde statligt stöd, dels förpliktade de italienska myndigheterna att från Sace BT återkräva det stöd som utgetts till ett belopp på 78 miljoner euro.

I sitt beslut av den 13 juni 2014 fann tribunalens ordförande att ansökan vid första påseendet framstod som faktiskt och rättsligt befogad (*fumus boni juris*). Sökandena hade visat att den grund som åberopades i sak – att artikel 107 FEUF hade åsidosatts och att kommissionen felaktigt ansett att den italienska staten kunde hållas ansvarig för de omtvistade åtgärderna – gav anledning till allvarliga tvivel angående det angripna beslutets lagenlighet, vilka inte hade skingrats av den andra partens yttranden inom ramen för det interimistiska förfarandet. I synnerhet hade kommissionen inte bestritt sökandenas argument att kommissionen inte kände till det affärsmässiga och strategiska oberoende som SACE hade. Kommissionen hade nämligen inte yttrat sig angående huruvida ansökan vid första påseendet framstod som faktiskt och rättsligt befogad inom ramen för det interimistiska förfarandet. Mot bakgrund av dispositionsprincipen, enligt vilken parterna fritt bestämmer tvisteföremålet, kunde domaren med behörighet att besluta om interimistiska åtgärder inte underlåta att beakta kommissionens uppträdande under förfarandet.

När det gällde huruvida det förelåg en situation som ställde krav på skyndsamhet hade sökandena lyckats visa att Sace BT skulle ha lidit allvarlig och irreparabel skada om den begärda inhibitionen av verkställigheten inte hade beviljats. Tribunalens ordförande underströk att kommissionen själv hade medgett att om full verkställighet av beslutet om återkrav av det påstådda statliga stödet hade medfört att Sace likviderades skulle detta ha orsakat Sace en allvarlig och irreparabel skada. Tribunalens ordförande underströk även att återbetalning av stödets hela belopp skulle fått till följd att Sace BT inte längre uppfyllde kraven enligt de italienska försäkringsbestämmelserna och skulle ha behövt avvecklas som försäkringsbolag.

Vad gäller avvägningen mellan olika intressen underströk tribunalens ordförande att när det rör sig om skyldigheten att återbetala stöd som utbetalats olagligen och som fastställts vara oförenliga med den inre marknaden, ska kommissionens intresse normalt ges företräde

framför stödmottagarens intresse, men den sistnämnde kan i undantagsfall utverka beslut om interimistiska åtgärder. I det aktuella fallet hade sökandena visat såväl att det förelåg en situation som ställde krav på skyndsamhet som att ansökan vid första påseendet framstod som faktiskt och rättsligt befogad (*fumus boni juris*), varför tribunalens ordförande medgav att de hade ett befogat intresse av att erhålla den sökta inhibitionen av verkställigheten. Eftersom det skriftliga förfarandet i huvudförfarandet var avslutat sedan flera månader fann tribunalens ordförande vidare att tribunalen torde meddela dom inom relativt nära framtid, och ansåg att detta var en exceptionell omständighet rörande förfarandet som han kunde beakta inom ramen för intresseavvägningen. Mot bakgrund av dels unionens intresse av en effektiv återbetalning av statliga stöd, dels vad sökandena uppgett om att Sace BT endast hade behov av minimala nettotillgångar för att säkerställa bolagets fortlevnad, beviljade emellertid tribunalens ordförande endast en delvis inhibition av verkställigheten.

Beslutet i det ovannämnda målet *Vanbreda Risk & Benefits/kommissionen* (EU:T:2014:1024) gällde en anbudsinfordran avseende en upphandling av försäkringar av byggnader som kommissionen offentliggjort i augusti 2013 i sitt och flera andra unionsinstitutioners och unionsorgans namn. Anbudsinfordran hade till syfte att ersätta det vid tidpunkten gällande kontraktet vilket ingåtts med ett konsortium i vilket sökanden, Vanbreda Risk & Benefits var mäklare. Den 30 januari 2014 upplyste kommissionen sökanden om att dennes anbud förkastats, med motiveringen att det inte erbjöd det lägsta priset, och att försäkringsmäklaren Mars SA hade tilldelats kontraktet. Sökanden väckte talan om ogiltighetsförklaring av detta beslut och yrkade skadestånd på 1 miljon euro. Sökanden inkom även med en ansökan om interimistiska åtgärder i vilken tribunalens ordförande ombads att besluta om inhibition av det angripna beslutet. I sitt beslut av den 1 december 2014 biföll tribunalens ordförande denna ansökan.

Tribunalens ordförande fann att ansökan vid första påseendet framstod som särskilt faktiskt och rättsligt befogad (*fumus boni juris*). Ett av de grundläggande villkoren för anbudsinfordran var nämligen att anbudsgivare som ingav gemensamma anbud skulle garantera att samtliga anbudsparter var solidariskt ansvariga för genomförandet av kontraktet. Det ursprungliga anbudet från Marsh uppfyllde dock inte detta krav eftersom de försäkringsbolag som hade gett fullmakt till denna mäklare inte hade åtagit sig ansvar för mer än den del av kontraktet som vart och ett av företagen avsåg att utföra individuellt. Omständigheten att samtliga försäkringsbolag vid tidpunkten för undertecknandet av avtalet hade accepterat solidaritetsvillkoret var resultatet av en ändring av anbudet som vid första påseende förefaller vara olaglig och vilken skett efter inlämnandet av anbudet efter bilaterala kontakter mellan kommissionen och Marsh. Vidare hade kommissionen tillåtit Marsh att föra in två nya försäkringsbolag bland dem som undertecknade avtalet efter det att ett av de försäkringsbolag som skulle ha ingått i Marsh anbud hade hoppat av. Dessa bolag hade inte utvärderats vare sig vad gällde deras ekonomiska och finansiella ställning eller deras tekniska kapacitet före tilldelningen av kontraktet och uteslutningen av de andra anbudsgivarnas anbud. Enligt tribunalens ordförande gav detta vid en första anblick upphov till allvarliga tvivel angående huruvida upphandlingsförfarandet genomförts på ett lagenligt sätt.

Vad gällde huruvida det förelåg en situation som ställde krav på skyndsamhet konstaterade tribunalens ordförande att den påstådda finansiella skadan var allvarlig men fann att sökanden inte hade visat att denna skada var irreparabel. Enligt fast rättspraxis kan en finansiell skada normalt inte anses irreparabel eftersom den i allmänhet kan avhjälpas genom en senare ekonomisk ersättning. Vad mer specifikt gäller rättspraxis avseende offentlig upphandling är kravet på att det ska styrkas att en anbudsgivare vars anbud inte antagits kommer att lida irreparabel skada extremt svårt att uppfylla av systembetingade skäl kopplade till rättspraxis på detta speciella område. Ett sådant resultat är emellertid oförenligt med de krav på ett effektivt interimistiskt skydd som ska säkerställas på området för offentlig upphandling. Tribunalens ordförande ansåg

därför att ett nytt tillvägagångssätt som är anpassat till detta rättsområdes särdrag bör användas. När den anbudsgivare vars anbud inte antagits lyckas visa att ansökan är särskilt faktiskt och rättsligt befogad (*fumus boni juris*), kan det inte krävas att denne ska visa att ett avslag på ansökan om interimistiska åtgärder skulle kunna orsaka vederbörande en irreparabel skada. Detta skulle nämligen innebära ett orimligt och obefogat ingrepp i dennes rätt till ett effektivt domstolsskydd i enlighet med artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Ansökan är särskilt faktiskt och rättsligt befogad (*fumus boni juris*) när det förekommit en tillräckligt uppenbar och allvarlig överträdelse, och när det skyndsamt måste förhindras att denna överträdelse får verkningar eller att dessa verkningar kvarstår, om inte en intresseavvägning i sista hand talar emot detta. Under dessa exceptionella omständigheter räcker det att visa hur allvarlig den skada som skulle uppstå är om det angripna beslutet inte inhiberades för att villkoret avseende att det föreligger en situation som ställer krav på skyndsamhet ska anses vara uppfyllt, med beaktande av nödvändigheten av att undvika en överträdelse av denna art får verkningar. I det aktuella fallet konstaterade tribunalens ordförande att det vid första påseendet föreföll som om allvarliga överträdelser begåtts, vilka medförde att det anbud som antagits var rättsstridigt och att kommissionens agerande måste anses vara en tillräckligt uppenbar och allvarlig överträdelse av unionsrätten att det måste förhindras att detta får verkningar i framtiden.

Vad gäller avvägningen mellan olika intressen fann tribunalens ordförande att resultatet av denna var till sökandens fördel. Sökandens intresse av att dennes rätt till bevarande av ett effektivt rättsmedel samt skyddet för unionens finansiella intressen och nödvändigheterna att upphäva effekterna av den fastställda överträdelsen vägde tyngre än kommissionens intresse av att det angripna beslutet skulle kvarstå. Tribunalens ordförande godtog härvidlag inte kommissionens argument att en inhibition av det angripna beslutet skulle föranleda katastrofala konsekvenser för unionens finansiella intressen. Vad gällde de risker som är kopplade till att de berörda byggnaderna skulle sakna försäkring framkom det att det fanns ett flertal lösningar som gjorde det möjligt att säkerställa att dessa byggnader kunde försäkras genom det då gällande avtalet.

Tribunalens ordförande ansåg följaktligen att omständigheterna i det aktuella fallet krävde att verkställigheten av det angripna beslutet inhiberades. Mot bakgrund av ändringen i synsätt och rättssäkerhetsprincipen beslutade tribunalens ordförande dock att inhibitionsbeslutet inte skulle få verkan förrän överklagandefristen mot kommissionens beslut hade löpt ut³¹.

³¹ Övriga ansökningar om interimistiska åtgärder som inkommit på området för upphandlingsförfaranden avslogs på grund av ansökan inte vid första påseendet framstod som faktiskt och rättsligt befogad (*fumus boni juris*) och det prövades inte huruvida det förelåg en situation som ställde krav på skyndsamhet (beslut av den 4 februari 2014 i målet *Serco Belgium m.fl./kommissionen* (T-644/13 R, EU:T:2014:57); dom av den 5 december 2014 i målet *AF Steelcase/harmoniseringsbyrå* (T-652/14 R, EU:T:2014:1026), samt dom av den 8 december 2014, i målet *STC/kommissionen* (T-355/14 R, EU:T:2014:1046).

B – Tribunalens sammansättning

(Protokollär ordning den 31 december 2014)

Första raden från vänster till höger:

Avdelningsordförandena G. Berardis, M. Van der Woude, A. Dittrich, S. Papasavvas, tribunalens vice ordförande H. Kanninen; tribunalens ordförande M. Jaeger; avdelningsordförandena M.E. Martins Ribeiro, M. Prek, S. Frimodt Nielsen och D. Gratsias.

Andra raden från vänster till höger:

Domarna E. Buttigieg, A. Popescu, I. Labucka, I. Wiszniewska-Bialecka, F. Dehousse, N. J. Forwood, O. Czúcz, I. Pelikánová, J. Schwarcz och M. Kancheva.

Tredje raden från vänster till höger:

Domarna L. Madise, I. Ulloa Rubio, V. Kreuschitz, V. Tomljenović, C. Wetter, E. Bieliūnas, A.M. Collins och S. Gervasoni; justitiesekreteraren E. Coulon.

1. Tribunalens ledamöter

(efter tidpunkt för tillträde av tjänst)

Marc Jaeger

Född 1954; juristexamen från Université Robert Schuman i Strasbourg, studier vid Collège d'Europe, invald i det luxemburgska advokatsamfundet (1981), justitieattaché, förordnad vid riksåklagarämbetet i Luxemburg (1983), domare vid Tribunal d'arrondissement de Luxembourg (1984), rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1986–1996), ordförande för Institut Universitaire International de Luxembourg (IUIL), domare vid tribunalen sedan den 11 juli 1996; tribunalens ordförande sedan den 17 september 2007.

Heikki Kanninen

Född 1952; examina från handelshögskolan i Helsingfors och juridiska fakulteten vid Helsingfors universitet; föredragande i Högsta förvaltningsdomstolen; huvudsekreterare för kommittén för översyn av rättsskyddet inom offentlig förvaltning; förvaltningssekreterare i Högsta förvaltningsdomstolen; ordförande för kommittén för översyn av det förvaltningsrättsliga förfarandet, lagstiftningsråd i justitieministeriet; biträdande justitiesekreterare vid Eftadomstolen; rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol; förvaltningsråd i Högsta förvaltningsdomstolen (1998–2005); ledamot av asylnämnden; vice ordförande i kommittén för utveckling av det finländska rättsväsendet; domare vid personaldomstolen mellan den 6 oktober 2005 och den 6 oktober 2009; domare vid tribunalen sedan den 7 oktober 2009; tribunalens vice ordförande sedan den 17 september 2013.

Nicholas James Forwood

Född 1948; examina från Cambridge University, BA 1969 och MA 1973 (mekanik och juridik); invald i Englands advokatsamfund 1970; praktiserade därefter i London (1971–1999) och i Bryssel (1979–1999); invald i Irlands advokatsamfund 1981; utnämnd till Queen's Counsel 1987; bencher of the Middle Temple 1998; representant för Englands och Wales advokatsamfund vid "Council of the Bars and Law Societies" (CCBE) och ordförande för CCBE:s ständiga delegation vid Europeiska gemenskapernas domstol (1995–1999); styrelseledamot i "World Trade Law Association" och i "European Maritime Law Organization" (1993–2002); domare vid tribunalen sedan den 15 december 1999.

Maria Eugénia Martins de Nazaré Ribeiro

Född 1956; studier i Lissabon, Bryssel och Strasbourg; advogada i Portugal och i Bryssel; fristående forskare vid Institutet för europeiska studier vid Université libre de Bruxelles; rättssekreterare hos domstolens portugisiska domare J.C. Moitinho de Almeida (1986–2000), därefter hos förstainstansrättens ordförande B. Vesterdorf (2000–2003); domare vid tribunalen sedan den 31 mars 2003.

Franklin Dehousse

Född 1959; juris kandidatexamen (universitetet i Liège, år 1981); aspirant (Statliga fonden för vetenskaplig forskning, 1985–1989); rättsakkunnig vid Chambre des représentants (1981–1990); juris doktor (universitetet i Strasbourg, år 1990); professor (universiteten i Liège och Strasbourg, Collège d'Europe, Institut royal supérieur de Défense, Montesquieuuniversitetet i Bordeaux, collège Michel Servet vid universiteten i Paris, Notre-dame de la Paix-fakulteten i Namur); utrikesministerns särskilda sändebud (1995–1999); direktör för europastudierna vid Institut royal des relations internationales (1998–2003); bisittare i Conseil d'État (2001–2003); rådgivare i Europeiska kommissionen (1990–2003); ledamot av Observatoire Internet (2001–2003); domare vid tribunalen från och med den 7 oktober 2003.

Ottó Czúcz

Född 1946; juris doktor, Szegeds universitet (1971); handläggare vid Arbetsmarknadsministeriet (1971–1974); programansvarig och professor (1974–1989), dekanus vid den juridiska fakulteten (1989–1990), prorektor (1992–1997), Szegeds universitet; advokat; medlem av styrelsen för den nationella pensionsförsäkringen; vice president i European Institute of Social Security (EISS) (1998–2002); medlem av vetenskapliga rådet i International Social Security Association (ISSA); domare vid författningsdomstolen (1998–2004); domare vid tribunalen sedan den 12 maj 2004.

Irena Wiszniewska-Białecka

Född 1947; examen i juridik från Warszawa universitet (1965–1969); forskare (assistent, docent, professor) vid institutet för rättsvetenskap vid polska vetenskapsakademin (1969–2004); forskarassistent vid Max Planck-institutet för utländsk och internationell patent-, upphavs- och konkurrensrätt i München (AvH-stiftelsens stipendium, 1985–1986); advokat (1992–2000); domare vid högsta förvaltningsdomstolen (2001–2004); domare vid tribunalen sedan den 12 maj 2004.

Irena Pelikánová

Född 1949; juris doktor, lektor i handelsrätt (före 1989), högre doktorsgrad, professor i handelsrätt (sedan 1993) vid den juridiska fakulteten, Karls universitet, Prag; medlem av styrelsen för värdepappersnämnden (1999–2002); advokat; medlem av den tjeckiska regeringens rådgivande organ i lagstiftningsfrågor (1998–2004); domare vid tribunalen sedan den 12 maj 2004.

Ingrida Labucka

Född 1963; examen i juridik, Lettlands universitet (1986); Inrikesministeriets tillsynsman för regionen Kirov och staden Riga (1986–1989); domare vid Rigas förstainstansrätt (1990–1994); advokat (1994–1998 och juli 1999–maj 2000); justitieminister (november 1998–juli 1999 och maj 2000–oktober 2002); ledamot av permanenta skiljedomstolen i Haag (2001–2004); parlamentsledamot (2002–2004); domare vid tribunalen sedan den 12 maj 2004.

Savvas Papasavvas

Född 1969; studier vid Atens universitet (kandidatexamen år 1991); studier vid universitetet Paris II (fördjupade studier i offentlig rätt, DEA, år 1992) och vid universitetet Aix-Marseille III (juris doktor år 1995); advokat på Cypern, advokat i Nicosia sedan 1993; programansvarig vid Cyperns universitet (1997–2002), lektor i författningsrätt sedan september 2002; forskare vid European Public Law Center (2001–2002); domare vid tribunalen sedan den 12 maj 2004.

Miro Prek

Född 1965; juristexamen (1989); invald i advokatsamfundet (1994); diverse uppdrag och tjänster inom statsförvaltningen, huvudsakligen i regeringens enhet för lagberedning (vice statssekreterare och biträdande chef, därefter chef för avdelningen för europarätt och komparativ rätt) och vid byrån för europafrågor (biträdande statssekreterare); medlem i förhandlingsgruppen inför upprättandet av associeringsavtalet (1994–1996) och inför anslutningen till Europeiska unionen (1998–2003) med ansvar för juridiska frågor; advokat; projektansvarig för anpassning till gemenskapslagstiftningen och den europeiska integrationen, huvudsakligen i västra Balkan; avdelningschef vid Europeiska gemenskapernas domstol (2004–2006); domare vid tribunalen sedan den 7 oktober 2006

Alfred Dittrich

Född 1950; juridikstudier vid universitetet i Erlangen-Nürnberg (1970–1975); notarie (Rechtsreferendar) vid Oberlandesgericht Nürnberg (1975–1978); tjänsteman vid förbundsekonominministeriet (1978–1982); tjänsteman vid Förbundsrepubliken Tysklands ständiga representation vid Europeiska gemenskaperna (1982), tjänsteman vid förbundsekonominministeriet med ansvar för gemenskapsrätt och konkurrens (1983–1992); chef för EU-rättsavdelningen vid justitieministeriet (1992–2007); chef för den tyska delegationen i rådsarbetsgruppen "Domstolen"; ombud för förbundsregeringen i ett stort antal mål vid Europeiska gemenskapernas domstol; domare vid tribunalen sedan den 17 september 2007.

Sten Frimodt Nielsen

Född 1963, juris kandidatexamen från Köpenhamns universitet (1988), tjänsteman vid utrikesministeriet (1988–1991), undervisningsassistent i internationell rätt och EG-rätt vid Köpenhamns universitet (1988–1991), ambassadsekreterare vid Danmarks ständiga representation vid Förenta nationerna i New York (1991–1994), tjänsteman vid utrikesministeriets rättssekretariat (1994–1995), extern lektor vid Köpenhamns universitet (1995), tjänsteman och därefter kansliråd vid statsministeriet (1995–1998), ministerråd vid Danmarks ständiga representation vid Europeiska unionen (1998–2001), ämnesråd (kommitteret) i rättsliga frågor vid statsministeriet (2001–2002), avdelningschef och juridisk rådgivare vid statsministeriet (mars 2002–juli 2004), departementsråd och juridisk rådgivare vid statsministeriet (augusti 2004–augusti 2007), domare vid tribunalen sedan den 17 september 2007.

Juraj Schwarcz

Född 1952; juris doktor (Comenius-universitetet i Bratislava, 1979); juridisk företagsrådgivare (1975–1990), justitiesekreterare med ansvar för handelsregistret vid distriktsdomstolen i Košice (1991), domare vid distriktsdomstolen i Košice (januari–oktober 1992), domare och avdelningsordförande vid den regionala domstolen i Košice (november 1992–2009), tillförordnad domare i Republiken Slovakien's högsta domstol, avdelningen för handelsrätt (oktober 2004–september 2005), ordförande för kollegiet för handelsrätt vid den regionala domstolen i Košice (oktober 2005–september 2009), extern ledamot av fakulteten för handelsrätt och kommersiell rätt vid P.J. Šafárik-universitetet i Košice (1997–2009), extern ledamot av lärarkåren vid Justičná akadémia (Rättsakademin) (2005–2009), domare vid tribunalen sedan den 7 oktober 2009.

Marc van der Woude

Född 1960; juris kandidat (universitetet i Groningen, 1983); studier vid Collège d'Europe (1983–1984); amanuens vid Collège d'Europe (1984–1986); lärare vid universitetet i Leiden (1986–1987); föredragande vid Generaldirektoratet för konkurrens vid Europeiska gemenskapernas kommission (1987–1989); rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1989–1992); politisk koordinator vid Generaldirektoratet för konkurrens vid Europeiska gemenskapernas kommission (1992–1993); jurist vid rättstjänsten vid Europeiska gemenskapernas kommission (1993–1995); invald i Bryssels advokatsamfund sedan år 1995; lärare vid universitetet Érasme de Rotterdam sedan år 2000; författare av ett stort antal publikationer; domare vid tribunalen sedan den 13 september 2010.

Dimitrios Gratsias

Född 1957; juristexamen vid Atens universitet (1980); examen efter fördjupade studier i förvaltningsrätt vid universitetet Paris I, Panthéon-Sorbonne (1981); utbildningsbevis från centret för gemenskaps- och europastudier (universitetet Paris I) (1982); rättssekreterare vid den högsta förvaltningsdomstolen (1985–1992); revisionssekreterare vid den högsta förvaltningsdomstolen (1992–2005); rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1994–1996); ställföreträdande ledamot av Greklands högsta specialdomstol (1998 och 1999); ledamot av den högsta förvaltningsdomstolen (2005); ledamot av specialdomstolen för domares ansvar (2006); ledamot av förvaltningsdomstolarnas högsta råd (2008); inspektör för förvaltningsdomstolarna (2009–2010); domare vid tribunalen sedan den 25 oktober 2010.

Andrei Popescu

Född 1948; juris kandidatexamen vid universitetet i Bukarest (1971); högre universitetsstudier i internationell arbetsrätt och europeisk socialrätt vid universitetet i Genève (1973–1974); juris doktor vid universitetet i Bukarest (1980); biträdande assistent (1971–1973), assistent (1974–1985) och sedan kursansvarig i arbetsrätt vid universitetet i Bukarest (1985–1990); förste forskare vid institutet för vetenskaplig forskning i arbetsfrågor och socialrättsliga frågor (1990–1991); biträdande generaldirektör (1991–1992) och sedan direktör (1992–1996) vid departementet för arbete och social trygghet; docent (1997) och sedan professor vid den nationella högskolan för studier inom politik och administration i Bukarest (2000); statssekreterare vid departementet för europeisk integration (2001–2005); avdelningschef vid lagrådet i Rumänien (1996–2001 och 2005–2009); grundare och direktör för tidskriften *Revue roumaine de droit européen*; ordförande för den rumänska föreningen för europarätt; ombud för den rumänska regeringen vid Europeiska unionens domstolar (2009–2010); domare vid tribunalen sedan den 26 november 2010.

Mariyana Kancheva

Född 1958; juris kandidatexamen vid universitetet i Sofia (1979–1984); magisterexamen i europarätt vid Institut d'études européennes, Université libre de Bruxelles (2008–2009); specialiserad i handelsrätt och immaterialrätt; domaraspirant vid den regionala domstolen i Sofia (1985–1986); rättssakkunnig (1986–1988); advokat i Sofia (1988–1992); generaldirektör för utrikesministeriets diplomatkärsavdelning (1992–1994); advokat i Sofia (1994–2011) och i Bryssel (2007–2011); skiljemannauppdrag i affärstvister i Sofia; har deltagit i utformningen av lagstiftning i egenskap av rättssakkunnig i det bulgariska parlamentet; domare i tribunalen sedan den 19 september 2011.

Guido Berardis

Född 1950; juristexamen (universitetet La Sapienza i Rom, 1973), högskoleexamen i Europarätt vid Collège d'Europe (Brygge, 1974–1975); tjänsteman vid Europeiska gemenskapernas kommission (direktoratet "Internationella frågor" inom generaldirektoratet för Jordbruk, 1975–1976); medarbetare inom rättstjänsten vid Europeiska gemenskapernas kommission (1976–1991 och 1994–1995); företrädare för rättstjänsten vid Europeiska gemenskapernas kommission i Luxemburg (1990–1991); rättssekreterare hos domaren G.F. Mancini vid Europeiska gemenskapernas domstol (1991–1994); juridisk rådgivare hos M. Monti (1995–1997) och F. Bolkestein (2000–2002), ledamöter vid Europeiska gemenskapernas kommission; direktör för direktoratet "Upphandlingspolitik" (2002–2003), för direktoratet "Tjänster, immateriella rättigheter och industriell äganderätt, mediesektorena och uppgiftsskydd" (2003–2005) och för direktoratet "Tjänster" (2005–2011) inom generaldirektoratet "Inre marknaden" vid Europeiska gemenskapernas kommission; juridisk chefsrådgivare och direktör för avdelningen "Rättvisa, frihet och säkerhet, civilrätt och straffrätt" inom rättstjänsten vid Europeiska kommissionen (2011–2012); domare vid tribunalen sedan den 17 september 2012.

Eugène Buttigieg

Född 1961; juristexamen (University of Malta); master i europarätt (University of Exeter); doktorsexamen i konkurrensrätt (University of London); juridisk handläggare vid justitieministeriet (1987–1990); förste juridisk handläggare vid utrikesministeriet (1990–1994); ledamot av Copyright Board (kommittén för upphovsrätt) (1994–2005); juridisk granskare vid ministeriet för justitiefrågor och lokalt självstyre (2001–2002); handläggare vid Malta Resources Authority (Maltas myndighet för förvaltning av naturtillgångar) (2001–2009); konsult i europarätt (sedan 1994); juridisk rådgivare i konkurrensrätt och konsumenträtt vid finans-, ekonomi och investeringsministeriet (2000–2010); juridisk rådgivare i konkurrensrätt och konsumenträtt vid premiärministerns kansli (2010–2011), konsult vid Malta Competition and Consumer Affairs Authority (Maltas myndighet för konkurrens- och konsumentfrågor) (2012); lektor (1994–2001), förste lektor (2001–2006), därefter biträdande professor (sedan 2007) och innehavare av Jean Monnet-professuren i europarätt (sedan 2009) vid University of Malta; medgrundare av och vice ordförande för Maltese Association for European Law (Maltas förening för europarätt); domare vid tribunalen sedan den 8 oktober 2012.

Carl Wetter

Född 1949; examen i ekonomi (fil kand, 1974) och juridik (jur kand, 1977) vid Uppsala universitet; kanslissekreterare i utrikesdepartementet (1977); ledamot av Advokatsamfundet (sedan 1983); medlem i Svenska ICC:s (International Chamber of Commerce) referensgrupp Konkurrens; föreläsare i konkurrensrätt vid Lunds och Stockholms universitet; författare av ett stort antal publikationer; domare vid tribunalen sedan den 18 mars 2013.

Vesna Tomljenović

Född 1956; examen från Rijeka universitet (magisterexamen 1979) och från Zagreb universitet (LL.M. 1984, juris doktor 1996); lektor (1980–1998), biträdande professor (2003–2009) och professor (2009–2013) vid juridiska fakulteten, Rijeka universitet; biträdande professor vid ekonomiska fakulteten, Rijeka universitet (1990–2013); ordförande för den kroatiska föreningen för komparativ rätt (2006–2013); domare vid tribunalen sedan den 4 juli 2013.

Egidijus Bieliūnas

Född år 1950, juristexamen från Vilnius universitet (1973); juris doktor (1978); assistent, lektor, därefter docent på juridiska fakulteten vid Vilnius universitet (1977–1992); rådgivare på juridiska avdelningen vid Republiken Litauens parlament (1990–1992); rådgivare vid Litauens ambassad i Belgien (1992–1994); rådgivare vid Litauens ambassad i Frankrike (1994–1996); medlem av Europeiska kommissionen för mänskliga rättigheter (1996–1999); domare vid Litauens högsta domstol (1999–2011); docent i straffrätt vid Vilnius universitet (2003–2013); Republiken Litauens representant vid Eurojusts gemensamma tillsynsorgan (2004–2011); domare vid Republiken Litauens författningsdomstol (2011–2013); domare vid tribunalen sedan den 16 september 2013.

Viktor Kreuschitz

Född 1952; juris doktor vid universitetet i Wien (1981); statstjänsteman vid förbundskanslersämbetet – avdelningen för konstitutionella frågor (1981–1997); rådgivare vid Europeiska kommissionens rättstjänst (1997–2013); domare vid tribunalen sedan den 16 september 2013.

Anthony Michael Collins

Född 1960; examen från Trinity College, Dublin (rättsvetenskap) (1984) och från Honourable Society of the King's Inns, Dublin (Barrister-at-Law) (1986); Barrister-at-Law (1986–1990 respektive 1997–2003) och Senior Counsel (2003–2013) vid Irlands domstolar; rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1990–1997); direktör för Irish Centre for European Law (1997–2000) och alltså medlem av dess styrelse; vice ordförande för Council of European National Youth Committees (1979–1981); generalsekreterare för Organising Bureau of European School Student Unions (1977–1984); generalsekreterare för Irish Union of School Students (1977–1979); internationell vice ordförande för Union of Students in Ireland (1982–1983); medlem av Administrative Committee of the Amicale des référendaires, Luxemburg (1992–2000); ledamot av Permanent Delegation of the Council of Bars and Law Societies of Europe (CCBE), EU- och EFTA domstolarna (2006–2013); domare vid tribunalen sedan den 16 september 2013.

Ignacio Ulloa Rubio

Född 1967; juristexamen med högsta betyg (1985–1990) och forskarutbildning (1990–1993) vid Universidad Complutense, Madrid; allmän åklagare i Girona (2000–2003); rådgivare rörande rättskipningsfrågor och mänskliga rättigheter vid Koalitionens provisoriska myndighet (Coalition Provisional Authority), Bagdad, Irak (2003–2004); tvistemålsdomare i första instans samt undersökningsdomare i Girona (2003–2007); därefter förstedomare i Girona (2008); biträdande chef för det samordnade rättsstatsuppdraget i Irak, Eujust Lex, vid Europeiska unionens råd (2005–2006); juridisk rådgivare till Spaniens författningsdomstol (2006–2011 och 2013); statssekreterare för säkerhetspolitik (2012–2013); civil sakkunnig i rättsstatsfrågor och reform av säkerhetssektorn vid Europeiska unionens råd (2005–2011); extern sakkunnig rörande grundläggande rättigheter och straffrätt för Europeiska kommissionen (2011–2013); föreläsare och författare till ett flertal publikationer; domare vid tribunalen sedan den 16 september 2013.

Stéphane Gervasoni

Född 1967; examen från Institut d'études politiques i Grenoble (1988) och från École nationale d'administration (1993); auditeur vid Conseil d'État (referent vid den dömande avdelningen (1993–1997) och ledamot vid avdelningen för sociala frågor (1996–1997)); maître des requêtes au Conseil d'État (1996–2008); docent vid Institut d'études politiques i Paris (1993–1995); regeringsombud vid Commission spéciale de cassation des pensions (1994–1996); juridisk rådgivare vid ministeriet för offentligt anställda och vid Paris stad (1995–1997); generalsekreterare för prefekturen i departementet Yonne, underprefekt i länet Auxerre (1997–1999); generalsekreterare för prefekturen i departementet Savoie, underprefekt i länet Chambéry (1999–2001); rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (2001–2005); ordinarie ledamot av överklagandeinstansen vid Nordatlantiska fördragsorganisationen (Nato) (2001–2005); domare vid Europeiska unionens personaldomstol (2005–2011, avdelningsordförande från 2008 till 2011); ledamot av Conseil d'État (vice ordförande på den dömande avdelningens åttonde rotel (2011–2013); ledamot av Europeiska rymdorganisationens överklagandeinstans (2011–2013); domare vid tribunalen sedan den 16 september 2013.

Lauri Madise

Född 1974; juristexamen (Tartu universitet och Université de Poitiers); rådgivare vid justitieministeriet (1995–1999); chef för sekretariatet i det estniska parlamentets konstitutionsutskott (1999–2000); domare vid distriktsdomstolen i Tallinn (sedan 2002); ledamot i kommittén för domarexamina (sedan 2005); delaktig i lagstiftningsarbetet inom konstitutionell rätt och förvaltningsrätt; domare vid tribunalen sedan den 23 oktober 2013.

Emmanuel Coulon

Född 1968; studier i juridik (Panthéon-Assas-universitetet, Paris); studier i företagsekonomi (Paris-Dauphine-universitetet); Collège d'Europe (1992); inträdesprov till Centre régional de formation à la profession d'avocat de Paris; invald i advokatsamfundet i Bryssel; advokat i Bryssel; avklarat allmänt uttagningsprov för anställning som tjänsteman vid Europeiska gemenskapernas kommission; rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt (hos ordföranden Saggio, 1996–1998; hos ordföranden Vesterdorf, 1998–2002); kabinettschef hos förstainstansrättens ordförande (2003–2005); justitiesekreterare vid tribunalen sedan den 6 oktober 2005.

2. Förändringar i tribunalens sammansättning år 2014

Tribunalens sammansättning förändrades inte under år 2014.

3. Protokollär ordning

från den 1 januari 2014 till den 31 december 2014

M. JAEGER, tribunalens ordförande
H. KANNINEN, vice ordförande
M.E. MARTINS RIBEIRO, avdelningsordförande
S. PAPASAVVAS, avdelningsordförande
M. PREK, avdelningsordförande
A. DITTRICH, avdelningsordförande
S. FRIMODT NIELSEN, avdelningsordförande
M. VAN DER WOUDE, avdelningsordförande
D. GRATSIAS, avdelningsordförande
G. BERARDIS, avdelningsordförande
N.J. FORWOOD, domare
F. DEHOUSSE, domare
O. CZÚCZ, domare
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, domare
I. PELIKÁNOVÁ, domare
I. LABUCKA, domare
J. SCHWARCZ, domare
A. POPESCU, domare
M. KANCHEVA, domare
E. BUTTIGIEG, domare
C. WETTER, domare
V. TOMLJENOVIC, domare
E. BIELIŪNAS, domare
V. KREUSCHITZ, domare
A. COLLINS, domare
I. ULLOA RUBIO, domare
S. GERVASONI, domare
L. MADISE, domare

E. COULON, justitiesekreterare

4. Tribunalens tidigare ledamöter

David Alexander Ogilvy Edward (1989–1992)
Christos Yeraris (1989–1992)
José Luis Da Cruz Vilaça (1989–1995), ordförande (1989–1995)
Jacques Biancarelli (1989–1995)
Donal Patrick Michael Barrington (1989–1996)
Romain Alphonse Schintgen (1989–1996)
Heinrich Kirschner (1989–1997)
Antonio Saggio (1989–1998), ordförande (1995–1998)
Cornelis Paulus Briët (1989–1998)
Koen Lenaerts (1989–2003)
Bo Vesterdorf (1989–2007), président (1998–2007)
Rafael García-Valdecasas y Fernández (1989–2007)
Andreas Kalogeropoulos (1992–1998)
Christopher William Bellamy (1992–1999)
André Potocki (1995–2001)
Rui Manuel Gens de Moura Ramos (1995–2003)
Pernilla Lindh (1995–2006)
Virpi Tiili (1995–2009)
Josef Azizi (1995–2013)
John D.Cooke (1996–2008)
Jörg Pirrung (1997–2007)
Paolo Mengozzi (1998–2006)
Arjen W.H.Meij (1998–2010)
Mihalis Vilaras (1998–2010)
Hubert Legal (2001–2007)
Verica Trstenjak (2004–2006)
Daniel Šváby (2004–2009)
Ena Cremona (2004–2012)
Vilenas Vadapalas (2004–2013)
Küllike Jürimäe (2004–2013)
Enzo Moavero Milanesi (2006–2011)
Nils Wahl (2006–2012)
Teodor Tchipev (2007–2010)
Valeriu M. Ciucă (2007–2010)
Santiago Soldevila Fragoso (2007–2013)
Laurent Truchot (2007–2013)
Kevin O'Higgins (2008–2013)

Ordförande

José Luis Da Cruz Vilaça (1989–1995)

Antonio Saggio (1995–1998)

Bo Vesterdorf (1998–2007)

Justitiesekreterare

Jung Hans (1989–2005)

C – Tribunalens verksamhetsstatistik

Tribunalens allmänna verksamhet

1. Inkomna, avgjorda och pågående mål (2010–2014)

Inkomna mål

2. Typ av förfarande (2010–2014)
3. Form av talan (2010–2014)
4. Föremål för talan (2010–2014)

Avgjorda mål

5. Typ av förfarande (2010–2014)
6. Föremål för talan (2014)
7. Föremål för talan (2010–2014) (domar och beslut)
8. Dömande sammansättning (2010–2014)
9. Handläggningstid i månader (2010–2014) (domar och beslut)

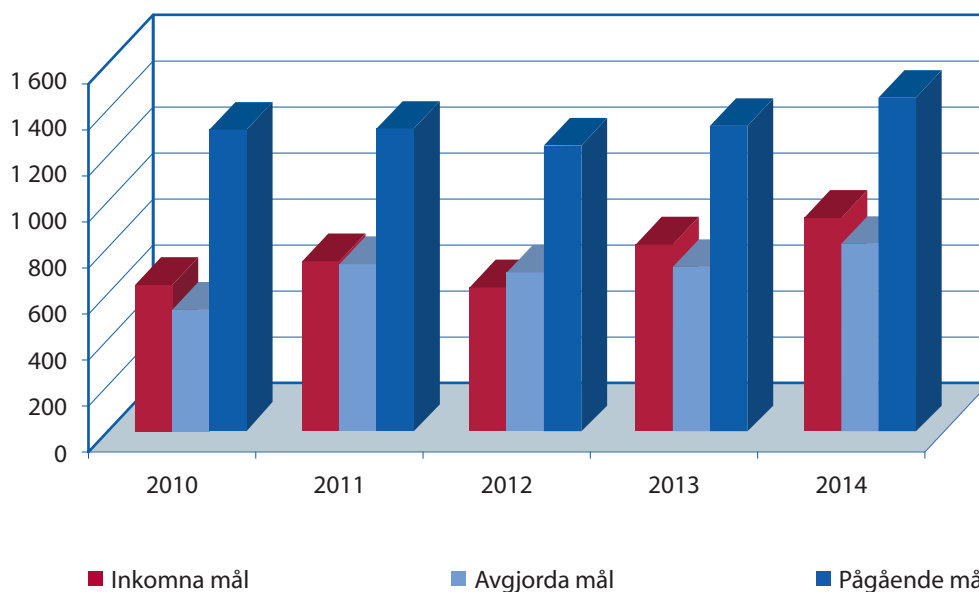
Pågående mål per den 31 december

10. Typ av förfarande (2010–2014)
11. Föremål för talan (2010–2014)
12. Dömande sammansättning (2010–2014)

Övrigt

13. Interimistiska beslut (2010–2014)
14. Skyndsam handläggning (2010–2014)
15. Avgöranden av tribunalen som har överklagats (1990–2014)
16. Fördelning av överklagandena på typ av förfarande (2010–2014)
17. Utgången i överklagade mål (2014) (domar och beslut)
18. Utgången i överklagade mål (2010–2014) (domar och beslut)
19. Allmän utveckling (1989–2014) (inkomna, avgjorda och pågående mål)

1. *Tribunalens allmänna verksamhet – Inkomna, avgjorda och pågående mål (2010–2014)*^{1 2}

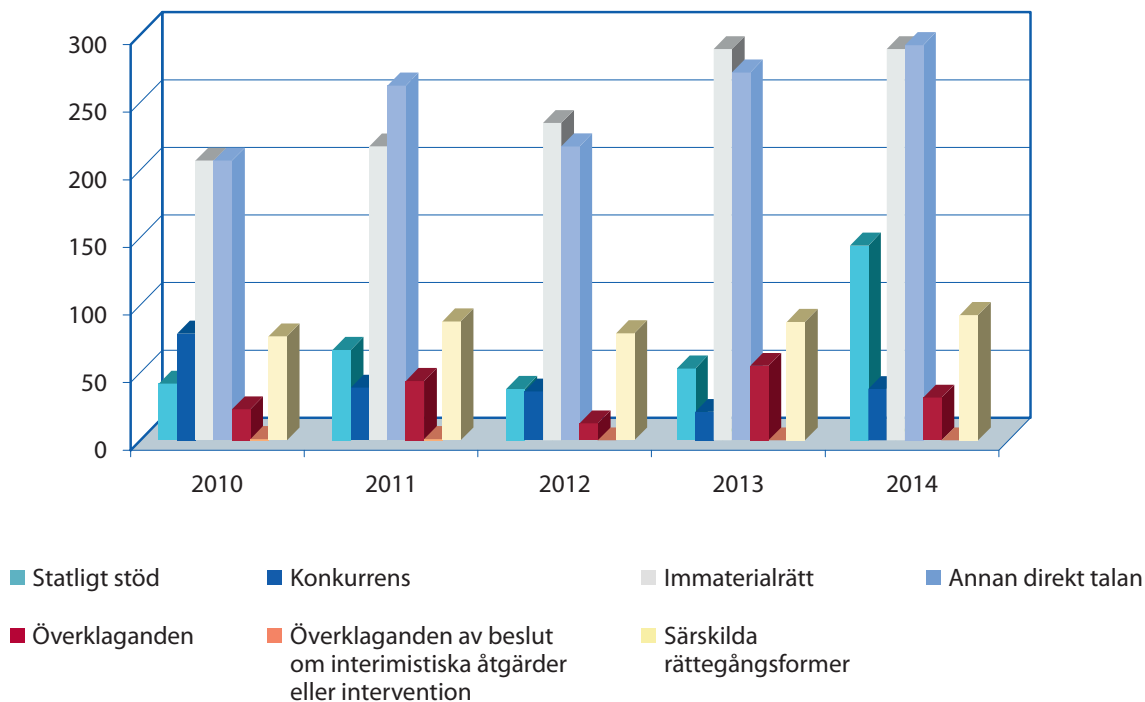

	2010	2011	2012	2013	2014
Inkomna mål	636	722	617	790	912
Avgjorda mål	527	714	688	702	814
Pågående mål	1 300	1 308	1 237	1 325	1 423

¹ Om inget annat anges beaktas de särskilda rättegångsformerna i denna tabell och i tabellerna på följande sidor. Följande förfaranden anses vara "särskilda rättegångsformer": Ansökan om återvinning (artikel 41 i domstolens stadga, artikel 122 i tribunalens rättegångsregler), talan av tredje man (artikel 42 i domstolens stadga, artikel 123 i tribunalens rättegångsregler), resning (artikel 44 i domstolens stadga, artikel 125 i tribunalens rättegångsregler), förklaring av dom (artikel 43 i domstolens stadga, artikel 129 i tribunalens rättegångsregler), fastställande av rättegångskostnader (artikel 92 i tribunalens rättegångsregler), rättshjälp (artikel 96 i tribunalens rättegångsregler) och rättelse av dom (artikel 84 i tribunalens rättegångsregler).

² Om inget annat anges beaktas inte interimistiska förfaranden i denna tabell eller i tabellerna på följande sidor.

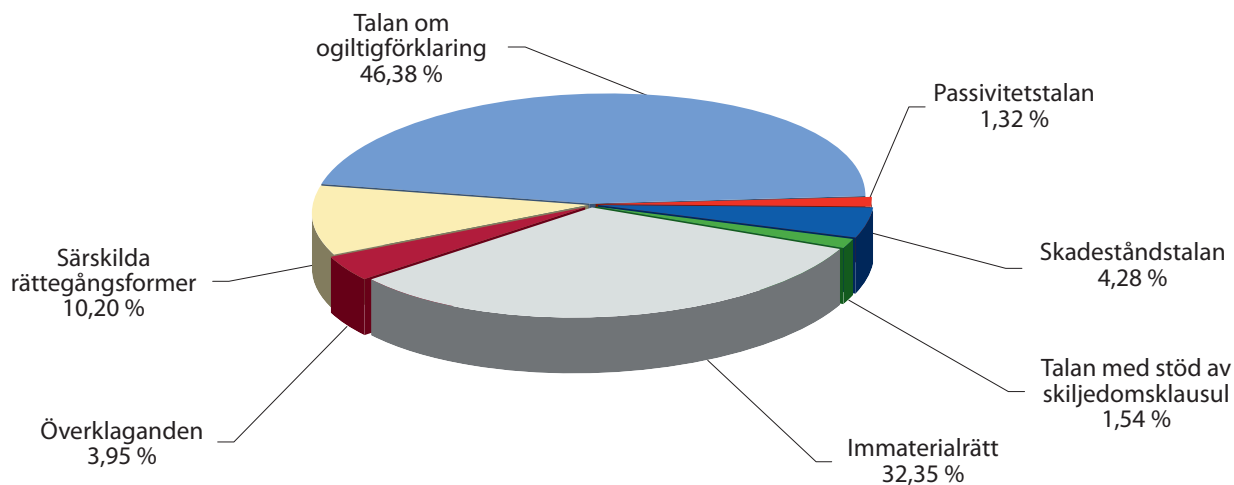
2. Inkomna mål – Typ av förfarande (2009–2013)

	2010	2011	2012	2013	2014
Statligt stöd	42	67	36	54	148
Konkurrens	79	39	34	23	41
Immaterialrätt	207	219	238	293	295
Annan direkt talan	207	264	220	275	299
Överklaganden	23	44	10	57	36
Överklaganden av beslut om interimistiska åtgärder eller intervention	1	1	1		
Särskilda rättegångsformer	77	88	78	88	93
Total	636	722	617	790	912

3. Inkomna mål – Form av talan (2010–2014)

Fördelning år 2014

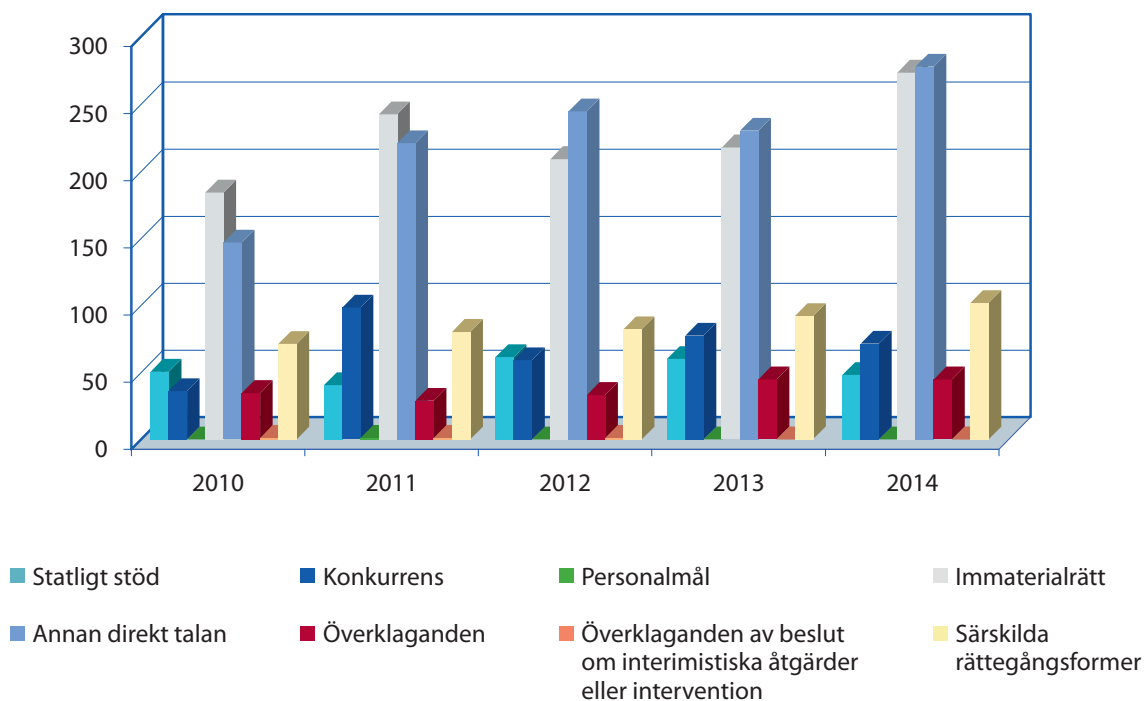

	2010	2011	2012	2013	2014
Talan om ogiltigförklaring	304	341	257	319	423
Passivitetstalan	7	8	8	12	12
Skadeståndstalan	8	16	17	15	39
Talan med stöd av skiljedomsklausul	9	5	8	6	14
Immaterialrätt	207	219	238	293	295
Överklaganden	23	44	10	57	36
Överklaganden av beslut om interimistiska åtgärder eller intervention	1	1	1		
Särskilda rättegångsformer	77	88	78	88	93
Totalt	636	722	617	790	912

4. Inkomna mål – Föremål för talan (2010–2014)

	2010	2011	2012	2013	2014
Anslutning av nya stater				1	
Associering av utomeuropeiska länder och territorier				1	
Bolagsrätt					1
Ekonomisk och monetär politik	4	4	3	15	4
Ekonomisk, social och territoriell sammanhållning	24	3	4	3	3
Energi		1		1	3
Etableringsfrihet					1
Europeiska unionens yttre åtgärder	1	2	1		3
Finansiella bestämmelser (budget, budgetram, egna medel bedrägeribekämpning)			1		5
Fiskepolitik	19	3		3	3
Folkhälsa	4	2	12	5	11
Forskning och teknisk utveckling samt rymden	3	4	3	5	2
Fri rörlighet för personer	1				
Fri rörlighet för varor				1	
Frihet att tillhandahålla tjänster	1		1		1
Handelspolitik	9	11	20	23	31
Immaterialrätt och industriell äganderätt	207	219	238	294	295
Industripolitik					2
Institutionell rätt	17	44	41	44	67
Jordbruk	24	22	11	27	15
Konkurrens	79	39	34	23	41
Konsumentskydd				1	1
Kultur				1	
Miljö	15	6	3	11	10
Offentlig upphandling	15	18	23	15	17
Område med frihet, säkerhet och rättvisa		1		6	1
Registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach-förordningen)	8	3	2	12	3
Restriktiva åtgärder (yttre åtgärder)	21	93	59	41	68
Skatterätt	1	1	1	1	1
Skiljedomsklausul	9	5	8	6	14
Social trygghet för migrerande arbetstagare				1	
Socialpolitik	4	5	1		
Statligt stöd	42	67	36	54	148
Sysselsättning				2	
Tillgång till handlingar	19	21	18	20	17
Tillnärmning av lagstiftning				13	
Transeuropeiska nät				3	
Transport	1	1		5	1
Tullunionen och gemensamma tulltaxan	4	10	6	1	7
Turism				2	
Unionsmedborgarskap					1
Utbildning, yrkesutbildning, ungdomsfrågor och idrott		2	1	2	
Utrikes- och säkerhetspolitik	1			2	
Totalt EG/FEUF-fördraget	533	587	527	645	777
Totalt Euratomfördraget	1				
Särskilda rättegångsformer	77	88	78	88	93
Tjänsteföreskrifterna	25	47	12	57	42
TOTALT	636	722	617	790	912

5. Avgjorda mål – Typ av förfarande (2010–2014)

	2010	2011	2012	2013	2014
Statligt stöd	50	41	63	60	51
Konkurrens	38	100	61	75	72
Personalmål		1			
Immaterialrätt	180	240	210	217	275
Annan direkt talan	149	222	240	226	279
Överklaganden	37	29	32	39	42
Överklaganden av beslut om interimistiska åtgärder eller intervention	1	1	1		
Särskilda rättegångsformer	72	80	81	85	95
Totalt	527	714	688	702	814

6. Avgjorda mål – Föremål för talan (2014)

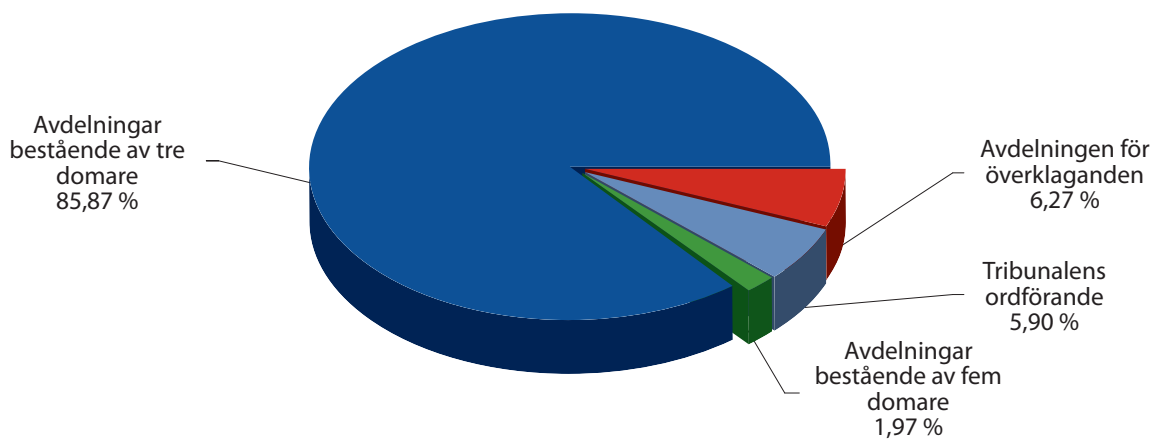
	Domar	Beslut	Totalt
Associering av utomeuropeiska länder och territorier		1	1
Ekonomisk och monetär politik		13	13
Ekonomisk, social och territoriell sammanhållning	1		1
Energi		3	3
Fiskepolitik	12	3	15
Folkhälsa	4	6	10
Forskning och teknisk utveckling samt rymden		1	1
Frihet att tillhandahålla tjänster		1	1
Handelspolitik	8	10	18
Immaterialrätt och industriell äganderätt	207	68	275
Institutionell rätt	6	27	33
Jordbruk	8	7	15
Konkurrens	54	18	72
Miljö	5	5	10
Offentlig upphandling	16	2	18
Område med frihet, säkerhet och rättvisa		1	1
Registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach-förordningen)	1	2	3
Restriktiva åtgärder (yttre åtgärder)	38	30	68
Skatterätt		2	2
Skiljedoms klausul	5	5	10
Statligt stöd	30	21	51
Tillgång till handlingar	8	15	23
Tillnärmning av lagstiftning		13	13
Transeuropeiska nät		1	1
Transport	1	2	3
Tullunionen och gemensamma tulltaxan		6	6
Turism	1		1
Unionsmedborgarskap		1	1
Utbildning, yrkesutbildning, ungdomsfrågor och idrott	2		2
Utrikes- och säkerhetspolitik		2	2
Totalt EG/FEUF-fördraget	407	266	673
Särskilda rättegångsformer		95	95
Tjänsteföreskrifterna	21	25	46
TOTALT	428	386	814

7. Avgjorda mål – Föremål för talan (2010–2014) (domar och beslut)

	2010	2011	2012	2013	2014
Associering av utomeuropeiska länder och territorier					1
Bolagsrätt	1				
Ekonomisk och monetär politik	2	3	2	1	13
Ekonomisk, social och territoriell sammanhållning	2	9	12	14	1
Energi	2			1	3
Europeiska unionens yttre åtgärder	4	5		2	
Finansiella bestämmelser (budget, budgetram, egna medel bedrägeribekämpning)			2		
Fiskepolitik		5	9	2	15
Folkhälsa	2	3	2	4	10
Forskning och teknisk utveckling samt rymden	3	5	3	4	1
Fri rörlighet för personer		2	1		
Fri rörlighet för varor				1	
Frihet att tillhandahålla tjänster	2	3	2		1
Handelspolitik	8	10	14	19	18
Immaterialrätt och industriell äganderätt	180	240	210	218	275
Institutionell rätt	26	36	41	35	33
Jordbruk	16	26	32	16	15
Konkurrens	38	100	61	75	72
Konsumentskydd	2	1			
Miljö	6	22	8	6	10
Offentlig upphandling	16	15	24	21	18
Område med frihet, säkerhet och rättvisa			2	7	1
Registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach-förordningen)		4	1	6	3
Restriktiva åtgärder (yttre åtgärder)	10	32	42	40	68
Skatterätt	1		2		2
Skiljedomsklausul	12	6	11	8	10
Social trygghet för migrerande arbetstagare				1	
Socialpolitik	6	5	1	4	
Statligt stöd	50	41	63	59	51
Sysselsättning				2	
Tillgång till handlingar	21	23	21	19	23
Tillnärmning av lagstiftning					13
Transeuropeiska nät					1
Transport	2	1	1		3
Tullunionen och gemensamma tulltaxan	4	1	6	9	6
Turism				1	1
Unionsmedborgarskap					1
Utbildning, yrkesutbildning, ungdomsfrågor och idrott	1	1	1	1	2
Utrikes- och säkerhetspolitik					2
Totalt EG/FEUF-fördraget	417	599	574	576	673
Totalt Kol- och stålfördraget				1	
Totalt Euratomfördraget		1			
Särskilda rättegångsformer	72	80	81	85	95
Tjänsteföreskrifterna	38	34	33	40	46
TOTALT	527	714	688	702	814

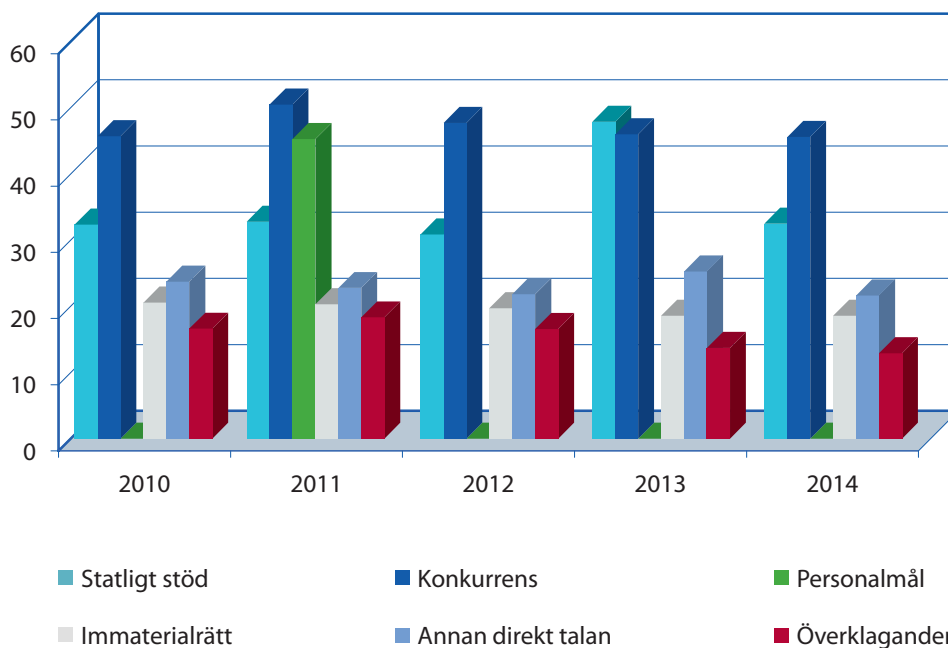
8. Avgjorda mål – Dömande sammansättning (2010–2014)

Fördelning år 2014

	2010			2011			2012			2013			2014		
	Domar	Beslut	Totalt	Domar	Beslut	Totalt	Domar	Beslut	Totalt	Domar	Beslut	Totalt	Domar	Beslut	Totalt
Stor avdelning		2	2												
Avdelningen för överklaganden	22	15	37	15	14	29	17	20	37	13	45	58	21	30	51
Tribunalens ordförande		54	54		56	56		50	50		40	40		48	48
Avdelningar bestående av fem domare	8		8	19	6	25	9		9	7	1	8	9	7	16
Avdelningar bestående av tre domare	255	168	423	359	245	604	328	264	592	378	218	596	398	301	699
Ensamdomare	3		3												
Totalt	288	239	527	393	321	714	354	334	688	398	304	702	428	386	814

9. Avgjorda mål – Handläggningstid i månader (2010–2014)¹ (domar och beslut)

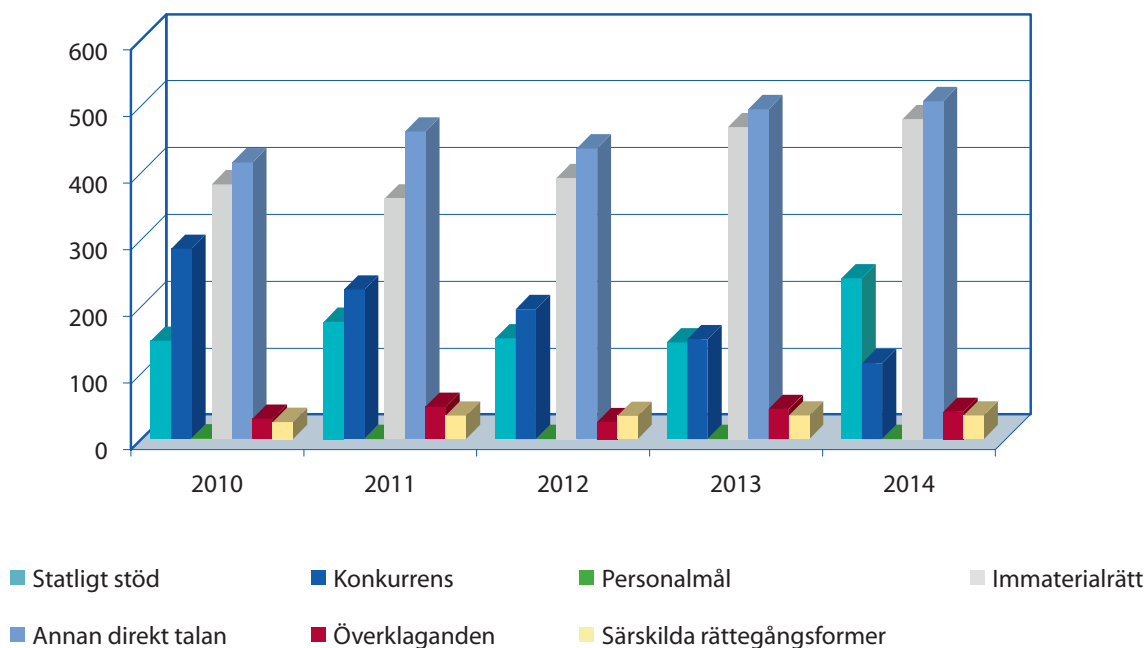

	2010	2011	2012	2013	2014
Statligt stöd	32,4	32,8	31,5	48,1	32,5
Konkurrens	45,7	50,5	48,4	46,4	45,8
Personalmål		45,3			
Immaterialrätt	20,6	20,3	20,3	18,7	18,7
Annan direkt talan	23,7	22,8	22,2	24,9	22,1
Överklaganden	16,6	18,3	16,8	13,9	12,8

¹ Följande typer av mål omfattas inte av beräkningen av genomsnittliga handläggningstider: mål som innehåller en mellandom, särskilda rättegångsformer, överklaganden av beslut om interimistiska åtgärder eller intervention.

Handläggningstiden uttrycks i månader och i tiondelar av en månad.

10. Pågående mål per den 31 december – Typ av förfarande (2010–2014)

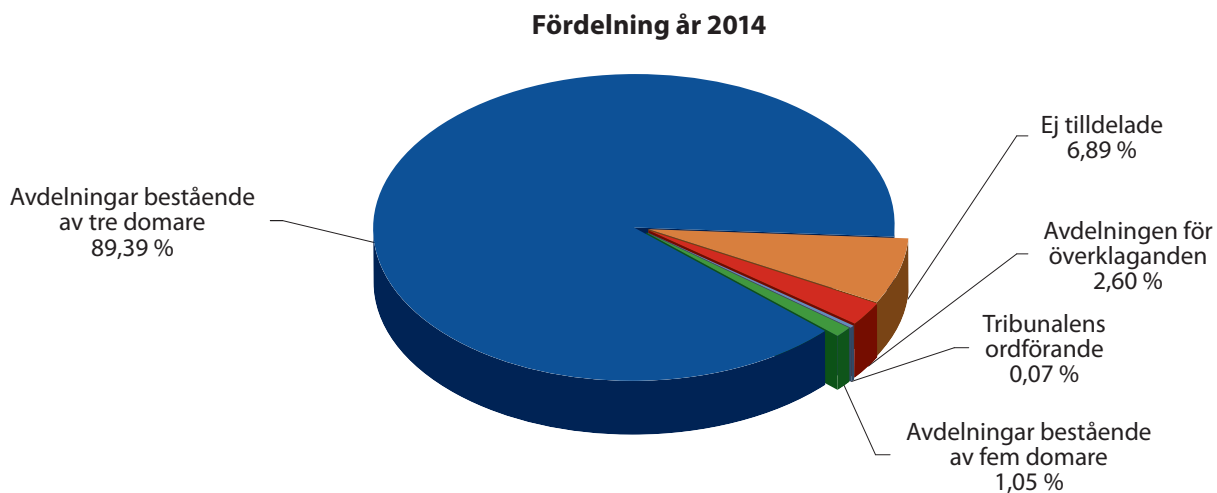

	2010	2011	2012	2013	2014
Statligt stöd	153	179	152	146	243
Konkurrens	288	227	200	148	117
Personalmål	1				
Immaterialrätt	382	361	389	465	485
Annan direkt talan	416	458	438	487	507
Överklaganden	32	47	25	43	37
Särskilda rättegångsformer	28	36	33	36	34
Totalt	1 300	1 308	1 237	1 325	1 423

11. Pågående mål per den 31 december – Föremål för talan (2010–2014)

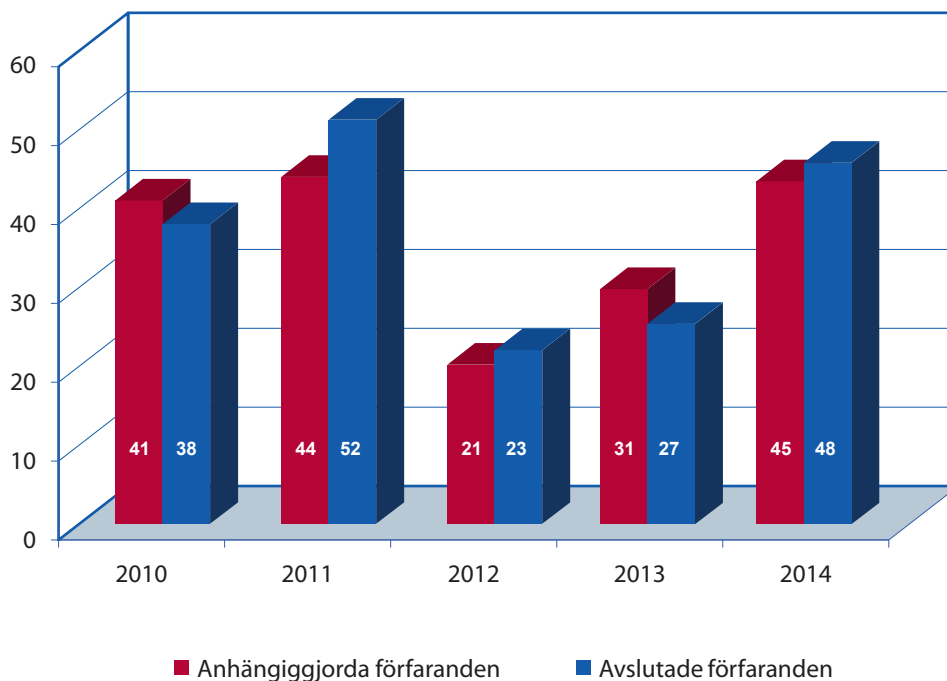
	2010	2011	2012	2013	2014
Anslutning av nya stater				1	1
Associering av utomeuropeiska länder och territorier				1	
Bolagsrätt					1
Ekonomisk och monetär politik	2	3	4	18	9
Ekonomisk, social och territoriell sammanhållning	38	32	24	13	15
Energi		1	1	1	1
Etableringsfrihet					1
Europeiska unionens yttre åtgärder	5	2	3	1	4
Finansiella bestämmelser (budget, budgetram, egna medel bedrägeribekämpning)	2	2	1	1	6
Fiskepolitik	27	25	16	17	5
Folkhälsa	6	5	15	16	17
Forskning och teknisk utveckling samt rymden	8	7	7	8	9
Fri rörlighet för personer	3	1			
Frihet att tillhandahålla tjänster	4	1			
Handelspolitik	34	35	41	45	58
Immaterialrätt och industriell äganderätt	382	361	389	465	485
Industripolitik					2
Institutionell rätt	33	41	41	50	84
Jordbruk	65	61	40	51	51
Konkurrens	288	227	200	148	117
Konsumentskydd	1			1	2
Kultur				1	1
Miljö	34	18	13	18	18
Offentlig upphandling	40	43	42	36	35
Område med frihet, säkerhet och rättvisa	2	3	1		
Registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach-förordningen)	8	7	8	14	14
Restriktiva åtgärder (yttre åtgärder)	28	89	106	107	107
Skatterätt		1		1	
Skiljedomsklausul	19	18	15	13	17
Socialpolitik	4	4	4		
Statligt stöd	152	178	151	146	243
Tillgång till handlingar	42	40	37	38	32
Tillnärmning av lagstiftning				13	
Transeuropeiska nät				3	2
Transport	1	1		5	3
Tullunionen och gemensamma tulltaxan	6	15	15	7	8
Turism				1	
Utbildning, yrkesutbildning, ungdomsfrågor och idrott		1	1	2	
Utrikes- och säkerhetspolitik	1	1	1	3	1
Totalt EG/FEUF-fördraget	1 235	1 223	1 176	1 245	1 349
Totalt Kol- och stålfördraget	1	1	1		
Totalt Euratomfördraget	1				
Särskilda rättegångsformer	28	36	33	36	34
Tjänsteföreskrifterna	35	48	27	44	40
TOTALT	1 300	1 308	1 237	1 325	1 423

12. Pågående mål per den 31 december – Dömande sammansättning (2010–2014)

	2010	2011	2012	2013	2014
Avdelningen för överklaganden	32	51	38	51	37
Tribunalens ordförande	3	3	3	1	1
Avdelningar bestående av fem domare	58	16	10	12	15
Avdelningar bestående av tre domare	1 132	1 134	1 123	1 146	1 272
Ej tilldelade	75	104	63	115	98
Totalt	1 300	1 308	1 237	1 325	1 423

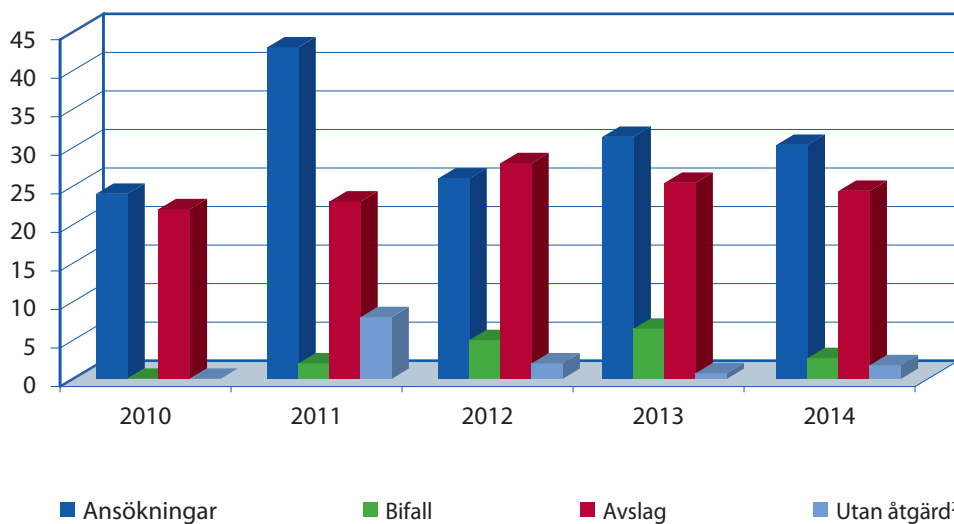
13. Övrigt – Interimistiska beslut (2010–2014)

Fördelning år 2014

	Inkomna ansökningar om interimistiska åtgärder	Avslutade interimistiska förfaranden	Utgången i målen		
			Bifall	Avskrivning/ Anledning saknas att döma i saken	Avslag
Associering av utomeuropeiska länder och territorier		1			1
Folkhälsa	1	1			1
Forskning och teknisk utveckling samt rymden	1	1			1
Handelspolitik	2	2			2
Institutionell rätt	3	4		2	2
Jordbruk		1	1		
Miljö		1			1
Offentlig upphandling	5	4	1		3
Restriktiva åtgärder (yttre åtgärder)	2	2			2
Skiljedoms klausul	1	1			1
Statligt stöd	29	27	1	2	24
Tillgång till handlingar	1	3	1	2	
Totalt	45	48	4	6	38

14. Övrigt – Skyndsam handläggning (2010–2014)¹

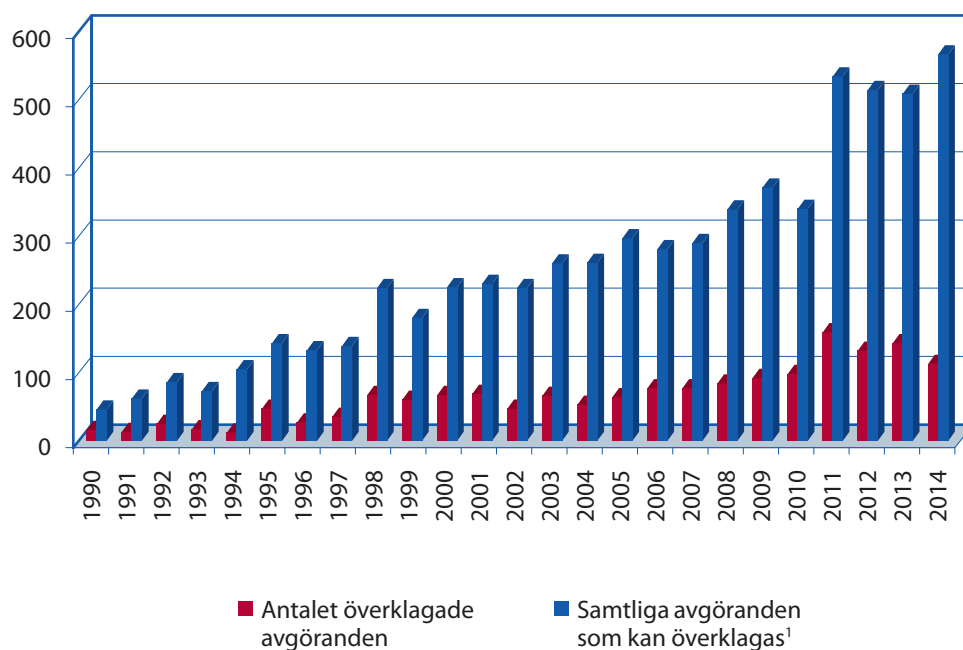

	Ansökningar	2010 Utgången i målen			Ansökningar	2011 Utgången i målen			Ansökningar	2012 Utgången i målen			Ansökningar	2013 Utgången i målen			Ansökningar	2014 Utgången i målen		
		Bifall	Avslag	Utan åtgärd ²		Bifall	Avslag	Utan åtgärd ²		Bifall	Avslag	Utan åtgärd ²		Bifall	Avslag	Utan åtgärd ²		Bifall	Avslag	Utan åtgärd ²
Ekonomisk, social och territoriell sammanhållning	1		1						1		1									
Energi													1		1					
Europeiska unionens yttre åtgärder	1		1																	
Folkhälsa									5	1	3		1		2		3	1	1	1
Handelspolitik					3		2		3		2		15	2	14	1				
Institutionell rätt					1			1	1		1						1			1
Jordbruk													1		1					
Konkurrens	3		3		4		4		2		2		2		2		1		1	
Miljö					2		2						5		5		1			
Offentlig upphandling	2		2										2		1		1		2	
Restriktiva åtgärder (yttre åtgärder)	10		10		30	2	12	7	10	4	16		4		4		9		9	
Socialpolitik					1			1												
Statligt stöd	7		5				2		2			2					13	2	10	
Tillgång till handlingar					2		1		1		2		1		1		2		2	
Tullunionen och gemensamma tulltaxan									1		1									
Totalt	24		22		43	2	23	9	26	5	28	2	32	7	26	1	31	3	25	2

¹ Skyndsam handläggning av ett mål vid tribunalen kan beslutas enligt artikel 76a i rättegångsreglerna. Denna bestämmelse är tillämplig sedan den 1 februari 2001.

² Kategorin "utan åtgärd" omfattar följande fall: återkallelse av talan, återkallelse av ansökan och fall i vilka talan har avgjorts genom beslut innan ansökan om skyndsam handläggning har prövats.

15. Övrigt – Avgöranden av tribunalen som har överklagats (1990–2014)

	Antalet överklagade avgöranden	Samtliga avgöranden som kan överklagas ¹	Andelen överklagade avgöranden i procent
1990	16	46	35 %
1991	13	62	21 %
1992	25	86	29 %
1993	17	73	23 %
1994	12	105	11 %
1995	47	143	33 %
1996	27	133	20 %
1997	35	139	25 %
1998	67	224	30 %
1999	60	180	33 %
2000	67	225	30 %
2001	69	230	30 %
2002	47	225	21 %
2003	66	260	25 %
2004	53	261	20 %
2005	64	297	22 %
2006	77	281	27 %
2007	78	290	27 %
2008	84	339	25 %
2009	92	371	25 %
2010	98	338	29 %
2011	158	533	30 %
2012	132	514	26 %
2013	144	510	28 %
2014	110	561	20 %

¹ Samtliga avgöranden som kan överklagas – domar, interimistiska beslut och beslut att avslå en interventionsansökan, samt alla beslut genom vilka tribunalen skiljer sig från målet med undantag för beslut om avskrivning och beslut att överföra målet – där tidsfristen för överklagande har löpt ut eller där överklagande har skett

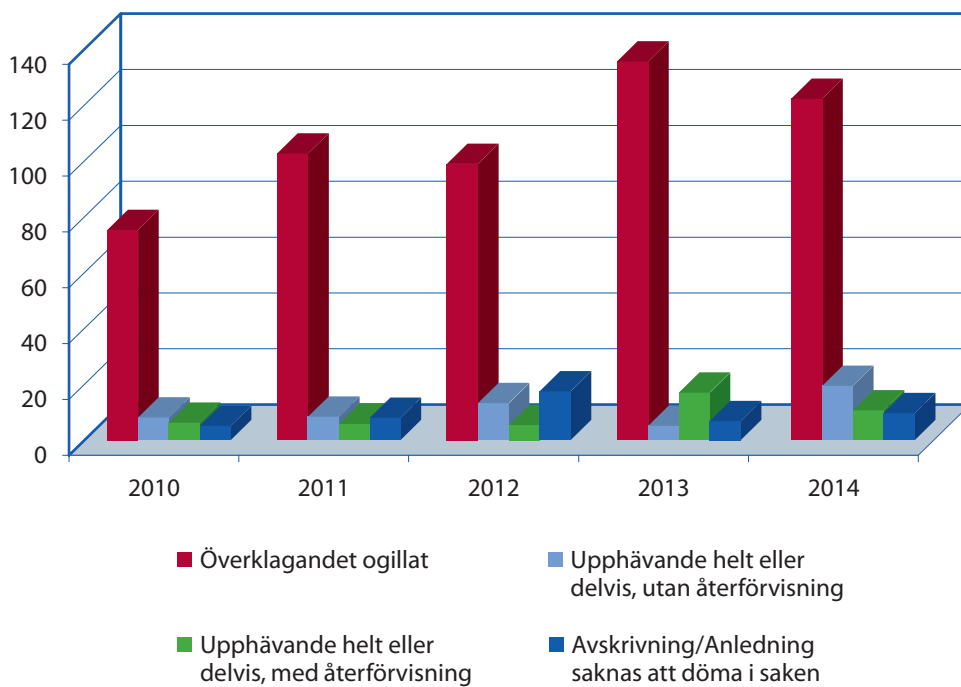
16. Övrigt – Fördelning av överklagandena på typ av förfarande (2010–2014)

	2010			2011			2012			2013			2014		
	Överklagade avgöranden	Avgöranden som kan överklagas	Överklaganden i procent	Överklagade avgöranden	Avgöranden som kan överklagas	Överklaganden i procent	Överklagade avgöranden	Avgöranden som kan överklagas	Överklaganden i procent	Överklagade avgöranden	Avgöranden som kan överklagas	Överklaganden i procent	Överklagade avgöranden	Avgöranden som kan överklagas	Överklaganden i procent
Statligt stöd	17	34	50 %	10	37	27 %	18	52	35 %	16	52	31 %	15	77	19 %
Konkurrens	15	33	45 %	49	90	54 %	24	60	40 %	28	73	38 %	15	44	34 %
Personalmål				1	1	100 %									
Immaterialrätt	32	140	23 %	39	201	19 %	41	190	22 %	38	183	21 %	33	209	16 %
Annan direkt talan	34	131	26 %	59	204	29 %	47	208	23 %	62	202	31 %	47	231	20 %
Överklaganden								2	0 %						
Särskilda rättegångsformer							2	2	100 %						
Totalt	98	338	29 %	158	533	30 %	132	514	26 %	144	510	28 %	110	561	20 %

17. Övrigt – Utgången i överklagade mål (2014) (domar och beslut)

	Överklagandet ogillat	Upphävande helt eller delvis, utan återförvisning	Upphävande helt eller delvis, med återförvisning	Avskrivning/ Anledning saknas att döma i saken	Totalt
Ekonomisk, social och territoriell sammanhållning	2	5			7
Fiskepolitik	3				3
Folkhälsa	1				1
Handelspolitik	3			2	5
Immaterialrätt och industriell äganderätt	40	2	5	5	52
Institutionell rätt	5	1			6
Jordbruk	8				8
Konkurrens	13	8	3		24
Offentlig upphandling	1				1
Område med frihet, säkerhet och rättvisa	1				1
Registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach-förordningen)	5				5
Socialpolitik	3				3
Statligt stöd	30		2		32
Tillgång till handlingar	2	2		2	6
Tjänsteföreskrifterna	1				1
Unionsrättsliga principer	1				1
Utbildning, yrkesutbildning, ungdomsfrågor och idrott	1				1
Utrikes- och säkerhetspolitik	1				1
Totalt	121	18	10	9	158

18. Övrigt – Utgången i överklagade mål (2010-2014) (domar och beslut)

	2010	2011	2012	2013	2014
Överklagandet ogillat	73	101	98	134	121
Upphävande helt eller delvis, utan återförvisning	6	9	12	5	18
Upphävande helt eller delvis, med återförvisning	5	6	4	15	10
Avskrivning/Anledning saknas att döma i saken	4	8	15	6	9
Totalt	88	124	129	160	158

19. Övrigt – Allmän utveckling (1989–2014)

(Inkomna, avgjorda och pågående mål)

	Inkomna mål ¹	Avgjorda mål ²	Pågående mål per den 31 december
1989	169	1	168
1990	59	82	145
1991	95	67	173
1992	123	125	171
1993	596	106	661
1994	409	442	628
1995	253	265	616
1996	229	186	659
1997	644	186	1 117
1998	238	348	1 007
1999	384	659	732
2000	398	343	787
2001	345	340	792
2002	411	331	872
2003	466	339	999
2004	536	361	1 174
2005	469	610	1 033
2006	432	436	1 029
2007	522	397	1 154
2008	629	605	1 178
2009	568	555	1 191
2010	636	527	1 300
2011	722	714	1 308
2012	617	688	1 237
2013	790	702	1 325
2014	912	814	1 423
Totalt	11 652	10 229	

¹ 1989: Domstolen överlämnade 153 mål till den nyinrättade tribunalen.
 1993: Domstolen överlämnade 451 mål till följd av den första utvidgningen av tribunalens behörighet.
 1994: Domstolen överlämnade 14 mål till följd av den andra utvidgningen av tribunalens behörighet.
 2004–2005: Domstolen överlämnade 25 mål till följd av den tredje utvidgningen av tribunalens behörighet.

² 2005–2006: Tribunalen överlämnade 118 mål till den nyinrättade personaldomstolen.

Kapitel III

Personaldomstolen

A – Personaldomstolens verksamhet år 2014

Av ordföranden Sean Van Raepenbusch

1. Personaldomstolens verksamhetsstatistik för år 2014 visar att trots att de första målen väckts med anledning av reformen av tjänsteföreskrifter för tjänstemän i Europeiska unionen (nedan kallade tjänsteföreskrifterna), som trädde i kraft den 1 januari 2014, har antalet anhängiggjorda mål (157) stabiliserats på samma nivå som följer av statistiken för år 2011 (159) och år 2013 (160). År 2012 registrerade personaldomstolen 178 nya mål, men det året verkar i nuläget ha utgjort ett undantag.

Antalet avgjorda mål under år 2014 (152) är för sin del på tillbakagång jämfört med föregående år (184) då personaldomstolen uppnådde sitt bästa kvantitativa resultat någonsin sedan den inrättades. Tillbakagången förklaras av att två ledamöters förordnanden löpte ut den 30 september 2014 och av att avgående ledamöter – långt innan de slutar sin tjänstgöring – måste koncentrera sig på att avsluta handläggningen av mål som kan komma att avgöras innan respektive ledamot lämnar sitt uppdrag. Mål som inte kan avgöras innan detta datum förblir således pågående. När det i september 2014 stod klart att Europeiska unionens råd inte skulle lyckas uppnå enhällighet avseende tillsättningarna av efterträdare, återupptog de två berörda ledamöterna – som hädanefter utövar sitt ämbete med stöd av artikel 5 tredje stycket i stadgan för Europeiska unionens domstol – handläggningen av nya mål. Dessa mål har dock inte kunnat avgöras innan årets slut.

Härav följer att antalet pågående mål har ökat något i förhållande till föregående år (216 mål år 2014 jämfört med 211 mål den 31 december 2013). Det ska dock noteras att 99 mål har vilandeförklarats under år 2014 mot 26 mål år 2013. Antalet pågående mål den 31 december det år som årsrapporten gäller uppgick till 117. Merparten av dessa mål vilandeförklarades i väntan på dom från Europeiska unionens tribunal. Så är fallet med 64 mål som gäller tvister avseende överföring av pensionsrättigheter och ytterligare 14 mål som är en följd av reformen av tjänsteföreskrifterna.

Den genomsnittliga handläggningstiden – utan hänsyn till eventuell vilandeförklaring – har minskat från 14,7 månader år 2013 till 12,7 månader år 2014. Resultatet förklaras av antalet mål som vilandeförklarats och av att personaldomstolen avgjorde mål genom beslut i högre utsträckning än tidigare (55 % år 2014, jämfört med 50 % år 2013).

Under den aktuella perioden antog personaldomstolens ordförande vidare 5 beslut om interimistiska åtgärder mot 3 år 2013 och 11 år 2012.

Verksamhetsstatistiken för år 2014 visar också att 36 avgöranden från personaldomstolen har överklagats till Europeiska unionens tribunal, vilket är en minskning jämfört med år 2013 (56), även uttryckt som procentuell andel av antalet överklagbara mål (36,36 % jämfört med 38,89 %). Av de 42 överklaganden som avgjordes år 2014, ogillades 33 och 8 bifölls helt eller delvis. 5 av de mål som ledde till att domen upphävdes återförvisades för övrigt. Ett enda överklagande avskrevs.

Vidare har 12 mål avgjorts genom förlikning i enlighet med rättegångsreglerna, mot 9 året före. Resultatet är, tillsammans med resultatet för år 2010, det bästa som personaldomstolen uppnått i detta avseende.

2. Det finns även anledning att betona att personaldomstolen antog sina nya rättegångsregler den 21 maj 2014, liksom en ny instruktion för justitiesekreteraren och praktiska anvisningar till parterna. Texterna trädde i kraft den 1 oktober 2014.

3. Nedan följer en redogörelse för den viktigaste utvecklingen i personaldomstolens rättspraxis.

I. Förfarandet

Behörighet

Under det gångna året har personaldomstolen haft tillfälle att klargöra omfattningen av sin behörighet att pröva mål som gäller personalrepresentation.

I dom *Colart m.fl./parlamentet* (F-31/14, EU:F:2014:264), erinrade personaldomstolen för det första om att unionsdomstolarna, i mål som gäller valfrågor i samband med personalkommittéernas sammansättning, endast har behörighet att med stöd av artiklarna 90 och 91 i tjänsteföreskrifterna avgöra talan som riktas mot den behöriga institutionen och som avser rättsakter som antagits av eller underlåtenhet som kan tillskrivas tillsättningsmyndigheten inom ramen för dess skyldighet att förebygga eller beivra uppenbara oegentligheter som begås av de organ som har i uppgift att anordna val. Syftet härmed är att ge tjänstemännen möjlighet att fritt utse sina personalrepresentanter med iakttagande av fastställda regler. Det är således endast i förbigående som unionsdomstolarna – när de prövar rättsakter som antagits av eller underlåtenhet som kan tillskrivas tillsättningsmyndigheten med avseende på dess skyldighet att garantera att valen genomförs på ett regelmässigt sätt – kan pröva om rättsakter som antagits av ett kollegium av rösträknare eventuellt är rättsstridiga.

Behörighetsfördelningen mellan Europeiska unionens tribunal och personaldomstolen har i sin tur preciserats i beslutet *Colart m.fl./parlamentet* (F-87/13, EU:F:2014:53). Sökandena presenterade sig som rättmätiga företrädare för ett fack- eller yrkesförbund. De bestred parlamentets beslut att utse personer med rätt att använda förbundets e-postlåda. Personaldomstolen avvisade talan och fann i huvudsak att det ålåg fack- eller yrkesförbundet själv att väcka talan om ogiltigförklaring med stöd av artikel 263 FEUF vid Europeiska unionens tribunal genom en av sina företrädare med vederbörlig fullmakt att anta ett beslut att väcka sådan talan. Sökandena påstod sig just ha sådan befogenhet.

Villkor för upptagande till sakprövning

1. Rättsakt som går sökanden emot

Enligt artiklarna 90.2 och 91.1 i tjänsteföreskrifterna får tjänstemän anföra klagomål och sedan överklaga en rättsakt "med allmän räckvidd" som går vederbörande emot. Med denna utgångspunkt har det sedan slagits fast i rättspraxis att den berörde tjänstemannen har rätt att överklaga ett beslut från tillsättningsmyndigheten med allmän räckvidd som går vederbörande emot. Förutsättningen härför är att beslutet, för att ha rättsverkningar, inte kräver att tillämpningsåtgärder vidtas eller att beslutet, för att kunna tillämpas, inte lämnar något som helst utrymme för skönsmässig bedömning för den myndighet som är ansvarig för att genomföra det. Vidare krävs det att beslutet omedelbart påverkar tjänstemännens intressen genom att på ett bestämt sätt ändra deras rättsliga situation. Personaldomstolen tillämpade denna rättspraxis i dom *Julien-Malvy m.fl./SEAE* (F-100/13, EU:F:2014:224), liksom i dom *Osorio m.fl./SEAE* (F-101/13, EU:F:2014:223, vilken överklagats till Europeiska unionens tribunal) med avseende på ett beslut

som tillsättningsmyndigheten fattat med tillämpning av artikel 10 i bilaga X i tjänsteföreskrifterna och som medförde att tillägget för levnadsvillkor för tjänstemän och anställda som tjänstgör på vissa av unionens delegationer och byråer i tredjeland drogs in. Personaldomstolen slog fast att talan kunde upptas till sakprövning eftersom beslutet var tillräckligt tydligt och ovillkorligt för att inte kräva några särskilda tillämpningsåtgärder. Genomförandet av beslutet förutsatte förvisso att individuella administrativa åtgärder vidtogs för att tillägget inte längre skulle beviljas de berörda tjänstemännen och anställda. Unionsdomstolen noterade emellertid att antagande av sådana mellanliggande åtgärder inte kunde vara följden av något som helst utrymme för skönsmässig bedömning för den administrativa myndigheten. Antagandet utgjorde således inget hinder för att anse att de sökandes rättsliga situation omedelbart påverkades.

En skrivelse varigenom den anställde erinras om villkoren i vederbörandes anställningsavtal med avseende på det datum då avtalet löper ut och som således inte innehåller några nya omständigheter i förhållande till en tidigare rättsakt utgör enligt fast rättspraxis inte en rättsakt som går den anställde emot. Personaldomstolen har i sin dom *Drakeford/EMA* (F-29/13, EU:F:2014:10, vilken överklagats till Europeiska unionens tribunal), emellertid erinrat om att för det fall anställningsavtalet kan förlängas utgör ett beslut av administrationen att, efter en omprövning, inte förlänga avtalet en rättsakt som går den berörde anställde emot. Nämnda rättsakt är skild från själva det aktuella avtalet och kan bli föremål för såväl klagomål som ett överklagande inom de frister som föreskrivs i tjänsteföreskrifterna. Detta gäller i synnerhet en skrivelse som rent formellt endast "påminner om" det datum då avtalet löper ut men som ingår i ett sammanhang i vilket avtalet kunde förlängas och som utgör följden av ett internt förfarande på grundval av artikel 8 i anställningsvillkoren för övriga anställda i Europeiska unionen.

2. Iakttagande av det administrativa förfarandet

Artikel 91.2 i tjänsteföreskrifterna har i rättspraxis gett upphov till en regel om att överensstämmelse ska föreligga mellan klagomålet och den efterföljande talan. Regeln kräver, för att talan inte ska avvisas, att en grund som åberopas inför unionsdomstolarna även har åberopats under det administrativa förfarandet för att tillsättningsmyndigheten ska ha getts tillfälle att få kännedom om den kritik som den sökande riktar mot det angripna beslutet. I två domar, nämligen dom *CR/parlamentet* (F-128/12, EU:F:2014:38) och dom *Cerafogli/ECB* (F-26/12, EU:F:2014:218, vilken överklagats till Europeiska unionens tribunal), fann personaldomstolen emellertid att denna regel om överensstämmelse inte är tillämplig på en invändning om rättsstridighet som gjorts gällande för första gången i en talan. Personaldomstolen påpekade härvid inledningsvis att principen att rättsakter som antagits av Europeiska unionens institutioner presumeras vara rättsenliga medför att tillsättningsmyndigheten inte kan välja att underlåta att tillämpa en gällande allmän rättsakt som enligt tillsynsmyndigheten åsidosätter en rättsregel med högre rang i normhierarkin. Vidare erinrade personaldomstolen om att en invändning om rättsstridighet till sin natur ger uttryck för en allmän princip som syftar till att förena principen om lagenlighet och rättssäkerhetsprincipen. För det tredje noterade personaldomstolen att enligt artikel 277 FEUF är den enda möjligheten att ifrågasätta en rättsakt med allmän giltighet efter talefristens utgång inom ramen för ett mål vid en unionsdomstol. En invändning om rättsstridighet kan således inte få full verkan inom ramen för handläggningen av ett administrativt klagomål. Personaldomstolen fann slutligen att det förhållandet att en invändning om rättsstridighet avvisas när den anförs för första gången när talan väcks utgör en begränsning av rätten till ett effektivt domstolsskydd som inte står i proportion till det mål som eftersträvas med regeln om överensstämmelse, nämligen att möjliggöra en uppgörelse i godo mellan den berörde tjänstemannen och administrationen. En invändning om rättsstridighet ger till sin natur upphov till ett resonemang som inte kan krävas av den tjänsteman eller den anställde som inger klagomålet, som inte nödvändigtvis har relevanta juridiska kunskaper

för att framställa en sådan invändning redan under det administrativa förfarandet, vid äventyr av att den avvisas i ett senare skede.

Personaldomstolen gjorde däremot en klassik tillämpning av artiklarna 90 och 91 i tjänsteföreskrifterna och fann, i sin dom *Colart m.fl./parlamentet* (EU:F:2014:264) som meddelades i en tvist avseende personalrepresentation som redan nämnts ovan, att en talan som syftade till att bestrida resultaten av ett val till personalkommittén skulle avvisas i en situation där tillsättningsmyndigheten inte tillställts någon begäran eller klagomål enligt artikel 90 i tjänsteföreskrifterna. Sökandena hade förvisso anfört "klagomål" till ett kollegium av rösträknare med tillämpning av ett regelverk som antagits av tjänstemännens generalförsamling. Detta förhållande befriade dem emellertid inte från att begära att tillsättningsmyndigheten skulle ingripa i valförfarandet, innan talan väcks med stöd av artikel 270 FEUF och artikel 91 i tjänsteföreskrifterna. Även om ordalydelsen i detta regelverk var tvetydig ansåg personaldomstolen att tjänstemännens generalförsamling vid en institution liksom organ inrättade enligt tjänsteföreskrifterna, såsom personalkommittén, inte har behörighet att avvika från artikel 90 i tjänsteföreskrifterna inom ramen för "villkoren för val till personalkommittén" som de ska anta enligt artikel 1 andra stycket i bilaga II till nämnda tjänsteföreskrifter.

I linje härmed avvisade personaldomstolen, i beslut *Klar och Fernandez Fernandez/kommissionen* (F-114/13, EU:F:2014:192, vilket överklagats till Europeiska unionens tribunal), en talan varigenom lagenligheten av ett beslut bestreds. Det gällde härvid svarandeinstitutionens beslut att inte erkänna lagenligheten av ett beslut från en lokal personalkommitté. Talan avvisades på grund av att sökandena inte först anfört klagomål inom den tremånadersfrist som föreskrivs i tjänsteföreskrifterna och som börjar löpa då institutionen för första gången tar ställning på ett uttryckligt och motiverat sätt.

3. Berättigat intresse av att få saken prövad

Under den aktuella perioden har personaldomstolen prövat en invändning om rättegångshinder som avsåg att sökanden, en tidigare tjänsteman som pensionerats sedan han uppnått pensionsålder, inte hade något berättigat intresse av att bestrida en betygsrapport trots att betygsrapporten upprättats för att följa en tidigare dom om ogiltigförklaring. I sin dom *Cwik/kommissionen* (F-4/13, EU:F:2014:263), erinrade personaldomstolen om att rätten till domstolsprövning skulle bli illusorisk om det vore tillåtet att ett slutligt och bindande domstolsavgörande förblir utan verkan till förfång för en av parterna. Den påpekade vidare att verkställigheten av domen skulle anses utgöra en fullvärdig del av processen i den mening som avses i artikel 6 i konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Under dessa omständigheter ansåg personaldomstolen att ett beslut att inte tillerkänna sökanden ett berättigat intresse av att föra talan om ogiltigförklaring av den nya rapporten skulle innebära ett åsidosättande av vederbörandes rätt till att den första domen följs på ett korrekt sätt. Detta i sin tur skulle innebära ett åsidosättande av hans eller hennes rätt till ett effektivt domstolsskydd.

4. Situation som ställer krav på att skyndsamt avgöra en begäran om interimistiska åtgärder

Enligt fast rättspraxis har uppskov med verkställigheten en rent underordnad karaktär i förhållande till det huvudförfarande som det hänför sig till. Avgörandet från domaren med behörighet att besluta om interimistiska åtgärder ska vara provisoriskt på så sätt att det inte i förväg föregriper inriktningen på det framtida avgörandet i sak. Inte heller får det göra sistnämnda avgörande illusoriskt genom att beröva det ändamålsenlig verkan. I sitt beslut *DK/SEAE* (F-27/14 R,

EU:F:2014:67), fann personaldomstolens ordförande emellertid att när sökandens argument föranleder allvarliga tvivel om det angripna beslutets lagenlighet med avseende på principen att frågan om ansvar för brott ska avgöras innan frågan om disciplinärt ansvar kan prövas, kan ansökan om uppskov med verkställigheten inte avslås med motiveringen att kravet på skyndsamhet inte är uppfyllt. I annat fall skulle den nämnda principen åsidosättas. När åsidosättande av denna princip vid första påseende ska anses styrkt ska iakttagande av principen att frågan om ansvar för brott ska avgöras innan frågan om disciplinärt ansvar kan prövas med andra ord inte skjutas upp – ens tillfälligt – i väntan på avgörandet i sak vid äventyr av att annars förorsaka sökanden en allvarlig och irreparabel skada. Utgången i brottmålsförfarandet skulle till exempel allvarligt kunna påverkas av den administrativa myndighetens ställningstagande beträffande frågan huruvida de faktiska omständigheter som ligger till grund för ett sådant förfarande ska anses styrkta.

II. Prövning i sak

Allmänna villkor för rättsakternas giltighet

1. Skyldighet att iaktta opartiskhet

Enligt fast rättspraxis är en uttagningskommitté skyldig att garantera att dess bedömning av samtliga sökande som testats vid de muntliga proven sker med iakttagande av kraven på likabehandling och objektivitet. I sin dom *CG/EIB* (F-115/11, EU:F:2014:187), tillämpade personaldomstolen denna rättspraxis på en tillsättningspanel med uppgift att välja ut de bästa kandidaterna bland dem som sökt sedan ett meddelande om lediga tjänster publicerats. Personaldomstolen ansåg följaktligen att samtliga ledamöter i en tillsättningspanel ska besitta det oberoende som fordras för att deras objektivitet inte ska kunna ifrågasättas. Enbart det förhållandet att en ledamot i en panel i ett tillsättningsförfarande är föremål för en anmälan om mobbning som gjorts av en sökande kan inte i sig anses medföra en skyldighet för den berörda ledamoten att avsäga sig sitt uppdrag. Då sökanden dock påpekat att den person som utses efter den aktuella tillsättningen senare skulle vara underställd den nämnde ledamoten i hierarkiskt avseende och då sökanden hade lagt fram objektiva, relevanta och samstämmiga uppgifter för att nämnde ledamot hade ett personligt intresse av att missgynna sökanden, fann personaldomstolen att nämnde ledamot hade åsidosatt sin skyldighet att iaktta opartiskhet. Eftersom varje ledamot av denna panel ska besitta det oberoende som fordras för att inte hela tillsättningspanelens objektivitet ska kunna ifrågasättas, fann personaldomstolen följaktligen att tillsättningspanelens skyldighet att i sin helhet iaktta opartiskhet hade åsidosatts.

I ett annat mål prövade personaldomstolen huruvida ett uttagningsförfarande för att tillsätta en verkställande direktör för en byrå var lagenligt. I uttagningsförfarandet skulle bland annat en kommitté med uppgift att göra ett första urval och att upprätta ett utkast till en förteckning över de mest kvalificerade sökandena delta. Byråns styrelse var sedan behörig att besluta om själva tillsättningen. Personaldomstolen slog i sin dom *Hristov/kommissionen och EMA* (F-2/12, EU:F:2014:245) fast att även om utkastet till förteckningen inte hade bindande verkan utgjorde redan det förhållandet att två av styrelsens ledamöter även varit ledamöter i kommittén med uppgift att göra ett första urval ett åsidosättande av skyldigheten att iaktta opartiskhet.

2. Rätten att yttra sig

Vid bedömningen av huruvida en tillfälligt anställd har rätt att yttra sig avseende en eventuell förlängning av avtalet betonade personaldomstolen i dom *Tzikas/AFE* (F-120/13, EU:F:2014:197) nödvändigheten av att den berörde klart och tydligt informeras om föremålet för mötet med

ledningen för att på ett ändamålsenligt sätt kunna göra sin ståndpunkt känd innan ett beslut som påverkar honom eller henne negativt antas. Även i avsaknad av bestämmelser som föreskriver krav på skriftlig form och även om information om föremålet för mötet kan ges muntligen och följa av det sammanhang som mötet ska äga rum i, kan det visa sig mera lämpligt att kalla den berörde till mötet skriftligen.

Vid disciplinförfaranden "materialiseras" rätten att yttra sig i den mening som avses i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna dels i artikel 16.1 i bilaga IX i tjänsteföreskrifterna, dels i artikel 4 i samma bilaga. I sin dom *de Brito Sequeira Carvalho/kommissionen* (F-107/13, EU:F:2014:232) slog personaldomstolen fast att en situation där en tjänsteman varken var närvarande eller företräd vid ett muntligt hörande inför disciplinnämnden och där tjänstemannen inte heller har getts möjlighet att framställa sina skriftliga synpunkter är oförenlig med dessa bestämmelser jämförda med artikel 52.1 i stadgan när tjänstemannen vederbörligen styrkt att han var förhindrad att delta i det muntliga hörandet vid det aktuella datumet och då det enda vittne som tillsättningsmyndigheten åberopat till nackdel för den berörde tjänstemannen hördes vid detta tillfälle.

Tjänstemäns och övriga anställdas karriär

Personaldomstolen slog i sin dom *Montagut Viladot/kommissionen* (F-160/12, EU:F:2014:190, vilken överklagats till Europeiska unionens tribunal) fast att i avsaknad av motsatta bestämmelser i antingen en förordning eller i ett direktiv som är tillämpliga på uttagningsprov för rekrytering, eller i själva meddelandet om uttagningsprov, ska kravet på universitetsexamen för att få delta i ett allmänt uttagningsprov nödvändigtvis ges den betydelse som uttrycket ges enligt lagstiftningen i den medlemsstat där den sökande genomfört de studier vederbörande åberopar.

I sin dom *De Mendoza Asensi/kommissionen* (F-127/11, EU:F:2014:14) erinrade personaldomstolen om att för att principerna om likabehandling och objektivitet vid en uttagningskommittés poängsättning ska anses iakttagna, krävs i princip att stabiliteten i uttagningskommitténs sammansättning under alla delproven upprätthålls i största möjliga omfattning. Det kan emellertid inte uteslutas att en enhetlig poängsättning kan säkerställas på andra sätt. I det aktuella fallet godtog personaldomstolen en ny metod för att organisera en uttagningskommittés arbete där uttagningskommitténs stabilitet var garanterad under vissa faser av förfarandet. Personaldomstolen påpekade härvid för det första att stabiliteten i kommittén var säkerställd under vissa nyckelstadier, det vill säga först när den bestämde det sätt på vilket delproven skulle genomföras och därefter varannan eller var tredje dag, varje gång de poäng som tilldelats sökandena sammanställdes till en bedömning av kompetenserna hos de sökande som gjort proven under denna tidsperiod, samt slutligen när den efter det att alla prov avslutats kontrollerade att bedömningarna av sökandena var enhetliga. Vidare slog personaldomstolen fast att likabehandling av sökandena likaså säkerställdes genom identiska arbetsmetoder som innebär användning av förstrukturerade prov och tillämpning av identiska kriterier vid bedömningen av sökandenas prestationer. Slutligen slog personaldomstolen fast att uttagningskommitténs ordförande deltog under de första minuterna i varje delprov och att undersökningar och analyser hade utförts för att kontrollera att poängsättningen är enhetlig.

Tjänstemännens och övriga anställdas rättigheter och skyldigheter

I dom *CG/EIB* (F-103/11, EU:F:2014:185) och dom *De Nicola/EIB* (F-52/11, EU:F:2014:243) preciserade personaldomstolen begreppet mobbning i den mening som avses i artikel 3.6.1 i uppförandekodexen för Europeiska investeringsbankens anställda jämförd med artikel 2.1 i policyn om värdighet på arbetsplatsen som banken antagit. Personaldomstolen gjorde en liknande

tolkning som den samma domstol utvecklat på grundval av artikel 12 a i tjänsteföreskrifterna, det vill säga att det inte krävs att beteenden och handlingar som är kränkande för offrets självkänsla och självförtroende ska vara avsiktliga. Följaktligen ogiltigförklarade personaldomstolen två beslut av banken att inte vidta någon åtgärd med anledning av anmälningar om mobbning med motiveringen att det inte styrkts att beteendet var avsiktligt.

Tjänstemännens löner och sociala förmåner

1. Utlandstillägg

För att avgöra huruvida en tjänsteman har rätt till utlandstillägg erinrade personaldomstolen i sin dom *Ohrgaard/kommissionen* (F-151/12, EU:F:2014:8) om att det följer av artikel 4.1 a och b i bilaga VII i tjänsteföreskrifterna att unionslagstiftaren, för att neutralisera de bosättningsperioder som ska beaktas, har fastställt en skillnad mellan å ena sidan tjänstemän som inte är och aldrig har varit medborgare i den stat inom vars territorium anställningsorten ligger, och å andra sidan, tjänstemän som är eller har varit medborgare i denna stat. I det första fallet neutraliseras perioder som motsvarar "förhållanden som följer av arbete som utförts för en annan stat eller internationell organisation". I det andra fallet neutraliseras perioder som motsvarar situationer som innebär "tjänstgör[ing] i statlig tjänst eller i en internationell organisation". Personaldomstolen påpekade vidare att det första uttrycket har en mycket vidare omfattning än det andra. Det är förvisso riktigt att unionsdomstolarna funnit att en praktikperiod vid en av unionens institutioner ska neutraliseras såsom "förhållanden som följer av arbete som utförts för en ... internationell organisation" när tjänstemannen inte är och aldrig har varit medborgare i den stat där anställningsorten ligger. Däremot har personaldomstolen slagit fast att en praktik som organiserats av kommissionen med som främsta syfte att bidra till praktikanternas utbildning inte kunde anses omfattas av uttrycket "arbete som utförts" vilket är tillämpligt på tjänstemän som är eller har varit medborgare i denna stat. I motsats till det förra uttrycket kräver detta sistnämnda uttryck att arbetet huvudsakligen bidrar till att genomföra den aktuella statens eller internationella organisationens målsättningar.

2. Familjetillägg

Sedan talan väckts mot en disciplinåtgärd har personaldomstolen haft tillfälle att precisera de skyldigheter som åvilar en tjänsteman vad gäller att de familjetillägg som utbetalas av unionen är subsidiära i förhållande till nationella förmåner. I domen *EH/kommissionen* (F-42/14, EU:F:2014:250) fann personaldomstolen inledningsvis att när en förmån som föreskrivs i tjänsteföreskrifterna begärs och beviljas en tjänsteman med anledning av dennes familjesituation, kan vederbörande inte åberopa att han eller hon svävade i okunnighet om makens situation. Som svar på en invändning att administrationen inte hade kontrollerat med den nationella tillhandahållaren av förmåner om denna hade upphört att utbetala familjeförmåner gjorde personaldomstolen därefter följande bedömning. Det kan förvisso förväntas av en välskött administration att den, åtminstone en gång per år, uppdaterar personuppgifterna för mottagarna av förmåner som utbetalas månatligt enligt tjänsteföreskrifterna. Situationen för en administration med uppgift att utbetala tusentals löner och olika bidrag kan däremot inte jämföras med situationen för en tjänsteman som har ett personligt intresse av att kontrollera de belopp som utbetalas till vederbörande och påtala allt som kan tänkas utgöra ett misstag till hans eller hennes nackdel eller fördel. Slutligen fann personaldomstolen det irrelevant att administrationen erhållit vissa uppgifter oavsiktligen eller indirekt, eftersom det ankommer på den person som åtnjuter en förmån enligt tjänsteföreskrifterna att meddela den behöriga avdelningen inom sin institution på ett klart och tydligt sätt varje beslut om beviljande av en motsvarande nationell förmån.

Det följer för övrigt av bestämmelserna i artikel 2.1 i bilaga VII i tjänsteföreskrifterna jämförd med artikel 2.2 första stycket i samma bilaga att en tjänsteman har rätt till barntillägg när tjänstemannen "faktiskt försörjer" barnet. Personaldomstolen har haft tillfälle att i sin dom *Armani/kommissionen* (F-65/12, EU:F:2014:13) erinra om att uttrycket "faktiskt försörjer" motsvarar ett faktiskt omhändertagande av alla eller vissa delar av barnets grundläggande behov, bland annat bostad, mat, kläder, uppfostran, omvårdnad och vårdkostnader. När en tjänsteman rent faktiskt står för kostnaderna för alla eller vissa delar av dessa grundläggande behov för sin makes barn, ska han eller hon anses faktiskt försörja detta barn och barnet är därför att anse som underhållsberättigat. I detta sammanhang och i avsaknad av andra motsatta bestämmelser är denne tjänstemans rätt till barntillägg för sin makes barn inte underställd villkoret att maken inte får vara tjänsteman eller övrig anställd i unionen. I förbigående preciserade personaldomstolen vidare i samma dom att även om familjetilläggen utgör en del av lönen är de inte avsedda för tjänstemannens försörjning utan enbart för barnens.

3. Återvinning av felaktigt utbetalda belopp

I domen *CR/parlamentet* (EU:F:2014:38) gavs personaldomstolen tillfälle att uttala sig om lagenligheten av artikel 85 andra stycket andra meningen i tjänsteföreskrifterna. I nämnda bestämmelse föreskrivs att den tidsfrist om fem år inom vilken belopp som utbetalats felaktigt kan återkrävas av en tjänsteman inte kan göras gällande gentemot administrationen om denna kan visa att den berörde avsiktligt vilselett administrationen för att få det aktuella beloppet utbetalt. Personaldomstolen erinrade först om att den utsträckning i vilken preskriptionen utnyttjas således är resultatet av en avvägning mellan rättssäkerhetskraven och kraven på rättsenlighet med hänsyn till de historiska och sociala förhållanden som råder i samhället vid en bestämd tidpunkt. Preskriptionen grundas därför uteslutande på lagstiftarens val. Därefter slog den fast att rättssäkerhetsprincipen därmed inte innebär att det var olagligt i sig att införa en bestämmelse om att den femåriga preskriptionstiden inte gäller för administrationen. Det följer nämligen av fast rättspraxis att det grundläggande kravet på rättssäkerhet utgör hinder för att administrationen på obestämd tid dröjer med att utöva sin befogenhet när unionslagstiftaren inte har fastställt någon preskriptionstid. I en sådan situation är den berörda administrationen skyldig att handla inom skäligen tid efter att ha fått kännedom om de faktiska omständigheterna.

I samma dom slog personaldomstolen även fast att den omständigheten att den femåriga preskriptionstiden för att begära återbetalning av felaktigt utbetalade belopp inte gäller för administrationen således inte i sig strider mot proportionalitetsprincipen. Målet med artikel 85 i tjänsteföreskrifterna är att skydda unionens finansiella intressen i situationer som gäller förhållandet mellan unionsinstitutionerna och deras anställda, det vill säga personer som är bundna till unionsinstitutionerna av den särskilda lojalitetsplikt som föreskrivs i artikel 11 i tjänsteföreskrifterna.

I sin dom *López Cejudo/kommissionen* (F-28/13, EU:F:2014:55) preciserade personaldomstolen slutligen att artikel 85 andra stycket andra meningen i tjänsteföreskrifterna rör en situation där en anställd, genom åtgärder som syftar till att kunna få en felaktig utbetalning, uppsåtligt vilselett tillsättningsmyndigheten, exempelvis genom att underlåta att upplysa densamma om samtliga relevanta omständigheter som rör dennes personliga situation, eller genom att underlåta att upplysa densamma om förändringar som uppstått i hans personliga situation, eller genom att vidta åtgärder som gör det svårare för tillsättningsmyndigheten att se att utbetalningen är felaktig, däribland att uppgge felaktiga eller ofullständiga uppgifter.

Disciplinåtgärder

I sin dom *EH/kommissionen* (EU:F:2014:250) fann personaldomstolen att även om administrationen kan beakta att den berörda personen närmar sig pensionsåldern, finns det inget i ordalydelsen i artikel 10 i bilaga IX i tjänsteföreskrifterna som tvingar tillsättningsmyndigheten att anse att denna omständighet motiverar att en disciplinåtgärd mildras.

Avtalstvister

I två domar *Bodson m.fl./EIB* (F-73/12, EU:F:2014:16 och F-83/12, EU:F:2014:15, vilka överklagats till Europeiska unionens tribunal) tillbakavisade personaldomstolen sökandenas argument att det förhållande att deras anställningsförhållanden grundas på avtal och att dessa avtal är bindande utgör hinder mot att banken ensidigt ändrar de väsentliga punkterna i de anställdas anställningsvillkor. När avtalen har ingåtts med ett av unionens organ – som har ett uppdrag av allmänt intresse och behörighet att genom föreskrifter föreskriva regler som är tillämpliga på dess personal – är avtalsparternas vilja i ett anställningsavtal nödvändigtvis begränsad av de skyldigheter som följer av detta särskilda uppdrag och som är tvingande för såväl organets ledning som för dess anställda. Partsviljan är också begränsad till ett godkännande av de rättigheter och skyldigheter som föreskrivs i de nämnda föreskrifterna. Även om parternas förhållande har sin grund i ett avtal regleras det huvudsakligen av föreskrifter. Personaldomstolen fann följaktligen att banken hade behörighet att ensidigt ändra personalens löner för att genomföra sitt uppdrag av allmänt intresse, oavsett att anställningsförhållandena grundas på rättsakter som utgör avtal.

Det ska vidare erinras om att enligt artikel 8 första stycket i anställningsvillkoren för övriga anställda får anställningsavtalet för en tillfälligt anställd som avses i artikel 2 a förnyas högst en gång för en tidsbegränsad period. "Om avtalen därefter förnyas" ska de gälla tills vidare. I sin dom *Drakeford/EMA* (EU:F:2014:10) fann personaldomstolen att den nämnda bestämmelsen inte kunde tolkas så, att alla förändringar av tjänsten – vilka genomförs genom ett nytt avtal – avbryter anställningsförhållandets kontinuitet och utmynnar i en visstidsanställning. En sådan tolkning skulle innebära att räckvidden för artikel 8 första stycket i anställningsvillkoren för övriga anställda begränsades mer än vad det bakomliggande syftet medger. Anställning, genom ett formellt sett nytt avtal, av en tillfälligt anställd som redan tjänstgör på en tjänst som är högre placerad i hierarkin skulle nämligen under alla omständigheter och utan något egentligt skäl innebära att denne anställdes placerades i en situation som, såvitt gäller längden på "anställningen", är identisk med en nyanställds. Vidare skulle nämnda tolkning missgynna särskilt meriterade anställda 'som just på grund av sina yrkesmässiga prestationer har gått framåt i karriären. Enligt personaldomstolen skulle ett dylikt resultat ge upphov till allvarliga reservationer med avseende på likabehandlingsprincipen som föreskrivs i artikel 20 i stadgan. Det skulle vidare strida mot lagstiftarens uttryckliga vilja i artikel 12.1 i anställningsvillkoren för övriga anställda att se till att anställning av tillfällig personal ska vara inriktad på att de som tjänstgör för unionen har högsta kompetens, prestationsförmåga och oberoende ställning.

B – Personaldomstolens sammansättning

(Protokollär ordning den 1 oktober 2014)

Från vänster till höger:

Domarna E. Perillo och H. Kreppel; avdelningsordföranden R. Barents; ordföranden S. Van Raepenbusch; avdelningsordföranden K. Bradley; domarna M. I. Rofes i Pujol och J. Svenningsen; samt justitiesekreteraren W. Hakenberg.

1. Personaldomstolens ledamöter

(i rangordning efter tillträde av ämbetet)

Sean Van Raepenbusch

Född 1956; juris kandidat (Université libre de Bruxelles, 1979); särskild kandidatexamen i internationell rätt (Bryssel, 1980); juris doktor (1989); ansvarig för rättstjänsten vid Société anonyme du canal et des installations maritimes de Bruxelles (1979–1984); tjänsteman vid Europeiska gemenskapernas kommission (generaldirektoratet för sociala frågor, 1984–1988); ledamot av Europeiska kommissionens rättstjänst (1988–1994); rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1994–2005); lektor vid Centre universitaire de Charleroi (internationell och europeisk socialrätt, 1989–1991), Université de Mons-Hainaut (Europarätt, 1991–1997), Université de Liège (europeisk personalrätt, 1989–1991; institutionell EU-rätt, 1995–2005; europeisk socialrätt, 2004–2005) och, sedan 2006, Université libre de Bruxelles (institutionell EU-rätt); författare till ett flertal publikationer i ämnena europeisk socialrätt och institutionell EU-rätt; domare vid personaldomstolen sedan den 6 oktober 2005; ordförande för personaldomstolen sedan den 7 oktober 2011.

Horstpeter Kreppel

Född 1945; universitetsstudier i Berlin, München och Frankfurt am Main (1966–1972); första juristexamen (1972); domarpraktikant i Frankfurt am Main (1972–1973 och 1974–1975); Collège d'Europe, Brygge (1973–1974); andra juristexamen (Frankfurt am Main, 1976); tjänsteman vid den federala arbetsmarknadsstyrelsen och advokat (1976); domare vid arbetsdomstolen (delstaten Hessen, 1977–1993); lektor vid Fachhochschule für Sozialarbeit i Frankfurt am Main och vid Verwaltungsfachhochschule i Wiesbaden (1979–1990); nationell expert vid Europeiska kommissionens rättstjänst (1993–1996 och 2001–2005); tredje ambassadsekreterare med ansvar för sociala frågor vid Förbundsrepubliken Tysklands ambassad i Madrid (1996–2001); domare vid arbetsdomstolen i Frankfurt am Main (februari–september 2005); domare vid personaldomstolen sedan den 6 oktober 2005.

Maria Isabel Rofes i Pujol

Född 1956; juridikstudier (licenciatura en derecho, Universidad de Barcelona, 1981); specialisering i internationell handel (Mexiko 1983), studier i europeisk integration (handelskammaren i Barcelona 1985) och gemenskapsrätt (Escola d'Administració Pública de Catalunya 1986), tjänsteman vid Generalitat de Catalunya (anställd vid industri- och energiministeriets rättstjänst, april 1984–augusti 1986), advokat i Barcelona (1985–1987), handläggare och därefter förste handläggare vid EG-domstolens avdelning för forskning och dokumentation (1986–1994), rättssekreterare vid EG-domstolen (generaladvokat Ruiz-Jarabo Colomers kabinett, januari 1995–april 2004, domare Lohmus kabinett maj, 2004–augusti 2009), kursansvarig för kurser i EG-processrätt, juridiska fakulteten vid Universitat Autònoma de Barcelona (1993–2000), författare till åtskilliga artiklar om europeisk socialrätt, ledamot av överklagandenämnden vid Gemenskapens växtsortsmyndighet (2006–2009), domare vid personaldomstolen sedan den 7 oktober 2009.

Ezio Perillo

Född år 1950; juris doktor och advokat i Padua; amanuens och därefter innehavare av en forskartjänst i civilrätt och komparativ rätt vid juridiska fakulteten vid universitetet i Padua (1977–1982); lärare i gemenskapsrätt vid Collegio Europeo i Parma (1990–1998), och vid de juridiska fakulteterna vid universiteten i Padua (1985–1987), Macerata (1991–1994), Neapel (1995) och Milano (2000–2001); ledamot av den vetenskapliga kommittén för "Master in European integration" vid universitetet i Padua; tjänsteman vid Europeiska gemenskapernas domstols direktorat för biblioteket, forskning och dokumentation (1982–1984); rättssekreterare åt generaladvokat Mancini (1984–1988); rättssakkunnig åt Europaparlamentets generalsekreterare Enrico Vinci (1988–1993); avdelningschef på Europaparlamentets rättstjänst (1995–1999); direktör för direktoratet för lagstiftningsamordning, förlikning, interinstitutionella förbindelser och förbindelser med de nationella parlamenten (1999–2004); direktör för direktoratet för yttre förbindelser (2004–2006); direktör för rättstjänstens direktorat för lagstiftningsfrågor (2006–2011); författare till ett flertal publikationer i italiensk civilrätt och EU rätt; domare i personaldomstolen sedan den 6 oktober 2011.

René Barents

Född år 1951; examen i juridik och ekonomi (Erasmusuniversitetet i Rotterdam, 1973); juris doktor (universitetet i Utrecht, 1981); forskartjänst i europarätt och internationell ekonomisk rätt (1973–1974) och universitetslektor i europarätt och ekonomisk rätt vid Institut Europa vid universitetet i Utrecht (1974–1979) och universitetet i Leyden (1979–1981); rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1981–1986), enhetschef på domstolens personalavdelning (1986–1987); tjänsteman vid Europeiska gemenskapernas kommissions rättstjänst (1987–1991); rättssekreterare vid domstolen (1991–2000); avdelningschef (2000–2009) därefter direktör för domstolens direktorat för forskning och dokumentation (2009–2011); professor (1988–2003) och professor h.c. (sedan år 2003) i europarätt vid universitetet i Maastricht; sakkunnig vid appellationsdomstolen i 's-Hertogenbosch (1993–2011); ledamot i Nederländernas kungliga vetenskapsakademi (sedan år 1993); författare till ett flertal europarättsliga publikationer; domare i personaldomstolen sedan den 6 oktober 2011.

Kieran Bradley

Född år 1957; examen i juridik (Trinity College, Dublin, 1975–1979); assistent åt senator Mary Robinson (1978–1979 och 1980); "Pádraig Pearse"-stipendiat vid College of Europe (1979); masterexamen i europarätt vid College of Europe (1979–1980); examen i juridik vid universitetet i Cambridge (1980–1981); praktikant vid Europaparlamentet (Luxemburg, 1981); handläggare vid sekretariatet för Europaparlamentets utskott för rättsliga frågor (Luxemburg, 1981–1988); tjänsteman vid Europaparlamentets rättstjänst (Bryssel, 1988–1995); rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1995–2000); universitetslektor i europarätt vid Harvard Law School (2000); tjänsteman vid Europaparlamentets rättstjänst (2000–2003), därefter enhetschef (2003–2011) och direktör (2011); författare till åtskilliga publikationer; domare i personaldomstolen sedan den 6 oktober 2011.

Jesper Svenningsen

Född år 1966, juridikstudier (juris kandidat) vid Århus universitet (1989); biträdande jurist hos Kammeradvokaten (1989–1991); rättssekreterare vid domstolen (1991–1993); medlem av advokatsamfundet i Danmark (1993); advokat hos Kammeradvokaten (1993–1995); undervisning i unionsrätt vid Köpenhamns universitet; lektor vid lokalkontoret för Europeiska institutet för offentlig förvaltning (EIPA) i Luxemburg, därefter tillförordnad direktör (1995–1999); handläggare vid rättstjänsten för Eftas övervakningsmyndighet (1999–2000); tjänsteman vid domstolen (2000–2013); rättssekreterare (2003–2013); domare vid personaldomstolen sedan den 7 oktober 2013.

Waltraud Hakenberg

Född 1955; juridikstudier i Regensburg och i Genève (1974–1979); första juristexamen (1979); studier i gemenskapsrätt vid Collège d'Europe, Brygge (1979–1980); domarpraktikant i Regensburg (1980–1983); juris doktor (1982); andra juristexamen (1983); advokat i München och i Paris (1983–1989); tjänsteman vid Europeiska gemenskapernas domstol (1990–2005); rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (på P. Janns kabinett, 1995–2005); läraruppdrag vid flera universitet i Tyskland, Österrike, Schweiz och Ryssland; professors titel vid universitetet i Saarland (sedan 1999); medlem av flera kommittéer, föreningar och rättsliga råd; flera publikationer i allmän juridik och gemenskapsrätt; justitiesekreterare vid personaldomstolen sedan den 30 november 2005.

2. Förändringar av personaldomstolens sammansättning år 2014

Personaldomstolens sammansättning har inte ändrats under år 2014.

3. Tribunalens ledamöter (i protokollär ordning)

Från den 1 januari 2014 till den 30 september 2014

S. VAN RAEPENBUSCH, personaldomstolens ordförande
 H. KREPPEL, avdelningsordförande
 M. I. ROFES i PUJOL, avdelningsordförande
 E. PERILLO, domare
 R. BARENTS, domare
 K. BRADLEY, domare
 J. SVENNINGSEN, domare

W. HAKENBERG, justitiesekreterare

Från den 1 oktober 2014 till den 31 december 2014

S. VAN RAEPENBUSCH, personaldomstolens ordförande
 R. BARENTS, avdelningsordförande
 K. BRADLEY, avdelningsordförande
 H. KREPPEL, domare
 M. I. ROFES i PUJOL, domare
 E. PERILLO, domare
 J. SVENNINGSEN, domare

W. HAKENBERG, justitiesekreterare

4. Tidigare ledamöter av personaldomstolen

Kanninen Heikki (2005–2009)

Tagaras Haris (2005–2011)

Gervasoni Stéphane (2005–2011)

Boruta Irena (2005–2013)

Ordförande

Mahoney Paul J. (2005–2011)

C – Personaldomstolens verksamhetsstatistik

Personaldomstolens allmänna verksamhet

1. Anhängiggjorda, avgjorda och pågående mål (2010–2014)

Anhängiggjorda mål

2. Andelen mål i procent fördelat på de huvudsakliga svarandeinstitutionerna (2010–2014)
3. Rättegångsspråk (2010–2014)

Avgjorda mål

4. Domar och beslut – Dömande sammansättning (2014)
5. Avgörandets innebörd (2014)
6. Interimistiska beslut (2010–2014)
7. Handläggningstid i månader (2014)

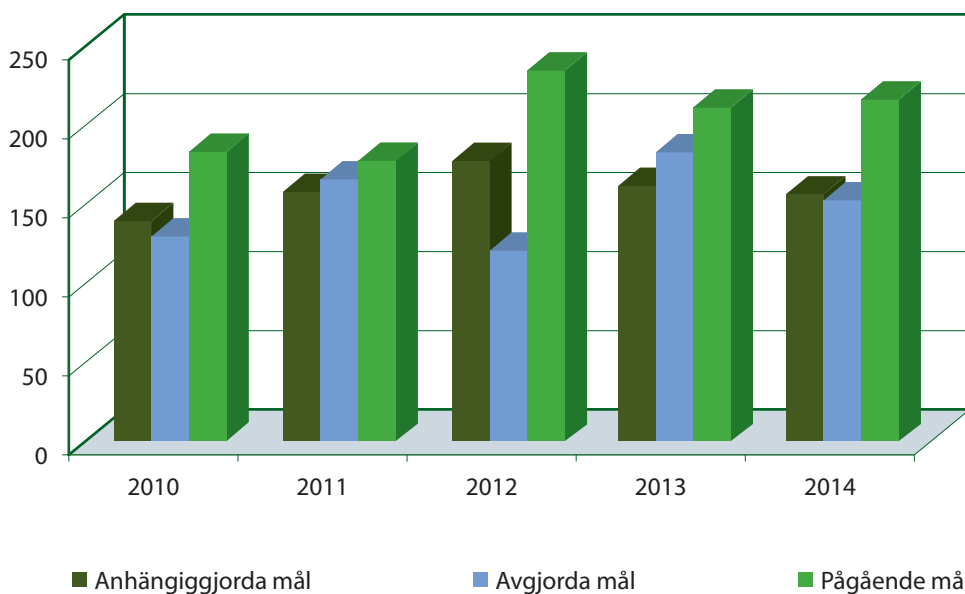
Pågående mål den 31 december

8. Dömande sammansättning (2010–2014)
9. Antal sökande (2014)

Övrigt

10. Avgörande från personaldomstolen som har överklagats till tribunalen (2010–2014)
11. Utgången i mål som har överklagats till tribunalen (2010–2014)

1. *Personaldomstolens allmänna verksamhet* Anhängiggjorda, avgjorda och pågående mål (2010–2014)

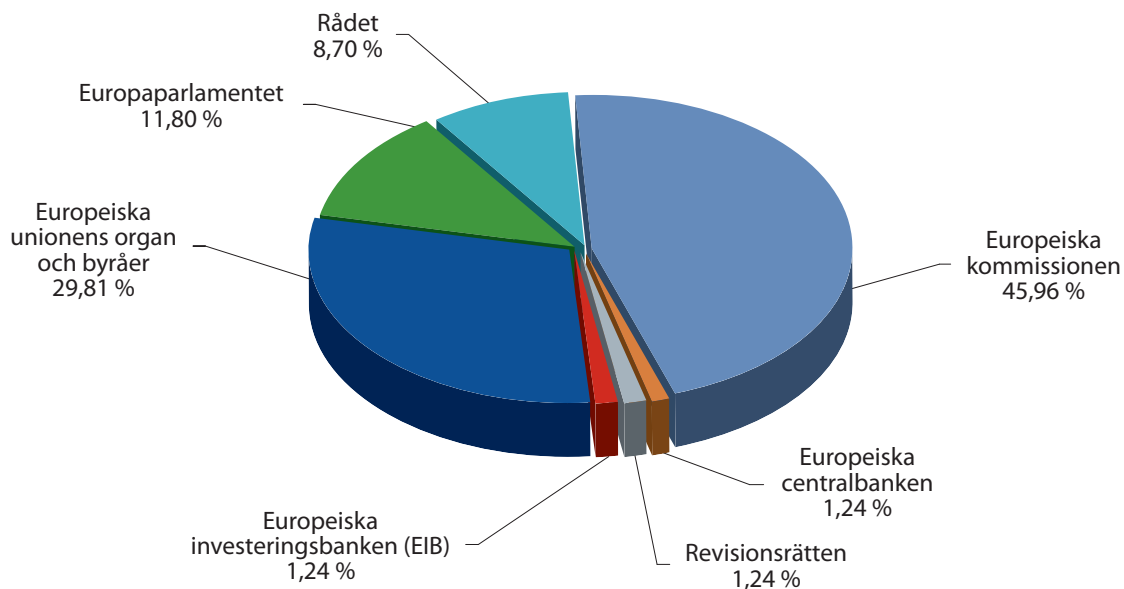
	2010	2011	2012	2013	2014
Inkomna mål	139	159	178	160	157
Avgjorda mål	129	166	121	184	152
Pågående mål	185	178	235	211	216 ¹

De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

¹ Varav 99 mål som vilandeförklarats.

2. *Inkomna mål – Andelen mål i procent fördelat på de huvudsakliga svarandeinstitutionerna (2010–2014)*

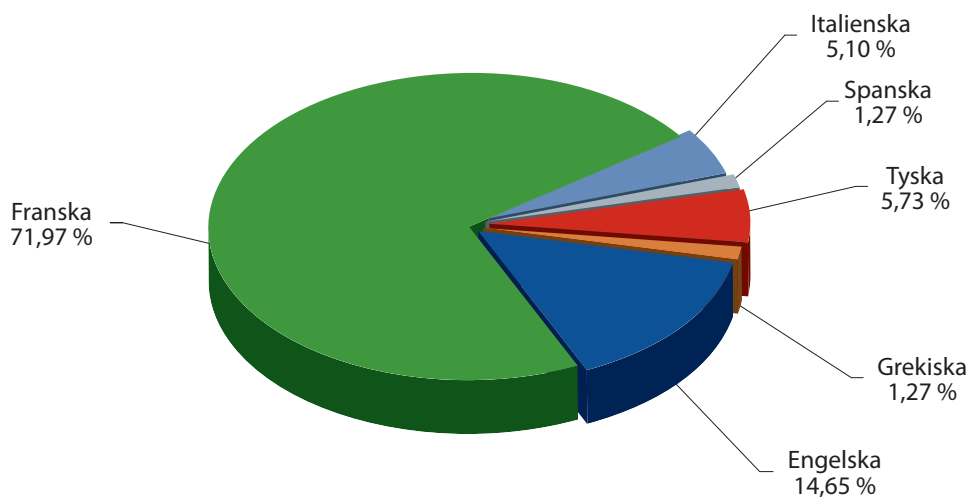
Procentandel av antalet inkomna mål år 2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Europaparlamentet	9,35 %	6,29 %	6,11 %	5,66 %	11,80 %
Rådet	6,47 %	6,92 %	3,89 %	3,77 %	8,70 %
Europeiska kommissionen	58,99 %	66,67 %	58,33 %	49,69 %	45,96 %
Europeiska unionens domstol	5,04 %	1,26 %		0,63 %	
Europeiska centralbanken	2,88 %	2,52 %	1,11 %	1,89 %	1,24 %
Revisionsrätten		0,63 %	2,22 %	0,63 %	1,24 %
Europeiska investeringsbanken (EIB)	5,76 %	4,32 %	4,44 %	5,03 %	1,24 %
Europeiska unionens organ och byråer	11,51 %	11,40 %	23,89 %	32,70 %	29,81 %
Totalt	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

3. Inkomna mål – Rättegångsspråk (2010–2014)

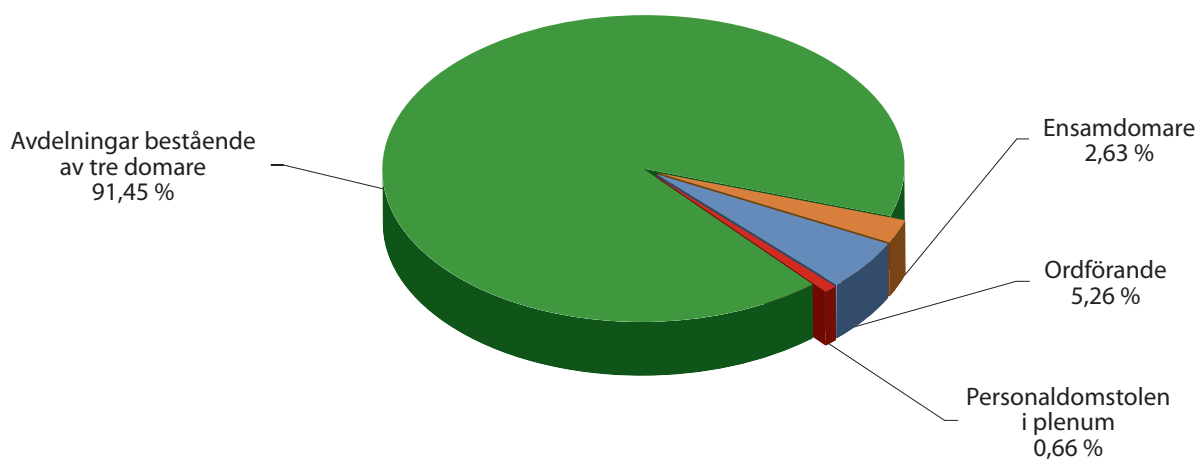
Fördelning år 2014

Rättegångsspråk	2010	2011	2012	2013	2014
Bulgariska			2		
Spanska	2	2	3		2
Tyska	6	10	5	2	9
Grekiska	2	4	1	4	2
Engelska	9	23	14	26	23
Franska	105	87	108	95	113
Italienska	13	29	35	21	8
Ungerska		1			
Nederländska	2	1	6	12	
Polska		1	2		
Rumänska			2		
Slovakiska		1			
Totalt	139	159	178	160	157

Med rättegångsspråk avses det språk på vilket talan väckts och inte sökandens modersmål eller nationalitet.

4. Avgjorda mål – Domar och beslut – Dömande sammansättning (2014)

	Domar	Beslut att avskriva målet till följd av förlikning ¹	Andra slutliga beslut	Totalt
Personaldomstolen i plenum	1			1
Avdelningar bestående av tre domare	64	11	64	139
Ensamdomare	3	1		4
Ordförande			8	8
Totalt	68	12	72	152

¹ Under år 2014 tog personaldomstolen initiativ till förlikning i ytterligare 14 mål som inte utmynnade i någon uppgörelse.

5. Avgjorda mål – Avgörandets innebörd (2014)

	Domar		Beslut				Totalt
	Fullständigt eller delvist bifall	Talan helt ogillad, beslut att anledning saknades att döma i målet	Talan/Begäran som (uppenbart) inte kan prövas eller som uppenbart saknar grund	Förlikning på initiativ av personaldomstolen	Avskrivning av andra skäl, beslut att anledning saknas att döma i målet eller återförvisning	Begäran som helt eller delvis bifallits (särskilda rättegångsformer)	
Anställning/Återanställning	1	2		1			4
Arbetsvillkor/Ledighet			2				2
Bedömning/Befordran	5	6	2	1	2		16
Disciplinförfaranden	1	1					2
Löner och ersättningar	4	7	3	2	3		19
Pensioner och invaliditetsersättning	1	1	4				6
Rekrytering/Tillsättning/Placering i lönegrad	4	5	1		1		11
Socialförsäkring/Yrkessjukdom/Olyckor		1	1	1	3		6
Uppsägning eller beslut att inte förlänga ett anställningsavtal	3	11	3	4	2		23
Uttagningsprov	1	2	2				5
Övriga	3	9	15	3	4	24	58
Totalt	23	45	33	12	15	24	152

6. *Interimistiska beslut (2010–2014)*

Avgjorda interimistiska förfaranden		Beslutets innebörd		
		Helt eller delvist bifall	Avslag	Avskrivning
2010	6		4	2
2011	7		4	3
2012	11		10	1
2013	3		3	
2014	5	1	4	
Totalt	32	1	25	6

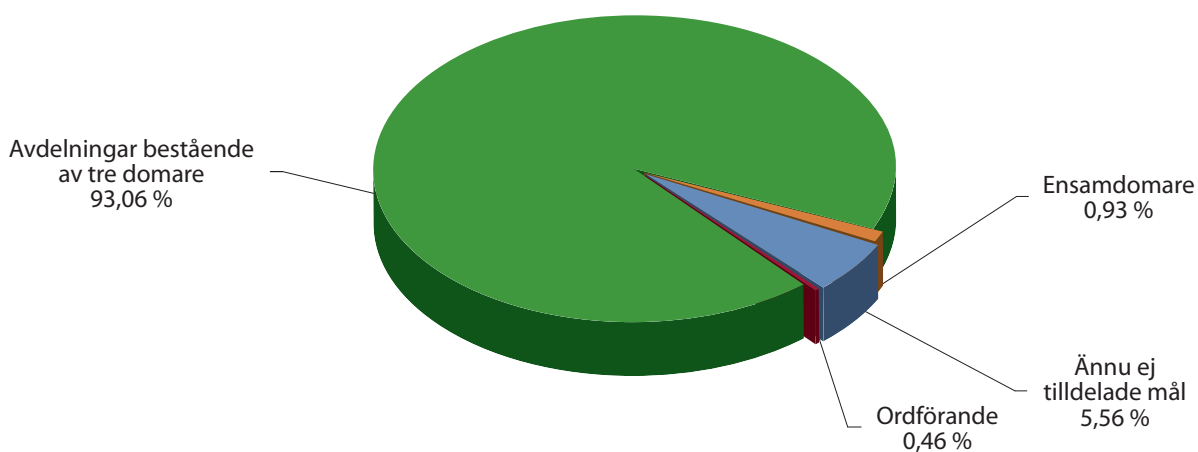
7. *Avgjorda mål – Handläggningstid i månader (2014)*

Avgjorda mål		Genomsnittlig handläggningstid	
		Total handläggningstid	Handläggningstid, exklusive eventuell vilandeförklaring
Domar	68	17,3	17,1
Beslut	84	10,7	9,1
Totalt	152	13,7	12,7

Handläggningstiden uttrycks i månader och i tiondelar av en månad.

8. Pågående mål per den 31 december – Dömande sammansättning (2010–2014)

Fördelning år 2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Personaldomstolen i plenum	1		1	1	
Ordförande	1	1		2	1
Avdelningar bestående av tre domare	179	156	205	172	201
Ensamdomare		2	8	3	2
Ännu ej tilldelade mål	4	19	21	33	12
Totalt	185	178	235	211	216

9. Pågående mål per den 31 december – Antal sökande (2014)

Pågående mål som år 2014 har störst antal sökande

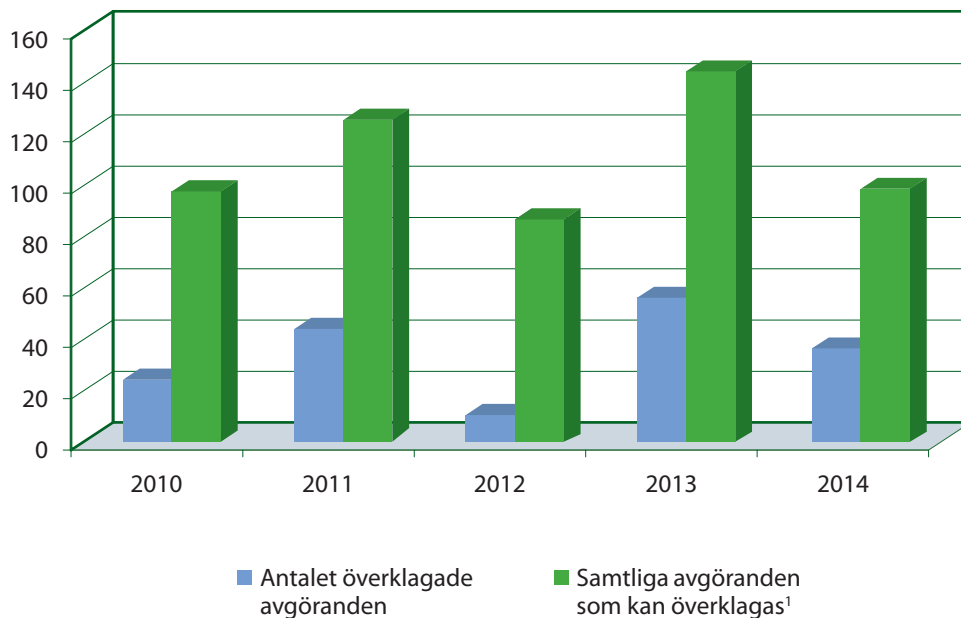
Antal sökande	Områden
486	Tjänsteföreskrifterna – EIB – Lön – Årlig löneanpassning
484	Tjänsteföreskrifterna – EIB – Lön – Reform av systemet för löner och löneutveckling vid EIB
451	Tjänsteföreskrifterna – EIB – Lön – Nytt prestationsbaserat system – Utdelning av gratifikationer
35	Tjänsteföreskrifterna – Återförvisning efter omprövning av tribunalens avgörande – EIB – Pensioner – 2008 års reform
33	Tjänsteföreskrifterna – EIB – Pensioner – Reform av pensionssystemet
30	Tjänsteföreskrifterna – Europeiska investeringsfonden (EIF) – Lön – Årlig löneanpassning
29	Tjänsteföreskrifterna – Europeiska investeringsfonden (EIF) – Lön – Reform av systemet för löner och löneutveckling vid EIF
26 (4 mål)	Tjänsteföreskrifterna – Tjänsteföreskrifterna – Reform av tjänsteföreskrifterna den 1 januari 2014 – Nya regler för beräkning av kostnaderna för resa från anställningsorten till ursprungsorten – Samband mellan rätten till denna förmån och ställningen som utlandsstationerad arbetstagare – Avskaffande av de årliga resdagarna
25	Tjänsteföreskrifterna – Befordran – Befordringsförfarandena 2010 och 2011 – Fastställande av tröskelvärden för befordran
20	STjänsteföreskrifterna – Tjänsteföreskrifterna – Reform av tjänsteföreskrifterna den 1 januari 2014 – Nya regler för karriär och befordran – Klassificering som "handläggare under en övergångsperiod" – Olika behandling av jurister i samma lönegrad (AD 13) vid Europeiska kommissionens rättstjänst – Principen om likabehandling

Med tjänsteföreskrifterna avses Tjänsteföreskrifter för tjänstemännen i Europeiska unionen och Anställningsvillkor för övriga anställda i Europeiska unionen.

Totalt antal sökande i alla pågående mål (2010–2014)

	Totalt antal sökande	Totalt antal pågående mål
2010	812	185
2011	1 006	178
2012	1 086	235
2013	1 867	211
2014	1 902	216

10. Övrigt – Avgöranden av personaldomstolen som har överklagats till tribunalen (2010–2014)

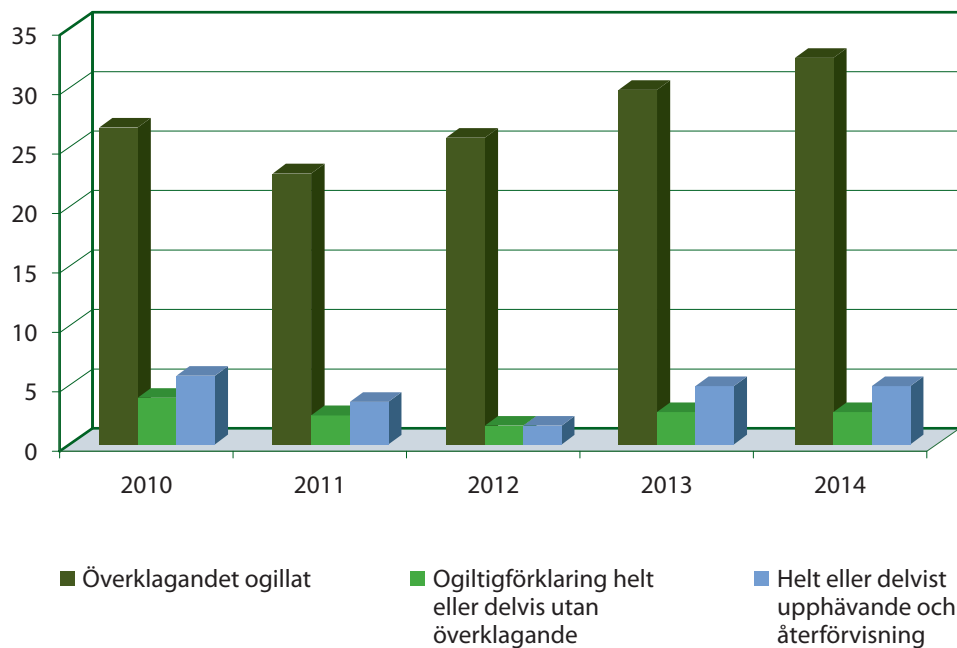

	Antalet överklagade avgöranden	Samtliga avgöranden som kan överklagas ¹	Andel av avgörandena som överklagats ²
2010	24	99	24,24 %
2011	44	126	34,92 %
2012	11	87	12,64 %
2013	56	144	38,89 %
2014	36	99	36,36 %

¹ Domar, beslut om avvisning, avvisning av uppenbara skäl eller ogillande av uppenbart ogrundad talan, interimistiska beslut, beslut om att anledning saknas att döma i målet och beslut att avslå interventionsansökan, vilka meddelats eller fattats under verksamhetsåret.

² Detta procenttal motsvarar inte nödvändigtvis, för ett givet år, de avgöranden som kan överklagas och som meddelats under verksamhetsåret, då överklagandefristen kan omfatta delar av två kalenderår.

11. Övrigt – Utgången i mål som har överklagats till tribunalen (2010–2014)

	2010	2011	2012	2013	2014
Överklagandet ogillat	27	23	26	30	33
Ogiltigförklaring helt eller delvis utan överklagande	4	3	2	3	3
Helt eller delvist upphävande och återförvisning	6	4	2	5	5
Avskrivning/beslut att anledning saknas att döma i målet			3		1
Totalt	37	30	33	38	42

HUR HITTAR MAN EU:s PUBLIKATIONER?

Gratispublikationer

- Ett enskilt exemplar genom EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).
- Flera exemplar/affischer/kartor hos Europeiska unionens representationer (http://ec.europa.eu/represent_sv.htm), hos delegationer i länder utanför EU (http://eeas.europa.eu/delegations/index_sv.htm), genom att kontakta nätverket Europe Direct (http://europa.eu/europedirect/index_sv.htm) eller ringa 00 800 6 7 8 9 10 11 (gratis inom hela EU) (*).

(*) Varken informationen eller samtalen kostar i regel något (men vissa operatörer, telefonkiosker och hotell kan ta betalt för samtalen).

Avgiftsbelagda publikationer

- Genom EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

■ Publikationsbyrå

